

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๔๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๓๔

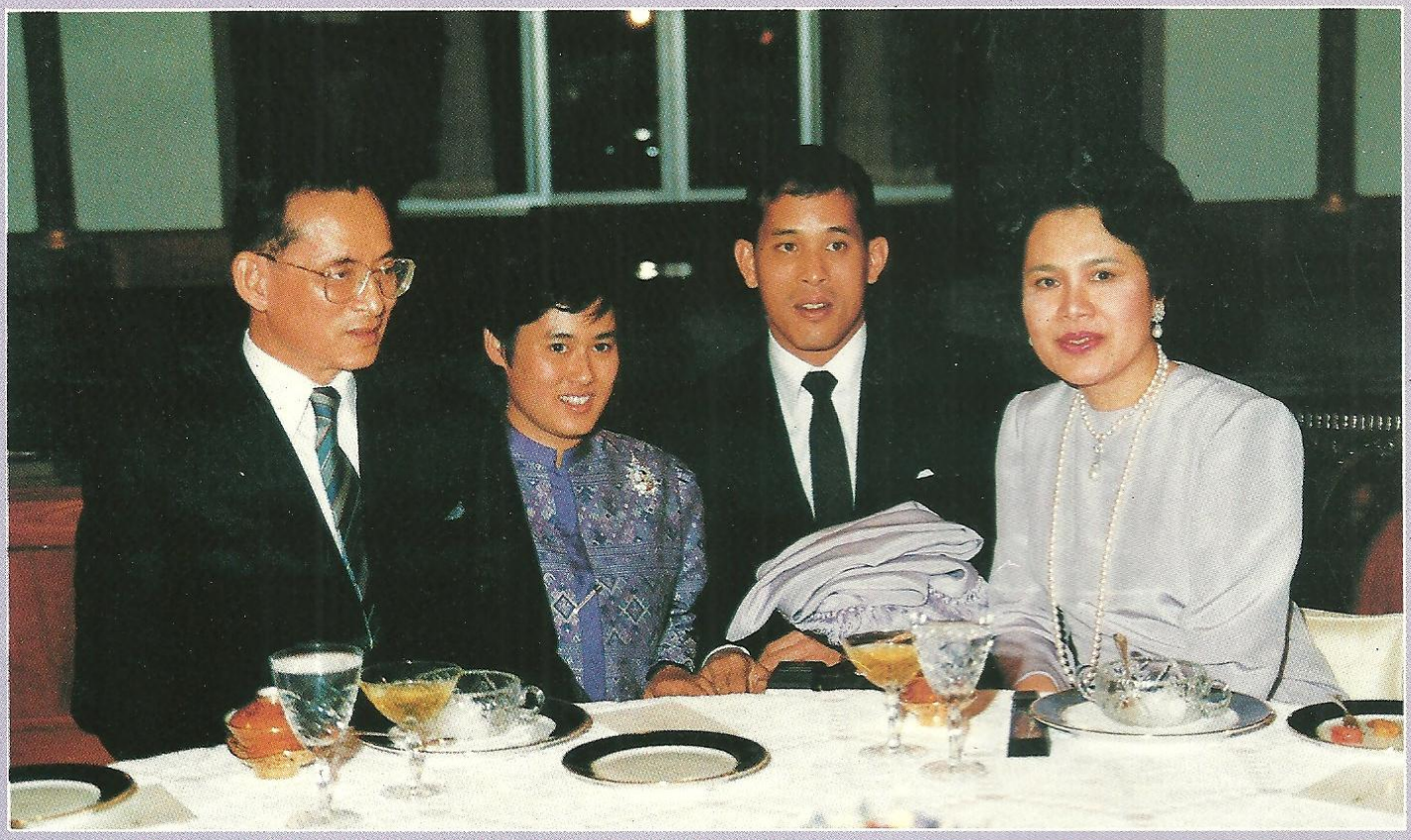

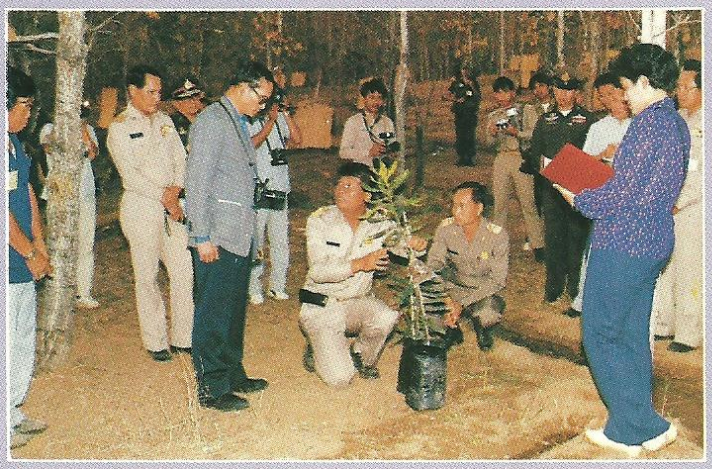

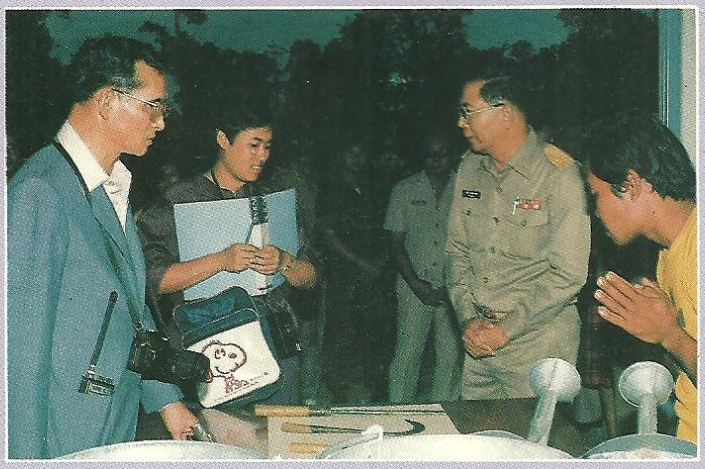

"....การฝึกปัญญานั้นจำเป็นต้องพากเพียรปฏิบัติจริง ๆ ให้เกิดเป็นนิสัย ปัญญาจึงจะถาวรมั่นคง เมื่อทำให้ปัญญาเกิดขึ้นได้เป็นปกติแล้วก็จะสามารถจำแนกความจริงความเท็จ ความดีความชั่ว ได้โดยถูกต้องและจะเกิดความนิยมยึดมั่นในความดี มีความรู้สึกผิดชอบ มีความอดอดกลั้นในการกระทำอันเป็นทุจริต ได้โดยอัตโนมัติ ความดี ความเจริญ ก็จะเพิ่มพูนขึ้นมาเอง..."

พระบรมราโชวาท ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

๒๙ ตุลาคม ๒๕๒๑

วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๔๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๓๔
หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125-572X

ปก : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

(ภาพพระราชทาน)

"วารสารไทย" เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูล ความรู้เชิงสารคดีที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา
นายสุธี อากาศฤกษ์

บรรณาธิการ นายชาคริต จุลกะเสวี

บรรณาธิการผู้ช่วย นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

กองบรรณาธิการ นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช นายวิจิตร อาวะกุล
นางคณิตา เลขะกุล นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร นายปัญญา นิตยสุวรรณ

จัดรูปเล่ม นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

ฝ่ายจัดการ นางอัตถจินดา หงษ์พงษ์ นางสาวจีรบุณย์ ทัศนบรรจง

สำนักงานวารสารไทย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
อาคาร ๑๑ ชั้น ๓ ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนนายร้อย จปร. (เดิม)
ถนนราชดำเนิน โทร. ๒๘๑๔๕๙๐

วารสารไทย เป็นเอกสารเผยแพร่เป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป ทรรศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการ และคณะผู้จัดทำ

คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายสุธี อากาศฤกษ์ อนุกรรมการที่ปรึกษา
นายวิจิตร อาวะกุล ประธานอนุกรรมการ
นายชาคริต จุลกะเสวี รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา นายประพัฒน์ ตรีณรงค์
นายเย็นใจ เลาหวณิช นางคณิตา เลขะกุล
นายสถิตย์ เล็งไธสง นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางดวงกมล พิทักษ์ดำรงกิจ นางวรรณิภา ณ สงขลา
นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ นางอัตถจินดา หงษ์พงษ์
นางสาวจีรบุณย์ ทัศนบรรจง

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สามเจริญพานิช
๒๔๘/๔๗ ถนนจรัลสนิทวงศ์ บางอ้อ กรุงเทพฯ โทร. ๔๒๔๑๙๖๕, ๔๒๔๑๙๖๓
นายภควัต เอื้อจงประสิทธิ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ
จาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

บรรดาพุทธศาสนิกชนตลอดจนผู้สนใจหลายท่าน คงใคร่ที่จะทราบเรื่องของพระบรมสารีริกธาตุ และพระเจดีย์จุฬามณีจำลอง ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย แด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสที่พระองค์ท่านทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ เมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๓๔ ซึ่งใน "**วารสารไทย**" ฉบับนี้ก็ได้นำคำอธิบายมาเสนอไว้ด้วยอย่างชัดเจน เพื่อให้เป็นประโยชน์โดยทั่วกันด้วยแล้ว

อนึ่ง เพื่อน้อมรำลึกถึงวันคล้ายวันพระราชสมภพ ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในครั้งนี้ *คุณทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา* จึงได้เสนอบทความพิเศษเพื่อเทิดพระเกียรติ ที่พระองค์ท่านได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในฐานะสมเด็จอุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย ให้บรรดาพสกนิกรทั้งหลายได้มีโอกาสรับทราบ และชื่นชมในพระบารมีของพระองค์ท่าน ณ โอกาสนี้ด้วยเป็นพิเศษ

สำหรับบทความรู้ต่าง ๆ นั้น วารสารไทยฉบับนี้ก็ได้รับความกรุณาจาก *ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา* เสนอเรื่อง "**ภาษาไทยของเรา**" ซึ่งท่านได้หยิบยกเอาแต่ถ้อยคำที่ใช้กันมาก และมีความสำคัญน่ารู้เป็นอย่างยิ่ง มาอธิบายให้ฟังได้อย่างง่าย ๆ พร้อมนี้นักเขียนอาวุโสอีกท่านหนึ่ง คือ *อาจารย์ประพัฒน์ ตรีณรงค์* ก็ได้นำเรื่อง "**เมืองลูกหลวงของไทย**" มาเล่าให้ฟังว่านอกจากจะมีเมืองลูกหลวงเอกและโทแล้ว ยังมีอะไร ๆ ที่น่ารู้อีกหลายประการ

นักเขียนผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านหนึ่ง ผู้รักกล้วยไม้และธรรมชาติเป็นชีวิตจิตใจ คือ *ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก* ก็ได้เสนอข้อเขียนเชิงปรัชญาชวนให้คิด เมื่อมองผ่านกล้วยไม้ไทยสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ เราจะมองเห็นอะไรได้บ้าง ที่ควรจะต้องช่วยกันพัฒนาหรือแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ซึ่งข้อคิดของท่านผู้นี้บรรดานักอ่านทั้งหลายก็ไม่ควรพลาด

นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่น่าสนใจอีกหลายเรื่อง เช่น "**พิธีวางศิลาฤกษ์**" ของ *ส.พลายน้อย* เรื่อง "**กฎหมายกับการทารุณสัตว์**" ของท่านผู้พิพากษานักเขียน *สถิตย์ เล่งไธสง* เรื่อง "**จากเศษไม้...สู่เรือจิ๋ว**" ของ *ภิชา* ก็จะช่วยให้ผู้อ่านได้รับความรู้ใหม่ ๆ เป็นอาหารสมองได้อย่างเต็มอิ่มเชียวละครับ

ส่วนบทความรู้ทางด้านการเกษตร สำหรับพี่น้องเกษตรกรทั้งหลายนั้น ก็ได้เสนอเรื่อง "**ทำปลาย่างรมควันขายก็ได้กำไรดี**" กับเรื่อง "**กล้วย-เพื่อนสนิทของคนไทย**" นอกจากนี้ก็ยังมี "**เกร็ดความรู้**" โดย *คุณวีระชัย แก้วพันธุ์* และยังมีสรุปผลการผลิตสื่อทางวิชาการ ของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติเสนอไว้ให้ทราบทั่วกันด้วยครบชุด

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ถึงแม้จะล่าช้าไปหน่อย แต่ได้มีเรื่องดี ๆ อย่างในเล่มนี้มาเสนอ ก็คงพอจะขออภัยต่อท่านผู้รอจะอ่านวารสารไทยนี้ได้ ขอเชิญท่านผู้สนใจได้ติดตามอ่านได้ตามใจชอบ และหากท่านจะกรุณาเขียนจดหมายติชมหรือให้คำแนะนำมายังคณะผู้จัดทำบ้าง ก็จะขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ชาคริต จุลกะเสวี

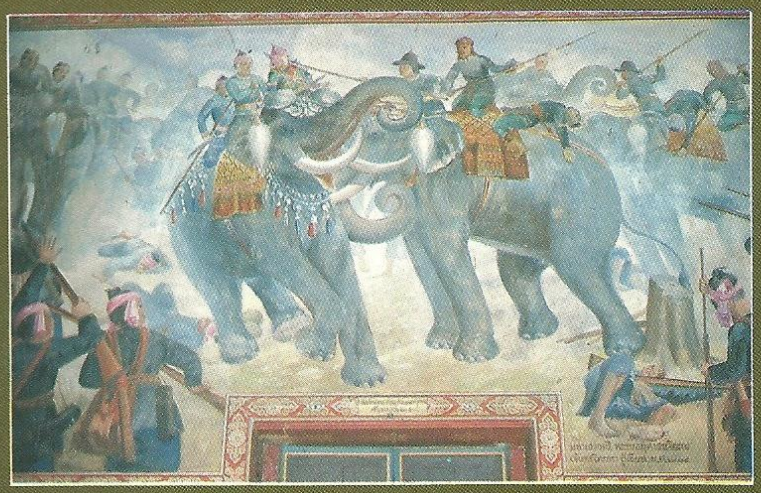

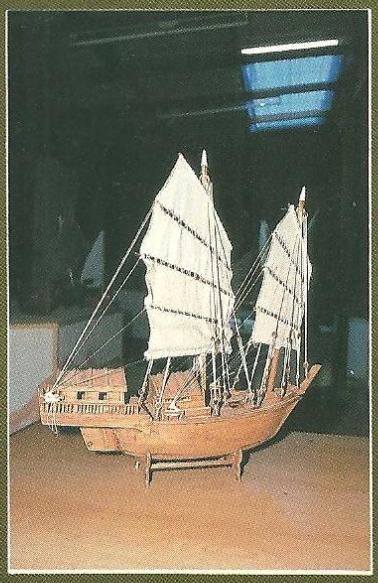

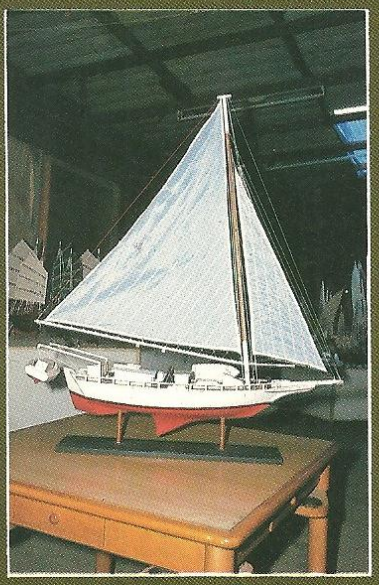

สารบัญ

๔ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายพระบรมสารีริกธาตุแด่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๗ สมเด็จอุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย

๑๑ พิธีวางศิลาฤกษ์

๑๔ เมืองลูกหลวงของไทย

๑๘ เอกลักษณ์การทหารของแผ่นดิน

๒๔ จากเศษไม้...สู่เรือจิ๋ว

๓๖ ญี่ปุ่นตกตะลึงกับสภาพสิ่งแวดล้อมไทย

๓๙ ภาษาไทยของเรา

๔๑ กล้วย เพื่อนสนิทของคนไทย

๕๕ กฎหมายกับการทารุณสัตว์

๕๙ ทำปลาย่างรมควันขายก็ได้กำไรดี

๖๕ เกษตรกรต้องเลี้ยงสัตว์และปลูกพืช

๖๘ คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา

๗๗ เกร็ดความรู้

๘๗ กิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๘๘ ปฏิทินของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๙๖ แวะเยือนทั่วไทย ตอน เครื่องเงินบ้านป่ากลาง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบรมสารีริกธาตุ

แด่

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ในโอกาสที่เจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ

๓๐ เมษายน ๒๕๓๔

ณ ศาลาพระเกี้ยว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มหาธาตุ

มหาชินธาตุเจ้า จอมจักร
เป็นปิ่นทศลักษ์ เลิศหล้า
เลงแลมิใครทัก เทียมแทก ได้เลย
เทียมแทกวางไว้ฟ้า ฟากด้าวดาวดึงษ์

(โคลงนิราศหริภุญไชย)

พุทธศาสนิกชนชาวไทยซึ่งแม้จะอยู่ห่างไกลจากประเทศอินเดียอันเป็นแดนพุทธภูมิ ต่างก็พากันถือว่าการบูชาพระบรมสารีริกธาตุและพระธาตุเจดีย์เป็นบุญยมหากุศล เสมอด้วยการบูชาสมเด็จพระบรมศาสดา การบูชาพระบรมธาตุส่งผลให้ผู้บูชาได้สุคติคือไปสู่สวรรค์และได้พบพระนิพพานในอนาคตกาลนอกจากนั้นยังเชื่อกันอีกด้วยว่า การดับสูญของพระบรมสารีริกธาตุ คือสัญญาณแสดงการดับสูญแห่งพระพุทธศาสนาของสมเด็จพระสมณโคดมพุทธเจ้าในภัทรกัป

ด้วยเหตุที่สมเด็จพระสมณโคดมสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นบุคคลพิเศษเหนือสามัญมนุษย์ทั้งปวง พระบรมธาตุจึงมิใช่เป็นเพียงกระดูกที่เหลืออยู่ของบุคคลผู้มีความสำคัญยิ่งเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งมหัศจรรย์ประหลาดล้ำนับตั้งแต่ลักษณะสัณฐานเป็นต้นมา

พระบรมธาตุที่กษัตริย์ทั้งปวงได้รับแบ่งจากกรุงกุสินาราไป หลังจากพุทธปรินิพพานแล้ว ต่างเมืองต่างก็สร้างพระสถูปเป็นที่ประดิษฐานไว้ จึงเกิดมีพระธาตุเจดีย์ขึ้น ๘ แห่งเป็นปฐม

ธรรมเนียมการสร้างพระธาตุเจดีย์เป็นปูชนียสถานของพุทธศาสนิกชนของเมืองไทยนั้น เห็นจะเข้ามาพร้อม ๆ กับพระพุทธศาสนาตั้งแต่คราวแรก ด้วยเหตุนี้จึงมีพระมหาธาตุเจดีย์หลายองค์อยู่ในท้องที่ต่าง ๆ ของเมืองไทย

ศรัทธาอันมีอยู่หนักแน่นในใจของพุทธศาสนิกชนนี่เองเป็นพลังมหาศาลที่ผลักดันให้เกิดงานสร้างสรรค์ศิลปะในส่วนต่าง ๆ ของพระอารามโดยมุ่งหวังที่จะให้เป็นพุทธบูชา ทั้งงานในด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ตลอดถึงงานประณีตศิลป์อื่น ๆ ช่างต่างยุคต่างท้องถิ่นแต่ละคนได้ทุ่มเทกำลังความคิดและความสามารถในการสร้างสรรค์งานเหล่านั้นด้วยความมุ่งมั่นที่ให้เป็นผลงานที่ทุกคนเห็นว่างดงามที่สุด

งานศิลปะแขนงต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ ซึ่งเกิดขึ้นด้วยศรัทธาในพระมหาธาตุตลอดจนสิ่งของมีค่าสวยงามที่มีผู้นำมาถวายเป็นพุทธบูชา แม้ว่าจะเป็นถาวรวัตถุก็จริง แต่กาลเวลา สภาวะธรรมชาติและอุบัติภัยก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดความเสื่อมสลายปรักหักพังไปส่วนหนึ่ง ความรู้เท่าไม่

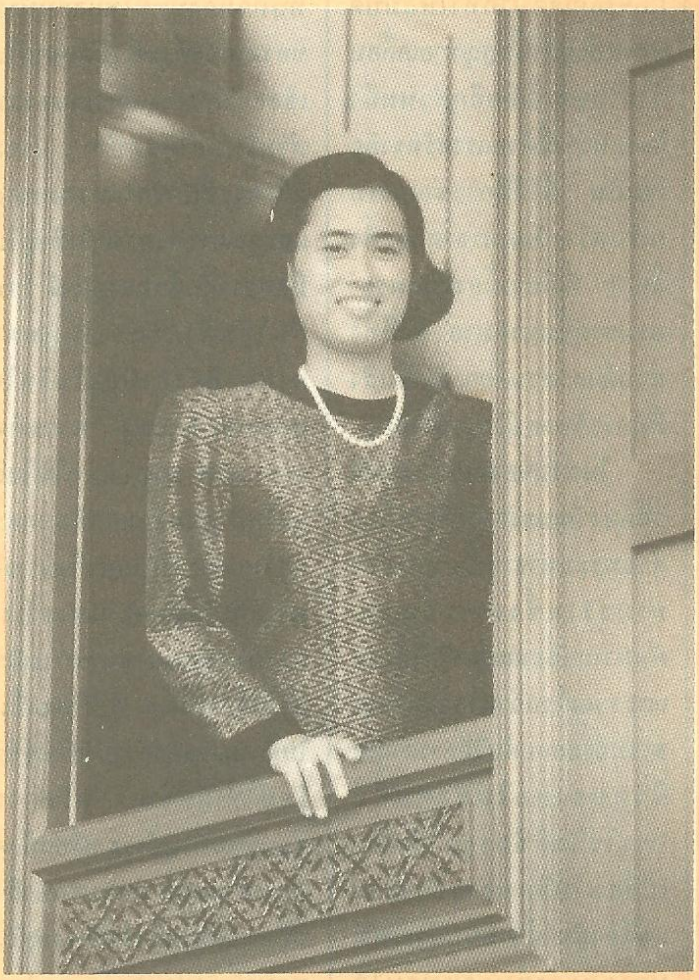

ถึงการณ์ทำให้เกิดการทำลายลบล้างฝีมือเดิมไปเสียส่วนหนึ่ง และโลภเจตนาก็ทำให้สมบัติของชาติเหล่านั้นสูญหายเคลื่อนย้ายไปจากที่เดิมอีกส่วนหนึ่ง ในระหว่างนี้ด้วยแรงศรัทธาอีกเช่นกัน ก็ได้มีการซ่อมแซมเสริมสร้างวัดมหาธาตุและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระบรมธาตุขึ้นมากมาย ซึ่งมีทั้งส่วนดีและส่วนด้อย อันเป็นสิ่งที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่

ในส่วนของขนบประเพณีวิถีแห่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องด้วยพระมหาธาตุนั้น เป็นเรื่องนามธรรมซึ่งน่าจะมีความผันผวนเปลี่ยนแปลงไปได้มากและรวดเร็วกว่าทางด้านวัตถุธรรมประกอบกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่มีเทคโนโลยีที่ล้ำยุคได้ปรับเปลี่ยนไปอีกหลายช่วงก้าว แต่ก็ยังนับได้ว่าขนบประเพณีหลายอย่างที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติต่อ ๆ กันมา คติความเชื่อหลายอย่างที่ถ่ายทอดกันมาก็ยังคงมีอยู่ทั่วไปในสังคมไทย แม้ว่าบางส่วนอาจจะคลายความมั่นคงไปบ้าง และบางอย่างจะกลายรูปแบบไปบ้างตามความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในสังคมสมัยใหม่

คนไทยในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างไม่มีวันหยุดนิ่ง ควรเริ่มพิจารณาทบทวนถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองที่จะพึงมีต่อชาติในเชิงของศิลปะและวัฒนธรรม สำหรับอนาคตดูบ้าง น่าจะรู้สึกตระหนักชัดในความหมายและคุณค่าของดวงแก้วที่อยู่ในมืออย่างถูกถ้วนสมบูรณ์ ร่วมกันใช้พลังศรัทธาในพุทธศาสนาที่ยังคงมีอยู่ในจิตใจผนวกกับความรู้ ความคิดความสามารถทางเทคโนโลยียุคใหม่ ตลอดจนรสนิยมและความเหมาะสมแห่งวิจารณญาณเพื่อให้เกิดผลในเชิงสร้างสรรค์ต่อพุทธศาสนสถานและสิ่งที่เกี่ยวเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของการประดิษฐ์สิ่งใหม่ให้เกิดขึ้น หรือการซ่อมแซมทำนุบำรุง หรือแม้แต่เพียงหวงแหน ถนอมรักษาสิ่งที่มีมาแต่เดิมแล้วให้ดำรงอยู่ในสภาพที่พึงประสงค์ คนไทยควรจะร่วมใจกันสืบสายกระแสธารแห่งวัฒนธรรมอันไหลรินสืบเนื่องมา ให้สืบทอดไปยังลูกหลานในวันข้างหน้าต่อไป

พระเจดีย์จุฬามณีจำลอง

พระเจดีย์จุฬามณีจำลองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสร้างขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ

พระเจดีย์องค์นี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี แห่งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ชี้แจงว่า ได้ออกแบบให้เป็นพระธาตุเจดีย์ โดยจำลองจากแบบของพระจุฬามณีเจดีย์ ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ตามคตินิยมของพุทธศาสนิกชน พระเจดีย์จุฬามณีจำลองนี้มีขนาดสูง ๓๗ เซนติเมตร ทั้งนี้เริ่มจากความคิดที่ว่าตั้งความปรารถนาจะสร้างขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ คือ ๓๖ พรรษา ผนวกเข้าไปอีก ๑ เพื่อความเป็นสิริมงคล รวมเป็น ๓๗ จำนวนเลขนี้ตรงกับโพธิปักขิยธรรม ธรรมอันเกื้อกูลแก่ความตรัสรู้ ๓๗ ประการพอดี จึงนับเป็นสารัตถประโยชน์อีกชั้นหนึ่ง

องค์เจดีย์ทำด้วยเงินผสมประดับด้วยพลอยมาร์กาไซท์ รูปทรงของเจดีย์อาศัยแนวของครูช่างแม่บทในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นสำคัญ ทำนองเดียวกับพระมหาเจดีย์ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นเจดีย์ทรงเครื่องแบบย่อมุมไม้สิบสอง ทั้งองค์ ส่วนล่างเป็นฐานสิงห์ซ้อนกัน ๓ ชั้น เหนือฐานสลักเป็นบัวกลุ่ม ถัดขึ้นมาเป็นองค์ระฆัง ทั้ง ๔ ด้านขององค์ระฆังทำเป็นสังวาลและทับทรวง ประดับด้วยพลอยอามาทิสสีม่วง ซึ่งเป็นสีประจำวันพระราชสมภพ เหนือจากองค์ระฆังขึ้นไปเป็นบัลลังก์คอยอดแล้วจึงถึงบัวกลุ่มซ้อนกัน ๗ ชั้น ซึ่งหมายถึงโพชฌงค์ องค์แห่งธรรมเป็นเครื่องตรัสรู้ ๗ ประการ จากนั้นขึ้นไปเป็นปลียอด บนยอดปลีเป็นหยาดน้ำค้างซึ่งทำด้วยพลอยอามาทิสสีม่วงเช่นกัน เหนือองค์เจดีย์มีฉัตร ๙ ชั้น ทำด้วยทองคำ

องค์เจดีย์นี้มีฐานไม้รองรับแกะด้วยไม้สักประดับกระจกสี แกะเป็นลายบัวแก้ว มี

(ต่อหน้า ๙๕)

สมเด็จอุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย

นายทองค่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

(บน) เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นองค์ประธานการประชุมกรรมการสภากาชาดไทย ณ ตึกบริพัตร สภากาชาดไทย

นอกจากวันที่ ๒ เมษายน ของทุกปี จะเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพ ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แล้ว วันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๔ เป็นวันมหามงคลวโรกาสพิเศษที่สมเด็จพระสยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบรอบ ๓ นักษัตร ยังความปีติปราโมทย์มาสู่มหาชนชาวไทยทุกทั่วหน้า ดังนั้น วารสารไทย จึงขอแสดงความจงรักภักดีร่วมกับพี่น้องประชาชน อัญเชิญพระราชกรณียกิจบางประการมาเสนอแก่ผู้อ่านแทนเครื่องสักการะน้อมบูชาคุณงามความดีในพระองค์ท่านสืบไป

พระราชกรณียกิจในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี อันเป็นคุณประโยชน์แก่บ้านเมืองและพสกนิกรชาวไทยนั้น นอกจากจะทรงพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญมาเป็นระยะเวลายาวนาน อย่างสม่ำเสมอมากมายหลายประการ เกินที่จะเชื่อได้

ว่ามีสุภาพสตรีผู้ใดที่มีวัยเดียวกับพระองค์ท่านจะทำได้เช่นนี้แล้ว ยังมีประเด็นที่ควรมหัศจรรย์ชื่นชมในพระบารมีอีกประการคือ พระราชกรณียกิจเหล่านั้นมีความห่างไกลกันในสาขาวิทยาการ กล่าวคือมีทั้งด้านวิทยาศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์ และที่จะนำมาเรียนให้ท่านทราบในวันนี้

คือ พระราชกรณียกิจในฐานะที่ทรงเป็นอุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย

สภากาชาดไทยเป็นองค์การอิสระ ทำงานกุศลสาธารณสงเคราะห์ประจำชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยรักษาพยาบาลผู้บาดเจ็บและป่วยไข้ ทำการบรรเทาทุกข์ในเหตุการณ์สาธารณภัย โดยไม่เลือกเชื้อชาติ สัญชาติ ลัทธิศาสนา หรือความเห็นทางการเมืองของผู้ประสบภัย การดำเนินงานของสภากาชาดไทยย่อมขึ้นกับผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๓ ตำแหน่ง คือ สภานายิกาสภากาชาดไทย อุปนายกหรืออุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย และเลขาธิการสภากาชาดไทย เพราะตำแหน่งทั้ง ๓ เปรียบประดุจจักรกลตัวใหญ่ ที่เคลื่อนไหวชักนำจักรกลทุกตัวทำงานอย่างสอดคล้องกัน จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ กล่าวเฉพาะตำแหน่งอุปนายกหรืออุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย เป็นตำแหน่งประธานของผู้ปฏิบัติงานอย่างแท้จริง และมีระยะสมัยหนึ่งที่อุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาดไทยได้ลาออกจากตำแหน่ง ทำให้เลขาธิการสภากาชาดไทยสมัยนั้นต้องรักษาการในตำแหน่งดังกล่าวอยู่ถึง ๕ ปีเศษ นับว่าเป็นภาระอันหนักมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชดำริว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นผู้ที่เหมาะสมและไว้วางพระราชหฤทัยให้ดำรงตำแหน่งอุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๒๐

ความปลื้มปีติยินดีของเลขาธิการสภากาชาดไทยและผู้ร่วมงานทุกคนมีเป็นอย่างใด

ได้ปรากฏในคำกราบบังคมทูล เมื่อวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๐ ความตอนหนึ่งดังนี้

"ในระยะที่สถานการณ์บ้านเมืองไม่เป็นปกติดังที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ การเสด็จมาทรงดำรงตำแหน่งดังกล่าวของใต้ฝ่าละอองพระบาท จึงเป็นนิมิตหมายอันดีสำหรับสภากาชาดไทยอันเป็นองค์การกุศลสาธารณะ พระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรของใต้ฝ่าละอองพระบาทอันกอปรด้วยพระเมตตา พระกรุณา ดังเป็นที่ประจักษ์แล้ว จะเป็นเครื่องจูงใจให้ประชาชนผู้มีกุศลจิตได้ให้ความสนับสนุนกิจการของสภากาชาดมากยิ่งขึ้น ในอันที่จะช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ผู้ที่อยู่ในภาวะอันควรแก่การสงเคราะห์"

เมื่อสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดำรงตำแหน่งอุปนายิกา ผู้อำนวยการสภากาชาดไทยแล้ว ได้ทรงสนพระราชหฤทัยและมีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อสภากาชาดไทยอย่างเต็มพระสติกำลัง โดยเสด็จพระราชดำเนินมาเป็นประธานการประชุมคณะกรรมการอำนวยการสภากาชาดไทยทุกครั้ง ทรงร่วมในการวางแผนงาน การอำนวยการ และการติดตามประเมินผลงานของสภากาชาดไทยอย่างใกล้ชิด ในการเสด็จพระราชดำเนินมาประชุมคณะกรรมการอำนวยการสภากาชาดไทยทุกครั้ง ก็ต้องมีพระราชภาระทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินบำรุงกิจการสภากาชาดไทยเข้าเฝ้าเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายเงิน และต้องพระราชทานเหรียญกาชาดสรรเสริญและของที่ระลึกแก่ผู้มีอุปการะคุณแก่สภากาชาดไทยเป็นจำนวนมาก เสด็จพระราชดำเนินในงานที่สภากาชาดไทยจัดขึ้นเพื่อหารายได้บำรุงสภากาชาดไทยแทบทุกครั้ง เช่น งานกาชาดประจำปี งานแสดงดนตรีทรงสนพระราชหฤทัยสอดส่องถึงการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่สภากาชาดไทยอย่างใกล้ชิด เมื่อเกิดสงครามภายในประเทศเขมรได้มีประชาชนชาวเขมรอพยพเข้ามาหลบภัยสงครามตามชายแดนไทยเป็นจำนวนมาก สภากาชาดไทยได้ส่งหน่วยบรรเทาทุกข์ออกไปปฏิบัติงานยังชายแดนหลายจุด ดังเช่นที่เขตอำเภออรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี ก็มีลายพระหัตถ์ถึงเจ้าหน้าที่สภากาชาดไทยทรงแสดงความห่วงใย

พระมหากรุณาธิคุณครั้งสำคัญยิ่งแก่สภากาชาดไทยคือ พระราชภาระในการสร้างตึกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้ก่อตั้งและเปิดดำเนินกิจการครบ ๗๒ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ให้การรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วยปีละกว่า ๕ แสนคน แต่เดิมมีตึกผู้ป่วยนอกเพียงหลังเดียว คือตึกจักรพงษ์ ต่อมามีผู้ป่วยนอกไปรับการรักษาเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ ตึกจักรพงษ์จึงคับแคบไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ผู้ป่วย ในโอกาสที่ครบรอบ ๗๒ ปี โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และปีต่อมาเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖๐ สภากาชาดไทยจึงได้ดำริจัดสร้างถาวรวัตถุเป็นอนุสรณ์เฉลิมฉลองโอกาสดังกล่าว โดยสร้างเป็นตึกผู้ป่วยนอกเพื่อรวมผู้ป่วยนอกทุกแผนกและบริการที่จำเป็นมาไว้ในอาคารเดียวกัน ตึกนี้สูงถึง ๑๗ ชั้น และมีชั้นใต้ดินอีก ๑ ชั้น ค่าก่อสร้างประมาณ ๔๐๐ ล้านบาท จึงเป็นภาระหนักยิ่ง การจัดหาทุนได้ดำเนินการต่อเนื่องกันหลายรูปแบบหลายวาระ สมเด็จอุปนายิกาต้องทรงดำเนินการด้วยพระองค์เองแม้กระทั่งการขายสลากกินแบ่งกาชาดและด้วยความเมตตาของสมเด็จพระญาณสังวรจัดทำสิ่งมงคลสักการะเป็นเครื่องตอบแทนผู้บริจาคเงิน การจัดหาทุนจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยจนสามารถสร้างตึกผู้ป่วยนอก ภปร.จนสำเร็จ

พระราชกรณียกิจที่น่าสนใจอีกประการคือ การจัดตั้งมูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย โดยที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เป็นโรงพยาบาลใหญ่มีผู้มาคลอดบุตรปีละเกือบ ๒ หมื่นคน มารดาบางคนคลอดบุตรแล้วไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรต่อไป

ได้ก็ถือโอกาสทิ้งเด็กไว้ในโรงพยาบาล แม้จะแจ้งที่อยู่ไว้ก็ไม่สามารถติดตามตัวได้ เด็กบางคนถูกทิ้งไว้ข้างถนน มีผู้เก็บนำมาส่งให้โรงพยาบาล สภากาชาดไทยจึงต้องเลี้ยงเด็กกำพร้าเหล่านี้ไว้ที่ตึกวชิราลงกรณ์ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สมเด็จอุปนายิกาผู้อำนวยการสภากาชาดไทย จึงมีพระราชดำริให้สภากาชาดไทยจัดตั้งสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าขึ้นเป็นมูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภากาชาดไทย เพื่อเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยให้ได้รับการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นปราศจากปมด้อย จนพ้นวัยการศึกษาเพื่อเป็นกำลังของประเทศต่อไป และก็ได้ทรงเป็นประธานกรรมการมูลนิธินี้ด้วยพระองค์เอง

นอกจากพระราชกรณียกิจภายในประเทศแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังต้องทรงเป็นผู้แทนสภากาชาดไทย นำกรรมการเจ้าหน้าที่ร่วมการประชุมองค์การกาชาดระหว่างประเทศหลายครั้ง เช่น ทรงเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมผู้นำสภากาชาดและสภาซีก-วงเดือนแดง กลุ่มประเทศอาเซี่ยน ครั้งที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๔ ณ โรงแรมมณเฑียร กรุงเทพมหานคร และทรงเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนสภากาชาดไทย เสด็จพระราชดำเนินไปร่วมประชุมครั้งที่ ๕ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย พ.ศ. ๒๕๒๖ และครั้งที่ ๖ ณ ประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ พ.ศ. ๒๕๒๘ การประชุมระหว่างประเทศแต่ละครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมได้ชื่นชมในพระบารมีและพระปรีชาสามารถเป็นอย่างยิ่ง เช่น การประชุมที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ผู้แทนองค์การกาชาดสากลได้กล่าวว่า การที่ทรงเสนอเรื่องการให้บริการชุมชนและความเห็นส่วนพระองค์ที่รับสั่งสอดแทรกไปนั้น ชี้ให้เห็นถึงความเป็นอัจฉริยะของพระองค์ท่าน ทรงอธิบายประกอบการฉายสไลด์ถึงวิธีปั้นโอ่งน้ำตามโครงการจัดหาน้ำสะอาดเพื่อราษฎรไทย เป็นที่สนใจของที่ประชุมเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเลขาธิการสันนิบาตสภากาชาดได้ขอร้องให้สภากาชาดไทยจัดส่งสไลด์ให้สันนิบาตสภากาชาดเผยแพร่แก่ประเทศสมาชิกต่อไป

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้มีพระมหากรุณาธิคุณแก่สภากาชาดไทยอย่างล้นเหลือที่จะพรรณนา พระบารมีของพระองค์ซึ่งได้แก่พระราชจริยวัตรอันงดงามไม่ถือพระองค์ และพระวิริยะอุตสาหะอันแรงกล้าที่ทรงบำเพ็ญให้แก่สภากาชาดไทยได้ยังความปราโมทย์ยินดีเป็นขวัญกำลังใจอย่างสูงแก่คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ของสภากาชาดไทยทุกระดับ และที่สำคัญยิ่งคือทรงสร้างศรัทธาของประชาชน ในอันที่จะอุปการะช่วยเหลือกิจกรรมของสภากาชาดไทย เห็นได้จากการบริจาคเงินร่วมสร้างตึกผู้ป่วยนอก ภปร.ที่สำเร็จเรียบร้อยตามกำหนด ตามที่เลขาธิการสภากาชาดไทยได้กราบบังคมทูลแสดงความคาดหมายไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ ว่าการเสด็จมาดำรงตำแหน่งของพระองค์ท่าน เป็นนิมิตหมายอันดีของสภากาชาดไทย นั้นได้เป็นความจริงทุกประการ

สุดท้ายนี้ผู้เรียบเรียงได้ขออนุญาตท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา นำบทประพันธ์อาศิรวาท เฉลิมพระเกียรติมาประกอบท้ายบทความดังนี้

อ้าแม่ผู้ยอดกัลยา ยอดยิ่งกตัญญุตา
ต่อพระบรมชนกชนนี
พระยศสยามราชกุมารี พระนามงามวจี
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา
พระหทัยใสวิเศษพระเมตตา แผ่ทั่วพสุนธรา
พระปัญญาเปรื่องปราชญ์ศาสตร์ศิลป์
สามรอบชนมายุพระยุพินทร์ ไทยทั้งธรณิน
น้อมเกล้าถวายพระพรชัย
ขอทรงเจริญสุขทุกสมัย สถิตเป็นขวัญไทย
พระชนมานสราญยิ่งร้อยฉนำ

สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

พิธีวางศิลาฤกษ์

ส. พลายน้อย

ในการสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ ย่อมถือฤกษ์ในการก่อสร้าง แต่ความเชื่อถือต่างมีคติและวิธีการไม่เหมือนกัน จะเรียกว่าต่างตำรา ต่างครูก็เห็นจะไม่ผิด บางถิ่นบางที่ทำอย่างง่าย ๆ บางถิ่นก็เป็นเรื่องใหญ่โต อาจจะเป็นไปตามความเจริญของบ้านเมืองและฐานะของผู้ที่จะก่อสร้างสิ่งนั้น ๆ ด้วย บางครั้งไปได้เจ้าพิธีใหญ่ เครื่องใช้ไม้สอยก็มาก ถ้าไปได้เจ้าพิธีที่สมถะ ทำเฉพาะที่จำเป็นค่าใช้จ่ายก็น้อย

เคยอ่านพบประเพณีการปลูกบ้านของพวกปัญจาบในอินเดีย เมื่อขุดหลุมแล้วเขาจะวางหินลงไปก้อนหนึ่งและมีมะพร้าวผลหนึ่ง เหรียญเงิน ๒-๓ อัน และมีพวกอัญมณี เช่น ไข่มุก ผูกด้ายสีของเหล่านี้เขาว่าเป็นการบูชาแม่พระธรณี เท่าที่อ่านพบในตำราโบราณของไทย ก็มีเคล็ดต่าง ๆ กันไป บางตำราเริ่มตั้งแต่ขุดดินว่าจะต้องผินหน้าไปทางทิศใด ขี้ดินที่ขุดขึ้นมาจากหลุมจะต้องกองไว้บนตักคนขุด

บางตำราก็ต้องดูว่าเจ้าของบ้านเกิดปีอะไร ควรจะปลูกเรือนเดือนอะไรจึงจะดี บางทีขุดหลุมแล้วพบอะไรที่พอจะเป็นนิมิตได้ก็ต้องพิจารณากันอีก เช่น ขุดลงไปพบเหล็ก ท่านว่าเจ้าเรือนจะตาย ถ้าขุดพบหินจะมั่งมีดีนัก ถ้าขุดพบงูเจ้าเรือนจะมั่งมี ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อเสา ใช้ผ้าสีห่อเสาตามเดือน ซึ่งจะเห็นว่ามีคติความเชื่ออะไรต่าง ๆ มากมาย

พิธีวางศิลาฤกษ์ของไทยจะมีมาแต่ครั้งใดยังไม่พบหลักฐาน แต่การประกอบพิธีตามฤกษ์คงจะมีมาช้านานแล้ว เท่าที่พบเรื่องราวในศิลาจารึก มีกล่าวถึงฤกษ์การสร้างวิหาร สร้างพระเจดีย์ สร้างพระพุทธรูป เช่น ศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน จ.ศ. ๗๓๒ *(พ.ศ. ๑๙๑๓)* ได้กล่าวว่าเมื่อได้ฤกษ์บุรนรรพสุ อันเป็นชื่อฤกษ์ที่ ๗ ได้แก่ ดาวสำเภาหรือดาวเรือชัย ก็ให้แรกลงมือปรับที่ประสานรากพระพุทธรูปยืนทั้ง ๓ องค์ หรือในศิลาจารึกอื่น ๆ ก็ใช้คำว่า **แรกก่อ** คือเมื่อได้ฤกษ์ก็ลงมือแรกก่อสิ่งนั้น ๆ ไม่พบเรื่องศิลาฤกษ์แต่อย่างใด ดังนี้ชวนให้คิดว่าในสมัย ๖๐๐-๗๐๐ ปีมาแล้ว คงจะถือฤกษ์เวลาก่อสร้างแต่อย่างเดียว คือฤกษ์ดีเวลาใดก็ลงมือทำในเวลานั้น

ครั้นกาลเวลาผ่านมา เกิดมีเจ้าพิธีคิดหาวิธีการให้ดูศักดิ์สิทธิ์มีพิธีรีตองมากขึ้น นอกจากดูฤกษ์แล้วก็ต้องดูภูมิสถานว่าเป็นอย่างไรอีกด้วย มีเรื่องเจ้าที่เจ้าทางเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องบวงสรวงสังเวยอะไรต่าง ๆ มีเครื่องบวงสรวง เครื่องมงคล เพิ่มขึ้น มีพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ อย่างในตำนานการสร้างเมืองยางสายเล่าถึงวิธีการในสมัยนั้นไว้ดังต่อไปนี้

"ครั้นขึงเชือกหมายเขตแดนแล้ว ก็เร่งให้ราษฎรทั้งหลายทำราบเสมอดีทุกที่ทุกแห่ง แล้วก็นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาสวดมนต์ ทำให้เป็นสวัสดิมงคล ที่จะสร้างวังแห่งหนึ่ง ที่กลางใจเมืองแห่งหนึ่ง แล้วลำดับไปประตูเมืองทั้ง ๓ แห่ง และในเมืองทุกที่เอาสายสิญจน์วงรอบกำแพงเมืองแล้ว ขุดให้เป็นหลุมที่จะฝังเสาอินทขีล และกำแพงเมืองก็ให้รดด้วยน้ำมนต์ แล้วนิมนต์พระท่านสวดมหาสมัยและมงคลทั้ง ๗ ประการและธรรมจักร

ครั้นกระทำเสร็จแล้วจึ่งเอาแก้ว ๗ ประการมีรัศมีต่าง ๆ และยันต์ตะกรุดมีชื่อว่าฝนแสนห่า ฟ้าทำลายกำแพงแสนชั้น ใส่ไว้ในไหเอารองตีนเสาทุกต้น แล้วให้ทำรูปช้าง ม้า โค กระบือ ทำด้วยทองคำแล้วเอาฝังไว้ทั้ง ๔ ทิศ ครั้นได้ฤกษ์วันดีแล้ว ก็ให้พวกดนตรีพิณพาทย์ประโคมกลองเสียงครึกครื้น เป็นที่สนุกยินดี ราษฎรทั้งหลายก็พากันปีติทุกคน แล้วก็พากันปลูกเสาขึ้นให้พร้อมกัน แล้วเอาเพชรนิลจินดาค่าควรเมือง ๓ ลูก มหานิล ๓ ลูก มรกต ๓ ลูก ทับทิมค่าควรเมือง ๓ ลูก แล้วเอาใส่ในไหทองคำใบหนึ่ง ฝังไว้ใต้หอสรงตะวันออกหัวนอน เพราะว่าจะให้เป็นมงคลต่อไปข้างหน้า ชั่วลูกชั่วหลาน"

จากพงศาวดารเรื่องนี้จะเห็นว่า นอกจากเชื่อถือเรื่องฤกษ์แล้วก็ยังถือมงคล ถือไสยศาสตร์เพิ่มเข้ามาอีก แต่ก็ยังไม่มีการวางศิลาฤกษ์ ได้ตรวจดูศิลาจารึกโบราณพบว่ามีการผูกดวงวางฤกษ์อะไรต่าง ๆ ไว้มาก แต่ศิลานั้นก็ไม่ใช่ศิลาฤกษ์อย่างในปัจจุบัน เพราะเป็นศิลาแผ่นใหญ่ปักไว้แสดงประวัติของสิ่งก่อสร้างนั้น ๆ มากกว่า

ในสมัยแรกทีเดียวเข้าใจว่า เมื่อกำหนดฤกษ์แล้วก็ลงมือก่อสร้างให้ตรงกับฤกษ์ ครั้นต่อมาเมื่อมีคนสำคัญหรือผู้มียศสูง

มาเป็นผู้ก่อสร้างตามฤกษ์ ก็คงจะมีผู้คิดเห็นว่าควรจะมีสิ่งที่เป็นพิเศษ สำหรับให้ผู้มียศศักดิ์นั้นใช้วางลงบนสิ่งก่อสร้างนำคนอื่น สิ่งที่จะใช้ก่อสร้างก็คืออิฐ เมื่อจะให้ดูเป็นพิเศษ เป็นมงคล ก็ทำให้เป็นสีทอง สีเงิน สีนาก ที่โบราณนิยมเรียกกันว่า ๓ กษัตริย์ ในชั้นเดิมเข้าใจว่าจะเป็นการวางอิฐดังกล่าวนี้ก่อน

ตามหลักฐานที่พบในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางอิฐทอง อิฐนาก อิฐเงิน ก่อรากพระมหาเจดีย์พระศรีสรรเพชญ์ เมื่อวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ. ๒๓๓๗ ดังปรากฏในจารึกเรื่องทรงสร้าง วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ครั้นนั้น ตอนหนึ่งว่า

"รุ่งขึ้นวันศุกร์ เดือนสาม ขึ้นสิบค่ำ ปีขาล ฉศก เพลาเช้า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระราชวงศานุวงศ์ เสนาพฤฒามาตย์ราชปโรหิตโหราจารย์มายังที่ลานพระมหาเจดีย์ จึงให้ชักชะลอพระพุทธปฏิมากรศรีสรรเพชญ์อันชำรุดรับมาแต่กรุงเก่า เข้าวางบนราก ได้ศุภฤกษ์ประโคมฆ้องกลองแตรสังข์ ดุริยางค ดนตรีปี่พาทย์ เสด็จทรงวางอิฐทอง อิฐนาก อิฐเงินก่อราก ข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวงระดมกันก่ออิฐาน"

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางอิฐทอง อิฐนาก อิฐเงิน ๓ แผ่นเป็นพระฤกษ์การก่อรากพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเมีย จ.ศ. ๑๑๕๖ *(วันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๗๗)* ดังปรากฏในพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส บทหนึ่งว่า

เสด็จวางอิฐฤกษ์ทั้ง ทองนาก เงินนา
สามแผ่นพิบูลย์เรียง รากตั้ง
พระญาติมาตยามาก มาก่อ รดมเฮย
ถึงที่มีชั้นทั้ง ทุฐาน

เท่าที่ตรวจสอบเอกสารในสมัยรัชกาลที่ ๓ ยังไม่พบคำว่า **"ศิลาฤกษ์"** ในสมัยรัชกาลที่ ๔ จะมีหรือยังไม่แน่ใจ แต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นสมัยที่เปลี่ยนแปลงพิธีก่อฤกษ์ผิดแปลกไปจากสมัยต้น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ที่เห็นได้ชัดก็คือการก่อฤกษ์พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๕ ได้มีศิลาฤกษ์ตามแบบใหม่

"ศิลาฤกษ์นั้นเป็นศิลาจีน ๒ แท่ง แท่งหนึ่งกว้างประมาณ ๑ ศอก หนา ๑ ศอก ยาว ๒ ศอกเท่ากันทั้ง ๒ แท่ง แท่งหนึ่งเจาะเป็นวงกลมสำหรับจะได้บรรจุหีบตะกั่ว ซึ่งประจุหนังสือต่าง ๆ...หีบตะกั่วนั้นยาว ๑ ศอกกับ ๖ นิ้ว กว้าง ๖ นิ้ว สูง ๔ นิ้ว ปิดทองคำเปลวทั้งข้างนอกข้างใน"

สรุปว่าภายในหีบบรรจุรูปภาพวัดวาอารามปราสาทราชวังที่สำคัญ รูปพระพุทธรูปต่าง ๆ เงินตราตั้งแต่รัชกาลที่ ๑ จนถึงรัชกาลที่ ๕ และอื่น ๆ อีกมาก จะกล่าวทั้งหมดก็จะยาวความมากไป จะขอตัดเฉพาะพิธีวางศิลาฤกษ์มาให้พิจารณาต่อไป

"เมื่อเวลาได้พระฤกษ์ เจ้าพนักงานก็ประโคมดุริยางค์ดนตรีน้อยใหญ่ พระสงฆ์ ๑๐ รูปก็ได้สวดถวายไชยมงคลพร้อมกัน และหลวงโลกทีปจึงได้บวงสรวงเทพยดาตามประเพณี และทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ก็ทำคำนับปรีเซนตอามส์ พิณพาทย์แตรก็ได้เป่าตามอย่างธรรมเนียมยุโรปนั้น ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการเหนือเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ๑ พระยาเวียงในนฤบาล ๑ ยกหีบนั้นลงประจุที่รางศิลา ...ครั้นหีบนั้นประจุลงที่แล้ว พระยาเวียงในนฤบาลจึงได้ตักปูนฝรั่ง (ซึ่งเรียกว่าซิเมนต์) เทลงบนหลังหีบนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเกลี่ยด้วยเกรียงเงินด้ามงา ซึ่งทำขึ้นสำหรับการคราวนี้นั้นเสร็จแล้ว จึงให้หย่อนศิลาอีกแท่งหนึ่ง เท่ากันกับศิลาที่ฝังอยู่ในผนัง ศิลาแท่งนี้แขวนอยู่บนปั้นจั่นสามขา แล้วจึงหย่อนศิลานั้นลงประทับที่ทาปูนซิเมนต์ดังได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น

ครั้นศิลานั้นลงที่เสร็จแล้ว จึงทรงก่ออิฐฤกษ์ปิดทอง ๔ นาก ๔ เงิน ๔ พันผ้าสีชมพู ก่อรายรอบศิลาฤกษ์นั้น และทรงหลั่งน้ำในพระมหาสังข์ แล้วมิสเตอร์ยอน คลูนิช จึงยกฉากขึ้นวางบนศิลานั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงยกค้อนสำเร็จขึ้นเคาะบนศิลานั้น เป็นเครื่องหมายบอกว่าศิลาฤกษ์นี้เสร็จแล้ว"

พิธีวางศิลาฤกษ์ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ดังกล่าว ต่างจากสมัยรัชกาลที่ ๑ และที่ ๓ คือมีทั้งศิลาฤกษ์และอิฐฤกษ์ และมีของบรรจุมากมาย ศิลาฤกษ์ขนาดใหญ่เช่นนี้เข้าใจว่าในสมัยรัชกาลที่ ๖ เมื่อคราววางศิลาฤกษ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ยังใช้แบบนี้อยู่ หรือเมื่อวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยก็ต้องใช้ปั้นจั่นหย่อนศิลาเช่นเดียวกัน

ในปัจจุบันการวางศิลาฤกษ์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามมติของเจ้าพิธี มีรายละเอียดต่างกันไป เช่นบางท่านเห็นว่าการวางศิลาฤกษ์ให้คุณเหมือนกับการลงเข็มปลูกอาคารสถานที่ต่าง ๆ เมื่อวางศิลาฤกษ์แล้วก็ไม่ต้องหาฤกษ์เวลาลงเสาเข็มอีก แต่บางท่านก็ว่าการทำพิธีลงเสาเข็มดีกว่าการวางศิลาฤกษ์ แล้วแต่เจ้าของอาคารจะเชื่ออย่างใด ก็ทำอย่างนั้น

ตามปรกติผู้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์จะใช้พราหมณ์ซึ่งมีหน้าที่ติดต่อกับเทวดาอารักษ์อยู่แล้ว แต่ถ้าไม่มีพราหมณ์ก็มีผู้รู้ตามท้องถิ่นที่เล่าเรียนมาทำแทน แต่ก็ต้องมีพิธีสงฆ์ด้วย เพราะเท่ากับเป็นการทำบุญ ฉะนั้นจึงต้องจัดสถานที่ตั้งโต๊ะหมู่ประดิษฐานพระพุทธรูป และมีอาสนะสำหรับพระสงฆ์ ส่วนผู้ประกอบพิธีก็จะจัดสิ่งของต่าง ๆ เหล่านี้เตรียมไว้

๑. **ดวงศิลาฤกษ์** ซึ่งสลักลงในแผ่นหินอ่อนขนาดประมาณ ๘"×๑๒" หรือตามแต่เจ้าพิธีจะกำหนด เพราะมีคติการทำไม่เหมือนกัน นอกจากดวงฤกษ์แล้วก็อาจจะมีข้อความอย่างอื่นอีกด้วย เพื่อให้ขลังและศักดิ์สิทธิ์ บางคนก็ลงยันต์ตรีนิสิงเหที่ด้านหลังด้วย

๒. **แผ่นอิฐ** ในปัจจุบันใช้อิฐก้อนหนา เป็นอิฐอัดพิมพ์เนื้อแกร่ง บางตำราใช้ถึง ๙ แผ่น ทาบรอนซ์ทอง ๓ แผ่น บรอนซ์นาก ๓ แผ่น และบรอนซ์เงิน ๓ แผ่น แต่บางตำราก็ใช้เพียง ๓ แผ่นเท่านั้น (ตามแบบโบราณที่กล่าวมาข้างต้น)

๓. **ข้าวตอกดอกมะลิ** เป็นเครื่องบูชาอย่างหนึ่งสำหรับโปรยบนแผ่นดวงศิลาฤกษ์

๔. **เครื่องสังเวย** ซึ่งผู้ประกอบพิธีจะรับเหมาจัดตามความพอใจ

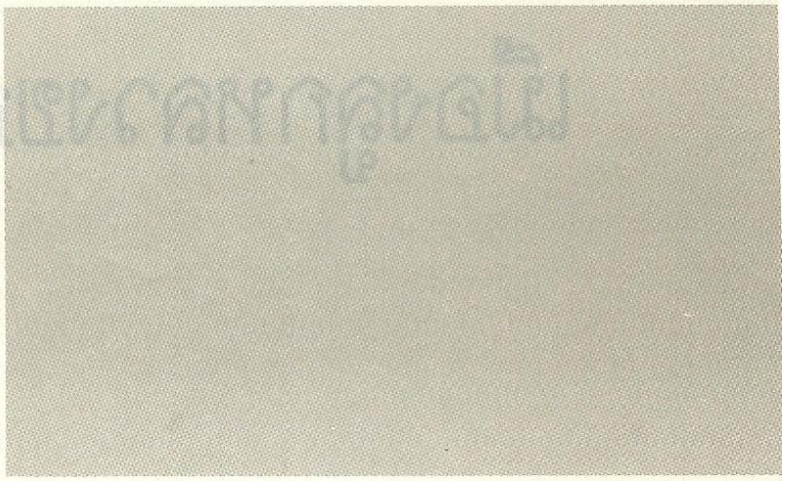

พิธีจะเริ่มด้วยประธานจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูป อาราธนาศีล พระให้ศีลและสวดมนต์ เสร็จแล้วลงยันต์ที่แผ่นอิฐ เจิมที่แผ่นอิฐและดวงศิลาฤกษ์ กล่าวคำสังเวยเทวดา ต่อจากนั้นอาจมีกล่าวถึงความเป็นมาของงานและเชิญประธานในพิธีไปยังที่จะวางศิลาฤกษ์ ประธานตักปูนทรายที่ผสมเตรียมไว้ลงในหลุม เกลี่ยให้เรียบแล้ววางอิฐตามที่กำหนดไว้ แล้วยกแผ่นศิลาดวงฤกษ์วางทับบนอิฐนั้นอีกทีหนึ่ง ต่อจากนั้นรับน้ำมนต์มาเทลงไป โปรยข้าวตอกดอกมะลิ ขณะที่ประธานกำลังประกอบพิธีอยู่นี้พระสงฆ์สวดชยันโต พราหมณ์เป่าสังข์ แกว่งบัณเฑาะว์หรือถ้ามีดนตรีก็บรรเลงเพลงมหาฤกษ์

ตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นว่าพิธีวางศิลาฤกษ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ ในชั้นเดิมคงจะถือฤกษ์อย่างเดียว คือถึงเวลาฤกษ์ดีก็ลงมือทำ แล้วมีของมงคลวางที่ก้นหลุม ต่อมาก็ใช้อิฐฤกษ์และศิลาฤกษ์ตามสมัยนิยม สรุปว่าพิธีวางศิลาฤกษ์คงจะเริ่มจากง่าย ๆ มาก่อน และเพิ่มรายละเอียดต่าง ๆ ให้มากขึ้นแบบแผนต่าง ๆ ก็คงไม่เหมือนกัน จะนำมาชี้แจงทั้งหมดคงเป็นเรื่องยาก ประสงค์จะให้เห็นว่า สมัยโบราณทำอย่างไร และในปัจจุบันเป็นอย่างไรเท่านั้น

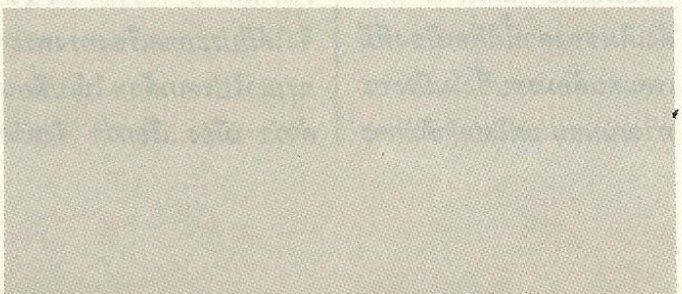

เมืองลูกหลวงของไทย

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

เมืองลูกหลวง เป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะการปกครองของไทยสมัยก่อนที่น่ารู้และน่าศึกษา เพราะในสมัยปัจจุบันเรื่องของเมืองดังกล่าวนี้ มิได้มีอยู่แล้ว นอกจากหลักฐานปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์การปกครองของไทย

แต่ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่อง **เมืองลูกหลวง**โดยเฉพาะ ขอนำเรื่อง **"เมือง"** และ **"ลูกหลวง"** มากล่าวถึงพอเป็นพื้นฐานเบื้องต้น ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๒๕ นิยามความหมายของคำว่า **"เมือง"** โดยทั่ว ๆ ไป ไว้ว่า

"น. แดน เช่น เมืองมนุษย์, ประเทศ เช่น เมืองไทย; (โบ) จังหวัด; เขตซึ่งเป็นที่ชุมชนและเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดซึ่งในครั้งก่อน ถ้าเป็นเมืองใหญ่หมายถึงเขตภายในกำแพงเมือง"

ส่วนความหมายของคำว่า **"เมือง"** ที่เน้นถึงลักษณะการปกครองของไทยสมัยก่อนนั้น ในหนังสือเรื่อง **"การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ"** ของ **ควอริช เวลส์** ซึ่ง **กาญจนี สมเกียรติกุล** และ **ยุพา ชุมจันทร์** เป็นผู้แปล กล่าวไว้ว่า

"เมื่อคนไทยตั้งตัวเป็นอิสระที่อาณาจักรสุโขทัยแล้ว หน่วยการปกครองสูงสุดที่เป็นที่รู้จักกันในหมู่คนไทยก็คือ **เมือง** *ซึ่งในปัจจุบันคำนี้ได้ใช้กันในหลายความหมาย เช่น* **อาณาจักร เมือง จังหวัด ประเทศ หรือมณฑล** *แต่ความหมายดั้งเดิมของคำนี้ก็คือเมืองที่มีเขตแดนล้อมรอบซึ่งไม่มีระยะทางแน่นอน แต่โดยปกติมักจะมีระยะทางกินเวลาการเดินทางเท้าประมาณ ๒ วัน หรือ ๓๐ ไมล์ สำหรับในการแปลคำว่า* **เมือง** *ในหนังสือเล่มนี้ ควรจะเข้าใจว่า หมายถึงเมืองที่มีเขตแดนซึ่งอำนาจทางการศาลแผ่ไปถึง"*

ในหนังสือเรื่อง **"คำบรรยายประวัติการปกครองของประเทศไทย"** ของ **ศาสตราจารย์ ดร. ประยูร กาญจนดุล** กล่าวว่า

"๑. เมือง

ท้องที่หลายอำเภอรวมกันกำหนดเป็นหัวเมืองหนึ่ง

ในสมัยนั้นยังเรียก เมือง หรือ หัวเมือง ตามที่เคยเรียกมาแต่สมัยโบราณตลอดมาจนถึงรัชกาลที่ ๖ ใน พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงได้มีประกาศเรื่องทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนคำว่า เมือง เรียกว่า จังหวัด ลงวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ให้เรียกหน่วยปกครองถัดจากมณฑล ว่า จังหวัด เหมือนกันทั่วทั้งพระราชอาณาจักร

ส่วนคำว่า เมือง ให้คงใช้สำหรับเรียกตำบลที่ประชาชนเคยเรียกว่า เมือง มาแล้วแต่เดิมเท่านั้น เช่น เมืองพิษณุโลก หมายความว่า ตำบลที่อยู่ในกำแพงเมืองหรือติดต่อกับกำแพงเมืองเท่านั้น"

เรื่องของการเลิกเรียกหน่วยปกครองว่า เมือง และมณฑล มาเรียกว่า จังหวัด เหมือนกันทั้งหมดดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น มิได้หมายความว่าเปลี่ยนพร้อมกันทั้งหมดทั่วประเทศ กล่าวคือ เขตการปกครองที่เรียกว่าเมืองนั้นเปลี่ยนไปได้เลย ส่วนเขตการปกครองที่เรียกว่า มณฑล นั้น เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕ จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยเลิกหรือยุบมณฑลมาเป็นระยะ ๆ แล้วเปลี่ยนเมืองที่ขึ้นกับมณฑลเป็นจังหวัด

ส่วนคำว่า ลูกหลวง นั้น ในพระราชนิพนธ์เรื่อง "ธรรมเนียมราชตระกูลในกรุงสยาม" ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไว้ว่า

"(๔) สมเด็จหน่อพระพุทธเจ้า (๑) ชั้นที่ ๑ พระเจ้าลูกเธอ เกิดด้วยพระอัครมเหสี เรียกว่า สมเด็จหน่อพระพุทธเจ้า มียศใหญ่กว่าเจ้านายทั้งปวง ต้องอยู่ในเมืองหลวง

(๕) ลูกหลวงเอก (๒) อีกชั้น ๑ เรียกว่า ลูกหลวงเอก เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน แต่พระมารดานั้น ต้องเป็นพระธิดาของพระเจ้าแผ่นดิน

เหมือนกัน จึงเรียกว่าเป็นลูกหลวงเอก พระเจ้าลูกเธอชั้นนี้มียศกินเมืองเอก คือ เมืองพิษณุโลก เมืองสุโขทัย เมืองนครราชสีมา เป็นต้น เรียกว่าลูกเธอกินเมืองเอกก็เรียก"

(๖) ลูกหลวงโท (๓) รองลงมาอีกชั้น ๑ พระราชโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน แต่พระมารดาเป็นหลานหลวง คือเป็นหลานของพระเจ้าแผ่นดินจริง ๆ ตรง ๆ ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า แครนด์ดอเตอ เจ้าที่เกิดด้วยหลานหลวงดังนี้ ก็นับว่าเป็นลูกหลวงเหมือนกัน แต่มียศกินเมืองโท เหมือนเมืองสวรรคโลก เมืองสุพรรณ เป็นต้น (เพราะหลานหลวงที่เป็นสมเด็จพระเจ้าหลานเธอก็มีตำแหน่งกินเมืองเหมือนกัน คือ เมืองอินทร เมืองพรหม)"

คำว่า **"กินเมือง"** ในพระราชนิพนธ์นั้น พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ อธิบายว่าได้แก่ **"ครอบครองเมือง"**

เมืองอินทร เมืองพรหม คือ เมืองอินทบุรี และเมืองพรหมบุรี ในจังหวัดสิงห์บุรี ปัจจุบัน

จากนี้ จะขอกล่าวถึงเรื่องเมืองลูกหลวงของไทยโดยเฉพาะต่อไปตามลำดับยุคสมัย คือ

สมัยกรุงสุโขทัย ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนดุล กล่าวถึงเรื่องเมืองลูกหลวงในสมัยนี้ไว้คำบรรยายเรื่อง **"ประวัติการปกครองของประเทศไทย"** ว่า

*"**ราชธานี** คือ เขตที่ตั้งนครหลวงอันได้แก่กรุงสุโขทัย มีหัวเมืองชั้นในรายรอบเป็นปริมณฑล เรียกว่า **เมืองลูกหลวง** ซึ่งเป็น**เมืองหน้าด่านล้อมราชธานีไว้ทั้ง ๔ ด้าน** ระยะทางระหว่างเมืองลูกหลวงกับราชธานีนั้น มีหลักว่าจะต้องไม่เกินระยะที่จะเดินติดต่อถึงกันได้ภายใน ๒ วัน ทั้งนี้เพื่อให้การติดต่อระหว่างนครหลวงกับเมืองลูกหลวงได้เป็นไปโดยรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้วงเขตของราชธานีจึงไม่สู้จะกว้างใหญ่นัก แต่การจัดระเบียบราชธานีดังว่านี้ มีประโยชน์มากในทางยุทธศาสตร์สมัยนั้น เพราะทำให้รวมกำลังป้องกันราชธานีได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว เวลามีสงครามกำลังทั้งของราชธานีและเมืองที่รายรอบก็รวมกันเป็นกองทัพหลวง"*

ส่วนควอริช เวลส์ อ้าง **สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ** กล่าวถึงเมืองลูกหลวงไว้ในเรื่องนี้อ้างแล้วว่าง

*"ไม่ว่าสถานภาพของอาณาจักรสุโขทัย เมื่ออยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรเขมรจะเป็นอย่างไรก็ตาม แต่ในตอนนี้อาณาจักรสุโขทัยได้กลายเป็นหน่วยอิสระซึ่งตามภาษาไทยเรียกกันว่า **เมือง** แล้ว และผู้ปกครองเมืองก็พยายามแผ่อิทธิพลไปยังเมืองใกล้เคียงอันได้แก่ สวรรคโลก (สัชนาลัย) ทางตอนเหนือ เมืองพิษณุโลก (สองแคว) ทางด้านตะวันออก เมืองพิจิตร (สระหลวง) ทางตอนใต้ และเมืองกำแพงเพชรทางด้านตะวันตก.....*

*สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ ทรงให้ความเห็นไว้ว่า เมืองทั้ง ๔ ทิศนั้น แต่ละทิศจะมีพระราชโอรสไปปกครอง และพระราชโอรสเหล่านั้นก็จะกลับมาเป็นผู้สืบราชสมบัติต่อมา ดังจะเห็นได้ในกรณีอยุธยา เจ้าชายเหล่านี้ได้ไปปกครองเมืองเป็นอาณาจักรอิสระต่างพวกออกไป ซึ่งเรียกว่า **เมืองลูกหลวง** และเมืองลูกหลวงก็มีความแตกต่างจากเมืองหลวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปกครองโดยตรง บรรดาเจ้าได้รับอำนาจจากพระมหากษัตริย์ให้ไปปกครองหัวเมืองตามแบบศักดินา และจะปกครองเมืองแบบสืบสายทางบิดาเช่นเดียวกับที่พระมหากษัตริย์ทรงปกครองในเมืองหลวงของพระองค์ เจ้าชายซึ่งเป็นพระราชโอรสเหล่านี้ จะต้องให้สัตย์ปฏิญาณกับพระราชบิดาเพื่อร่วมกันต่อสู้ป้องกันประเทศ"*

เรื่องของเมืองลูกหลวงสมัยกรุงสุโขทัยตามที่ปรากฏในเอกสารที่อ้าง มีรายละเอียดซึ่งขอนำมาเพิ่มเติม ดังนี้

สวรรคโลก (สัชนาลัย) เดิมมีชื่อว่า **เมืองเชลียง** ต่อมามีการสร้างเมืองขึ้นอีกเมืองหนึ่งอยู่เหนือเมืองเชลียง ห่างกันประมาณ ๒ กิโลเมตร แล้วเรียกว่า สัชนาลัยบ้าง ศรีสัชนาลัยบ้าง ต่อมาในสมัยที่กรุงสุโขทัยตกเป็นอาณาเขตของกรุงศรีอยุธยาแล้ว เมืองเชลียงและเมืองศรีสัชนาลัยถูกเรียกรวมกันว่า **เมืองสวรรคโลก** ในสมัยที่กรุงสุโขทัยยังเป็นอิสระ เมืองศรีสัชนาลัยคงเป็นเมืองมหาอุปราชเท่านั้น ดังเช่นที่**สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ** ทรงบรรยายไว้ในเรื่อง **"พงศาวดารสยามเล่ม ๑"** ว่า

*"เมื่อพระเจ้าศรีอินทราทิตย์สวรรคต พระเจ้าบาลเมือง (เรียกในภาษามคธว่า ปาลราช) ซึ่งเป็นราชโอรสผู้ใหญ่อยู่ในเวลานั้นได้รับรัชทายาท และตั้งให้พระรามคำแหง (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช) ราชอนุชาเป็นพระมหาอุปราช เห็นจะให้ไปครองเมืองเชลียง ซึ่งสร้างขึ้นใหม่ข้างเหนือเมืองเดิมอีกเมืองหนึ่งขนานนามว่า **เมืองศรีสัชนาลัย**"*

และเมื่อพระเจ้าบาลเมือง (บางแห่งเขียนว่า บานเมือง) สวรรคตแล้วพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเสด็จขึ้นครองราชย์และประทับอยู่ ณ กรุงสุโขทัย

"ระยะทางระหว่างเมืองลูกหลวงกับราชธานีนั้น มีหลักว่าจะต้องไม่เกินระยะที่จะเดินติดต่อถึงกันได้ภายใน ๒ วัน"

ได้โปรดให้พระราชโอรสคือพระเจ้าเลอไทย ประทับอยู่ ณ เมืองศรีสัชนาลัย เมืองศรีสัชนาลัยจึงอยู่ในฐานะเมืองลูกหลวงดังเช่นที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงบรรยายถึงพระราชกรณียกิจของพระเจ้าเลอไทยเมื่อเสร็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า

"เข้าใจว่ามีสิ่งสำคัญอันหนึ่งซึ่งได้สร้างขึ้นในรัชกาลพระเจ้าเลอไทย กล่าวคือ เมืองชากังราว (คือเมืองกำแพงเพชรทางฝั่งตะวันออก) เห็นจะสร้างขึ้นเป็นเมืองลูกหลวงให้เป็นคู่กับเมืองศรีสัชนาไลยในรัชกาลนี้"

สวรรคโลก (สัชนาลัย) เป็นเมืองลูกหลวงที่อยู่ทางด้านเหนือของกรุงสุโขทัย

พิษณุโลก เมืองนี้เดิมมีชื่อว่า **เมืองสองแคว** ตามประวัติกล่าวว่า เมื่อพระเจ้าเลอไทยสวรรคตแล้ว พระเจ้าลิไทหรือพระมหาธรรมราชาลิไทซึ่งประทับอยู่ ณ เมืองศรีสัชนาลัย ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ณ กรุงสุโขทัย (**ดร.ประเสริฐ ณ นคร** กล่าวไว้ในเรื่อง **การชำระประวัติศาสตร์สุโขทัย**ว่า เมื่อพระเจ้าเลอไทยสวรรคตแล้ว **พระเจ้างั่วนำถม** เสด็จขึ้นครองราชย์ก่อน ขอได้โปรดดูรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวใน **สังคมปริทรรศน์ ฉบับพิเศษ ๓ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๕**)

แต่จะอย่างไรก็ตาม เรื่องเมืองพิษณุโลกหรือเมืองสองแควในรัชสมัยของพระเจ้าลิไทหรือพระมหาธรรมราชาลิไทหรือ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ นี้ **สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ** ทรงบรรยายว่า เมืองนี้เป็นเมืองลูกหลวง โดยทรงบรรยายว่า

"พระมหาธรรมราชาที่ ๑ ยังทรงพระคุณในเรื่องการก่อสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์อีกหลายอย่างคือ สร้างถนนหลวง ซึ่งเรียกกันในบัดนี้ว่า ถนนพระร่วง ตั้งแต่เมืองศรีสัชนาไลยผ่านเมืองสุโขทัยลงมาจนถึงเมืองกำแพงเพชรอย่างหนึ่ง สร้างเมืองสองแคว (คือเมืองพิษณุโลก) ขึ้นเป็นเมืองลูกหลวงอีกแห่งหนึ่ง"

เมืองพิษณุโลกหรือเมืองสองแควเป็นเมืองลูกหลวงที่อยู่ด้านทิศตะวันออกของกรุงสุโขทัย

พิจิตร เมืองนี้เดิมชื่อ**เมืองสระหลวง** เป็นเมืองลูกหลวงที่อยู่ทางใต้ของกรุงสุโขทัย เมืองนี้ออกจะมีปัญหา เพราะไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นเมืองลูกหลวงในรัชกาลใด มีแต่เพียงคำกล่าวกว้าง ๆ ดังเช่นที่ **ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม** ในเรื่อง **"ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย"** ว่า

"ในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงรบพุ่งปราบปรามและทำไมตรีกับหัวเมืองและอาณาจักรใกล้เคียง ทำให้กรุงสุโขทัยมีความมั่นคงเป็นปึกแผ่น ลักษณะการปกครองกรุงสุโขทัยในระยะนี้เหมือนกับทางกรุงศรีอยุธยา คือเป็นแบบนครรัฐ มีเมืองหลวงอยู่กลาง ล้อมรอบไปด้วยเมืองลูกหลวงที่สำคัญ ได้แก่ ศรีสัชนาลัย สองแคว (พิษณุโลก) นครชุม (กำแพงเพชร) สระหลวง (พิจิตร)"

ปัญหาเรื่องเมืองสระหลวงเป็นเมืองลูกหลวงเมื่อไรและพระราชโอรสของพระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยพระองค์ใดมาครองอยู่ แต่มีข้อที่น่าสังเกตซึ่ง **ดร.ประเสริฐ ณ นคร** ได้กล่าวถึงเมืองสระหลวงไว้ในเรื่อง **"พิษณุโลกกับอาณาจักรสุโขทัย"** ในหนังสือชื่อ **"งานจารึกและประวัติศาสตร์ของประเสริฐ ณ นคร"** ว่าเป็นเรื่องที่มีข้อโต้แย้งกันมากว่า **สองแคว** กับ **สระหลวง** จะเป็นเมือง ๆ เดียวกันก็ได้ หรือคนละเมือง แต่อยู่ใกล้ ๆ ก็ได้ ซึ่งรายละเอียดของข้อโต้แย้งมีมากและน่าสนใจทั้งสิ้น ท่านผู้อ่านสนใจก็ขอได้โปรดติดตามในหนังสือเล่มดังกล่าว ซึ่งถ้าเมืองสระหลวงกับเมืองสองแควเป็นเมืองเดียวกัน ปัญหาเรื่องการเกิดขึ้นของการเป็นเมืองลูกหลวงของเมืองสระหลวงเมื่อไร และใครเป็นผู้ครองเมืองคงจะหมดไปกระมัง ?

กำแพงเพชร ทางด้านตะวันตก เมืองนี้มีชื่อเมืองว่า **เมืองชากังราว** เป็นเมืองที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง แต่เป็นเมืองลูกหลวงที่อยู่ทางด้านตะวันตกของกรุงสุโขทัย **ศาสตราจารย์ ดร.ประยูร กาญจนดุล** ได้กล่าวในเรื่อง **"ประวัติการปกครองของประเทศไทย"** ว่า

"ในรัชกาลพญาเลอไทยได้มีการปรับปรุงจัดระเบียบราชการบริหารของราชธานีที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ ได้สร้างเมืองชากังราว (เมืองกำแพงเพชรฝั่งตะวันออก) ขึ้นเป็นเมืองลูกหลวงที่สำคัญคู่กับเมืองศรีสัชนาลัย และตั้งราชโอรสอีกองค์หนึ่งไปครองเมืองนี้"

เมืองลูกหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีหรือเมืองหลวง และอาณาจักรสุโขทัยได้ตกเป็นของกรุงศรีอยุธยาแล้ว เมืองลูกหลวงก็เปลี่ยนไป **หลวงวิจิตรวาทการ** บรรยายไว้ในเรื่อง **"ประวัติรัฐศาสตร์ไทย"** ว่า

"วิธีมีเมืองลูกหลวงนี้ สมัยกรุงศรีอยุธยาก็ได้นำมาใช้ กรุงศรีอยุธยามีเมืองลูกหลวง ๔ ทิศอย่างเดียวกับสุโขทัย ทิศเหนือคือ ลพบุรี ทิศตะวันออกคือนครนายก ทิศใต้คือพระประแดง ทิศตะวันตกคือ สุพรรณ เมืองลูกหลวงของอยุธยาก็อยู่ในระยะเดินทาง ๒ วัน เหมือนกับของสุโขทัย"

เมืองลูกหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยาเกิดขึ้นและมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ขอนำหลักฐานมาเพิ่มเติม ดังนี้

ลพบุรี เมืองลูกหลวงทางด้านเหนือของกรุงศรีอยุธยา เมืองนี้ เดิมมีชื่อว่าละโว้และเคยเป็นเมืองหลวงมาแล้ว เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นองค์ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๑๘๙๓ ได้โปรดให้พระราชโอรส คือ **พระราเมศวร** ไปครองเมืองลพบุรีเป็นเมืองลูกหลวง

นครนายก เป็นเมืองลูกหลวงด้านทิศตะวันออกของ

กรุงศรีอยุธยาในหนังสือ "**อักขรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย**" ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ ว่า

"นครนายก เดิมเรียกว่าบ้านนา ตามคำเล่าสืบกันมาว่าในสมัยโบราณ ชาวบ้านทำนาได้ข้าวไม่พอกิน ด้วยภูมิประเทศเป็นป่าดงและเนินสูง พระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดให้ยกเว้นอากรค่านา ราษฎรก็พากันมาจับจองที่ที่นาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนมากขึ้น จนมีฐานะเป็นเมือง เรียกเมืองนายก และคำว่า เมือง นั้นเองเป็น นคร รวมกันเข้าเป็น นครนายก

เมืองนครนายกเป็นเมืองโบราณสมัยขอมเมืองหนึ่ง โดยมีเทวสถานผีมือขอมเป็นพยานตัวเมืองตั้งอยู่ใน ต.ดงละคร ชาวบ้านเรียกกันว่า เมืองลับแล ยังมีแนวกำแพงเป็นเนินดินและคูปรากฏอยู่ ภายหลังย้ายมาตั้งใหม่ที่ฝั่งขวาแม่น้ำนครนายกอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกวันนี้ สันนิษฐานกันว่าคงจะย้ายมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น เพื่อตั้งเป็นเมืองหน้าด่านตะวันออกสำหรับป้องกันศัตรู เดิมมีกำแพงป้อมคูแข็งแรง"

เรื่องราวเกี่ยวกับเมืองนครนายกเป็นเมืองลูกหลวงหรือเมืองหน้าด่านในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ได้ความเพียงเท่านี้

พระประแดง ปัจจุบันเป็นอำเภอขึ้นอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ ในหนังสือ "**สารานุกรมไทย**" ฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวว่า คงเป็นเมืองมาแต่ต้นสมัยกรุงศรีอยุธยาและเป็นเมืองหน้าด่านเหมือนนครนายก เมื่อคราวที่ไทยเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า น่าจะเป็นเมืองร้าง ถึงรัชกาลที่ ๒ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โปรดให้ตั้งขึ้นใหม่แล้วพระราชทานนามว่า **เมืองนครเขื่อนขันธ์** แต่ชาวบ้านมักเรียกว่า **เมืองปากลัด** ตามสถานที่ตั้งเมืองถึงรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเป็น **จังหวัดพระประแดง** ถึงรัชกาลที่ ๗ โปรดเกล้าฯ ให้ยุบลงเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการดังในปัจจุบัน

เมืองพระประแดง เป็นเมืองลูกหลวงทางทิศใต้ของกรุงศรีอยุธยา ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ครองเมืองเหมือนนครนายก

สุพรรณหรือสุพรรณภูมิ คือ **จังหวัดสุพรรณบุรี**ในปัจจุบัน เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาเสด็จขึ้นครองราชย์ โปรดให้พระบรมราชา (พะงั่ว) ผู้เป็นพี่พระมเหสีไปครองในฐานะเป็นเมืองลูกหลวงด้านทิศตะวันตก การเป็นเมืองลูกหลวงของสุพรรณบุรีออกจะแปลกจากหลักเกณฑ์เพราะผู้ที่ครองเมืองเป็นพี่พระมเหสี ไม่ใช่ราชโอรส และเมื่อพระบรมราชาเสด็จขึ้นครองราชย์ ณ กรุงศรีอยุธยา ก็โปรดเกล้าฯ ให้พระอนุชาเป็นผู้ไปครอง

เรื่องของเมืองลูกหลวงสมัยกรุงศรีอยุธยาในสมัยต่อมาได้เปลี่ยนแปลงไปอีก และเปลี่ยนแปลงอย่างไร ขอนำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเสนอ ดังนี้

เมื่อสมเด็จพระนครินทราชาธิราชเสด็จขึ้นครองราชย์ พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ คือ พระอนุชาของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (พะงั่ว) ที่โปรดให้ไปครองสุพรรณบุรี ในรัชกาลสมเด็จพระนครินทราชาธิราชนี้เองได้ทรงตั้งพระราชโอรสไปครองเมืองถึง ๓ เมือง คือ เจ้าอ้ายพระยาครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้ายี่พระยาครองเมืองสรรค์บุรี และเจ้าสามพระยาครองเมืองชัยนาท เมืองสุพรรณบุรีเป็นเมืองลูกหลวงอยู่แล้ว แต่เมืองสรรค์บุรีกับเมืองชัยนาท ทรงตั้งใหม่ และเมืองลูกหลวงดังกล่าวนี้อยู่ใกล้ชิดกันทั้งสิ้น ทั้งนี้คงเป็นพระราโชยายเกี่ยวกับการรักษาหัวเมืองฝ่ายเหนือมิให้เกิดความยุ่งยาก แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อสมเด็จพระนครินทราชาธิราชสวรรคต เจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยา ยกกำลังลงมาแย่งราชสมบัติกันจนกระทั่งสิ้นพระชนม์ลงด้วยกันทั้งคู่ที่กรุงศรีอยุธยา เจ้าสามพระยาจึงได้เสด็จขึ้นครองราชย์มีพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒

สมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ *(เจ้าสามพระยา)* ได้โปรดให้พระราเมศวรราชโอรสที่เกิดแต่พระมเหสีที่เป็นเชื้อสายกษัตริย์ในราชวงศ์พระร่วงขึ้นไปครองเมืองพิษณุโลก ต่อมาสมเด็จพระบรมราชาที่ ๒ สวรรคต พระราเมศวรราชโอรสที่ครองเมืองพิษณุโลกเสด็จขึ้นครองราชย์ ณ กรุงศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

และในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนี้เองเมืองลูกหลวงก็สลายตัว ดังเช่น **ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม** กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง "**ข้อขัดแย้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย**" ว่า

*"พอถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สถาบันลูกหลวงก็เริ่มเสื่อมลงและในเวลาต่อมาก็สลายตัวไป ต้นเหตุของการสลายตัวนั้น เนื่องมาจากได้มีการปฏิรูปลักษณะการปกครองใหม่ **ยกเลิกการปกครองแบบเมืองลูกหลวงเสีย ด้วยการเปลี่ยนเมืองลูกหลวงมาเป็นหัวเมืองชั้นเอก โท ตรี** และแต่งตั้งขุนนางที่มีตำแหน่งยศชั้นตามความเหมาะสมไปปกครอง โดยมีระเบียบแบบแผนที่ควบคุมให้ขึ้นตรงอย่างเป็นทางการต่อเมืองราชธานี แทนการไว้เนื้อเชื่อใจ อันเนื่องจากสายสัมพันธ์ทางเครือญาติแบบก่อน บรรดาเจ้านายในพระราชวงศ์ที่เคยโปรดให้ไปปกครองหัวเมืองนั้นในรัชกาลนี้ถูกกำหนดให้อยู่ภายในเมืองหลวง ได้มีการกำหนดตำแหน่งรัชทายาท หรือพระมหาอุปราชและยศชั้นและศักดินาของเจ้านายเป็นที่แน่นอน เพื่อป้องกันการขัดแย้งที่เคยมีมาก่อน"*

เอกลักษณ์การทหารของแผ่นดิน

พลาดิศัย สิทธิธัญกิจ

ความมั่นคงของประเทศนั้น จำเป็นต้องมีผู้นำสำหรับจัดระเบียบการปกครอง การทำมาหากิน การดำเนินชีวิต และการป้องกันแคว้น *(การทหาร)* ให้เป็นที่เรียบร้อยสมฐานะของแคว้น และภาพกองทหารเสียมในจำหลักที่ระเบียงปราสาทนครวัต ประเทศกัมพูชา ก็เป็นหลักฐานสำคัญชิ้นหนึ่งที่แสดงถึงการทหารของประเทศสยาม ซึ่งได้รับเกียรติจนต้องจำหลักเป็นอนุสรณ์ เป็นการแสดงว่าการทหารประเทศนี้ มีความเป็นปึกแผ่นตั้งแต่ พ.ศ. ๑๖๕๖-๑๖๘๕ ในข้อเท็จจริงนั้น การเป็นนักรบป้องกันภูมิประเทศหรือเมืองของตนนั้น ทุกชาติได้มีมาก่อนแล้ว ดังนั้น การที่มีผู้นำทางการทหารเข้มแข็งและสร้างความเป็นปึกแผ่นได้ต้องเป็นชาติเอกราช โดยเฉพาะต้องมีผู้นำที่กล้าหาญพร้อมด้วยกำลังทหารจากประชาชนที่มีประสิทธิภาพในการรบ

ในสมัยสุโขทัยแม้จะมีขุนจิก และ ขุนจอก *(จากจารึกหลักที่ ๔๕ ด้านที่ ๑)* เป็นผู้ปกครองแคว้นสุโขทัยมาก่อนก็ตาม ชนชาวพื้นเมืองเดิมส่วนมากยังพูดภาษาไทยในตระกูลมอญ-เขมร ครั้นเมื่อ **พ่อขุนผาเมือง**และ**พ่อขุนบางกลางหาว** ได้รวบรวมกำลังทหารจากไพร่พลเข้าขับไล่กองกำลังขอมที่ควบคุมเมืองสุโขทัยได้สำเร็จและสามารถตั้งเป็นอาณาจักรสุโขทัย ภายใต้การปกครองของคนไทยได้นั้น จึงย่อมต้องปรับปรุงฐานะด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และการทหารให้อยู่ท่ามกลางอาณาจักรล้านนา ที่เป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน และอาณาจักรลานช้าง, แคว้นละโว้ ที่ยังอยู่ในการปกครองของขอม ซึ่งประกอบด้วยอโยธยา, สุพรรณบุรี, กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ราชบุรี, และศรีวิชัย *(คือเมืองนครชัยศรี)* และอาณาจักรพุกามของพม่าได้

ด้วยเหตุนี้ผู้นำของอาณาจักรสุโขทัย จึงต้องเป็นทั้งกษัตริย์และจอมทัพไทย เพื่อปกครองป้องกันอิสรภาพให้มีอำนาจ ดังนั้น พ่อขุน กษัตริย์ของอาณาจักรสุโขทัย จึงต้องเป็นผู้นำการสงครามด้วยพระองค์เอง จนสามารถขยายอาณาจักรกว้างขวาง คือ ทิศเหนือได้เมืองหลวงพระบาง ทิศตะวันออกได้เมืองเวียงจันทน์ และเมืองเวียงคำ ทิศใต้ได้เมืองนครศรีธรรมราชตลอดสุดแหลมมาลายู และทิศตะวันตกได้เมืองหงสาวดี เป็นต้น

การสงครามสมัยสุโขทัยนั้น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ได้ทำยุทธหัตถีกับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดอย่างกล้าหาญ แสดงพระเดชานุภาพของวีรกษัตริย์ให้ปรากฏ จนสร้างความเป็นปึกแผ่นของแผ่นดินดังกล่าวและยังต้องป้องกันราชธานีซึ่งเป็นที่ประทับของพ่อขุน ผู้ทรงเป็นองค์ประมุขของแคว้นด้วย โดยวิธีจัดส่งลูกหลวง หรือบุคคลในราชวงศ์หรือข้าหลวงที่ทรงไว้วางพระราชหฤทัยไปปกครองเมืองลูกหลวง เพื่อเตรียมกำลังทหารไว้ป้องกันพื้นที่ของตนและกรุงสุโขทัยราชธานีต่อไป

ด้วยเหตุนี้เมืองหน้าด่านจึงเป็นเมืองที่ตั้งดักเส้นทางเข้าสู่ราชธานีทั้งสี่ทิศ คือ เมืองศรีสัชนาลัย ทางทิศเหนือ, เมืองสองแคว ทางทิศตะวันออก, เมืองสระหลวง ทางทิศใต้ เมืองนครชุม ทางทิศตะวันตก, และเมื่อมีหัวเมืองเล็ก ๆ มากขึ้น ก็ให้มี ขุน เป็นผู้ปกครอง *(ซึ่งภายหลังเรียกกันว่าเมืองพระยามหานคร)* เว้นแต่การต่างประเทศ และการทหารต้องขึ้นกับพระมหากษัตริย์ในราชธานี ซึ่งต้องมีกำลังทหารที่เข้มแข็ง เมื่อเกิดสงครามขึ้นก็จะได้รับคำสั่งมาสมทบกับทัพหลวง เช่น เมืองฉอด เมืองพระบาง เมืองเชียงของ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเมืองประเทศราชหรือเมืองออก ที่ปกครองตนเอง แต่ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการเข้าไปถวายในราชธานีตามกำหนดจำนวนและระยะเวลา ถ้าราชธานีมีสงครามใหญ่ อาจ

จะมีพระบรมราชโองการให้ยกทัพไปช่วยด้วยก็ได้ โดยปกติแล้วคงให้เป็นเมืองชั้นนอกคอยรักษาชายพระราชอาณาเขตมิให้ประเทศอื่นมารุกรานมากกว่า

พ่อขุนในสมัยอาณาจักรสุโขทัย จึงเป็นแม่ทัพใหญ่ ส่วนขุนนางผู้ใหญ่จะได้ตำแหน่งแม่ทัพรองและผู้บังคับหน่วยในกองทัพหลวง และเวลาเจ้าเมืองจะต้องการกำลังไปรบพุ่งที่แห่งใด ก็ส่งนายทัพให้เกณฑ์กำลังไปเข้ากองทัพ เอาเครื่องศัตราวุธ ยุทธภัณฑ์ พาหนะและเสบียงอาหารของตนไปเองทั้งสิ้น

ทุกคนต้องเป็นทหารเพื่อป้องกันบ้านเมืองเพื่อมิให้ตนและครอบครัวต้องตกเป็นทาสของข้าศึก จึงถือเป็นหน้าที่ของลูกผู้ชายไทยมาแต่โบราณ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ *(พระเจ้าอู่ทอง)* ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นในกลางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง บริเวณดังกล่าวนั้นได้เคยเป็นพื้นที่ขอมเคยปกครองมาก่อนหน้านั้นประมาณ ๒๐๐ ปี ประชาชนที่อาศัยอยู่จึงมีลักษณะนิสัยและระเบียบประเพณีขอมปนไทย ดังนั้นการปกครองจึงใช้ระบอบเจ้าปกครองข้าและไพร่ตามแบบขอม พระมหากษัตริย์ที่ดำรงตำแหน่งเป็นจอมทัพไทยได้เป็นเวลานานเพียงใดนั้นจึงขึ้นอยู่กับพระราชอำนาจ ที่จะต้องทรงมีกำลังทหารที่เข้มแข็งอยู่ในพระหัตถ์ตลอดเวลา

ความสำคัญของพระมหากษัตริย์ในตำแหน่งจอมทัพไทยในสมัยอยุธยา จึงสำคัญยิ่งกว่าสมัยกรุงสุโขทัย และองค์พระมหากษัตริย์ก็ต้องเป็นผู้นำออกรบด้วยพระองค์เอง และเป็นวีรกษัตริย์ที่กระทำยุทธหัตถีออกรบ จนเป็นที่เกรงขามแก่ข้าศึก ดังจะเห็นได้จาก สงครามยุทธหัตถีครั้งสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์ และสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

การทหารในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น จึงต้องฝึกฝนกองทัพไว้ให้เข้มแข็ง และมีนายทัพนายกองดูแล เพื่อป้องกันการรุกรานของข้าศึก และเพื่อใช้เป็นกำลังหลักสำหรับขยายพระราชอาณาจักรให้กว้างขวาง ซึ่งก่อนนั้น กรุงศรีอยุธยาได้ปกครองตามแบบเมืองลูกหลวง ที่ต้องส่งเจ้านายใกล้ชิด เช่น พระราชโอรส และพระบรมวงศานุวงศ์ ออกไปปกครองเมืองใหญ่อย่างอิสระ เป็นเมืองลูกหลวง ที่มีความสำคัญในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม

เมืองลูกหลวงเหล่านั้นจะเป็นเมืองยุทธศาสตร์สำคัญที่ต้องมีทั้งกำลังทหารและป้อมปราการแข็งแรง ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหลวงและเมืองลูกหลวงจึงขึ้นอยู่ที่ความเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ และความจงรักภักดีที่เกิดจากการอุปถัมภ์ระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับเมืองลูกหลวง ซึ่งรัชทายาทนั้นมิได้มีใจออกห่าง

สำหรับประชาชนทั่วไปที่เป็นชายฉกรรจ์ที่เป็นลูกหมู่ในกรม เมื่อมีอายุ ๑๘ ปี ต้อง

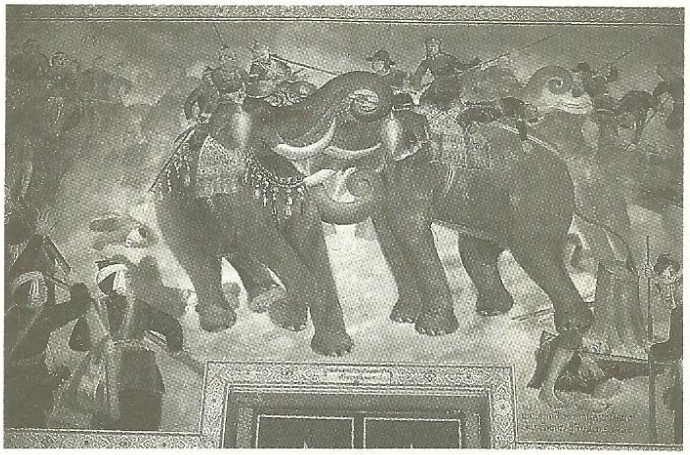

> “ทุกคนต้องเป็นทหาร
> เพื่อป้องกันบ้านเมือง
> เพื่อมิให้ตนและครอบครัว
> ต้องตกเป็นทาสของข้าศึก
> จึงถือเป็นหน้าที่
> ของลูกผู้ชายไทยมาแต่โบราณ”

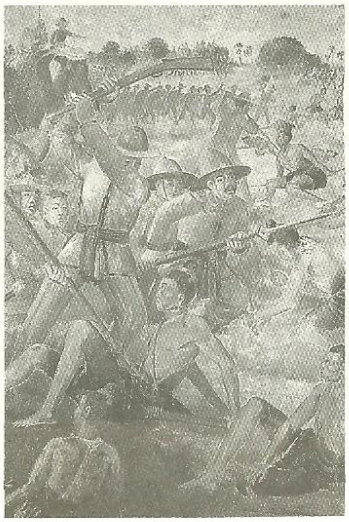

> ยุทธวิธีที่พระองค์
> ทรงนำมาใช้ในการรบนั้น
> ได้เปลี่ยนจากการตั้งรับอยู่กับที่
> มาใช้วิธีรุก
> และใช้กำลังน้อยที่แข็งแกร่ง
> เข้ากระทำการโจมตีก่อน
> เพื่อทำลายขวัญให้ข้าศึกแตกตื่น

สักเลขขึ้นทะเบียนเป็นทหาร เรียก **ไพร่สม** หรือ **สมสัก** คือ เป็นลูกหมู่อยู่ในกรมที่บิดาสังกัดอยู่ โดยจะต้องถูกฝึกหัดและใช้สอยไปก่อนจนครบอายุ ๒๐ ปี จึงจะเป็นทหารเต็มตัวเรียกว่า **"ไพร่หลวง"** มีหน้าที่จะต้องเข้าเวรที่หน่วยสังกัดหรือส่งไปประจำทำงานเดือนเว้นเดือน ถ้าเป็นไพร่หลวงที่อยู่ตามหัวเมืองชั้นกลาง ให้เข้ารับราชการในเมืองนั้น ๆ ปีละ ๑ เดือน ทั้งนี้เพื่อให้เหลือเวลาในการทำไร่ทำนาหรืออุตสาหกรรมต่าง ๆ เป็นการสะสมข้าวปลาอาหารและทรัพย์สินเก็บไว้เลี้ยงตนและครอบครัว เพราะเวลาเข้าเวรนั้นต้องนำอาหารไปรับประทานเอง

สำหรับผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดารให้ใช้วิธีเกณฑ์ให้ทำสิ่งของที่ราชการต้องการใช้เป็นสิ่งทดแทนเรียกว่า **"ส่วย"** เช่น ดินประสิว หินเหล็กไฟ เป็นต้น ไพร่หลวงจะต้องเป็นทหารไปจนกว่าจะอายุครบ ๖๐ ปี หรือถ้ามีบุตรชาย ๓ คนแล้วก็ให้มีสิทธิ์ที่จะพ้นจากราชการได้ก่อนกำหนด ส่วนทาสที่ไม่เป็นไทแก่ตัวนั้นคอยรับใช้ผู้เป็นนายอยู่ตลอดเวลาอยู่แล้วจึงไม่ต้องเป็นทหาร

ส่วนข้าราชการ ซึ่งเป็นผู้บริหารราชการแทนพระเนตรพระกรรณพระเจ้าแผ่นดินในลักษณะหน้าที่ของทหาร และพลเรือน คือ ในยามปกติจะแบ่งหน้าที่กันเข้าเวรรักษาพระองค์ส่วนหนึ่ง ทำหน้าที่ปกครองท้องที่และรักษาผลประโยชน์ของพระเจ้าแผ่นดินส่วนหนึ่ง แต่พอเกิดสงครามขึ้น ข้าราชการทั้งสองฝ่ายจะรวมกันทำหน้าที่ปกครองหน่วยทหารในกองทัพและปฏิบัติตามคำสั่งของแม่ทัพทันที

ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ *(พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑)* ได้มีการปรับปรุงกิจการทหารเนื่องจากในรัชกาลของพระองค์นั้น กรุงศรีอยุธยาได้มีอาณาเขตกว้างใหญ่ออกไป โดยรวมเอาอาณาจักรสุโขทัยไว้ด้วยและขยายพระราชอำนาจออกไปยังอาณาจักรลานนาและแคว้นต่าง ๆ โดยที่ยังมีการจัดการปกครองแบบเมืองลูกหลวง และเมืองพระยามหานครแบบเดิม ซึ่งยอมให้เมืองใหญ่เหล่านั้นมีอำนาจในการปกครองทั้งกิจการพลเรือนและกิจการทหารเอง อันเป็นเหตุให้กำลังทหารในหัวเมืองเหล่านั้นไม่ได้อยู่ในอำนาจของราชธานี หรือ พระเจ้าแผ่นดินอย่างแท้จริง จึงยากที่จะทรงสอดส่องดูแลให้เป็นเอกภาพเดียวกัน ดังนั้นพระองค์จึงทรงขยายอำนาจออกไปถึงเมืองลูกหลวงและเมืองพระยามหานคร โดยยุบหัวเมืองเหล่านั้นลงเป็น **"หัวเมืองชั้นใน"** ที่ขึ้นตรงต่อ ราชธานี และพระเจ้าแผ่นดิน พร้อมกับทรงให้มีการแต่งตั้งอัครมหาเสนาบดี ๒ คน ทำหน้าที่บริหารราชการแทนพระองค์ และเสนาบดีที่เรียกว่า **"จตุสดมภ์"** ที่รับผิดชอบกิจการต่าง ๆ ของแผ่นดิน

อัครมหาเสนาบดี นั้นเป็น ผู้บังคับบัญชาการต่าง-

พระองค์ คือ **สมุหนายก** ที่รับผิดชอบกิจการพลเรือน และ **สมุหพระกลาโหม** ที่รับผิดชอบกิจการทหารทั้งในราชธานีและหัวเมืองชั้นในและเมื่อมีสงคราม พระมหากษัตริย์ก็จะทรงแต่งตั้งและมอบพระแสงราชศัตราวุธอาญาสิทธิ์ให้เป็นแม่ทัพไปทำสงครามแทนพระองค์ ซึ่งย่อมที่จะมอบสมุหนายก หรือ อัครมหาเสนาบดี นั่นเอง

แต่เนื่องจาก อำนาจการทหารของราชธานีได้ขยายเขตออกไปถึงหัวเมืองชั้นในดังกล่าว จึงทำให้หัวเมืองชั้นนอกและเมืองประเทศราชเดิม ได้เปลี่ยนฐานะเป็นเมืองพระยามหานคร ที่เจ้าเมืองยังมีอำนาจสิทธิขาดแต่ละเมืองของตน แต่ยังขึ้นตรงต่อกรุงศรีอยุธยา คือ เมืองนครราชสีมา, นครศรีธรรมราช, ตะนาวศรี, ทวาย, พิษณุโลก, สุโขทัย, สวรรคโลก และกำแพงเพชร ทำให้มีช่องทางสะสมกำลังทหารอยู่ในมือได้มากและเอาใจออกห่างได้ในที่สุด

ดังนั้นในสมัยต่อมารัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๐๓๒-๒๐๗๒) จึงได้มีการทำตำราพิชัยสงครามฉบับหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๑ เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการรบ และจัดให้มีการทำสารบาญชีพระราชพิธีทุกเมือง โดยมี กรมพระสุรัสวดีออกไปประจำหัวเมืองเพื่อคอยดูแลและทำทะเบียนกำลังพลให้กลาโหมถือไว้ในยามปกติ และสามารถเร่งรัดกำลังพลเข้าประจำหน่วยรบทันทีที่เกิดสงคราม ซึ่งเจ้าเมืองจะต้องนำกำลังเข้าร่วมกับกองทัพหลวงได้ทันที อันเป็นไปตามพระบรมราชโองการ ที่ทรงอำนาจมากจะขัดขวางมิได้ และการเรียกคนมาสักเลขลงทะเบียนแต่ละครั้งนั้น เรียกว่า **"พระราชพิธี"**

ครั้นเมื่อมีชาวโปรตุเกสเข้ามาในกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๗ นั้น ได้มีชาวโปรตุเกสจำนวน ๑๒๐ คน อาสาไปรบด้วย เนื่องจากในสมัยนั้น ชาวโปรตุเกสเป็นผู้นำปืนไฟมาใช้เป็นอาวุธสงคราม และไทยขอซื้อใช้ในกองทัพ พร้อมกับให้ช่วยฝึกหัดด้วย จึงทำให้มีการจัดตั้งกองทหารชาวต่างชาติเป็นหน่วยพิเศษต่างหาก ทำให้การทหารของไทยได้เรียนรู้การใช้อาวุธปืนใหญ่และปืนเล็กยาวจากทหารชาวโปรตุเกสมากขึ้น จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกิจการทหารในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ *(พ.ศ. ๒๐๙๑-๒๑๑๑)* อย่างมากมาย เช่น สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงให้จัดการป้อมปราการที่กรุงศรีอยุธยา เมืองพิษณุโลก และเมืองกำแพงเพชร์ให้แข็งแรงมากขึ้นเพื่อต้านอำนาจกระสุนปืนใหญ่ได้ และทรงให้รื้อป้อมปราการเมืองสุพรรณบุรีเพื่อไม่ให้กลับเป็นประโยชน์แก่ข้าศึกด้วยเป็นเมืองติดชายแดนที่พม่ายกทัพเข้ามายึดได้ง่าย พระองค์ทรงมั่นพระทัยในกลยุทธที่จะใช้คูพระนคร กำแพงและป้อมปราการ มากจึงใช้กลยุทธในการตั้งรับข้าศึกโดยยึดที่กรุงศรีอยุธยาเป็นที่มั่น และปล่อยให้ข้าศึกยกทัพเข้ามาล้อมรอบพระนคร แล้วถ่วงเวลาไว้จนถึงหน้าน้ำ ให้น้ำหลากลงมาไล่ข้าศึกออกไปเอง ในบางรัชกาลข้าศึกสามารถแก้ปัญหาน้ำท่วมและขาดเสบียงได้สำเร็จ กรุงศรีอยุธยาจึงแพ้ในที่สุด

ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์ ทรงมีพระราชดำริดัดแปลงเรือแซ เป็น เรือเอกชัย และเรือรูปสัตว์ต่าง ๆ และเสริมกราบทำแท่นที่ตั้งปืนใหญ่ไว้สำหรับใช้รบข้าศึก นับเป็นเรือรบไทยที่จัดทำเป็นครั้งแรก ทำให้เกิดส่วยดินประสิว ดินดำ และการสะสมอาวุธเพื่อใช้ในสงคราม

ต่อมาสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้ปรับปรุงกิจการนับเป็นการนำเอาวิธีรบใหม่ ๆ แปลก ๆ และป้องกันพระนครให้แข็งแกร่งกว่าเดิม เช่น ได้ขยายคูพระนครด้านตะวันออกคลองขื่อหน้า แล้วสร้างวังจันทรเกษมเป็นที่ประทับเพื่อรักษาด้านนี้ พร้อมกับได้เปลี่ยนแผนยุทธศาสตร์ที่ใช้กรุงศรีอยุธยาเป็นที่มั่นตั้งรับอย่างเดียว เป็นให้ใช้กองกำลังออกไปยับยั้งข้าศึกตั้งแต่ชายอาณาเขตเข้ามา และพระองค์ทรงเป็นจอมทัพไทยนำทัพเข้าตีเมืองของข้าศึก โดยใช้เส้นทางเข้าตีหลายทาง ในสมัยนี้ได้มีการขยายเขตหัวเมืองชั้นในให้กว้างขวางเพื่อที่จะเกณฑ์กำลังพลมาใช้ในกองทัพหลวงให้มาก และโอนการปกครองหัวเมืองฝ่ายเหนือ เมืองพระยามหานครมาขึ้นตรงกับกรุงศรีอยุธยา เพื่อรวบรวมกำลังได้มากและรวดเร็วกว่าเดิม และทรงแต่งตั้งพระราชวงศ์หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ออกไปเป็นผู้สำเร็จราชการ และมีการจัดระเบียบอย่างราชธานี

ยุทธวิธีที่พระองค์ทรงนำมาใช้ในการรบนั้น ได้เปลี่ยนจากการตั้งรับอยู่กับที่มาใช้วิธีรุก และใช้กำลังน้อยที่แข็งแกร่งเข้ากระทำการโจมตีก่อน เพื่อทำลายขวัญให้ข้าศึกแตกตื่นเสียขบวนทัพ พระองค์ทรงคัดเลือกทหารหนุ่มด้วยพระองค์เองเพื่อเป็นกำลังสำคัญของกองทัพ จนทำให้กิจการทหารสามารถปกป้องคุ้มครองประเทศด้วยหน่วยรบพิเศษดังกล่าว

สมัยอยุธยาตอนปลายได้มีการเปลี่ยนแปลงกิจการทหาร ด้วยมี กรมทหารอาสาต่างชาติขึ้น ทำให้ความสามัคคีที่มีอยู่เดิม แตกแยกออกเป็นพวกเป็นฝ่าย จนมีการรวบรวมกลุ่มทหารไทยขับไล่ทหารฝรั่งเศสออกจากประเทศ จนในที่สุดต้องมีแก้ไขการบริหารบ้านเมืองในสมัยสมเด็จพระเทพราชา โดยแบ่งให้สมุหนายกปกครองหัวเมืองเหนือ และสมุหพระกลาโหมปกครองหัวเมืองทางใต้เพื่อหวังให้อำนาจทั้งสองฝ่ายเสมอกัน เพื่อให้ราชบัลลังก์อยู่กลางจะได้ปลอดภัย แต่ต่อมา พ.ศ. ๒๔๓๗ จึงได้ยกเลิก จน พ.ศ. ๒๒๘๕ กิจการทหารได้เสื่อม จนพลเมืองเกิดความท้อแท้ไม่อยากเป็นทหาร และมีการ

> “แต่ในที่สุด
> พระองค์ก็สามารถรวบรวมประเทศชาติ
> ให้เป็นปึกแผ่นได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว
> ด้วยการนำยุทธศาสตร์
> ของการยกกองทัพออกไปสกัด
> และยับยั้งข้าศึกที่ชายแดน
> แทนการรบในเมือง
> เป็นการทำให้พลเมือง
> ไม่เดือดร้อนในการทำมาหากิน”

สะสมกำลังทหาร ในที่สุดก็ถึงวาระเสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงเป็นนักรบที่เข้มแข็ง ด้วยทรงมีนายทหารชำนาญศึกช่วยเหลือพระองค์อยู่หลายท่าน เช่น **เจ้าพระยาจักรี** *(หลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี)*, **เจ้าพระยาสุรสีห์** *(นายสุดจินดา)*, **พระยาพิชัยดาบหัก** จึงทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงมีกำลังสำคัญกอบกู้ประเทศ ซึ่งขณะนั้นหัวเมืองต่าง ๆ คิดจะตั้งตัวเป็นใหญ่ จนชานเมืองเกิดชุมนุมต่าง ๆ แต่ในที่สุดพระองค์ก็สามารถรวบรวมประเทศชาติให้เป็นปึกแผ่นได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ด้วยการนำยุทธศาสตร์ของการยกกองทัพออกไปสกัดและยับยั้งข้าศึกที่ชายแดนแทนการรบในเมือง เป็นการทำให้พลเมืองไม่เดือดร้อนในการทำมาหากิน และอื่น ๆ อีกทั้งพระองค์ยังได้ปรับปรุงกองทัพเรือให้มีประสิทธิภาพในการรบทางน้ำ เสริมกำลังกองทัพบก

ในการสงครามครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชแม้จะทรงเป็นจอมทัพไทย แต่เนื่องจากพระองค์ทรงปรารถนาที่จะแผ่อาณาเขตของประเทศให้กว้างใหญ่ไพศาล พระองค์จึงได้ทรงแต่งตั้งแม่ทัพ ทำการรบต่างพระเนตรพระกรรณ คือ สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก *(เจ้าพระยาจักรี)* เจ้าพระยาสุรสีห์, และกรมขุนอินทรพิทักษ์ เป็นต้น จนเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย อยู่จนสิ้นรัชกาล

สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ซึ่งเป็นนักรบแห่งแผ่นดิน ทรงมีพระบุคลิกลักษณะเข้มแข็งเด็ดขาด อดทน มีพระสรีรกายสูงใหญ่สมเป็นแม่ทัพ ครั้นเมื่อ กรุงธนบุรีเกิดจลาจล ด้วยพระยาสรรค์ไปเข้าด้วยกับกบฏ พระองค์จึงยกกองทัพจากเขมรและเข้าปราบการจลาจลเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ แล้วเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ทรงพระนามว่า **“พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก”** พร้อมกับสถาปนาราชจักรีวงศ์ นับเป็นสืบราชสันตติวงศ์อันเนื่องมาแต่ราชวงศ์พระร่วง

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้มีความมั่นคง สร้างกองทัพที่เข้มแข็ง ตลอดจนมีการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชาติเพื่อสืบประเพณีโบราณหลังจากที่เสียกรุงศรีอยุธยาและบ้านเมืองเกิดระส่ำระสาย จนประเทศกลับกลายเป็นชาติที่สง่างามและมั่นคงแข็งแรง แม้จะมีกองกำลังข้าศึก ยกกองทัพมาตั้งการรบที่ลาดหญ้า ยกมาที่สามสบ ท่าดินแดงและแม่กษัตริย์ที่รู้จักกันว่า **สงครามเก้าทัพ** ก็ถูกกองทัพไทยตีแตกพ่ายไป จนไทยสามารถขับไล่พม่าออกจากลานนาได้สำเร็จ

การแต่งตั้งแม่ทัพออกไปทำการรบต่างพระองค์นั้นได้มีมาตั้งแต่ครั้งที่พระองค์ทรงเป็นสมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก แม่ทัพในสมัยสมเด็จพระ-

เจ้าตากสินมหาราช นั้นทำให้พระองค์ปกครองดูแลบ้านเมืองด้วยการมีแม่ทัพต่างพระเนตรพระกรรณ โดยเฉพาะ การรบในสงครามลาดหญ้าและสงครามเก้าทัพชนะก็ด้วยแม่ทัพที่แต่งตั้ง ดังนั้นการแต่งตั้งแม่ทัพปฏิบัติการรบต่างพระเนตรพระกรรณ จึงมีสืบต่อมาทุกรัชกาลเช่น พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงแต่งตั้งให้ พระยามหานครฯ ยกทัพไปปราบพระยาไทรบุรี, พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงแต่งตั้งแม่ทัพไปตีเมืองเชียงตุงเพื่อขยายอาณาเขตทางหัวเมืองไทยใหญ่ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของไทยมาก่อน, พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงแต่งตั้งให้ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เป็นแม่ทัพยกกองทัพไปปราบฮ่อ ที่เข้ามาตั้งค่ายรุกรานเขตแดนไทย และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงประกาศสงครามเมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๖๐ และแต่งตั้งแม่ทัพไปสงครามร่วมรบกับพันธมิตร ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นต้น

การที่พระมหากษัตริย์พระองค์ผู้ทรงเป็นจอมทัพไทยไม่ทำการออกรบด้วยพระองค์เอง อย่างแต่ก่อนนั้น น่าจะมีเหตุปัจจัยหลายประการ คือ

๑. ในบรรดาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ใช้ในสงคราม ได้เปลี่ยนจากอาวุธซึ่งใช้ต่อสู้ได้เฉพาะตัว เช่น ดาบ หอก ธนู เป็นต้น นั้นมาเป็นอาวุธแบบใหม่ซึ่งมีการพัฒนาอำนาจการทำลายรุนแรงกว่าเดิม มีอันตรายมากกว่าการสู้รบด้วยวีรกรรมกล้าหาญ ดังนั้นพระมหากษัตริย์ พระองค์ผู้เป็นจอมทัพไทยไม่สมควรจะเสี่ยงอันตรายโดยไม่จำเป็นอย่างยิ่ง

๒. พื้นที่ที่ทำการรบนั้นมีอาณาเขตกว้างขวางกว่าเดิม ซึ่งพระมหากษัตริย์จะเสด็จประทับ ณ จุดใดจุดหนึ่ง ย่อมไม่เกิดผลดีกว่าการเสด็จประทับที่ส่วนกลางเพื่อทรงบัญชาการกองทัพให้กระจายอำนาจออกไปรอบด้าน

๓. ประการสำคัญคือได้เกิดมีทหารอาชีพขึ้น ซึ่งมีนายทหารที่มีความรู้ความสามารถในการรบโดยเฉพาะและเพียงพอที่จะนำกองทัพสนองพระราชประสงค์ขององค์พระมหากษัตริย์ได้

ด้วยเหตุนี้ เอกลักษณ์การทหารของแผ่นดิน จึงรักษาราชประเพณีแห่งพระมหากษัตริย์ที่แสดงถึง ความเป็นจอมทัพไทยของพระองค์ และพระบรมเดชานุภาพที่แผ่พระบารมีอันกว้างใหญ่ไพศาล จนพระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมของความจงรักภักดีทั้งมวล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทยตามราชประเพณีและพระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอันเป็นคุณประโยชน์เสมอด้วยนักรบ ด้วยทรงพระวิริยะอุตสาหะ พัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองทุกด้าน

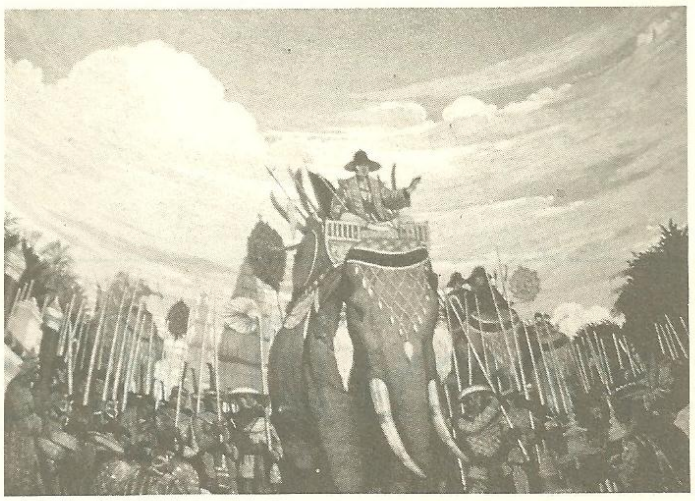

> เอกลักษณ์การทหารของแผ่นดิน
> จึงรักษาราชประเพณี
> แห่งพระมหากษัตริย์ที่แสดงถึง
> ความเป็นจอมทัพไทยของพระองค์
> และพระบรมเดชานุภาพที่แผ่พระบารมี
> อันกว้างใหญ่ไพศาล

จากเศษไม้...สู่เรือจิ๋ว

"ภิชา"

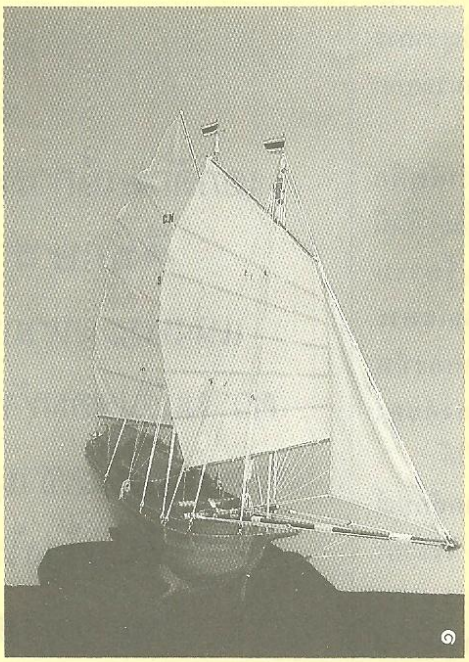
๑

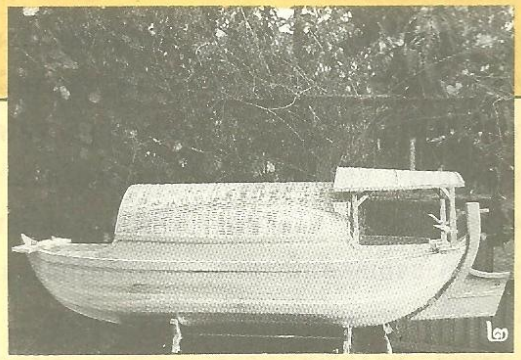
๒

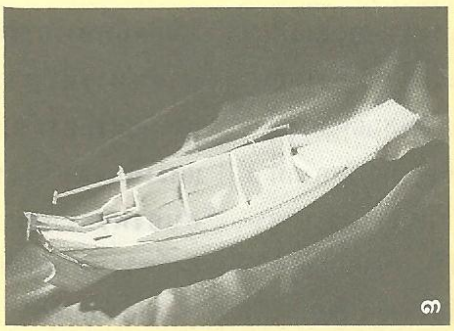
๓

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้มีการค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้อาวุธต่าง ๆ ในท้องถิ่นทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทำให้เชื่อได้ว่าเป็นเวลานับหมื่นปีมาแล้วที่ดินแดนแห่งนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ผลงานด้านฝีมือที่มนุษย์ยุคนั้นประดิษฐ์ขึ้นมาก็เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สะท้อนให้เห็นถึงสังคมในยุคนั้นว่าเป็นสังคมที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุด ได้แก่ ป่า เขา สัตว์ ต้นไม้ ถ้ำ เครื่องใช้เครื่องมือที่ประดิษฐ์เพื่อการดำรงชีวิตส่วนใหญ่จะสร้างจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว คือจากวัตถุดิบที่มีอยู่ตามธรรมชาติมาดัดแปลง หรือทำให้เกิดรูปทรงใหม่ ให้เหมาะกับการใช้สอย เช่น อาวุธนานาชนิดเพื่อล่าสัตว์เป็นอาหาร เครื่องใช้ในการหุงหาอาหาร หรือแม้แต่เครื่องประดับเพื่อความสวยงาม โดยสร้างขึ้นจากกระดูกสัตว์ หนังสัตว์ ขนสัตว์ หิน ท่อนไม้ ดิน เป็นต้น

งานฝีมือที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นโดยอาศัยแรงงานและสมอง ด้วยกรรมวิธีอย่างง่าย ๆ หลายชนิดเป็นต้นกำเนิดให้เกิดการพัฒนาไปสู่ระบบอุตสาหกรรมเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ที่ใช้เทคโนโลยีชั้นสูง และสามารถผลิตได้เป็นจำนวนมากในเวลาที่รวดเร็ว

๑. เรือสำเภาไทยผสมมาเลเซีย
๒. เรือกระแชง
๓. เรือสำปั้นแจว

แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีสิ่งประดิษฐ์อีกเป็นจำนวนมากที่ยังคงสภาพเป็นงานศิลปหัตถกรรมและงานหัตถกรรมที่ใช้มือเป็นหลักในการผลิต ผสานกับความคิดสร้างสรรค์ การสั่งสมประสบการณ์และการฝึกฝนจนเกิดทักษะ มีความละเอียดอ่อนประณีตงดงาม สามารถแสดงให้ปรากฏเป็นรูปธรรมให้เห็นได้

คนไทยเรานั้นมีความสามารถในการช่างมาแต่อดีต ดังจะเห็นได้จากผลงานสร้างสรรค์มากมายที่เป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยทั่วไป จะเห็นได้ว่า ช่างก็คือคนที่ทำงานด้วยมือ ด้วยแรงงาน ต้องฝึกฝนทั้งความคิดและทักษะให้ประสานสอดคล้องกัน ช่างคือผู้มีฝีมือและความชำนาญเฉพาะตน สิ่งที่สร้างขึ้นมามีความสวยงามประณีต เป็นศิลปะสอดคล้องกับขนบประเพณีความเชื่อและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ๆ

"ช่าง" ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ อธิบายว่า *"ผู้ชำนาญในการฝีมือ หรือมีศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ช่างตัดเสื้อ ช่างไม้ ช่างไฟ"* นอกจากนี้ **ศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี** ได้อธิบายไว้ว่า *"ช่างฝีมือหมายความถึงผู้ผลิตศิลปกรรมที่งามน่าดูน่าใช้สอย เป็นอลังการเครื่องประดับชีวิตของเราให้อยู่ดีกินดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งผลิตกรรม หรือสิ่งที่ทำขึ้นเป็นอาชีพของช่างฝีมือนี้เรียกว่าศิลป อันเป็นผลเกิดจากฝีมือความสามารถและความรู้ค่าของช่างฝีมือผู้นั้นเฉพาะตัวเป็นคน ๆ ไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งผลิตกรรม หรือสิ่งที่ทำขึ้นนั้นไม่ใช่ของที่ทำด้วยเครื่องจักรตัวอย่าง อาชีพต่าง ๆ ของช่างฝีมือ คือการสลักโลหะ การแกะสลักไม้ การทำเครื่องปั้นลายคราม การทอผ้าและอื่น ๆ ด้วยของมีเยื่อใย วิชาชีพอันเนื่องด้วยการช่าง เช่น ช่างทอง ช่างถม ช่างไม้ ช่างรัก ช่างประดับมุก ช่างประดับกระจก เหล่านี้เป็นต้น...."*

การช่างของไทยนั้นมีมากมายหลายประเภท เป็นการช่างที่มีแบบแผนเป็นเอกลักษณ์ของไทยประสานกับขนบประเพณี ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนไทยสืบต่อกันมานาน

ท่านผู้อ่านคงเคยได้ยินคำว่า "ช่างสิบหมู่" ซึ่งแต่เดิมเป็นตำแหน่งช่างหลวงที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขึ้น เพื่อให้ทำงานด้านการช่างตามพระบรมราชโองการ ในสมัยอยุธยา งานช่างสิบหมู่ได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างราชธานีใหม่ จึงโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมช่างหมู่ต่าง ๆ และทรงฟื้นฟูศิลปกรรมและการช่างต่าง ๆ ขึ้นใหม่ และสมเด็จกรมพระราชวังบวรมหาสุรสีหนาทได้ทรงเห็นความสำคัญ จึงทรงตั้งการช่างของวังหน้าขึ้นด้วย ดังปรากฏหลักฐานว่า มีกรมช่างวังหน้าอยู่ ๘ กรม คือ ช่างสลัก ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างหล่อ ช่างหุ่น ช่างแกะ ช่างปูน ช่างกลึง และช่างชาดสีสุก

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ บรรดาช่างหมู่ต่าง ๆ ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรมต่าง ๆ ในฝ่ายข้าราชการพลเรือนโดยตรง ไม่เกี่ยวกับทหารอย่างที่เป็นมาแต่โบราณ อธิบดีกรมช่างสิบหมู่ในต้นรัชกาล คือ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ *(หม่อมเจ้าดิศดวงจักร ณ อยุธยา)* มีหลักฐานปรากฏในจดหมายเหตุพระราชพิธีลงสรงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารในรัชกาลที่ ๕ กล่าวถึงขุนนางกรมต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาร่วมกระบวนถืออาวุธกลับปลายลงล่างตามประเพณีในปี ๒๔๒๘ มีชื่อกรมช่างทั้งหมด ๓๒ ช่าง ปัจจุบันนี้งานช่างสิบหมู่มีฐานะเป็นฝ่าย ขึ้นอยู่กับกองหัตถศิลป กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

จึงเห็นได้ว่า คนไทยเรานั้นมีความสามารถทางการช่างฝีมืออย่างหาตัวจับยากมาเป็นเวลาช้านานทีเดียว มรดกทางการช่างจึงตกทอดสืบมาจนถึงลูกหลานในปัจจุบัน นอกจาก

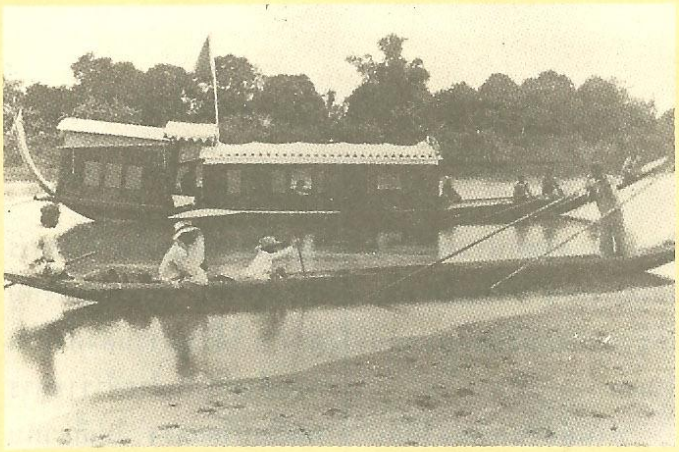

เรือชล่า เรือประทับรัชกาลที่ ๕ เมื่อคราวเสด็จประพาสต้น เมืองกำแพงเพชร

รัชกาลที่ ๕ ทรงพระมาลาและทรงตีกรรเชียงเรือ

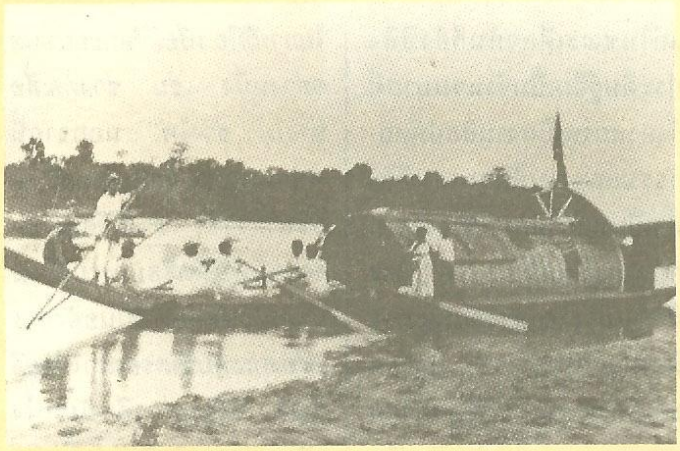

จะโดยทางสายเลือดแล้ว ยังเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ การฝึกฝนอบรม ความมีใจรักความมีพรสวรรค์และส่วนประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ผลิตกรรมทางการช่างนั้นย่อมเกิดจากความจำเป็นในชีวิตประจำวันเพื่อประโยชน์ใช้สอยในการดำรงชีวิต อันเกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวนั่นเอง

เมืองไทยของเรามีดินแดนที่เป็นที่ราบลุ่ม เรามีลุ่มน้ำหลายแห่ง มีแม่น้ำลำคลองแควใหญ่ แควน้อยหลายสาย เปรียบเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงชีวิต น้ำจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต สิ่งที่ตามมาสำหรับชีวิตประจำวันของคนไทยโดยเฉพาะที่มีบ้านพักอาศัยอยู่ริมน้ำจำเป็นต้องมีพาหนะที่จะสามารถบรรทุก หรือนำพาคน สิ่งของไปบนท้องน้ำเพื่อการติดต่อ เพื่อการประมง เพื่อการค้าขาย เพื่อการศึกษา เพื่อการยังชีพ เพื่อประกอบธุรกิจการงาน หรือแม้แต่เพื่อแข่งขันเป็นกีฬาทางน้ำ และเพื่อประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย พาหนะดังกล่าวนี้ก็คือ "เรือ" ที่เราท่านรู้จักกันดีนั่นเอง และไม่ต้องสงสัยเลยว่า ก่อนที่จะมาเป็น "เรือ" ได้นั้นก็ย่อมไม่พ้นฝีมือมนุษย์เป็นผู้สร้าง ซึ่งต้องใช้ฝีมือความรู้ ความสามารถเฉพาะตัวในการประกอบทุกขั้นตอนอย่างประณีตงดงามและได้สัดส่วนถูกต้องตามหลักการช่างอย่างแท้จริง ช่างผู้ชำนาญการในด้านนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า **"ช่างต่อเรือ"** เป็นช่างที่แม้จะเน้นงานช่างไม้ แต่ก็จำเป็นต้องโยงไปถึงช่างกลึง ช่างแกะสลัก ช่างเขียนแบบ ช่างก่อสร้าง เข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดด้วย

ประเทศไทยมีเรือชนิดต่าง ๆ มากกว่า ๒๐๐ ชนิด มีตั้งแต่เรือชาวบ้านสามัญใช้ทั่วไป หรือที่เรียกว่า **"เรือราษฎร์"** ไปจนถึงเรือที่ใช้ในพระราชพิธี ซึ่งเรียกว่า **"เรือหลวง"** และด้วยเหตุที่คนไทยเรานั้นมีความใกล้ชิดผูกพันกับ **"น้ำ"** มาแต่ดึกดำบรรพ์ดังกล่าวแล้วข้างต้น จึงมีพระราชพิธีทางน้ำมาแต่โบราณโดยใช้เรือจัดเป็นกระบวนเรียกว่า กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค ซึ่งในปัจจุบันหมายถึงกระบวนแห่

เรือพระที่นั่งมหาจักรี

เรือยอดไชยาของกรมหลวงดำรงราชานุภาพ

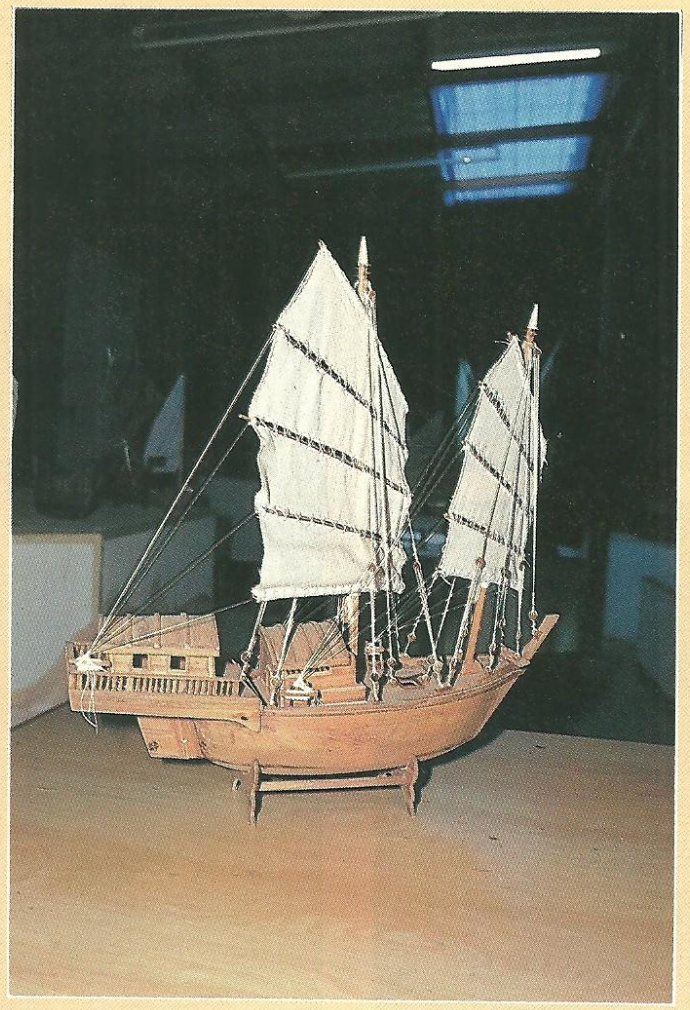

เสด็จพระราชดำเนิน โดยชลวิถี ด้วยกระบวนเรือพระราชพิธี ตามแบบของการยาตรากระบวนทัพเรือแต่โบราณ ซึ่งมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นถึงแสนยานุภาพภายใต้พระบารมี เช่น เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก หรือพระราชพิธีสำคัญพิเศษ หรือจะต้องเสด็จพระราชดำเนินรอนแรมไปทางไกล อันอาจมีข้าศึกจู่โจมกลางทางได้ก็จะจัดกระบวนเสด็จพระราชดำเนินเป็นกระบวนพยุหยาตราในทำนองเสด็จกรีฑาทัพเรือ และในภายหลังได้มีการจัดกระบวนพยุหยาตราในการเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินด้วย

แม้ว่าในปัจจุบันนี้ คนไทยจะเปลี่ยนวิถีทางน้ำไปใช้ทางบกโดยพาหนะที่ทันสมัยเป็นหลักแทนเรือซึ่งชาวไทยทุกยุคทุกสมัยโดยเฉพาะชาวบ้านร้านถิ่นที่พักอาศัยตามริมแม่น้ำลำคลองใช้เป็นพาหนะหลักก็ตาม แต่เรือก็ยังคงครองผืนน้ำทั้งน้อยใหญ่อยู่นั่นเอง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ส่งผลให้สภาวะแวดล้อมในปัจจุบันนี้เป็นพิษมากขึ้นทุกวัน ทำให้ผู้คนเริ่มกลับหันมานิยมสิ่งที่เป็นธรรมชาติกันอีก เพื่อจรรโลงชีวิตให้ยืนยาวตามที่ควรจะเป็น เช่นตื่นตัวในการรักษาน้ำให้สะอาด ช่วยกันปลูกต้นไม้ดอกไม้มากขึ้น หยุดการทำลายป่า เป็นต้น นอกจากนั้น จะสังเกตได้ว่าร้านอาหารริมน้ำทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดที่ต่างแย่งกันผุดขึ้นเหมือนดอกเห็ดทุกวันนี้ จะได้รับความนิยมสูงกว่าร้านอาหารที่มีห้องปรับอากาศ เพราะมีความสดชื่นเป็นธรรมชาติมากกว่ากัน ได้สูดอากาศที่ปลอดโปร่งกว่า และมีหลายแห่งที่นำเรือมาตกแต่ง จัดที่นั่งเป็นโต๊ะในเรือสำหรับรับประทานอาหารไปด้วย นั่งชมทิวทัศน์ได้บรรยากาศที่ชื่นฉ่ำไปอีกแบบหนึ่ง แถมยังมีอาหารอร่อยให้ขบเคี้ยวไปด้วย เราจึงจะเห็นว่าเรือของร้านอาหารต่าง ๆ ที่แล่นในแม่น้ำเจ้าพระยานั้น มักมีคนนั่งเต็มทุกลำ แม้แต่ชาวต่างชาติก็นิยมกันมากเช่นกัน

เรือไทยนั้นมีมากมายหลายร้อยชนิด หลายร้อยรูปแบบ แต่ละแบบแต่ละลำต่างมีรูปลักษณ์ที่งดงามเฉพาะตัว มีประวัติ มีความหมายด้วยกันทั้งสิ้น และนับวันจะหาดูได้ยาก ด้วยความจำเป็นที่จะต้องถมคูคลองมาทำถนนกันหมดเพื่อรองรับการคมนาคมทางบกโดยพาหนะรถยนต์ฉะนั้น จึงสมควรที่จะอนุรักษ์ไว้เป็นมรดกให้ลูกหลานได้มีโอกาสเห็นและรู้จัก ถ้าท้องน้ำลดน้อยลง เรือก็ใช้ประโยชน์น้อยลงเนื่องจากเรือแต่ละชนิดมีขนาดใหญ่จึงมีข้อจำกัดในเรื่องสถานที่ ดังนั้น วิธีหนึ่งที่จะสามารถอนุรักษ์รูปแบบของเรือไทยหลาย ๆ ชนิดไว้ได้ ก็คือการจำลองเรือ ย่อส่วนให้เล็กลงจากของจริง โดยมีวิธีการต่อและรูปแบบเหมือนของจริงทุกอย่าง ถ้าขนาดเล็กก็สามารถนำไปวางตามบ้านหรืออาคารสถานที่ต่าง ๆ เป็นเครื่องเรือน หรือวางแสดงได้ ทำให้ลูกหลานได้มีโอกาสเห็นและรู้จัก การที่จะย่อส่วนของเรือ จากขนาดใหญ่โตมากมาสู่ขนาดเล็กที่ได้สัดส่วนถูกต้องตามหลักการต่อเรือนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เป็นความสามารถเฉพาะตัวทีเดียว และที่สำคัญต้องมีใจรักเป็นพื้นฐานและมีจิตสำนึกของความเป็น "ช่าง" ที่แท้จริง

วารสารไทยฉบับนี้ จะนำท่านผู้อ่านไปพบกับท่านผู้หนึ่งซึ่งมีความคิดสร้างสรรค์มีหลักการและอุดมคติในการดำเนินชีวิตที่น่ายกย่องสมควรถือเป็นแบบอย่างที่ดีได้ และที่สำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือเป็นผู้ที่มีส่วนช่วยให้เรือไทยชนิดต่าง ๆ ได้มีโอกาสแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ และขณะเดียวกันก็ถือได้ว่า

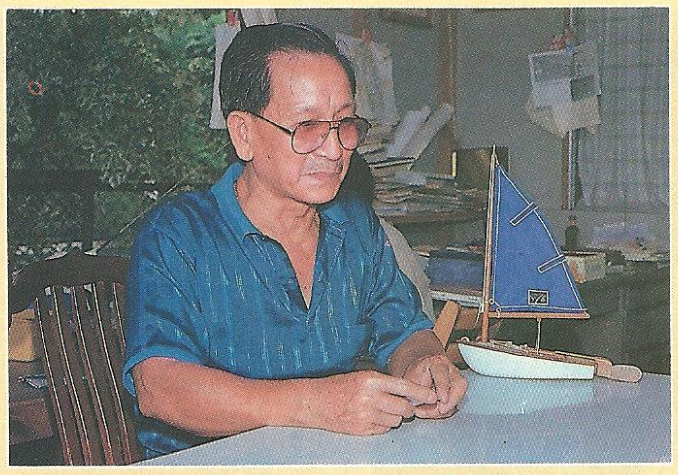

คุณกมล วิบูลกิจนากร และเรือไมโครมดจำลอง ส่วนภาพข้างล่างเป็นผลงาน "เรือจิ๋ว" ส่วนหนึ่งของคุณกมล

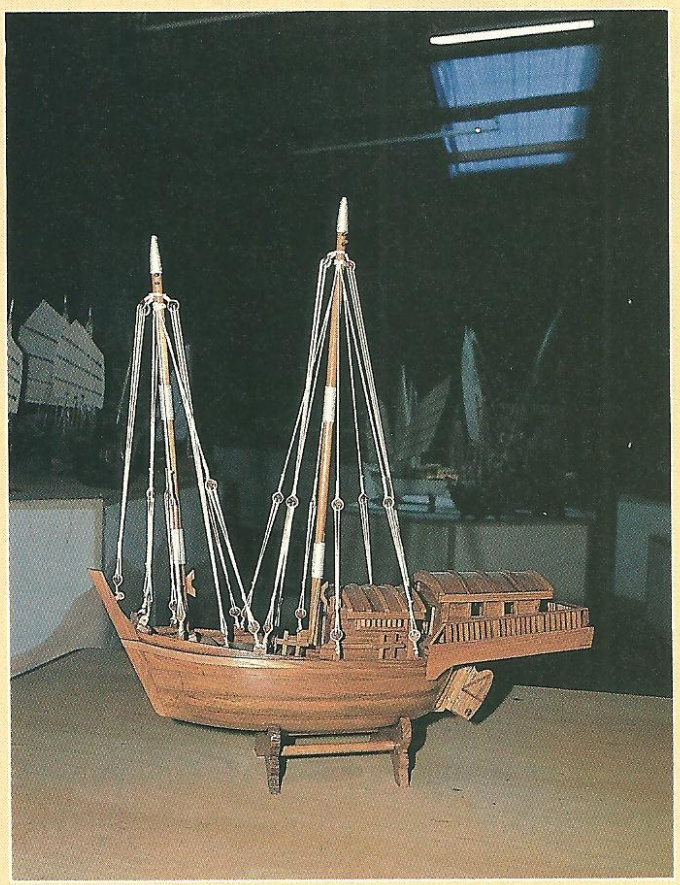

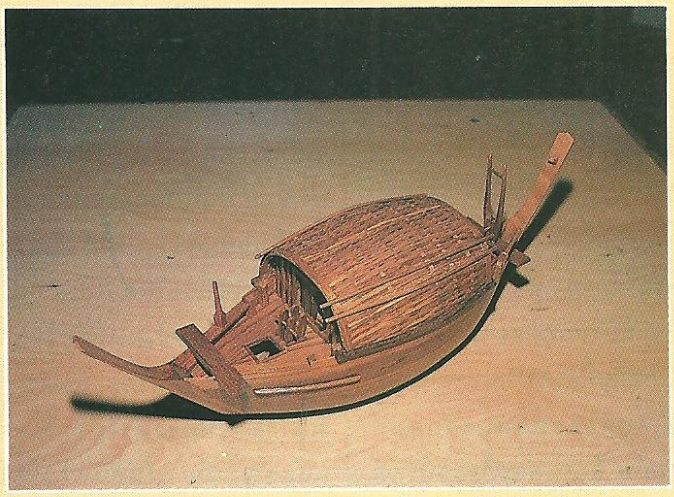

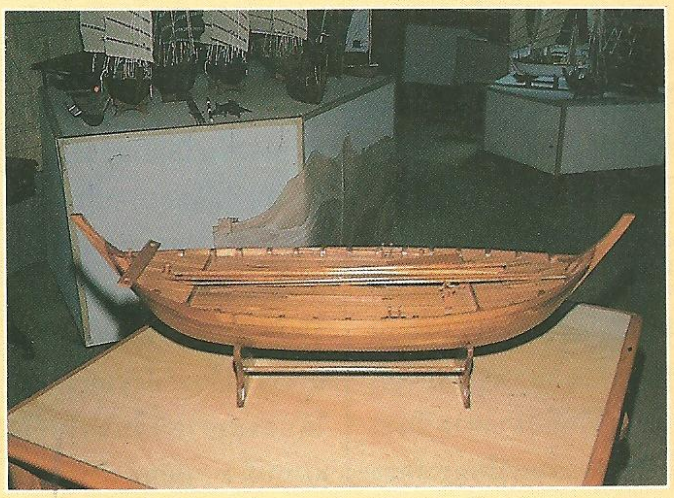

"คุณแม่บอกผมว่า ผมลืมตาดูโลกในเรือกระแชง คือเรือบรรทุกข้าว เพราะคุณพ่อคุณแม่ มีอาชีพค้าขายทางเรือ ผมจึงรักเรือเป็นชีวิตจิตใจ..."

ช่วยอนุรักษ์รูปแบบของเรือไทย มรดกของลูกหลานไว้ได้อีกทางหนึ่ง

หลังจากที่ได้ติดต่อทาบทามทางโทรศัพท์แล้ว คณะของเราก็ได้เดินทางไปที่ **"อู่เรือจิ๋ว"** ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านเลขที่ ๒/๑๗๕ หมู่บ้านบัวขาว ซอย ๒๒ อ.มีนบุรี **คุณกมล วิบูลกิจธนากร** เจ้าของบ้านและ**คุณดารา** ภรรยา ให้การต้อนรับอย่างเป็นกันเองและเต็มใจ ซึ่งพวกเราทุกคนขอขอบคุณในความอนุเคราะห์และความมีไมตรีจิตไว้ ณ ที่นี้ด้วย

"อู่เรือจิ๋ว" นี้เป็นสถานที่ที่เหมาะจริง ๆ เพราะตั้งอยู่สุดซอยพอดี ในบริเวณอู่นั้นมองเข้าไปจะเห็นบ้านกระทัดรัดหลังหนึ่งตั้งอยู่ด้านในสุด นอกนั้นในเนื้อที่ประมาณไร่เศษจะเต็มไปด้วยกองไม้ เศษเล็กเศษน้อย อุปกรณ์เครื่องมือการต่อเรือ เรือไทยจำลอง บ้านไทยจำลอง อาวุธโบราณจำลองขนาดต่าง ๆ รูปแบบต่าง ๆ วางแสดงอยู่มากมาย **"อู่เรือจิ๋ว"** แห่งนี้ไม่ใช่สถานที่ที่ตกแต่งไว้อย่างสวยหรู ไม่มีเครื่องปรับอากาศในตึกรามใหญ่โตเหมือนที่เราเห็นกันทั่ว ๆ ไปแต่อย่างใด ใครเลยจะคิดว่า สิ่งต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในอู่นี้ล้วนเป็นสิ่งที่ประมาณค่าไม่ได้ อีกทั้งบรรยากาศก็เต็มไปด้วยความอบอุ่นสงบเงียบ

"ผมเป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี แม่บอกว่าผมเกิดในเรือกระแชง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เรียนหนังสือชั้นประถมต้นที่นั่น แล้วย้ายเข้ามากรุงเทพฯ เมื่ออายุได้ประมาณ ๘-๙ ขวบ มาเรียนที่โรงเรียนหัวเฉียวจนจบ ม. ๓ แล้วจึงไปต่อวิชาชีพที่ ร.ร.วัดแก้วฟ้า สี่พระยา เรียนช่างถ่ายรูปและช่างตัดผมอยู่ ๓ เดือน"

คุณกมลฯ เล่าประวัติชีวิตอย่างย่อ ๆ

"หลังจากนั้น พี่เขยได้ไปฝากผมไว้กับเพื่อนซึ่งเป็นลูกครึ่งกวางตุ้ง-ไทย บ้านอยู่ที่สี่เสาเทเวศร์ ผมจึงมีโอกาสได้เรียนรู้งานช่างไม้จากท่านผู้นี้ ท่านคืออาจารย์เสริม วัฒนดิลก ท่านเสียชีวิตไปแล้ว ผมเริ่มเป็นหัวหน้าคุมงานก่อสร้างตั้งแต่อายุ ๑๔ ปี"

คุณกมลฯ เป็นคนที่มีความผูกพันกับเรือมาตั้งแต่เด็ก มีชีวิตเติบโตมากับน้ำและเรืออย่างแท้จริง

"คุณแม่บอกผมว่าอาจเป็นเพราะผมลืมตาดูโลกในเรือกระแชง คือเรือบรรทุกข้าว เพราะคุณพ่อคุณแม่มีอาชีพค้าขายทางเรือ ผมจึงรักเรือเป็นชีวิตจิตใจ ครอบครัวผมต้องล่องเรือจากแม่น้ำมูลในจังหวัดอุบลราชธานีอันเป็นบ้านเกิดจนถึงแม่น้ำเจ้าพระยาในกรุงเทพฯ ล่องขึ้น-ลง เช่นนี้อยู่เป็นประจำ"

ด้วยความฝังใจกับเรือเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว คุณกมลฯ จึงสนใจศึกษาความเป็นมาและรายละเอียดต่าง ๆ ของเรือทุกชนิดเท่าที่โอกาสจะอำนวย

ในปี ๒๔๕๘ คุณกมลฯ ไปเป็นทหารอาสาสมัครขององค์การสหประชาชาติร่วมรบในสมรภูมิเกาหลี และมีโอกาสไปดูงานสร้างสรรค์แคมป์ทหารที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นเวลา ๒ เดือน นับว่าได้มีโอกาสเพิ่มเติมประสบการณ์ด้านเทคนิคต่าง ๆ ด้วย

หลังจากกลับมาจากเมืองไทยแล้ว ก็ยึดอาชีพรับเหมาก่อสร้างบ้าน ซ่อมแซมบ้าน โดยเฉพาะบ้านลักษณะทรงไทย ซึ่งคุณกมลฯ เล่าว่าได้เคยเข้าไปซ่อมแซมวังเทเวศร์และที่อื่น ๆ อีกหลายแห่ง

คุณกมลฯ ผ่านงานช่างมามากมาย ทั้งช่างยนต์ ช่างถ่ายรูป ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ช่างตัดผม ซึ่งคุณกมลฯ ยึดเป็นอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว คุณกมลฯ มีบุตรที่อยู่ในความรับผิดชอบรวม ๔ คน และเมื่อเห็นว่าบุตรพอจะช่วยเหลือตัวเองได้แล้ว จึงหวังจะพักผ่อนบ้าง จึงมาซื้อบ้านหลังใหม่ในหมู่บ้านบัวขาว เพื่ออยู่กันตามประสาพ่อแม่ลูก โดยแม่บ้านช่วยกันเพาะต้นไม้ ปลูกต้นไม้ เพราะใจรักธรรมชาติด้วย และพอมีมากก็ขายไปบ้าง ตอนนั้นคุณกมลฯ ตั้งใจจะใช้ชีวิตสงบอยู่กับครอบครัว

"ไม่ได้หมายความว่าผมรวยแล้ว ผมเห็นว่าอายุผมก็มากแล้ว ฐานะของครอบครัวก็จัดอยู่ในระดับปานกลาง ไม่รวยไม่จน พอมีพอกิน ทำมาหากินแบบสุจริตแบบที่ไม่ให้ใครเดือดร้อน สามารถพึ่งตนเองได้"

แต่ด้วยความที่พรสวรรค์ทางงานช่างฝีมือของท่านผู้นี้มีอยู่เต็มเปี่ยม หากจะปล่อยทิ้งไว้เฉย ๆ ก็คงจะน่าเสียดายมาก สิ่งศักดิ์สิทธิ์คงจะมองเห็นสิ่งนี้ จึงมีสิ่งบังเอิญเกิดขึ้นทำให้เบนความตั้งใจเดิมของคุณกมลไป และอาจจะเรียกได้ว่าเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิด **"อู่เรือจิ๋ว"** แห่งนี้ขึ้นมาจนทุกวันนี้ก็ว่าได้ นั่นก็คือ มีจ่าคนหนึ่งชื่อ **เพทาย** มักจะชอบมาคุยกับคุณกมลฯ และรู้ว่าคุณกมลฯ เป็นช่างไม้มีฝีมือที่มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ขยันทำมาหากินอยู่แล้ว และเผอิญจ่าเพทายผู้นี้ไปเห็นเศษไม้ในโรง-

งานทำเครื่องเรือนที่เขาทิ้งแล้วเสียดาย จึงมาบอกคุณกมลให้ไปดู คุณกมลก็บอกว่าไม่อยากทำแล้วขอไม่ไปดู เพราะถ้าไปดูก็คงอดเสียดายไม่ได้ อดเอามาทำโน่นทำนี่อีกจนได้ จ่าเพทายก็เทียวไปเทียวมา อ้อนวอนอยู่นานถึง ๒ ปี ในที่สุดคุณกมลก็ยอมไปดู แต่ก็บอกว่าไม่มีปัญญาจะขนไม้เหล่านั้นมาได้ พอวันรุ่งขึ้นเศษไม้เหล่านั้นก็มากองอยู่หน้าบ้านคุณกมลฯ ด้วยความพยายามของจ่าเพทายนั่นเอง

คุณกมลฯ กับภรรยาก็ช่วยกันเลือกเศษไม้เหล่านั้น มาทำเป็นโต๊ะเก้าอี้ของเด็ก ทำแจกบ้าง ขายบ้าง ต่อมาเพื่อนของภรรยามาชวนให้ทำกระถางกับกระเช้าดอกไม้ส่งขายที่ร้านขายดอกไม้ ก็ทำอยู่พักหนึ่ง แต่ตอนหลังมีคนทำกันมาก จึงคิดเริ่มทำเป็นเกวียนอันเล็ก ๆ ใส่ดอกไม้ และต่อมาก็ทำเป็นรูปเรือเล็ก ๆ เช่น เรือสัมปั้น เรืออีแปะ ทำส่งอยู่นานเหมือนกัน

"ผมได้มีโอกาสรู้จักพระองค์พีระฯ เคยลงเรือยอร์ชของท่าน และได้เคยเป็น "ลูกมือ" ของท่าน เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงต่อเรือใบ (เรือมด) ด้วยพระองค์เอง ทรงพระกรุณาสอนด้วยพระองค์เอง ได้เรียนรู้อยู่ประมาณ ๒ เดือน นับเป็นความปลาบปลื้มใจหาที่สุดมิได้ในชีวิตของผม และด้วยเหตุนี้เอง นับเป็นแรงบันดาลใจให้ผมได้คิดว่า ในเมื่อเราเองก็ได้ศึกษาเรื่องเรือมามากกว่า ๒๐ ปี รู้จักคลุกคลีเรือมาเยอะแยะ น่าจะทำอะไรให้เกิดประโยชน์เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา"

หลังจากนั้น คุณกมลฯ ก็เริ่มศึกษาหาข้อมูลเรื่องเรืออย่างจริงจังมากขึ้น ซึ่งคุณกมล

"...เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงต่อเรือใบ (เรือมด) ด้วยพระองค์เอง ทรงพระกรุณาสอนด้วยพระองค์เอง นับเป็นความปลาบปลื้มใจหาที่สุดมิได้ในชีวิตผม นับเป็นแรงบันดาลใจให้ผมคิดว่า ในเมื่อเราเองก็ได้ศึกษาเรื่องเรือมามากกว่า ๒๐ ปี รู้จักคลุกคลีเรือมาเยอะแยะ น่าจะทำอะไรให้เกิดประโยชน์เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา..."

"เรือของผมที่จำลองขึ้นมา มีทุกอย่างครบ เหมือนของจริงทั้งหมด และสามารถลงน้ำได้"

เองยอมรับว่าค่อนข้างลำบาก เพราะเรือไทยสมัยก่อนไม่มีรูปถ่าย ไม่มีใครทำประวัติไว้ จึงใช้วิธีเดินทางไปตามจังหวัดต่าง ๆ ที่เคยนิยมใช้เรือเป็นพาหนะ สอบถามจากชาวบ้านที่ยังพอมีเรือเหลืออยู่ว่ามีการใช้งานอย่างไร สัดส่วนเป็นอย่างไร เมื่อกลับมาก็ศึกษาเพิ่มเติมและสืบหาผู้ทรงคุณวุฒิที่รู้จริง ๆ เพื่อขอสัมภาษณ์ และยังหาข้อมูลจากตำราหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีประกอบอีกมากมาย เรือทุกลำที่คุณกมลจำลองนั้นจะรู้ประวัติ รู้ที่มาทุกลำ มิฉะนั้นจะไม่ทำ

"เรือของผมที่จำลองขึ้นมา มีทุกอย่างครบเหมือนของจริงหมด และสามารถลงน้ำได้" เป็นสิ่งที่น่าทึ่งอีกสิ่งหนึ่งของคุณกมลฯ

คุณกมลฯ อธิบายว่าเรือไทยโบราณนั้นบางครั้งไม่มีสัดส่วนที่แน่นอน จะสร้างขึ้นตามขนาดที่จะใช้ประโยชน์ ไม่ได้จำกัดว่าเรือชื่อนี้จะต้องขนาดนี้ แต่จะขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกในครอบครัว และเรือแต่ละชนิดจะใช้งานแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน ชื่อของเรือก็จะแตกต่างกันไปตามประโยชน์ใช้สอย เช่น เรืออีแปะ ก็จะใช้พายขาย ก๋วยเตี๋ยว เรือสำปั้นก็บรรทุกดอกไม้ขาย บางครั้งจึงเรียกว่าเรือดอกไม้ เรือหมูก็บรรทุกเนื้อหมูพายขาย ส่วนเรือบรรทุกข้าวสารส่วนใหญ่จะเป็นเรือกระแชง หรือเรือฉลอม เป็นต้น นอกจากนั้นเรือก็ยังบอกถึงชั้นหรือตำแหน่งของผู้ใช้อีก เช่น เรือพระที่นั่ง เรือคหบดี เรือพ่อค้า เรือเจ้า-อาวาส เรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ฯลฯ

"อู่เรือจิ๋ว" ของคุณกมลฯ นี้เป็นสถานที่ที่ประดิษฐ์เรือไทยจำลองได้ครบทุกรูปแบบ มีทั้งเรือที่เราเห็นกันอยู่ทั่วไป และเรือสมัยโบราณที่หาดูได้ยาก หรืออาจไม่เคยเห็นเลย คุณกมลฯ จะเป็นผู้ควบคุมดูแลการผลิตทุกขั้นตอนอย่างใกล้ชิด และกว่าจะประกอบได้สำเร็จเป็นเรือลำน้อยหลากชนิดให้เราได้เห็นกันนั้น ล้วนต้องผ่านขั้นตอนทางเทคนิคที่ยุ่งยาก ต้องมีการคำนวณใช้ฝีมืออย่างละเอียดรอบคอบ ประณีตงดงามทุกสัดส่วน และต้องมีความอดทนและตั้งใจจริง

ท่านผู้อ่านเชื่อหรือไม่ว่าเรือลำจิ๋วที่มีความงามสง่าทรงคุณค่าในตัวของมันเองแต่ละลำนั้นเกิดจากวัสดุที่เป็นเศษไม้สักเหลือใช้ที่เขาทิ้งแล้วอย่างไร้ค่า แต่ด้วยความพยายามมานะอดทน ประกอบกับความมีฝีมือประดิษฐ์ประดอยอย่างมีเทคนิคและศิลปะของคุณกมลฯ จึงทำให้เศษขยะไร้ประโยชน์เหล่านั้นกลายมาเป็นสิ่งที่มีค่า และยังเป็นการช่วยอนุรักษ์รูปแบบของเรือไทยอันเป็นมรดกที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ให้คงอยู่และได้แพร่หลายให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ได้เห็นกัน

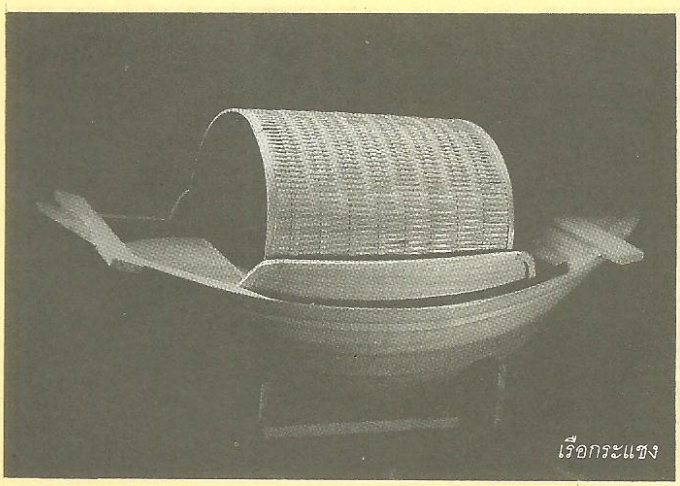
เรือกระแชง

บางท่านอาจคิดว่า อาชีพของคุณกมลฯ นี้ เป็นการเพิ่มการทำลายป่าไม้หรือไม่ ? เปล่าเลย เพราะคุณกมลฯ จะไม่ใช้ไม้สักแผ่นใหญ่ ๆ เลย เพราะไม่มีความจำเป็น ไม้ที่คุณกมลฯ ใช้นั้นเป็นผลพลอยได้จากเศษไม้สักที่โรงงานทำเครื่องเรือนเลื่อยตัดทิ้งเป็นเศษไว้เพื่อทิ้ง และก็รับซื้อเศษไม้จากโรงเลื่อยแถวเกียกกายเพิ่มเติมอีก

"เดิมนั้นผมไม่มีทุนหรอก ผมไปปรึกษากับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เขายินดีสนับสนุนโดยให้กู้ปลอดดอกเบี้ย ๓ เดือนแรก และถ้ามีงานแสดงที่ใด เขาก็จะจัดให้ไปร่วมแสดงผลงาน แรกทีเดียวผมกู้เขามา ๓๐,๐๐๐ บาท ดอกเบี้ยถูกหน่อย ชาวบ้านก็เริ่มรู้จักผลงานของผม งานก็เริ่มขยาย มีคนมาสั่งสินค้ากันเพิ่มขึ้น"

"ที่บ้านนี้ ผมรับสอนเด็กโดยให้พักที่นี่ เรียนที่นี่ พร้อมอาหารด้วย แถมมีเบี้ยเลี้ยงให้ทุกคน ถ้าเขาทำเป็นแล้ว จะออกไปทำเอง ผมก็ไม่ขัด แต่ขอให้เขาไปช่วยสอนชาวบ้านต่อ อย่าทิ้งวิชาที่ได้ไป แต่วิชานี้มันยากครับ ต้องใช้เวลาอย่างน้อย ๑-๒ ปี จึงจะพอทำเองได้ และถ้าจะให้ชำนาญอาจต้องถึง ๑๐ ปี เด็กส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความอดทนกันหรอกครับ อยู่กันไม่ทน นอกจากสอนวิชาความรู้เรื่องช่างแล้ว ผมยังสอนการใช้

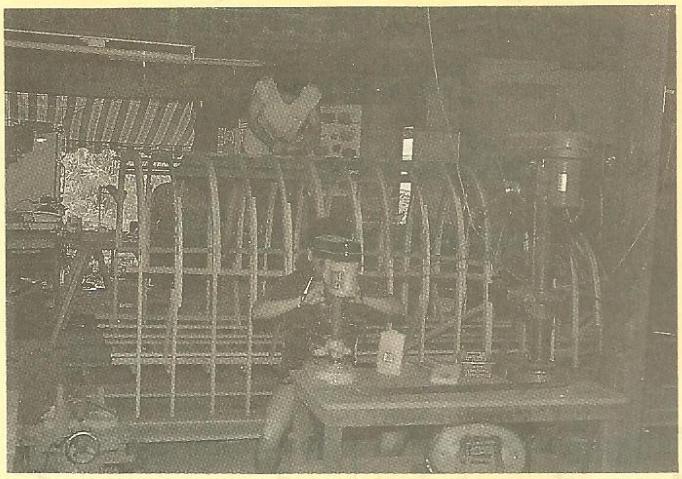

ชีวิตให้เขาด้วย ผมเลี้ยงพวกเขาอย่างลูกหลาน สอนให้เป็นเด็กดี ใจเย็น สอนให้เป็นตัวของตัวเอง ห้ามเล่นการพนัน ห้ามดื่มเหล้า บางคนเขาคิดว่าเขาเป็นแล้ว เขาก็ออกไปทำเอง เขาอาจลืมผมในเวลานี้ ผมก็ไม่ว่าอะไร แต่ผมเชื่อว่าเมื่อเขามีอายุมากขึ้น เขาจะต้องนึกถึงผม และย้อนกลับมาหาผมสักวันหนึ่ง"

คุณกมลฯ กรุณาอธิบายถึงขั้นตอนการต่อเรือจิ๋วโดยสรุปว่า ในการประดิษฐ์เรือจิ๋วนั้น สิ่งสำคัญประการแรก คือ ความชำนาญในการเลือกเนื้อไม้ โดยจะต้องเลือกไม้ที่มีอายุใกล้เคียงกันมาใช้ ถ้าอายุไม้ต่างกันมาต่อกัน จะทำให้รูปทรงบิดเบี้ยว เมื่อได้ไม้ตามต้องการแล้วก็นำมาตัดมุมเป็นรูปทรงของกราบเรือแล้วนำมาใส่บล็อคตามรูปทรงของเรือแต่ละชนิด เมื่อคงรูปแล้ว ก็ถอดออกจากบล็อคแล้วนำไปขัดให้เนื้อไม้เรียบ

ต่อจากนั้นก็มีบล็อคอีกอันหนึ่งสำหรับหนีบท้องเรือ ซึ่งถึงขั้นของการใส่ท้องเรือตอนนี้จะได้รูปทรงของเรืออย่างง่าย ๆ ส่วนหัวเรือและท้ายเรือก็ทำตามรูปแบบของเรือแต่ละชนิด นำเข้าประกอบกับลำเรือแล้วขัดอีกครั้งหนึ่ง วัสดุสำคัญที่ใช้ไม้แต่ละส่วนประกอบติดกันนั้น คุณกมลฯ ใช้กาวชนิดผง มีลักษณะเป็นผงสีน้ำตาล ต้องผสมน้ำก่อนใช้ กาวชนิดนี้เมื่อใช้ทากับไม้แล้วจะติดแน่น ไม่ว่าจะอยู่ในสภาวะใดก็จะไม่หลุดร่อน สามารถลอยน้ำได้เหมือนเรือทั่ว ๆ ไป ส่วนกาวอีกชนิดหนึ่งคือกาวน้ำ จะแห้งเร็ว แต่จะหลุดร่อนง่ายกว่าจึงใช้สำหรับการติดที่ไม่ถาวร เช่น การติดไม้ค้ำยันกราบเรือ

เมื่อถึงขั้นตอนที่ประกอบเป็นรูปเรือแล้ว จะต้องนำเรือทุกลำไปผึ่งลมก่อน เพื่อทดสอบคุณภาพของเรือว่าจะสามารถคงรูปได้ดีในทุกสภาพอากาศหรือไม่ หลังจากนั้นจะเป็นขั้นการตกแต่ง ต่อเติมรายละเอียดอื่น ๆ ที่จำเป็นบนเรือตามรูปแบบของเรือแต่ละชนิด เช่น เสากระโดงเรือ ที่นั่งในเรือ หลังคาเรือ หน้าต่างเรือ ถ้าเป็นเรือสำเภาก็จะแต่งเติมใบเรือซึ่งก็ต้องสามารถชักใบได้เหมือนจริง หรือถ้าเป็นเรือตังเก ก็จะต่อเติมห้องสำหรับคนขับเรือ เสากระโดง ชักรอกและข้างเรือก็จะสามารถเปิดปิดสำหรับลากอวนได้ด้วย

ต่อจากนั้น ขั้นสุดท้าย คือ การทาแล็คเกอร์เคลือบผิวไม้ให้เงางามแล้วจะนำไปลงน้ำจริง ๆ อีกครั้งเพื่อทดสอบ

การประดิษฐ์เรือจิ๋วของคุณกมลฯ นี้ จะประดิษฐ์โดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ของวัสดุสูงสุด เน้นการใช้กำลังคน ถ้าไม่จำเป็นจะไม่ใช้เครื่องจักร

"ที่บ้านนี้ ผมรับสอนเด็ก ให้พักที่นี่ เรียนที่นี่ พร้อมอาหารด้วย แถมมีเบี้ยเลี้ยงให้ทุกคน ถ้าเขาทำเป็นแล้วจะออกไปทำเอง ผมก็ไม่ขัด แต่ขอให้เขาไปช่วยสอนชาวบ้านต่อ อย่าทิ้งวิชาที่ได้ไป"

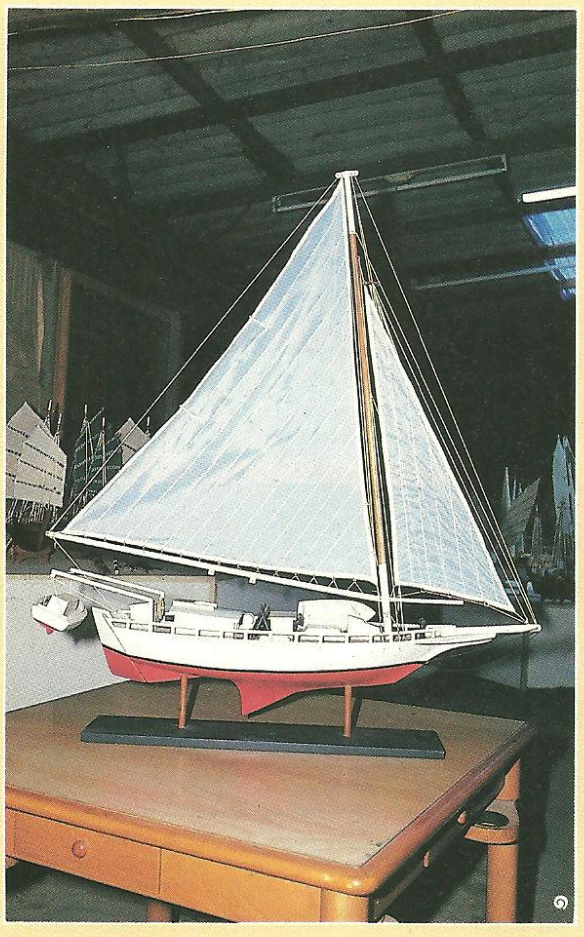

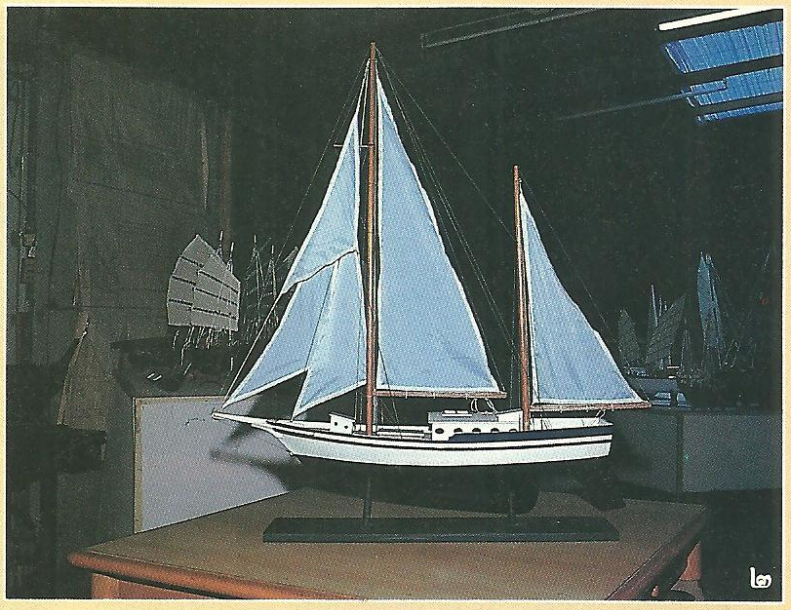

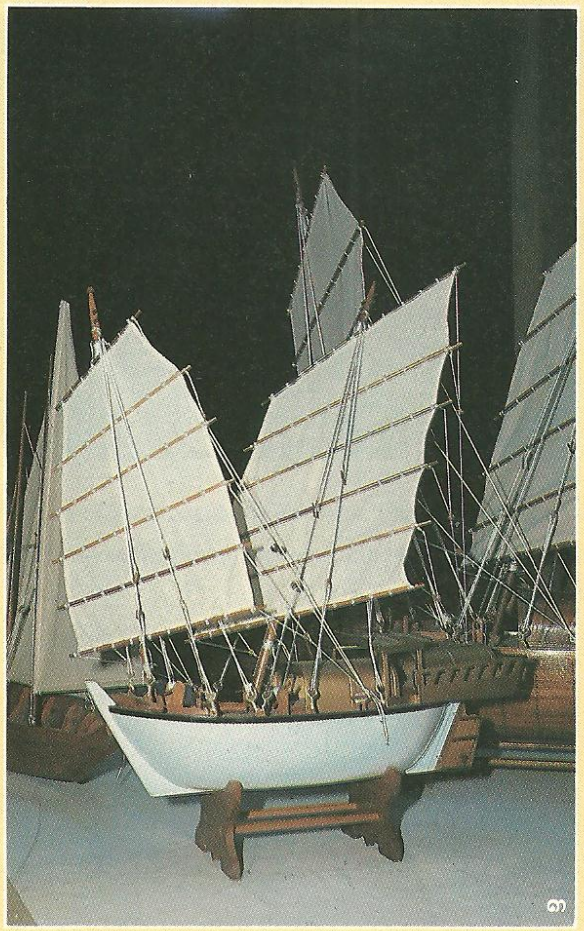

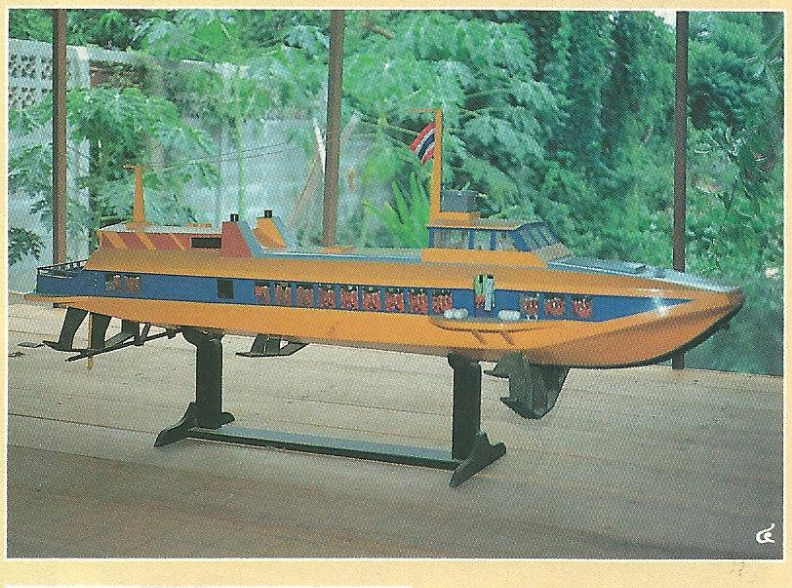

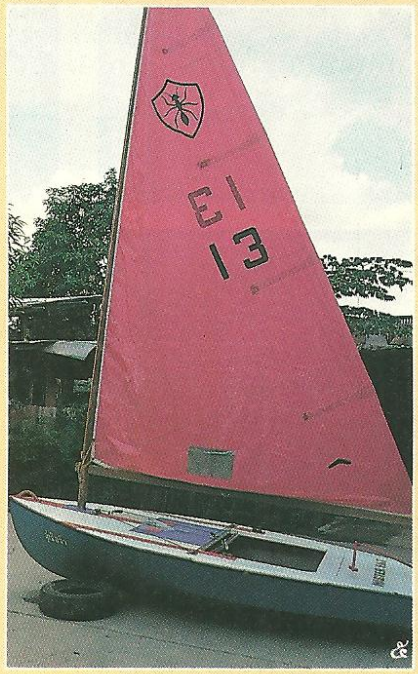

๑-๒. เรือใบ

๓. เรือสำเภาสองเสาไทย

๔. เรือไฮโดรฟอยด์

๕. เรือใบ (เรือมด)

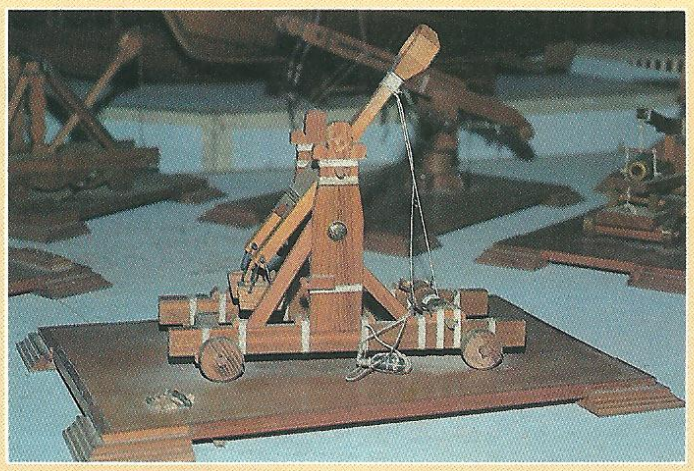

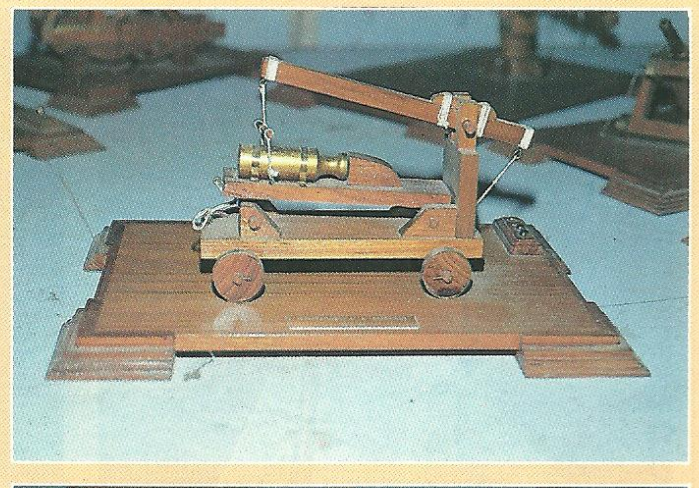

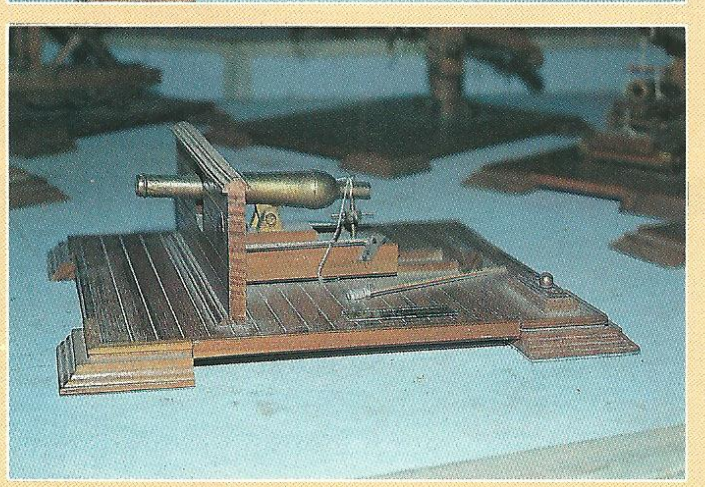

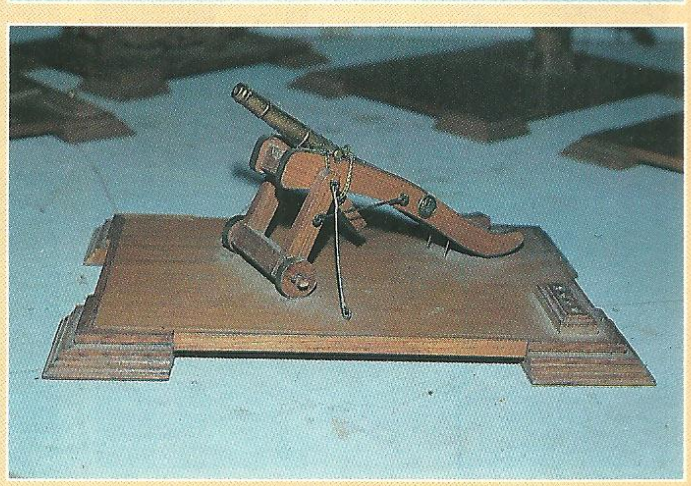

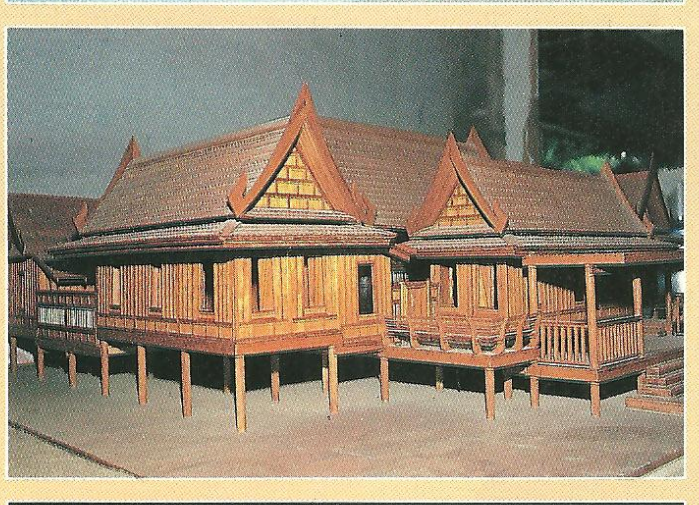

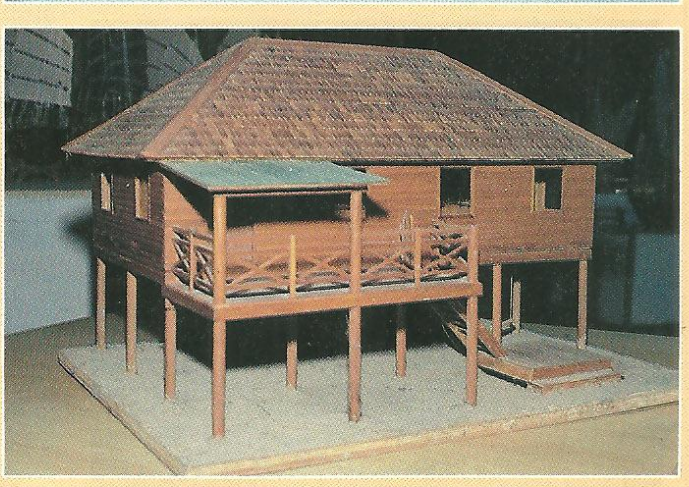

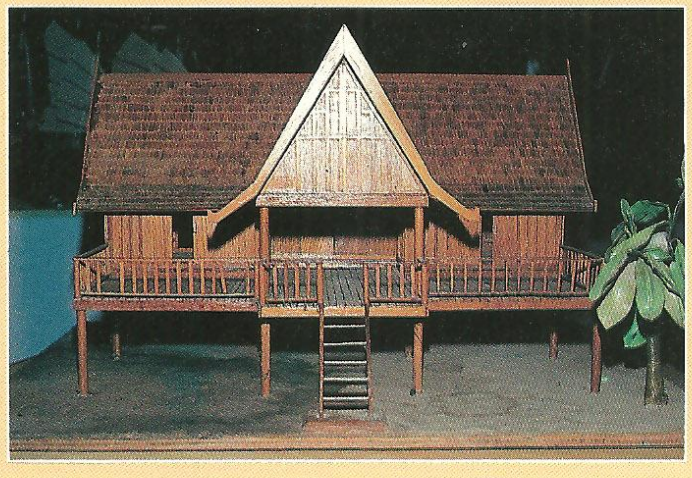

นอกจาก "เรือจิ๋ว" แล้ว คุณกมลยังจำลองอาวุธประวัติศาสตร์ เช่น หน้าไม้โรมัน ปืนใหญ่ฝรั่งเศส ปืนเรืออังกฤษ และบ้านจำลองทรงไทยของภาคต่าง ๆ ด้วย

"ผมใช้ชีวิตธรรมดา ตั้งแต่แต่งงานมาจนถึงปัจจุบัน ผมไม่เคยทะเลาะกันเลย ผมใช้หลักความจริงใจซึ่งกันและกัน เปิดเผยกัน มีอะไรให้พูดกันตรง ๆ มีอะไรผิดพลาดก็ทำความเข้าใจกัน ให้อภัยกัน ชีวิตครอบครัวผมจึงราบรื่น ลูกทุกคนอยู่ในโอวาท มีการศึกษาดี..."

เพื่อให้เป็นงานฝีมือจริง ๆ

คุณกมลฯ กล่าวอย่างภาคภูมิว่า *"เรือจิ๋วของผมทุกลำที่ผลิตขึ้น ไม่เคยต้องส่งไปขายที่ใดเลย จะมีผู้สนใจมาจากที่ต่าง ๆ ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติพากันมาขอซื้อเอง บางรายก็สั่งทำลักษณะต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการ"*

นอกจากคุณกมลจะผลิตเรือจิ๋วเป็นจำนวนร่วม ๑,๐๐๐ ลำ แล้ว ยังผลิตบ้านไทยจำลอง เครื่องบินจำลอง อาวุธโบราณจำลองอีกมากมายหลายชนิด แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่อู่เรือจิ๋วแห่งนี้มีกำลังคนที่มีฝีมือน้อย และการผลิตแต่ละลำต้องใช้เวลาและใช้ฝีมือ จึงค่อนข้างเสียเวลา เรือบางลำต้องใช้เวลาถึง ๑๐ วัน ทั้งนี้เนื่องจากคุณกมลไม่ได้คำนึงถึงแต่เฉพาะตัวเงินเป็นสำคัญ แต่เขานึกถึงคุณภาพของผลงานของเขาเป็นสำคัญ

"คุณภาพมีค่าสำหรับผมมากกว่าเงิน" คุณกมลฯ เน้นอย่างมั่นใจและภูมิใจ

ดังนั้น "อู่เรือจิ๋ว" จึงยังไม่สามารถรองรับความต้องการของผู้ที่สนใจงานฝีมือด้านนี้ได้ แต่คุณกมลฯ เองก็พยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะมีกำลังผลิตได้

ในด้านชีวิตครอบครัวนั้น คุณกมลฯ มีชีวิตครอบครัวที่มีความรัก ความเข้าใจ ความอบอุ่นอยู่กับคุณดารา และบุตรชาย ๔ คน

"ผมใช้ชีวิตธรรมดา ตั้งแต่แต่งงานมาจนถึงปัจจุบัน ผมไม่เคยทะเลาะกันเลย ผมใช้หลักความจริงใจซึ่งกันและกันเปิดเผยกัน มีอะไรให้พูดกันตรง ๆ มีอะไรผิดพลาดก็ทำความเข้าใจกัน ให้อภัยกัน ชีวิตครอบครัวผมจึงราบรื่น ลูกทุกคนก็อยู่ในโอวาท มีการศึกษาดี เราจะเป็นตัวของตัวเอง พอใจในสิ่งที่เรามีอยู่ พอใจในความรู้ความสามารถที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต อย่างชอบธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีการหลอกลวง เรามีศักดิ์ศรีของเราครับ"

คงจะหาได้ไม่ง่ายนักในสังคมไทยปัจจุบันนี้ ที่ช่างไทยที่คว่ำหวอดอยู่กับงานประดิษฐ์ไม้เพื่อช่วยอนุรักษ์มรดกของชาติไว้ จะมีคติในการครองเรือนที่ฉลาดล้ำลึก เห็นความสำคัญของครอบครัวไม่น้อยไปกว่างาน มีหลักการที่มั่นคงแน่วแน่ มีความรักความเข้าใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

"ผมถือว่าคนเราเกิดมาไม่กี่ปีก็ต้องตาย ควรจะรักและเข้าใจซึ่งกันและกัน จนก็จนด้วยกัน รวยก็รวยด้วยกัน มีศักดิ์ศรีเหมือนกัน ผมคิดแบบนี้ตั้งแต่แต่งงาน"

คุณกมลฯ เล่าว่า เขารักเรือทุกลำที่สร้างขึ้นมา เพราะสวยหมดทุกลำ สวยกันคนละแบบ แต่ก็มีอยู่ลำหนึ่งที่คุณกมลทั้งรักและหวง เคยมีคนมาขอซื้อราคาเป็นแสน คุณกมลก็ไม่ขาย เพราะเรือลำนี้เป็นลำที่สร้างขึ้นมาและลงแข่งกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเมื่อยี่สิบกว่าปีที่แล้ว พระองค์เจ้าพีระทรงมอบหมายให้คุณกมลฯ ทำทั้งลำโดยใช้ไม้อัดแผ่นเดียวทำเป็นเรือใบแบบเรือมด หลังจากพระองค์เจ้าพีระสิ้นพระชนม์ คุณกมลฯ ก็นำเรือลำนี้กลับมาอยู่ด้วย และตั้งใจไว้ว่าจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในโอกาสอันควรต่อไป

(ต่อหน้า ๙๕)

"...เราจะเป็นตัวของตัวเอง พอใจในสิ่งที่เรามีอยู่ พอใจในความรู้ ความสามารถที่จะทำมาหาเลี้ยงชีพอย่างสุจริต อย่างชอบธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีการหลอกลวง เรามีศักดิ์ศรีของเราครับ"

ญี่ปุ่นตกตะลึง กับสภาพสิ่งแวดล้อมไทย

...ระพี สาคริก

ระหว่างวันที่ ๑ ถึง ๖ พฤษภาคม ๒๕๓๔ มีการจัดงานเปิดศูนย์การประชุมและแสดงศิลปวัฒนธรรมของเมืองโอคายาม่า ประเทศญี่ปุ่น โดยการจัดงานแสดงกล้วยไม้เป็นปฐมฤกษ์ นอกจากจัดแสดงกล้วยไม้นานาชนิดในบริเวณห้องโถงใหญ่อย่างวิจิตรงดงามในเชิงศิลป และหลายจุดมีการออกแบบพื้นฐานด้วยลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้ว ผู้เขียนยังถูกเชิญให้เป็นผู้บรรยายพิเศษเป็นเวลา ๑ ชั่วโมงในห้องประชุมชั้นบนเมื่อบ่ายวันที่ ๓ พฤษภาคม ฯ ด้วย

ฝ่ายเจ้าภาพจัดงานซึ่งประกอบด้วยรัฐบาลท้องถิ่นร่วมกับมูลนิธิที่ตั้งขึ้นรองรับการบริหารงานศูนย์ได้ส่งผู้แทนมาเชิญถึงบ้านในกรุงเทพฯ ประมาณ ๕ เดือนเป็นการล่วงหน้าและเสนอออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งหมด พร้อมกับแจ้งว่าจะไปพูดเรื่องอะไรก็ได้ ให้อิสระที่จะพิจารณาเอาเอง

ผู้เขียนนำมาพิจารณาพอสมควร เห็นว่าปัจจุบันนี้ภัยอันตรายจากสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดเพราะการกระทำของมนุษย์ที่ขาดจิตสำนึกรับผิดชอบ มันกำลังใกล้ตัวใกล้ใจถึงขั้นอันตรายมากขึ้นทุกขณะ และสัญชาตญาณธรรมชาติของคนก็กำลังตื่นตัวกลัวภัยมากขึ้น น่าจะเป็นจังหวะดีที่หยิบยกประเด็นปัญหานี้ขึ้นมากล่าว

อีกด้านหนึ่งที่ทำให้คิดก็คือ งานนี้เป็นงานเกี่ยวกับกล้วยไม้ ในที่สุดก็นึกถึงหัวข้อที่จะพูดได้ ถ้าใช้ **"การอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า"** เพื่อเชื่อมโยงเรื่องกล้วยไม้เข้าไปกับธรรมชาติ แต่มันก็เข้าแนวคิดเก่า ๆ ซึ่งนอกจากไม่ช่วยแก้ปัญหาอะไรได้แล้ว ยังส่งเสริมวิถีทางสร้างปัญหามากขึ้น

เพราะเท่าที่พบเห็นมาแล้วจากอดีตถึงปัจจุบัน ใครเกี่ยวข้องกับพืชชนิดไหน หรือสัตว์ป่าชนิดไหนก็จะกำหนดกรอบให้กับตนเอง มุ่งเน้นกรอบปัญหาไว้เพียงตรงนั้น แม้การเน้นอนุรักษ์พืชกับสัตว์แยกกัน คนที่สนใจกล้วยไม้ก็จะมุ่งอยู่ที่กล้วยไม้ เท่าที่พบเห็นยิ่งหนักขึ้นไปอีกคือ เน้นกันเป็นชนิดเป็นสกุลอย่างจำเพาะเจาะจง ทำให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วเป็นภาพของการใช้สิ่งต่าง ๆ แบ่งแยกคนเพราะผลประโยชน์

ความจริงแล้ว แนวคิดลักษณะนี้เกิดจากภาวะยึดติดในด้านรูปวัตถุของสิ่งซึ่งแต่ละคนเกี่ยวข้องสัมผัส นอกจาก

ไม่สามารถลงถึงรากฐานปัญหาแล้ว ยิ่งแสดงออกก็ยิ่งเกิดความร้าวฉานขึ้นบนฐานชีวิตและการอยู่ร่วมกันของแต่ละคน ส่วนคนที่จ้องใช้โอกาสขณะที่แต่ละคนกำลังตื่นตระหนกกับปัญหาเพื่อแสวงผลประโยชน์ก็ฉกฉวยแทรกตัวเข้าไปอยู่ในพื้นฐานซึ่งเป็นช่องว่าง แบบตาอิน-ตานา กับตาอยู่

ยิ่งไปกว่านั้น ตาอยู่ผู้จ้องจับโอกาสทุกวันนี้มีความรู้สึกนึกคิดที่ก้าวหน้า ร้ายกว่าแต่ก่อนคือ รู้จักจับจุดอ่อนสร้างคนซึ่งไม่รู้เรื่องรู้ราวอะไรให้เป็นตาอินกับตานา เพื่อตนเองจะได้รับผลประโยชน์แบบข้ามท้องถิ่น เลยไปถึงข้ามชาติข้ามภาษากันเลยทีเดียว

ผู้เขียนเชื่อว่าพื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนไม่เหมือนกัน กำหนดให้แต่ละชีวิตสัมผัสสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันไม่เหมือนกัน บางคนอาจมุ่งกล้วยไม้ บางคนอาจมุ่งสิ่งอื่นอีกมากมายหลายรูปลักษณะและต่างก็เป็นสิทธิของแต่ละคนที่จะสัมผัสได้ อย่างไรก็ตาม หากปลอดจากการยึดติดภาพผิว ย่อมสามารถมองผ่านสิ่งนั้นลงไปพบรากฐานที่แท้จริงสิ่งเดียวกันได้ ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า **"รู้สิ่งใดขอให้รู้ทะลุปรุโปร่ง"** แต่ละคนย่อมมีโอกาสพบพื้นฐานที่แท้จริงซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันได้ ไม่เพียงทำให้เข้าถึงจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จในการอนุรักษ์เท่านั้น หากยังเป็นวิถีทางสร้างสรรค์เอกภาพให้แก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ตนเองจึงตัดสินใจกำหนดหัวข้อบรรยายใหม่ว่า **"มองผ่านกล้วยไม้ไทยสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์"** พร้อมกับนำภาพสไลด์สีรวม ๖๐ ภาพ ฉายประกอบการบรรยายด้วย ซึ่งมีทั้งภาพกล้วยไม้ธรรมชาติที่สวย ๆ งาม ๆ ให้คนสนใจเป็นปฐมเหตุ เชื่อมโยงไปถึงสภาพป่าที่เสื่อมโทรมเพราะถูกคนทำลาย บางภาพได้ถ่ายไว้ตั้งแต่ช่วงกว่า ๓๐ ปีที่แล้วมา ในขณะที่ยังมีสภาพเป็นปกติอยู่ เพื่อให้สัมผัสในเชิงเปรียบเทียบ

งานนี้เป็นงานภายในประเทศ มีรัฐบาลท้องถิ่นร่วมกับมูลนิธิซึ่งตั้งขึ้นเพื่อรองรับความคล่องตัวของการบริหารงานศูนย์นี้ในอนาคตร่วมกันเป็นเจ้าภาพ คนที่เข้าฟังการบรรยายจึงเป็นคนญี่ปุ่นทั้งหมด แต่ก็มีทั้งนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและจากสถาบันวิจัยท้องถิ่นหลายแห่ง รวมกันกับบุคคลผู้สนใจทั่วไปเข้าแล้วไม่น้อยกว่า ๒๐๐ คน

สไลด์สุดท้ายที่นำออกฉายก่อนปิดรายการบรรยายเป็นภาพต้นกล้วยไม้ป่าในสกุลเอื้องกุหลาบ ซึ่งขึ้นอยู่บนกิ่งของต้นไม้ในป่าธรรมชาติอย่างโดดเดี่ยวที่ทุ่งใหญ่นเรศวรและกำลังมีดอกบานท่ามกลางฤดูร้อน โดยที่ผู้เขียนได้ถ่ายภาพนี้ไว้เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๒

ได้อธิบายให้ผู้ฟังทราบว่าปกติเราจะพบต้นใหญ่โดยที่มีต้นขนาดรอง ๆ ลงมาจนถึงลูกเล็กซึ่งพึ่งงอกจากเมล็ดใหม่ ๆ ปน ๆ กันอยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่ขณะนี้เราพบว่าต้นขนาดรอง ๆ ลงมาและขนาดเล็กไม่ปรากฏ สันนิษฐานว่า เพราะไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เนื่องจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปมาก ไม่เพียงชีวิตกล้วยไม้ที่ควรมีการสืบทอดเท่านั้น หวนไปพิจารณาต้นไม้ใหญ่อื่น ๆ ก็ยากที่จะได้พบต้นเล็ก ๆ ด้วย

พร้อมทั้งกล่าวย้ำต่อที่ประชุมว่า แต่แรก ๆ การทำลายธรรมชาติก็เริ่มขึ้นจากคน พอผลซึ่งทำให้สูญเสียดุลขึ้นในระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติก็หวนกลับมาทำลายตัวเองมากขึ้น และเมื่อพบเห็นภาพกล้วยไม้ ต้นไม้อื่น ๆ อย่างไร เราย่อมพบภาพในระบบชีวิตสัตว์ป่าเช่นเดียวกันด้วย ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า ไม่ว่าใครรักสิ่งใดสนใจสิ่งใด เกี่ยวข้องสัมผัสกับสิ่งใด หากมีภูมิปัญญาเป็นรากฐานคงสามารถมองผ่านลงไปถึงพื้นฐานร่วมซึ่งเป็นจุดเดียวกันได้

อนึ่ง ได้กล่าวทิ้งท้ายเป็นเชิงคำถามไว้ว่า ในสังคมมนุษย์ไม่ว่าชุมชนใดหรือชาติใดภาษาใดก็ตาม หากขาดคนหนุ่มคนสาวและเด็ก ๆ มีแต่คนแก่ซึ่งนับวันยิ่งรอวันตาย สังคมจะอยู่ได้อย่างไร และคำถามนี้มิใช่เป็นเชิงเปรียบเทียบ หากเป็นของจริงที่มีจุดร่วม ในเมื่อคนก็ดี สัตว์ป่าก็ดี ต้นไม้นานาชนิดก็ดี แม้แร่หินดินทรายต่าง ๆ ก็ดี หรือกล่าวรวม ๆ ก็คือ ระบบธรรมชาติทั้งระบบและชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งปรากฏอยู่และเปลี่ยนแปลงร่วมกันภายในวัฏจักรกระแสเดียวกัน

หากพบว่าธรรมชาติถูกทำลายมากขึ้น ย่อมอ่านได้ว่าคนก็ตกอยู่ในสภาวะทำลายคนด้วยกันเองมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลผู้มองได้ลึกสักหน่อยย่อมเห็นภาพได้เด่นชัดยิ่งขึ้นทุกวันว่า ผู้ใหญ่กำลังมุ่งวิถีชีวิตตนเองที่ส่งผลสะท้อนทำลายเด็กทุกรูปแบบและทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะใช้ความได้เปรียบในด้านซึ่งตนเองมีโอกาสอยู่ หรือในด้านวัตถุและอำนาจ และกระแสผลประโยชน์

หลังจากจบการบรรยายแล้วได้มีบุคคลหนึ่งลุกขึ้นถามปัญหา โดยที่ผู้บรรยายได้เหลือเวลาไว้ให้มีการถามได้เล็กน้อย เขาได้ถามขึ้นท่ามกลางความเงียบของที่ประชุมว่า **"รู้สึกตกตะลึงอย่างมากกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยที่ได้รับทราบจากการบรร-**

ยาย เหตุใดจึงเป็นเช่นนี้ขอความกรุณาช่วยชี้แจงด้วย"

บุคคลผู้ถามเป็นนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศญี่ปุ่น จากบรรยากาศและลีลาการถามทำให้ผู้บรรยายคาดจากประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วว่า ผู้ถามคงทราบปัญหาดีอยู่แล้ว หากต้องการให้มีคำตอบออกมาชัด ๆ ในที่ประชุมเพื่อจะได้รับทราบกันทั่ว ๆ ไปด้วย

ผู้เขียนเรื่องนี้ซึ่งเป็นผู้บรรยายจึงตอบไปอย่างกลาง ๆ ว่า จากอดีตเป็นต้นมา แม้เท่าที่ชีวิตตนเองก็พบเห็นการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เด่นชัดมากขึ้น มีคนจากภายนอกท้องถิ่นซึ่งเน้นสร้างความก้าวหน้าในด้านวัตถุซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์ ใช้สนองความต้องการเพื่อให้ความสะดวกสบายซึ่งเรียกกันว่า เทคโนโลยีเข้าไปเผยแพร่ ซึ่งฝ่ายตนได้รับทั้งผลประโยชน์เฉพาะหน้าและระยะยาว เฉพาะหน้าก็คือ การขายได้เงินอย่างต่อเนื่อง ส่วนระยะยาวก็คือผลที่ได้รับจากการที่คนท้องถิ่นถูกครอบงำจิตใจ มีทรัพยากรท้องถิ่นซึ่งตนเองมีสิทธิเป็นเจ้าของควรสงวนไว้ใช้ระยะยาวก็ถกถาง ขุดคุ้ยเอามาขายให้บุคคลนอกมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะต้องการได้เงินมาซื้อหาสิ่งดังกล่าว

ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยท้องถิ่นของญี่ปุ่นคนหนึ่งซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานให้ผู้เขียนบรรยายจึงได้กล่าวสรุปอย่างไม่ยาวนักแต่ชัดเจนมากว่า เขาขอพูดตรง ๆ เน้นที่คนญี่ปุ่นที่พบเห็นภาพในปัจจุบันได้ว่าเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่สะท้อนบทบาททำลาย ขอให้ทุกคนทราบและช่วยกันแก้ไข

จากคำกล่าวของประธานได้สะท้อนภาพให้ผู้บรรยายได้แง่คิดสำคัญ ๆ อย่างน้อยสองประการว่า การที่เราพูดอย่างเป็นกลาง ไม่พาดพิงถึงชาติใดภาษาใด แต่คนชาติเดียวกันกล่าวเตือนสติคนในชาติเขาเองนับเป็นสิ่งที่ไม่ส่งผลกระทำทำลายความเข้าใจดีระหว่างชาติ กับอีกประการหนึ่ง ทำให้เข้าใจว่าคนที่อยู่ร่วมกันในชาติเดียวกันย่อมมีพื้นฐานแตกต่างกัน กลุ่มบุคคลซึ่งสร้างกระแสผลประโยชน์ข้ามชาตินำจะมีความโน้มเอียง ส่วนผู้ที่มิได้อยู่ร่วมในกระแสหลายคนย่อมมีใจเป็นกลางได้ เราจึงไม่ควรนำเอาบุคคลกับชาติและภาษามาผูกติดกันแล้วเหมาแบบครอบจักรวาล กับอีกด้านหนึ่งหากรู้ได้ ย่อมทำให้การบรรยายมั่นคงอยู่กับหลักการด้วย

หลังจากเสร็จจากการบรรยายและผู้เขียนถูกเชิญให้เข้าสู่ห้องพักผ่อนในบริเวณใกล้ ๆ ก็ได้พบกับบุคคลหนึ่งซึ่งมีตำแหน่งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยและเป็นผู้ที่รู้จักกันมานานผ่านสัมพันธ์ในด้านวิชาการซึ่งมาฟังการบรรยายด้วย ได้ปรารภอีกว่า ได้ทราบเรื่องนี้แล้วรู้สึกตกตะลึงมาก ๆ

วันพุธที่ 8 พฤษภาคม 2534 ขณะนั่งเครื่องบินของบริษัทการบินไทยจำกัดกลับบ้าน ได้อ่านหนังสือพิมพ์ไทยฉบับหนึ่งรายงานข่าวพอสรุปได้ว่า เมื่อไม่กี่วันที่ผ่านมามีการประชุมนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่ทำเนียบรัฐบาล พอพบข่าวพฤติกรรมเช่นนี้ ผู้มีประสบการณ์มากหน่อยคงสามารถคาดการณ์ได้ว่าวิถีการแก้ปัญหาจะออกมาในรูปใด ผลสรุปจากรายงานก็คือมุ่งที่กรมป่าไม้ แล้วกรมก็มุ่งไปที่ป่าเหมือนกระแสซึ่งเคยเห็นกันมาแต่ไหนแต่ไร

ทั้ง ๆ ที่ปัญหามันเกิดจากคนเป็นเหตุ ถ้าหยุดคิดสักหน่อย ตั้งสติสักนิด ปลดปล่อยสิ่งซึ่งมันสร้างอิทธิพลครอบงำออกไปเสียบ้างคงคิดได้ว่า ควรจะค้นหาที่ชีวิตของคนว่าเหตุใดจึงตกเข้าไปอยู่ในกระแสซึ่งกำหนดให้เขาเหล่านั้นต้องทำลายป่าและธรรมชาติ เพราะโดยสัจธรรมของชีวิตที่เกิดมาธรรมชาติได้ให้คนมาเป็นส่วนหนึ่งภายในระบบและกระบวนการ นั่นหมายความว่าหน้าที่ในการอนุรักษ์ย่อมมีอยู่ในทุกตัวบุคคล และแล้วจะพบว่าอะไรเล่าที่มันทำลายสิ่งดังกล่าวซึ่งควรจะมีอยู่ในรากฐานชีวิต

หน้าที่อนุรักษ์ธรรมชาติมิใช่เป็นสิ่งซึ่งมีอยู่เพียงกลุ่มบุคคลผู้มีอำนาจ และโดยที่คนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติด้วย ควรจะอยู่ในกระแสของการเปลี่ยนแปลงร่วมกันอย่างแยกกันไม่ออก ถ้าหากคิดแก้ปัญหาป่าถูกทำลายโดยคน การใช้อำนาจตัดกระแสสัมพันธ์ระหว่างชีวิตคนกับธรรมชาติก็น่าจะเป็นภาพเดียวกันกับการตัดป่าอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรืออาจกล่าวได้ว่ากลุ่มบุคคลผู้ใช้อำนาจตัดกระแสชีวิตคนให้พ้นจากป่านั่นแหละ ที่เป็นตัวทำลายป่าอย่างลึกซึ้ง หากมองปัญหาได้สองพับแทนการมองตรงออกจากตัวเองเพียงทิศทางเดียว ผู้เขียนกล่าวไว้เป็นหลักการแล้วตั้งแต่ต้นว่าใครมองปัญหาอะไรเห็นได้แค่สิ่งนั้น หรืออีกนัยหนึ่งคือทิศทางของการมองที่มุ่งออกจากตนเองเพียงทิศทางเดียว ก็เพราะบุคคลผู้นั้นตกอยู่ในสภาพยึดติดรูปแบบของสิ่งนั้นนั่นเอง ยิ่งใช้อำนาจจากบุคคลเช่นนี้แก้ปัญหาไปเรื่อย ๆ ก็เท่ากับพายเรือวนเวียนอยู่บนยอดหรือปลายของกิ่งแขนง นอกจากไม่สามารถแก้ไขได้แล้วยังยิ่งทำให้รากฐานทรุดและพังมากยิ่งขึ้น

คนเป็นเหตุแห่งการทำลายป่า หากยังคงมุ่งแก้ปัญหาป่าถูกทำลายกันอยู่ที่ป่า เนื่องจากไม่สามารถมองภาพผ่านป่าลง

(ต่อหน้า ๙๕)

ภาษาไทยของเรา

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

ภาษาไทยของเราบทนี้ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตขยายความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสเมื่อประมาณ ๓๐ ปี เกี่ยวกับภาษาไทย ซึ่งข้าพเจ้าได้เชิญมาขยายความค้างไว้ในวารสารไทยฉบับที่แล้ว คือพระราชกระแสที่มีว่า "**ในด้านการใช้ถ้อยคำหรือคิดคำขึ้นใหม่ ขอให้พยายามนึกถึงคำเก่า ๆ ในภาษาไทยของเราไว้บ้าง คำเก่า ๆ ที่มีอยู่แล้ว ขอให้พยายามรักษาไว้ และใช้ให้ถูก**"

ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเขียนบทความนี้ ก็นึกได้ถึงสำนวนที่กำลังติดปากคนไทยในสังคมปัจจุบัน คือคำว่า "สะใจ" ซึ่งเดิมคำว่า "**สะใจ**" นี้มีความหมายในทางเยาะเย้ยคล้ายกับคำว่า "หน้าใจสมน้ำหน้าสาแก่ใจ" ตัวอย่างเช่น *"สมน้ำหน้า พูดจาหยาบคายกับน้อง แม่เลยตีเสีย**สะใจ**เลย"*

คำว่า "**สนใจ**" ต่างกับคำว่า "**สมใจ**" ซึ่งเป็นสำนวนที่ใช้ในความหมายดีว่า "พึงใจ สมปรารถนาตามที่ต้องการ" เช่น "ฉันดีใจด้วยที่เธอสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้อย่าง**สมใจ**ของเธอ"

แต่บัดนี้คำที่มีความหมายดีว่า **สมใจ** หายไป เพราะคำที่ใช้ในทางไม่ดีคือคำ **สะใจ** เข้ามาแทนที่ ทั้งนี้อาจเป็นด้วยความเข้าใจผิดของคนบางคนซึ่งเริ่มต้นนำคำ **สะใจ** เข้ามาใช้ในความหมายว่า **สมใจ** หรืออาจเข้าใจปะปนกันว่า เป็นคำมีความหมายดีเหมือนกันทั้งสองคำก็ได้ หรืออาจมีกลุ่มหนุ่มสาวคะนองนึกสนุกแกล้งใช้คำ **สะใจ** แทนคำว่า **สมใจ** ผู้ที่ไม่รู้ไม่เข้าใจความหมายก็พลอยนึกว่าคำ **สะใจ** เป็นคำดี จึงเลียนแบบใช้บ้าง ขณะนี้ท่านผู้อ่านคงได้ยินคำ "สะใจ" อยู่เสมอในสื่อสารมวลชน

ข้าพเจ้าได้ยินคำ "สะใจ" ใช้ในความหมายของคำ "**สมใจ**" เป็นครั้งแรก *(ของข้าพเจ้า)* ในโฆษณาทางโทรทัศน์เมื่อ ๒ ปีมาตลอดจนบัดนี้ *"บริษัท...กำลังลดราคารถยนต์ยี่ห้อ...อย่าง**สะใจ**ผู้ซื้อ"* ข้าพเจ้าฟังแล้วก็สงสัยว่าทำไมจึงลดราคารถยนต์ให้สะใจคนซื้ออย่างนั้นเล่า ดูจะเป็นการลงโทษผู้ซื้อให้**หนำใจ** ไม่ใช่ให้**สมใจ** ที่ได้ซื้อรถราคาถูกกว่าราคาเดิมหรืออย่างไร และดูเหมือนจะมีความในโฆษณาต่อไปอีกว่า *"ท่านจะได้เอารถราคาถูกของบริษัท...นี้ไปขับให้**สะใจ**"* ก็อยากจะแปลว่า *"เอาไปขับอย่างหัวทิ่มหัวตำ ชนกับรถใครให้แหลกจะได้ตายอย่าง**สะใจ**"* จะแปลอย่างนี้ได้แน่ถ้านึกถึงการใช้คำว่า **สะใจ** ตามความหมายเดิม

ที่กล่าวมานี้ก็เป็นทำนองคิดคำเก่า ๆ ขึ้นมาใช้เหมือนกัน เพราะไม่ได้คิดคำใหม่ แต่ก็เป็นคำเก่าที่นำมาใช้ในความหมายที่ผิด คำเก่าที่มีความหมายถูกต้องในทางดีคือคำ "**สมใจ**" *(ได้อย่างใจปรารถนา)* ก็เลยหายไป เพราะคำ "**สะใจ**" ในความหมายทางร้ายขึ้นมาแทนที่ ข้อนี้ไม่ทราบว่าผู้ตั้งต้นใช้มุ่งหมายอย่างไร จึงทำให้เกิดคำไทยวิบัติในทางความหมาย จนคำดี ๆ คำหนึ่งเสื่อมสูญไป ทั้งทำให้คนเลียนแบบไปใช้อย่างผิด ๆ ข้าพเจ้าสงสัยว่าต่อไปถ้าคำ "**สะใจ**" กลายเป็นคำในความหมายที่ดีแทนคำ "**สมใจ**" เช่นนี้แล้ว นาน ๆ เข้า พจนานุกรมจะยอมรับเข้าไว้ เหมือนคำว่า "**จรรยาบรรณ**" *(ใบกรอกการทำความดี)* ที่เอามาใช้แทนคำว่า **จรรยา** ซึ่งคู่กับคำว่า ศีลธรรม คือประพฤติดี มีมารยาทดี ปัจจุบันคำว่า **จรรยา** หายไปเพราะถูกคำ "จรรยาบรรณ" เข้ามาแทนที่ ชวนให้คิดเหลว ๆ ว่า ใครอยากมีจรรยาก็ต้องพกใบ "จรรยาบรรณไปด้วย" เหมือนคำว่า **ภาพพจน์** *(คือโวหารชนิดต่าง ๆ ของฝรั่งในไวยากรณ์ฝรั่ง เช่น อุปมาอุปมัยต่าง ๆ)* ซึ่งมีผู้นำเอามาใช้แทนคำว่า "**มโนภาพ**" "**จินตภาพ**" คือ การนึกเห็นภาพตามคำบรรยายซึ่งเคยใช้มาหลายสิบปีแล้ว แต่บัดนี้หายไปเพราะใคร ๆ ก็นำเอาคำว่า "**ภาพพจน์**" ตามที่มีผู้แปลจากคำ figure of

speech ดังกล่าวเข้ามาแทนที่คำ **"มโนภาพ" "จินตภาพ"** เสียแล้ว มีผู้คิดคำว่า **"ภาพลักษณ์"** แทนก็หาติดไม่

คำเก่าใดที่ยังใช้ได้ไม่ขัดหู และไม่ต้องไปขอยืมคำของชาติอื่นมาใช้เหมือนคำในวิชาการใหม่ ๆ หรือวัตถุสิ่งของใหม่ ๆ ที่ตกเข้ามาจากต่างประเทศ ก็ควรเป็นหน้าที่ของผู้อนุรักษ์คำไทยที่ยังดีงามไว้ ไม่จำเป็นต้องคิดคำใหม่ขึ้นใช้แทน หรือคำประสมใดที่มีถ้อยคำคล้ายคลึงกัน แต่ความหมายต่างกัน ซึ่งไทยมีใช้อยู่แล้ว ทั้งมิได้ขัดหู มิได้ล้าสมัย เมื่อเวลาจะใช้เข้าประโยค ควรศึกษาความหมายให้ถูกต้อง จะได้ใช้ได้ถูกต้องเหมาะควรแก่ใจความ ภาษาไทยก็จะไม่วิบัติ และคำดี ๆ ก็ไม่สูญหาย ดังคำว่า **สะใจ** กับ **สมใจ** ที่ข้าพเจ้ากล่าวมาข้างต้นนั้น ข้าพเจ้าย้ำกล่าวคำ ๒ คำนี้อีกก็เพราะเสียดายคำว่า **สมใจ** *(ได้มาดังใจปรารถนา)* มาหายสูญไป คำว่า **สะใจ** *(หนำใจ สมน้ำหน้า)* ขึ้นมาแทนกลายเป็นคำดี ใช้กันทั่วไปเสียแล้ว

มีอยู่ระยะหนึ่ง ภาษาภาพยนตร์ไทยเมื่อ ๔-๕ ปีมา คิดคำว่า **"ให้เสียง"** ขึ้นแทนคำว่า **"พากย์"** ซึ่งมีมาเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยา ภาพยนตร์พูดภาษาฝรั่งแต่ก่อนมีคน **"พากย์"** เป็นคำไทยให้คนไทยที่ไม่ชำนาญภาษาฝรั่งอังกฤษได้ฟังรู้เรื่องสนุกสนาน แต่มาระยะมีภาพยนตร์ฝรั่งฉายทางโทรทัศน์ ก็มีเจ้าหน้าที่ *ของโทรทัศน์หรือของเจ้าของผู้ซื้อภาพยนตร์ฝรั่งเรื่องเหล่านั้น* จัดให้มีการแปล พูดโต้ตอบเป็นคำไทย ไม่นิยมใช้คำว่า **"พากย์"** คงจะเห็นว่า **เชย** หรือไม่ทันสมัย จึงเปลี่ยนเป็นคำ **"ให้เสียง"** แทน ดังเห็นได้จากรายการที่บอกไว้ว่า นายหรือนาง...เป็น**ผู้ให้เสียง** อยู่ในบัญชีผู้ร่วมงานหลังจากภาพยนตร์เรื่องนั้นจบแล้ว

ผู้ที่คิดคำว่า **"ผู้ให้เสียง"** แทนคำ **"ผู้พากย์"** คงมิได้นึกถึงว่าในภาษาไทยเคยใช้คำว่า **"ให้เสียง"** หมายถึง การส่งเสียงเรียกหรือเคาะประตู หรือกระแอมไอให้อีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่รู้ตัว ได้รู้ตัวว่าใครมา ใครขอพบเจ้าของบ้าน ปัจจุบันเราก็ใช้กระดิ่งหน้าประตูบ้านแทน ระฆังตีบอกเวลา โมง ยาม ก็อยู่ในลักษณะ "ให้เสียง" ถ้าจะเข้าห้องของผู้ใดก็ต้องเคาะประตูบอกให้คนข้างในรู้ตัว จะได้เตรียมตัวพบกับผู้ที่เคาะประตู หากอยู่ในสภาพแต่งกายไม่เรียบร้อย ก็จะได้ทำให้เรียบร้อยก่อนอนุญาตให้คนเคาะประตูเข้ามาพบได้ การเคาะบอกให้เสียงให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ตัว เป็นการขออนุญาตตามมารยาทดีงามทั้งของไทย และของตะวันตก *(ฝรั่ง)* ผู้มีกิริยาดีจะไม่พรวดพราดเปิดประตูเข้าไป หรือในชนบทของไทยแต่เก่าก่อน นิยมมีรั้วไม้รั้วหนามล้อมรอบบ้านกลางนา กลางสวน ผู้ที่ไปมาหาสู่เจ้าของบ้าน ก็ต้องตะโกนเรียกชื่อเจ้าของบ้านจากนอกรั้วให้ได้ยินเสียก่อน ไม่กล้าเดินสุ่มสี่สุ่มห้าเข้าไปถึงเรือน เพราะเขามักเลี้ยงสุนัขดุ ๆ ไว้หลายตัว ดีไม่ดีจะถูกสุนัขเข้ารุมฟัดสะบักสะบอม ทำอย่างนี้คือ **"ให้เสียง"** และมักพูดกันว่าจะเข้าไปบ้านใครก็ให้สุ้ม**ให้เสียง**ให้เจ้าบ้านเขารู้ตัวเสียก่อนดีกว่า

ข้าพเจ้าเคยนำเพลงพื้นบ้าน จำได้จากปาฐกถาภาษาอังกฤษซึ่งพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ *(น.ม.ส.)* ทรงแสดงบรรยายที่สยามสมาคมประมาณ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว ให้ทูตานุทูตและชาวต่างชาติ และคนไทย ซึ่งล้วนเป็นสมาชิกของสมาคม ได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีไทย ตอนจบปาฐกถาพระองค์ตรัสเล่าถึงประเพณีไปมาหาสู่กันในชนบท เมื่อถึงตอนผู้ไปหาตะโกนเรียกชื่อเจ้าของบ้านอยู่นอกรั้ว ก็รับสั่งถึงเพลงพื้นเมืองของไทยบทหนึ่งเป็นภาษาไทย แล้วทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษให้ชาวต่างประเทศรู้เรื่อง ภาษาไทยที่แสดงกิริยาวาจาของหญิงเจ้าของบ้าน เมื่อได้ยินเสียงเรียกชื่อตนระเบ็งเซ็งแซ่มีว่า

"นางเหลียวทางซ้ายก็ไม่เห็นหน้า นางมาแลดูทางขวา ก็เปล่าใจ
เอ๊ะ! ใครหนอใครได้สำเหนียก นี่ใครมาร้องเรียก อยู่ทางไหน
ไอ้หมารีก็เห่าอยู่เซ็งแซ่ เราจะเอาให้แน่ ยังไม่ได้
เพราะมีเสียงคนปนเสียงหมา ก็ไม่รู้ว่าจะ "จำ" เสียงไหน"

เสียงคนฟังที่เป็นไทยหัวเราะกันคิกคัก แต่พอทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ ชาวต่างประเทศตบมือกราวใหญ่ หัวเราะกันชนิดที่เรียกว่า "ท้องคัดท้องแข็ง" เพลงพื้นเมืองของไทยบทนี้มีอารมณ์ขันเป็นสากลเสียจริง ๆ ข้าพเจ้าจำมาแล้วอดเล่าให้ใคร ๆ ฟังไม่ได้

นี่แหละคือตัวอย่างของคำว่า **"ให้เสียง"** ซึ่งคนสมัยใหม่คิดขึ้นใหม่แทนคำว่า **"พากย์"** อันเป็นคำไทย *(สันสกฤต)* ของเก่าที่เราใช้กันมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ แล้วก็มาเปลี่ยนเป็นคำใหม่เมื่อไม่กี่ปีมานี้ ยิ่งเขียนไปก็ยิ่งแสดงว่าข้าพเจ้าดูจะเป็นคน **เชย ล้าสมัย** ไม่นิยมคำคิดใหม่ ๆ ขึ้นใช้แทนคำเก่า คนสมัยใหม่จะได้ไม่เบื่อหู จึงขอยุติไว้ก่อน

กล้วย เพื่อนสนิทของคนไทย

ถ้ามีคำถามว่าผลไม้ชนิดใดที่ได้ชื่อว่า **ผลไม้แห่งปัญญา** หลายคนคงพยายามนึกถึงผลไม้นานาชนิด และไม่ทราบว่าจะตัดสินใจเลือกผลไม้ชนิดใดดี ยิ่งกว่านั้นเมื่อทราบคำตอบก็อาจจะยิ่งพิศวงยิ่งขึ้นว่าผลไม้ชนิดนี้เองหรือที่ได้รับการยกย่องจากนักปราชญ์อินเดียว่ารับประทานแล้วจะบำรุงสติปัญญาดีนัก ทั้งอาจจะภูมิใจด้วยว่าที่แท้เราก็รับประทานมามากแล้ว และรับประทานหลาย ๆ รูปแบบ ถ้าผลไม้ดังกล่าวมีคุณสมบัติดังที่ว่าจริง ๆ ผู้เขียนคิดว่าพวกเราชาวไทยคงจะเป็นผู้ทรงภูมิปัญญากันทุกคน เพราะคงไม่มีใครที่ไม่เคยรับประทานผลไม้ชนิดนี้ ผลไม้นี้ก็คือ กล้วย

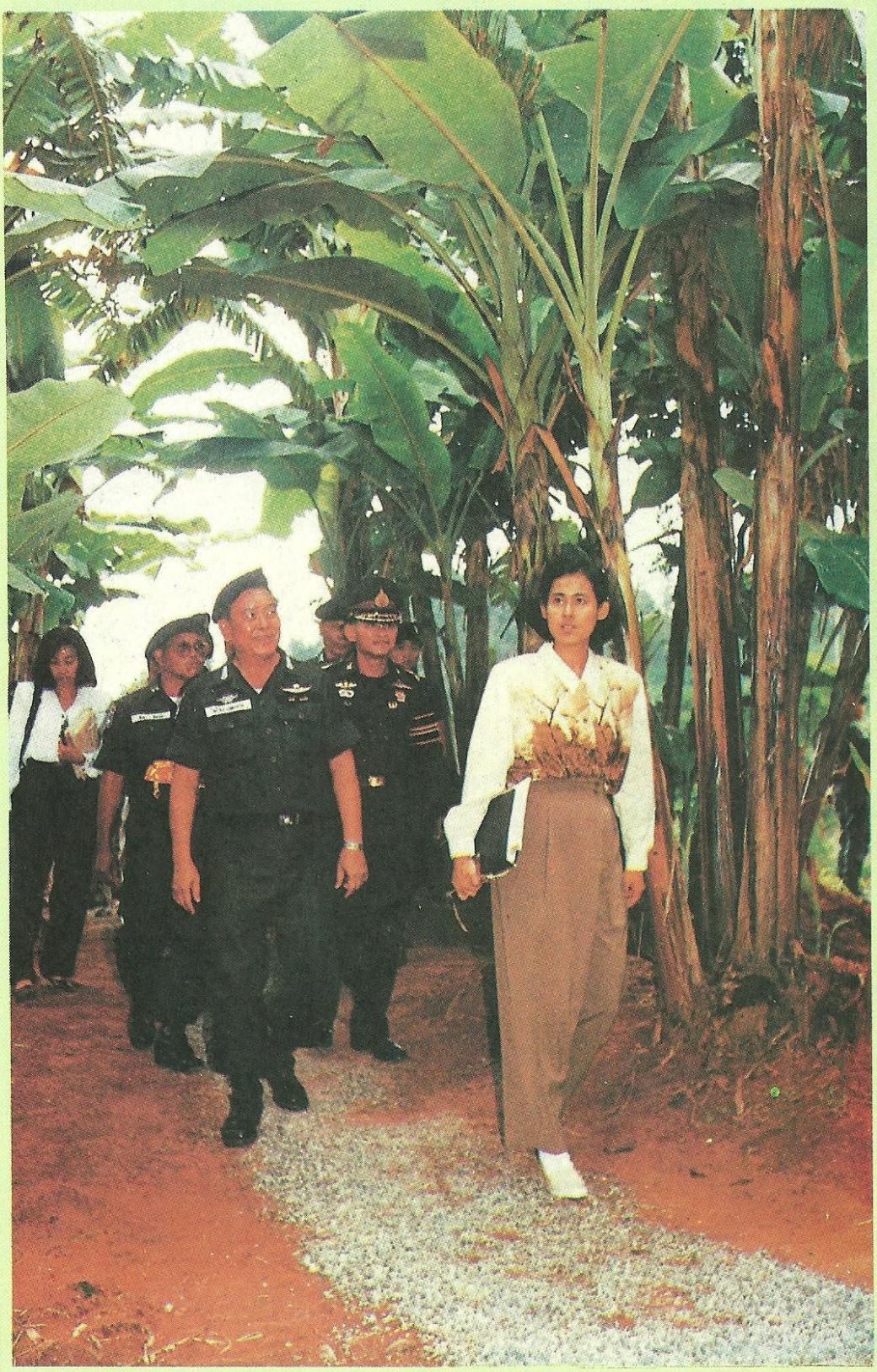

นั่นเอง

กล้วยเป็นพืชที่คนไทยรู้จัก คุ้นเคย และใช้ประโยชน์มาเป็นเวลานานแล้ว จนแทบกล่าวได้ว่าเป็นเพื่อนสนิทของคนไทย เพราะตั้งแต่เล็กจนโตเราจะได้รับประทานกล้วยในหลายรูปแบบทั้งรับประทานสด ๆ รับประทานในลักษณะที่นำมาปรุงเป็นอาหารทั้งคาวและหวานหลายรูปแบบ นอกจากนั้นเรายังพบว่าใบกล้วยนำมาใช้ห่อของ ห่อขนม ใช้ทำกระทง และพบส่วนอื่น ๆ ของกล้วยนำมาใช้ประโยชน์อีกมาก ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป ไม่เพียงเท่านั้นต้นกล้วยยังเป็นพืชที่นิยมปลูกในบ้านและจะได้พบเห็นตามที่ต่าง ๆ ทั่วไป การที่กล้วยใกล้ชิดกับเราอย่างยิ่งอาจทำให้พวกเราบางคนมองว่ากล้วยเป็นพืชที่ดูแสนจะธรรมดา สำคัญน้อย และไม่น่าสนใจ ซึ่งเรามีสำนวนไทยใช้ว่า เรื่อง **"กล้วย ๆ"** หมายถึงเรื่องที่ง่ายหรือไม่สำคัญ แต่ความจริงหากเรามาทำความรู้จักกับเพื่อนสนิทของเราอย่างลึกซึ้งแล้ว เราจะพบว่าเพื่อนของเรานั้นมิใช่พืชธรรมดาสามัญอย่างที่คิดเลย ทั้งจะได้ตระหนักถึงคุณค่าของเพื่อน อันจะนำไปสู่การทำนุบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากเพื่อนของเราให้สมกับคุณค่าที่มีอยู่ เพื่อเราจะได้มีกล้วยไว้เป็นเพื่อนสนิทในชีวิตของเราตลอดไป

สิ่งที่เราน่าจะได้รู้จักกับเพื่อนของเราให้ลึกซึ้งขึ้นน่าจะได้แก่เรื่องต่อไปนี้

๑. ประวัติความเป็นมา

ของกล้วย

๒. ชนิดของกล้วย

๓. การขยายพันธุ์ของกล้วย

๔. การปลูกกล้วย

๕. ประโยชน์ของกล้วย

๖. ความสัมพันธ์ของกล้วยกับชีวิตคนไทย

๑. ประวัติความเป็นมาของกล้วย

หากผู้เขียนเป็นบรรพบุรุษของกล้วย คงจะภูมิใจมากทีเดียวเพราะประวัติความเป็นมาที่รวบรวมได้พบว่า กล้วยเป็นผลไม้ชนิดแรกที่คนปลูกเพื่อเป็นอาหาร แสดงว่าผลไม้ชนิดนี้ต้องอร่อยมากจนคนในสมัยโบราณติดใจในรสชาตินำมาปลูกไว้รับประทานใกล้ ๆ บ้าน เพื่อจะได้ไม่ต้องเข้าป่าไปหามารับประทาน เพราะกล้วยพันธุ์ที่เรารับประทานกันนี้ แต่แรกเริ่มคงจะกลายพันธุ์มาจากกล้วยป่าซึ่งมีรสหวาน ต่อมาคนปลูกคงพยายามคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ โดยการใช้หน่อขยายพันธุ์สืบต่อมา ทั้งยังเชื่อกันว่ากล้วยที่ไม่มีเมล็ดเกิดขึ้นมานานแล้วจากการกลายพันธุ์ดังกล่าวด้วย ไม่เพียงแต่นำผลมารับประทาน คนในสมัยโบราณยังรู้จักใช้ประโยชน์จากกล้วยมานานแล้ว เช่น นำใบมาใช้ห่อของและสกัดเอาเส้นใยจากกล้วยมาใช้ประโยชน์เป็นต้น

ที่น่ายินดีกว่านั้นก็คือ ถิ่นกำเนิดของกล้วยที่ปลูกกันอยู่ในปัจจุบัน ก็มิใช่อื่นไกลที่แท้ก็มีถิ่นกำเนิดอยู่ที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี่เอง เราไม่ได้เอาพันธุ์กล้วยมาจากทวีปอื่นมาปลูกเหมือนกับผลไม้บางชนิด

ส่วนกล้วยมีการแพร่กระจายพันธุ์จนทำให้รู้จักกันไปทั่วโลกอย่างไรนั้น จากหลักฐานที่พบกล่าวว่า มีการอ้างอิงถึงกล้วยในอินเดียมาตั้งแต่ ๖๐๐ ปี ก่อนคริสตศักราช หรืออาจกล่าวได้ว่าเกิดก่อนสมัยพุทธกาลถึง ๗ ปี และมีการกล่าวถึงการกลายพันธุ์ของกล้วยมาตั้ง ๒,๐๐๐ ปีแล้ว นับว่ากล้วยเป็นพืชที่เก่าแก่ประเภทหนึ่งทีเดียว ส่วนในจีนเริ่มมีการกล่าวถึงกล้วยกันเมื่อ ค.ศ. ๒๐๐ หรือ พ.ศ. ๗๔๓ ทางแถบเมดิเตอร์เรเนียนหรือแถบประเทศกรีก อิตาลีนั้นไม่มีการปลูกกล้วยเลยจนกระทั่ง ค.ศ. ๖๕๐ หรือ พ.ศ. ๑๑๙๓ ในระหว่างนี้ชาวอาหรับซึ่งเดินทางค้าขายกับอาฟริกาอยู่ก็ได้นำกล้วยเข้าไปยังอาฟริกาด้วย ดังนั้นเมื่อราวศตวรรษที่ ๑๕ หรือประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐-๒๐๐๐ ชาวยุโรปได้มาสำรวจดินแดนแถบชายฝั่งอาฟริกา จึงพบว่ามีการปลูกกล้วยกันอย่างแพร่หลายแล้ว

ในปี ค.ศ. ๑๔๐๐ หรือ พ.ศ. ๑๙๔๓ ชาวโปรตุเกสได้นำกล้วยไปยังหมู่เกาะคานารี่ และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็เริ่มนำกล้วยไปยังซีกโลกตะวันตกตอนต้นศตวรรษที่ ๑๖ หรือประมาณ พ.ศ. ๒๐๐๐ มีการนำพันธุ์กล้วยไปปลูกทางซีกโลกตะวันตก พันธุ์กล้วยที่รู้จักกันครั้งแรกในซีกโลกแถบนี้ มีชื่อที่น่าจะไพเราะว่า Silk fig ซึ่งผู้เขียนไม่ทราบว่าจะแปลเป็นคำไทยอย่างไรหรือจริง ๆ แล้วคือ กล้วยพันธุ์ใดที่รู้จักกันในบ้านเรา แต่สังเกตหรือคำว่า Silk ซึ่งแปลว่า "ไหม" แสดงว่าคงจะต้องดูมีค่า และอาจจะดูสวยงามก็ได้ เพราะทางซีกโลกตะวันตกไม่มีผลไม้ชนิดนี้มาก่อนและคนยุโรปในยุคนั้นก็ชื่นชมกับ "ไหม" อยู่ไม่น้อย ส่วนอีกพันธุ์หนึ่งชื่อ French Plantain ซึ่งยิ่งยากต่อผู้เขียนในการสืบประวัติว่าจะตรงกับกล้วยพันธุ์ใดที่เรารู้จักกัน แต่ที่น่าสนใจก็คือ กล้วย ๒ พันธุ์นี้เองที่เป็นต้นกำเนิดของการจำแนกพันธุ์กล้วยในดินแดนแถบตะวันตกต่อมา

ส่วนพันธุ์กล้วยหอมทองซึ่งมีชื่อเป็นภาษาต่างประเทศว่า Gros Michel และกล้วยหอมค่อม ซึ่งเรียกกันว่า Dwarf Cavendish นั้นถูกนำเข้ามาที่หมู่เกาะคาริเบียน ตอนต้นศตวรรษที่ ๑๙ หรือประมาณ พ.ศ. ๒๓๐๐ ส่วนกล้วยพันธุ์อื่นอีกหลายพันธุ์ถูกนำมารวบรวมไว้ที่โดมินิกา เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๐๒ หรือ พ.ศ. ๒๔๔๕ ซึ่งเป็นเขตร้อนและมีการปลูกกล้วยหลายพันธุ์เพื่อใช้เป็นอาหาร ส่วนมากกล้วยที่นำมาปลูกจะปลูกกันแถบเส้นศูนย์สูตรขึ้นไปทางเหนือและลงมา

ทางใต้ ขยายการปลูกไปในพื้นที่ที่มีอุณหภูมิ ดิน และความชื้นเหมาะแก่การปลูกพันธุ์กล้วยที่สำคัญในตลาดการค้าของโลกสมัยนั้น ก็คือ พันธุ์กล้วยหอมทอง แม้ว่ากล้วยพันธุ์นี้จะอ่อนแอไม่ต้านทานโรคตายพรายก็ตาม

ตำนานเก่าแก่ของสเปนก็มีการบันทึกเรื่องกล้วยเช่นกัน โดยกล่าวว่ามีผู้พบพันธุ์กล้วยที่มีแป้งมาก ในบริเวณแถบร้อนของอเมริกาและในปี ค.ศ. ๑๘๖๖ หรือ พ.ศ. ๒๔๐๙ ประเทศในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปตะวันตกเริ่มรู้จักกล้วย

ในปัจจุบันกล้วยก็ยังเป็นพืชที่นิยมปลูกอยู่ทั่วไปในแถบศูนย์สูตรทั้งขึ้นไปทางเหนือและลงไปทางใต้ ประเทศที่มีดินฟ้าอากาศเหมาะแก่การปลูกกล้วย และมีกล้วยเป็นผลผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่นหรือบางประเทศอาจส่งกล้วยขายเป็นสินค้าออก ได้แก่ ประเทศในทวีปอาฟริกา เอเชีย และหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก

สำหรับประเทศไทยมีการปลูกกล้วยมาช้านานแล้ว เพราะกล้วยเป็นพืชที่มีถิ่นกำเนิดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นี่เอง และยังเชื่อกันว่ามีกล้วยมากกว่า ๑๓ พันธุ์ที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย ในปัจจุบันการปลูกกล้วยในประเทศเรานอกจากจะปลูกเพื่อบริโภคในประเทศแล้วยังนิยมส่งกล้วยบางชนิด เช่น กล้วยหอมไปขายยังต่างประเทศ ซึ่งได้รับความสนใจจากต่างประเทศมาก

นับได้ว่ากล้วยเป็นพืชที่เก่าแก่มากชนิดหนึ่งที่คนรู้จักและใช้ประโยชน์มานับหลายพันปีแล้ว และคงจะยังเป็นประโยชน์ต่อคนต่อไป ซึ่งนับวันอาจจะยิ่งเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น เมื่อมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาช่วยให้เหมาะสมกับความก้าวหน้าของโลกในอนาคต

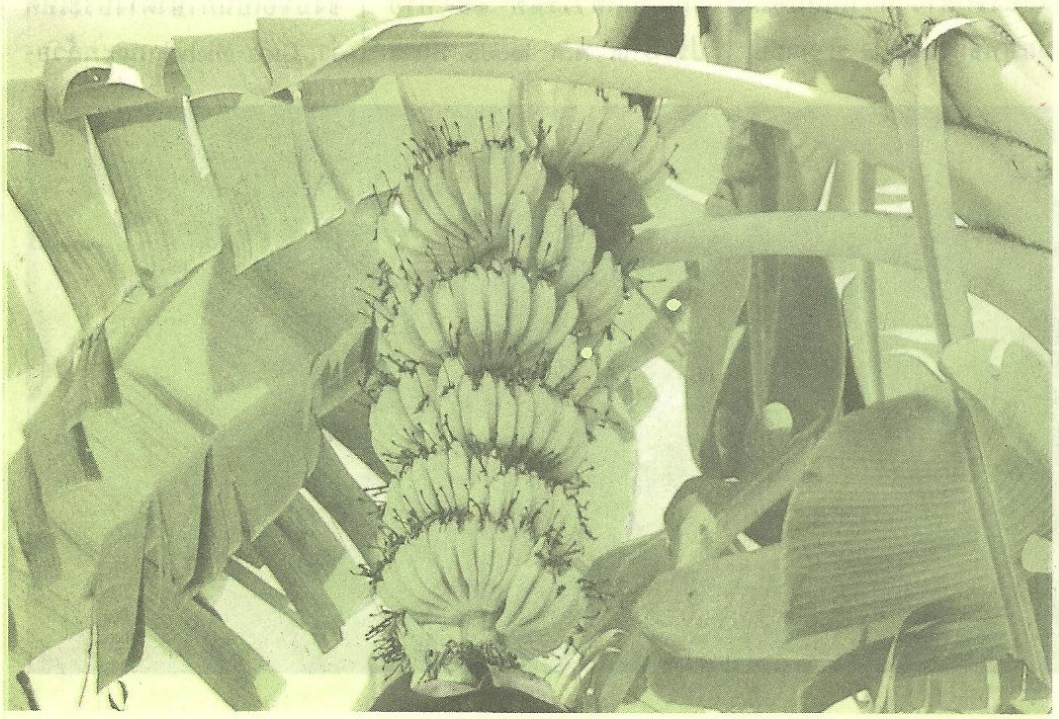

๒. ชนิดของกล้วย

กล้วยทั่วโลกมีอยู่ประมาณ ๒๐๐-๓๐๐ ชนิด สำหรับชนิดของกล้วยที่มีในประเทศไทยนั้น Silayoi, Babprasert and Rivera ได้เก็บรวบรวมพันธุ์กล้วยและปลูกไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ที่สถานีฝึกนิสิตเกษตรปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และได้รายงานเรื่องชนิดของกล้วยโดยแบ่งเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

๑. **กล้วยป่าออร์นาตา** (wild ornata : Musa ornata) ปลูกกันแถบภาคเหนือ นิยมเรียกว่ากล้วยบัว หรือบางท้องถิ่นเรียกว่า กล้วยป่า (ลำปาง)

๒. **กล้วยป่าอะดิวมินาตา** (wild acuminata : Musa acuminata) กล้วยในกลุ่มนี้มีแพร่หลายในประเทศไทย แต่ละถิ่นอาจเรียกชื่อต่างกัน เช่น ที่สงขลาเรียกกล้วยทอง ที่แพร่ อุตรดิตถ์และลำปาง เรียกกล้วยแข

๓. **กล้วยในสายพันธุ์อะดิวมินาตา** (acuminata cultivars) กล้วยในกลุ่มนี้มีหลายชนิด ได้แก่

กล้วยเล็บมือนาง ปลูกกันมากในภาคใต้ บางท้องถิ่น เช่น นครศรีธรรมราช เรียกกล้วยหมาก พัทลุง เรียกกล้วยทองหมาก ส่วนนครสวรรค์ เรียก กล้วยเล็บมือ

กล้วยไข่ ปลูกกันทั่วไปที่จังหวัดสุรินทร์ เรียกว่าเจ็กบง

กล้วยทองร่วง กล้วยชนิดนี้ที่นครศรีธรรมราชเรียกว่า กล้วยไข่ทองร่วง ส่วนที่สงขลา เรียก กล้วยค่อมเบา

กล้วยหอม ปลูกในสวนหลังบ้านแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กล้วยหอมทองสาน ปลูกกันมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กล้วยสา ปลูกกันมากในภาคใต้

กล้วยนมสาว ปลูกกันมากในภาคใต้

กล้วยลาย ปลูกกันมากในภาคใต้

กล้วยทองกาบดำ ก็มีปลูกกันมากในภาคใต้เช่นกัน

กล้วยนาก กล้วยชนิดนี้มีการเรียกต่างกันหลายแห่ง ที่พะเยา และแพร่ เรียก

น้ำครั่ง นครศรีธรรมราชเรียก กล้วยกุ้ง ส่วนที่สุรินทร์เรียก กล้วยครั่ง

กล้วยหอมทอง ที่จันทบุรี เรียก กล้วยหอม นิยมรับประทานสดมากที่สุด

กล้วยหอมเขียว ที่แพร่ เรียก กล้วยคร้าว นครศรีธรรมราชเรียก กล้วยเขียวคอหัก หรือกล้วยเขียว ส่วนที่พะเยา เรียก กล้วยหอมคร้าว

กล้วยกุ้งเขียว เป็นลูกผ่าเหล่าของกล้วยนาก ที่แพร่เรียก กล้วยหอมทอง

กล้วยหอมค่อม ที่พัทลุงและอุบลราชธานี เรียก กล้วยเตี้ย นครศรีธรรมราชเรียก กล้วยหอมเตี้ย ส่วนบุรีรัมย์ เรียก กล้วยหอมเขียวเตี้ย

กล้วยไข่บอง ที่นครราชสีมา เรียก กล้วยไข่พระตะบอง

กล้วยดอกไม้ เมื่อสุกผลจะเป็นสีทอง จัดอยู่พวกเดียวกับกล้วยหอมทอง

๔. **กล้วยป่าบาลบิเซียนา** (wild balbisiana : Musa balbis) นิยมเรียกว่า กล้วยตานี มีแพร่หลายทั่วประเทศไทย ที่นครศรีธรรมราช เรียก กล้วยพองลา ส่วนแพร่และลำปางเรียก กล้วยป่า

๕. **กล้วยลูกผสมอะคิวมินาตากับบาลบิเซียนา** (acuminata balbisiana) มีหลายชนิด ได้แก่

กล้วยลังกา ที่พัทลุงเรียก กล้วยจีน

กล้วยเงิน เป็นกล้วยที่หาพันธุ์ยาก มีเฉพาะที่สงขลา

กล้วยน้ำพัด ที่จันทบุรีเรียกว่ากล้วยน้ำกาบดำ

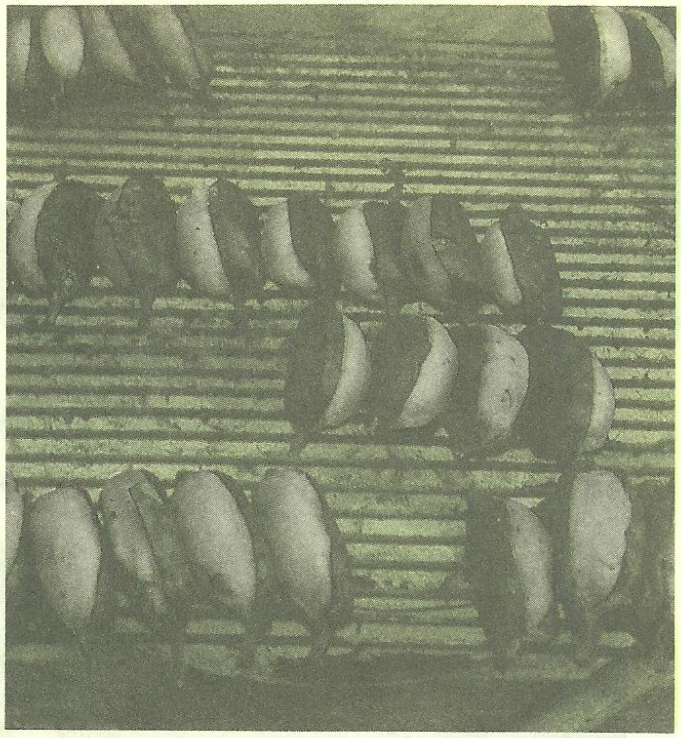

กล้วยทองเดช มีปลูกมากในจังหวัดสงขลา

กล้วยนางนวล มีการปลูกมากในจังหวัดสงขลา

กล้วยไข่โบราณ มีเฉพาะที่ตราด เป็นกล้วยที่หาพันธุ์ยากเช่นกัน

กล้วยน้ำ มีหลายถิ่นเรียกต่างกัน ได้แก่ นครนายกเรียก กล้วยหอมนางนวล นครศรีธรรมราช เรียก กล้วยแก้ว สกลนครและชัยภูมิ เรียก กล้วยหอม ยโสธร เรียก กล้วยหอมเล็ก และที่กาฬสินธุ์เรียก กล้วยหอมจันทร์

กล้วยขม เป็นกล้วยที่มีรสขมเช่นเดียวกับชื่อ ปลูกมากที่ภาคใต้

กล้วยขมนาก ปลูกมากแถบภาคใต้

กล้วยร้อยหวี

กล้วยนมหมี ที่อ่างทองเรียก กล้วยแหกคุก

กล้วยหักมุก

กล้วยปลวกนา ปลูกมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่นครนายก เรียก กล้วยน้ำไทย ยโสธรเรียก กล้วยส้ม และอุบลราชธานีเรียก กล้วยทิพย์ใหญ่

กล้วยน้ำว้า ปลูกกันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ที่แพร่เรียก กล้วยน้ำว้าเหลืองเชียงรายเรียก กล้วยใต้

กล้วยน้ำว้าค่อม มีลักษณะแคระ กลายพันธุ์มาจากกล้วยน้ำว้า

กล้วยน้ำว้าขาว เนื้อของผลมีสีขาว กลายพันธุ์มาจากกล้วยน้ำว้า

กล้วยน้ำว้าแดง เนื้อของผลมีสีแดง กลายพันธุ์มาจากกล้วยน้ำว้าเช่นกัน บางทีเรียกต่างกัน ที่ชัยภูมิ เรียกกล้วยอ่อง นครสวรรค์ เรียกกล้วยสุกไส้แดง ส่วนแพร่เรียก กล้วยน้ำว้าในออก

กล้วยเทพรส ที่เชียงรายเรียก กล้วยปลีหาย กรุงเทพฯเรียก กล้วยทิพย์รส และนครศรีธรรมราชเรียก กล้วยสิ้นปลี

กล้วยทิพย์ ที่เชียงรายเรียก กล้วยทิพย์คุ้ม

กล้วยพญา ปลูกกันมากในจังหวัดสงขลา

กล้วยส้ม ที่จันทบุรีเรียก กล้วยหัวมุก

กล้วยที่กล่าวถึงมานี้จะเห็นว่ามีหลายชนิดแต่ชนิดที่นิยมปลูกกันแพร่หลาย ได้แก่ กล้วยหอมทอง กล้วยหอมเขียว กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า ส่วนที่ปลูกกันทั่วไป ได้แก่ กล้วยหอมค่อม และกล้วยเล็บมือนาง

กล้วยหอมทอง กล้วยชนิดนี้นิยมบริโภคทั้งในและนอกประเทศ จึงได้รับการส่งเสริมให้ปลูกกันมาก มีลักษณะลำต้นใหญ่ แข็งแรง สูงประมาณ ๔-๘ เมตร กาบใบชั้นในมีสีเขียวหรือสีชมพูอ่อน เครือได้รูปทรงมาตรฐานดี น้ำหนักมาก ผลยาวเรียว ปลายผลคอดแบบคอขวด เปลือกหนา เมื่อผลสุกผิวจะเปลี่ยนเป็นสีเหลือง มีรสชาติหอมหวาน มีข้อเสียคือไม่ทนทานต่อโรคตายพราย และโรคใบจุด

กล้วยหอมเขียว เป็นกล้วยอีกชนิดหนึ่งที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคทั้งในและนอกประเทศมาก กาบใบชั้นในสีแดงสด ปลายผลมน ผลสุกเปลือกมีสีเหลืองอมเขียว มี

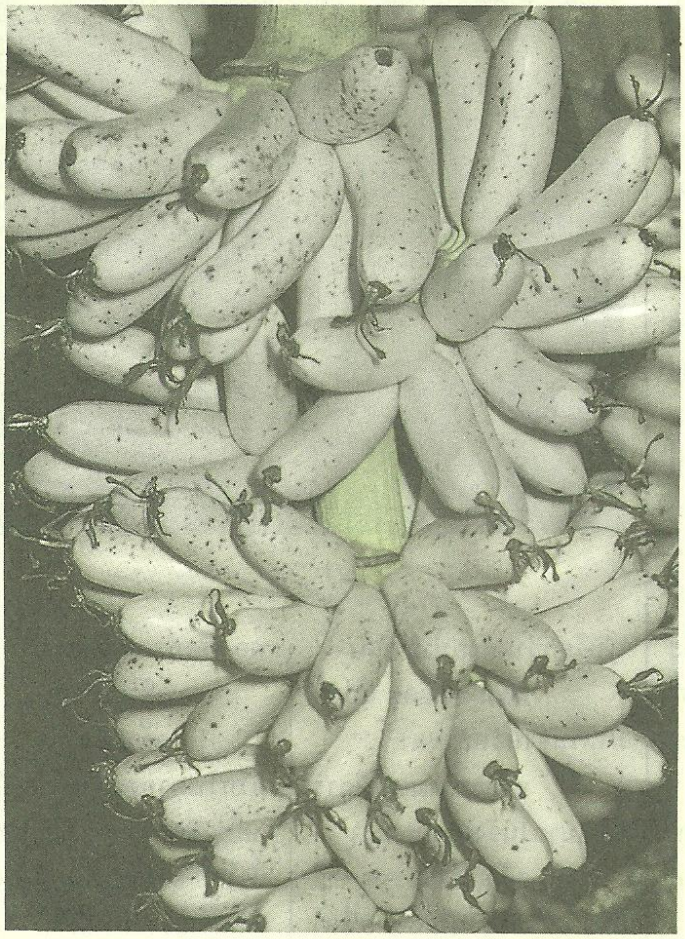

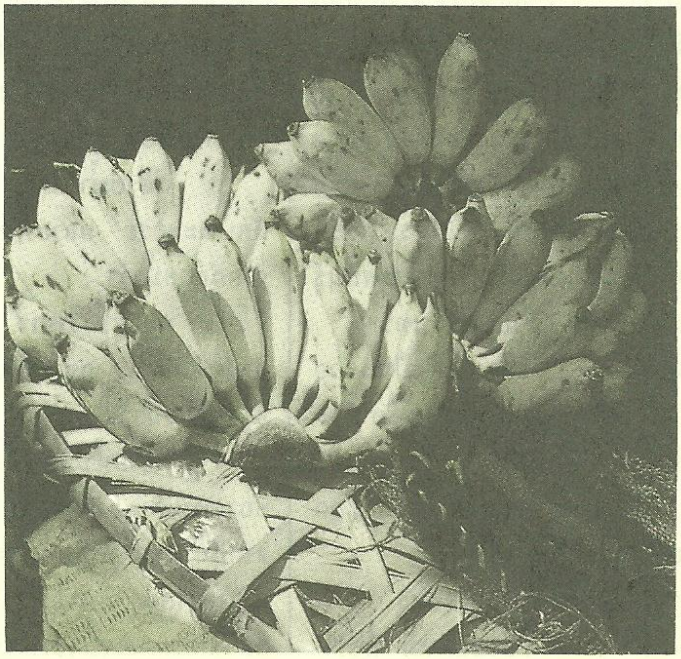

ข้อดีคือทนต่อโรคตายพรายได้ดี

กล้วยไข่ กล้วยชนิดนี้นิยมปลูกกันทั่วไป และมีการปลูกเพื่อการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่กำแพงเพชร กาบใส มีสีน้ำตาลหรือสีช็อกโกแลต สีของใบเหลือง ไม่มีนวล เครือมีขนาดเล็ก ผิวเปลือกบาง ผลเล็ก เนื้อมีสีเหลือง รสหวาน เติบโตในที่ร่ม ให้ผลผลิตต่ำ ทนต่อโรคตายพรายได้ดี แต่อ่อนแอต่อโรคใบจุด

กล้วยน้ำว้า เป็นกล้วยที่นิยมปลูกโดยทั่วไป และพบทั่วทุกภาค เพราะสามารถทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศได้ดีกว่ากล้วยพันธุ์อื่น ต้นสูงปานกลาง เครือแน่น ผลมีขนาดเล็ก รสหวาน เนื้อสีเหลือง มีการกลายพันธุ์ไปจากเดิม เช่น กล้วยน้ำว้าค่อม คือต้นเตี้ย กล้วยน้ำว้าแดง เนื้อสีแดง เป็นต้น กล้วยน้ำว้าส่วนมากไม่ทนทานต่อโรคตายพราย

นอกจากนี้ยังมีกล้วยบางประเภทที่มีดอกสวยงาม เช่น สร้อยกัทลี (Heliconia Collinsiana) ซึ่งสวยงามมากกว่าชนิดใด ๆ เพราะดอกยาวน่ารักมาก แต่ละกลีบหุ้มเป็นเงามัน สีแดงขอบเหลือง รูปดอกเหมือนปากนกแก้ว กล้วยแดง (Musa rubra หรือ ornata) ออกดอกที่ยอดเป็นช่อสีแดงสด ปักษาสวรรค์ (Strelitzia reginae) ก็เป็นไม้ตระกูลเดียวกับกล้วยก้ามกุ้ง (Heliconia Humilis) ก้ามกุ้งช่อตั้ง (Heliconia Latispatha) ก้ามกุ้งช่อห้อย (Heliconia Platystachya)

ธรรมรักษา (Heliconia Psittacorum) บางแห่งเรียกว่านกล้วย

๓. การขยายพันธุ์ของกล้วย

ตอนนี้หลายคนคงจะสนใจอยากจะทราบว่า หากต้องการจะปลูกกล้วยไว้ที่บ้านบ้างจะต้องใช้ส่วนใดของกล้วยในการขยายพันธุ์ สำหรับในเรื่องนี้กล้วยเป็นพืชที่น่าสนใจมาก เพราะมีวิธีการขยายพันธุ์ ๒ วิธี ได้แก่

๑. การใช้เมล็ดปลูก วิธีนี้จะนำเมล็ดของกล้วยที่เกิดจากการผสมพันธุ์มาขยายพันธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณต้นกล้าในงานผสมพันธุ์กล้วยเท่านั้น ไม่นิยมใช้ในการปลูกทั่วไป

๒. การใช้หน่อหรือส่วนของเหง้า เป็นการขยายพันธุ์ที่ต่างไปจากวิธีแรก วิธีนี้ใช้ในการเพิ่มปริมาณต้นกล้วยในการเพาะปลูกทั่วไป การขยายพันธุ์โดยการใช้หน่อนี้ อาจแบ่งได้เป็น ๕ ชนิด ได้แก่

หน่ออ่อน เป็นหน่อที่มีอายุน้อย และมีขนาดเล็ก ใบมีลักษณะเป็นใบเกล็ดและอยู่เหนือผิวดิน

หน่อใบดาบ เป็นหน่อที่เกิดจากตาของเหง้า ใบมีลักษณะเรียวเล็กยาว หน่อมีความสูงไม่เกิน ๗๕ เซนติเมตรและมีเหง้าติดอยู่

หน่อแก่ เป็นหน่อที่เจริญมาจากหน่อใบดาบ ใบจะแผ่กว้างขึ้นแต่ยังไม่ตกเครือ หน่อแก่จะมีอายุประมาณ ๕-๘ เดือน มีเหง้าติดอยู่ เหง้าดังกล่าวอาจมีตาที่เจริญเป็นหน่อกล้วยได้หลายหน่อ

หน่อใบกว้าง เป็นหน่อที่เกิดมาจากตาของเหง้าแก่หรือเหง้าที่ไม่แข็งแรงสมบูรณ์ ใบมีลักษณะแผ่กว้างออกขณะที่หน่อยังมีอายุน้อย

ชิ้นส่วนของเหง้า เป็นชิ้นส่วนของเหง้าของต้นที่ตกเครือแล้ว อาจมีตาเพียงตาเดียวหรือหลายตา ชิ้นส่วนที่ขยายพันธุ์จะตัดเหง้าดังกล่าวออกเป็น ๒ ส่วนหรือมากกว่านั้น

การปลูกวิธีนี้นิยมใช้เมื่อหาหน่อปลูกได้ยากและส่วนที่ตัดออกมาควรจะต้องมีตาอย่างน้อย ๒ ตา จึงจะได้ต้นที่แข็งแรง และหากมีตามากกว่า ๒ ตา หน่อที่จะเกิดตามมานั้นในตอนแรกอาจจะไม่ออกเป็นระยะตามที่ต้องการก็ได้

ส่วนการจะใช้ส่วนใดปลูกนั้นจะแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น และแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของการปลูกด้วย

การปลูกกล้วยในประเทศไทยนั้นนิยมใช้หน่อใบดาบและหน่อแก่ *(หน่อขนาดใหญ่)* ซึ่งจะทำให้หน่อที่นำมาขยายพันธุ์ชะงักการเจริญเติบโตเพราะเมื่อถูกแยกออกจากต้นแม่แล้วจะต้องรอให้มีการแตกรากใหม่ออกมาก่อน การเจริญเติบโตจึงช้าลงเล็กน้อย และโดยมากกล้วยเครือแรกอาจจะไม่ค่อยสมบูรณ์ดีนัก ดังนั้นเวลาปลูกด้วยการขยายพันธุ์แบบนี้จะต้องตัดใบหรือยอดอ่อนออกเสียก่อน เพราะรากใหม่ยังไม่สามารถจะดูดอาหารไปเลี้ยงลำต้นได้ทีละมาก ๆ

๔. วิธีปลูกกล้วย

เมื่อได้รู้ว่าเราจะใช้ส่วนใดของกล้วยในการขยายพันธุ์ ตอนนี้ก็คงจะถึงวิธีการปลูกซึ่งหลายคนคงกำลังรอดูว่า วิธีการนั้นจะกล้วยคือง่ายเหมือนชื่อหรือไม่

ถ้าจะว่าไปแล้ววิธีการปลูกนั้นจะว่าง่ายก็ง่าย จะว่ายากก็ยากขึ้นอยู่กับพันธุ์และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่จะปลูกด้วย หากพันธุ์ที่จะปลูกไม่ต้องการการดูแลมาก และสภาพแวดล้อมมีความเหมาะสม กล้วยก็จะเจริญเติบโตได้ดี แต่ถ้ากล้วยที่จะปลูกเป็นพันธุ์ที่ต้องการการดูแลมากและบริเวณที่จะปลูกไม่อำนวยก็จะต้องมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมที่จะปลูก

สิ่งที่ผู้ปลูกควรจะคำนึงถึงก็คือว่ากล้วยทุกชนิดมีความต้องการดินและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน กล้วยบางชนิดอาจจะเจริญเติบโตได้ดีเฉพาะบางท้องถิ่น แต่ถ้าไปปลูกบางที่อาจจะเจริญเติบโตไม่ดี หรือตายในที่สุด ผู้เขียนเองเคยคิดจะปลูกกล้วยหอมทองและกล้วยนากไว้ที่บ้าน ปรากฏว่าพยายามปลูกหลายครั้งก็ไม่สำเร็จ แม้ว่าใช้ปุ๋ยช่วยอย่างไรก็ตามในที่สุดก็ตายจนผู้เขียนไม่อยากหาพันธุ์มาปลูกอีก เพราะค่อนข้างจะแน่ใจแล้วว่ากล้วยที่นำมาปลูกคงจะไม่ชอบดินหรือไม่ชอบสภาพแวดล้อมที่บ้านผู้เขียน ซึ่งผิดกับกล้วยน้ำว้าที่ผู้เขียนปลูกไว้เจริญเติบโตอย่างดีให้ผลใหญ่อร่อย และแข่งกันออกเครือจนผู้เขียนรับประทานแทบไม่ทัน โดยไม่ต้องคอยดูแลหรือคอยให้ปุ๋ยเลย ดังนั้นที่ท่านเห็นว่ามีต้นกล้วยขึ้นอยู่ทั่วไปนั้น

จริง ๆ แล้วจะต้องเป็นกล้วยที่ขึ้นได้ดีในสภาพท้องถิ่นนั้นด้วย หรือกล้วยบางพันธุ์อาจจะเป็นกล้วยที่ทนทานและขึ้นง่ายต่อทุกสภาพแวดล้อม แต่มิได้หมายความว่ากล้วยทุกชนิดสามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพแวดล้อมเดียวกัน

คำถามที่ตามก็คือ เราจะปลูกกล้วยในฤดูใดดี ความจริงแล้วฤดูที่เหมาะสมในการปลูกกล้วยก็คือช่วงต้นฤดูฝน แต่ความจริงแล้วหากดินดี สภาพแวดล้อมดี จะปลูกช่วงใดก็ได้ เพราะกล้วยเป็นพืชที่สามารถขึ้นได้ตลอดปี และยังสามารถมีเครือได้ตลอดปีอีกด้วย เพราะฉะนั้นหน้าที่สำคัญของคนที่คิดจะปลูกกล้วยก็คือ จะเตรียมการปลูกกล้วยอย่างไรดี

โดยปกติก่อนจะเริ่มปลูกกล้วย ก็ควรจะมีการเตรียมดินที่จะปลูกด้วยการกำจัดวัชพืชเสียก่อน วิธีที่ง่าย ประหยัด ก็คือการใช้จอบถาก หรือวัชพืชบางชนิดต้องถอนทิ้งไป วิธีที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและต้องระวังหน่อยก็คือการใช้สารเคมี ไม่ว่าจะใช้วิธีใดก็ตามจะช่วยให้ดินนั้นปราศจากพืชที่จะมาแย่งอาหารของกล้วยที่เรากำลังจะปลูก

เมื่อกำจัดวัชพืชแล้วควรลองสำรวจสภาพดินด้วย แม้ว่าปกติกล้วยจะขึ้นได้ในดินทุกชนิดก็ตาม แต่ดินที่กล้วยส่วนใหญ่จะขึ้นได้ดีที่สุดคือในดินร่วนที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินหรือมีอาหารของดินมากนั่นเอง และดินเหนียวปนทรายที่มีอาหารในดินสูงกล้วยก็ชอบ

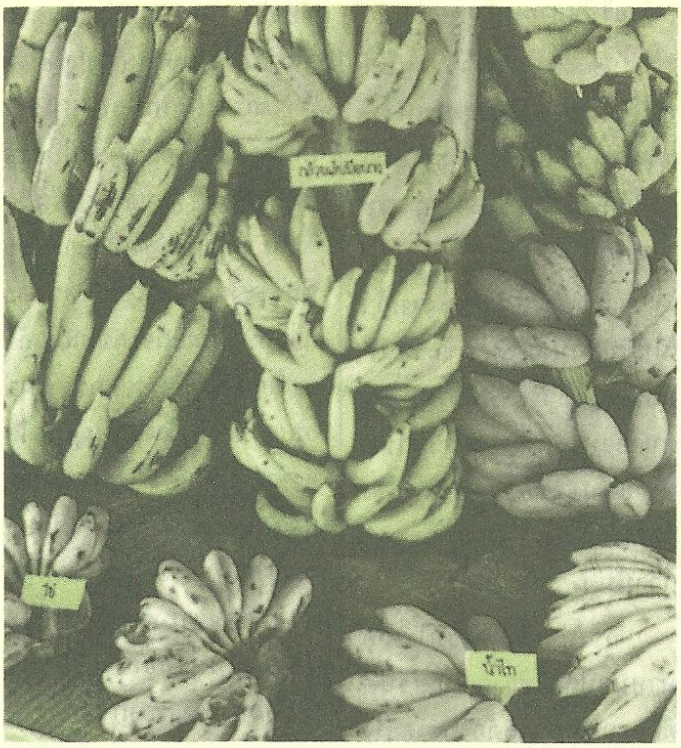

เช่นกัน เพราะกล้วยเป็นพืชที่ต้องการอาหารมาก นอกจากนั้นควรจะเลือกดินที่มีความแน่นพอควรเพื่อจะได้สามารถเก็บรักษาความชื้นไว้ได้นาน เพราะกล้วยต้องการน้ำมาก แต่ในทางเดียวกันต้องคอยดูแลให้ดินนั้นสามารถระบายน้ำได้ดีด้วย ดังนั้นก่อนปลูกควรจะศึกษาดูก่อนว่าดินที่จะปลูกนั้นมีสภาพที่เหมาะสมหรือยัง หากยังไม่เหมาะสมก็จะต้องช่วยโดยการใส่ปุ๋ยลงไปในดิน โดยอาจจะใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักหรืออาจใช้ปุ๋ยเคมีก็ได้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปว่าควรใส่ปุ๋ยในตอนใด ช่วงใดบ้าง

ส่วนการรักษาความชื้นนั้นอาจหาวัสดุคลุมดิน เช่น เศษฟาง หญ้าแห้งคลุมบริเวณโคนต้นเอาไว้เพื่อช่วยรักษาความชื้นและควรต้องมีการพรวนดินเพื่อให้ดินร่วน ซุย ระบายน้ำได้ดี ถ้าที่ ๆ ปลูกมีน้ำท่วมก็ควรจะยกร่องให้น้ำถ่ายเทได้สะดวก ส่วนการปรับที่เล่ามานี้ จะปรับมากน้อยแค่ไหนก็ขึ้นอยู่กับสภาพดิน สภาพแวดล้อมและพันธุ์ของกล้วยที่จะปลูก

เมื่อเตรียมทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ก็ควรคำนึงถึงระยะห่างในการปลูกกล้วยแต่ละต้นด้วย เพราะเรื่องนี้มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในกรณีที่ปลูกเพื่อขาย ถ้าปลูกใกล้กันเกินไปจะทำให้แดดส่องไม่ถึงพื้นดิน หน่อที่จะแตกขึ้นมาใหม่จะไม่แข็งแรงเท่าที่ควร เพราะได้รับแสงจากดวงอาทิตย์ไม่เพียงพอ มิหนำซ้ำหากปลูกใกล้กันมาก กล้วยก็ต้องแย่งอาหารกันกินทำให้เจริญเติบโตไม่เต็มที่ การกำหนดระยะปลูกจึงควรคำนึงถึงแสงแดด ความสมบูรณ์ของดินและอย่าลืมคำนึงถึงพันธุ์ของกล้วยด้วยว่าชอบแบบใด

การกำหนดระยะห่างในการปลูกกล้วยบนที่ราบโดยทั่วไป ควรกะระยะระหว่างแถวให้ห่างกัน ๕ เมตร ระหว่างต้น ๕ เมตร ในดินที่มีความสมบูรณ์หรืออาหารปานกลาง ไร่หนึ่ง ๆ อาจจะปลูกได้ ๖๔ หน่อ ส่วนแถบภาคกลางซึ่งชาวสวนนิยมทำสวนแบบยกร่อง มักจะปลูกค่อนข้างถี่ คือห่างกันเพียง ๒.๕-๓.๐๐ เมตร หรือประมาณ ๖ ศอก เท่านั้น และที่กำหนดระยะห่างโดยปลูกถี่เช่นนี้ เพราะจะมีการปลูกกล้วยใหม่ทุกปีไม่ให้หน่อจากต้นเก่าเติบโตซ้ำที่เดิม

ตอนนี้เราจะเริ่มปลูกกล้วยกันเสียที วิธีการปลูกนั้นสามารถทำได้ ๒ วิธี คือ

๑. การปลูกกล้วยบนพื้นที่ราบ เมื่อปราบวัชพืชและขุดดินตลอดทั้งสวน จากนั้นตากดินไว้ราว ๕-๗ วัน แล้วจึงขุดหลุมขนาดกว้างยาวลึกด้านละ ๕๐ เซนติเมตร แยกดินชั้นบนไว้ทางหนึ่ง ดินชั้นล่างไว้อีกทางหนึ่ง จากนั้น ใส่ดินชั้นบนลงในหลุมก่อนแล้วใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักที่สลายแล้วลงไปด้วย เพื่อช่วยให้ดินร่วนซุยยิ่งขึ้น คลุกเคล้าให้เข้ากันดี แล้ววางหน่อกล้วยที่เตรียมไว้ ซึ่งได้พอกโคลนแล้วเอาไปตากแดด เพื่อทำลายตัวอ่อนของศัตรูพืชแล้วลงปลูกตรงกลางหลุม โดยให้ส่วนยอดอยู่สูงกว่าระดับดินประมาณ ๔ นิ้ว ส่วนตาจะอยู่ลึกในดินประมาณ ๑ ฟุต ถ้าต้องการให้กล้วยออก

ปลีไปในทิศทางเดียวกัน ควรหันรอยแผลที่เกิดจากการแยกหน่อออกจากต้นแม่ไว้ในทิศทางเดียวกันทุกหลุมที่ปลูกกล้วยก็จะแทงปลีออกมาในทิศทางตรงกันข้ามกับแผล จากนั้นก็เอาดินชั้นล่างที่แยกไว้ใส่หลุมจนเต็มและอัดให้แน่นหากปลูกกล้วยในฤดูฝนควรจะพูนดินกลบโคนต้นให้สูงไว้เพื่อมิให้น้ำขัง ถ้าปลูกในฤดูอื่นก็ไม่ควรพูนดินกลบโคนให้สูงนัก เพราะน้ำจะได้ไม่ไหลออกไปเสีย

๒. การปลูกกล้วยแบบยกร่อง วิธีนี้นิยมใช้กันมากในการปลูกกล้วยในภาคกลาง โดยเฉพาะการปลูกกล้วยหอม ซึ่งจะปลูกบนริมสันร่องทั้ง ๒ ข้าง ตรงกลางเว้นไว้เป็นทางเดินช่วงห่างระหว่างต้นกำหนดไว้ประมาณ ๓ เมตร ที่เว้นระยะถี่เช่นนี้ เพราะจะมีการปลูกใหม่ทุกปี ไม่ปล่อยให้หน่อจากต้นเก่าได้มีโอกาสงอกซ้ำที่เดิม และหากต้องการให้กล้วยออกปลีไปในทิศเดียวกันหมดก็จะใช้วิธีเดียวกับที่เล่าให้ฟังไปแล้ว โดยควรให้กล้วยออกปลีเข้าหาทางเดินกลางร่อง จะได้สะดวกเวลาเก็บเครือ

วิธีการที่เล่ามานี้คงจะไม่ยากเกินไป และคงจะทำให้บางคนนึกสนุกอยากจะปลูกกล้วยขึ้นมาบ้าง ถ้าอยากจะปลูกไว้ที่บ้านสัก ๒-๓ ต้น ก็ควรใช้วิธีที่ ๑ จะเหมาะสมกว่า ถ้าต้องการปลูกขายก็อาจจะเลือกวิธีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และพันธุ์กล้วยที่จะปลูก

เมื่อปลูกกล้วยเสร็จแล้ว สิ่งที่จะต้องทำต่อไประหว่างที่รอให้กล้วยเติบโตก็คือจะต้องให้น้ำด้วย ไม่ใช่ว่าปลูกแล้วก็แล้วกันปล่อยให้เทวดาเลี้ยง เพราะเห็นผู้เขียนบอกว่ากล้วยทนทานดีขึ้นง่าย ถ้าทำเช่นนั้นก็อาจจะได้แต่กล้วยอาจจะเจริญเติบโตไม่เต็มที่ และอาจตายไปก็ได้ เรื่องการให้น้ำนี้เป็นเรื่องสำคัญพอควรเพราะกล้วยเป็นพืชที่มีลำต้นอวบน้ำใบก็ใหญ่ จึงต้องการน้ำมากตลอดปีมากกว่าพืชชนิดอื่น ๆ จึงไม่ควรปล่อยให้ผิวดินแห้ง โดยเฉพาะในฤดูแล้งเพราะจะทำให้ผลผลิตลดต่ำ ที่จริงบ้านเราไม่ค่อยมีปัญหา เพราะดินมีความชุ่มชื้นดีอยู่แล้ว บางแห่งนิยมปลูกกล้วยแบบยกร่องและปล่อยให้น้ำผ่านไปตามร่องระหว่างแถวที่ปลูกอย่างช้า ๆ ก็ทำให้น้ำซึมผ่านผิวดินลงไปข้างล่าง ทำให้บริเวณรอบ ๆ ต้นเย็นและชุ่มชื้น แม้จะไม่ค่อยมีปัญหาก็ไม่ควรประมาท ควรดูแลรดน้ำและพยายามให้ดินชุ่มชื้นอยู่เสมอ แต่ก็อย่าให้มากเกินไปจนรากเน่าได้ และอย่าลืมศึกษาด้วยว่ากล้วยที่เราปลูกนั้นต้องการน้ำมากน้อยเพียงใด จะได้บำรุงดูแลให้เหมาะสม

ไม่เพียงแต่จะดูแลเรื่องน้ำ การให้อาหารกับดินหรือการใส่ปุ๋ยให้กับกล้วยก็จำเป็นเช่นกัน สารอาหารที่กล้วยต้องการคือ โปตัสเซียมค่อนข้างสูง ไนโตรเจนปานกลาง และฟอสฟอรัสค่อนข้างต่ำขึ้นอยู่กับกล้วยแต่ละพันธุ์ด้วยว่าต้องการสารใดมากน้อยเพียงใด ปกติแล้วนิยมปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักซึ่งก็มีประโยชน์มาก หากจะใช้ปุ๋ยเคมีก็จะต้องวิเคราะห์ดินอย่างละเอียดแล้วจึงเลือกใช้ปุ๋ยให้เหมาะสม

การใส่ปุ๋ยอย่างเพียงพอจะช่วยให้กล้วยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ลำต้นอวบตกเครือเร็วและให้ผลโต ระยะเวลาที่ต้นกล้วยต้องการอาหารมาก คือตั้งแต่ตั้งตัวหลังการปลูกและระยะที่กล้วยตกเครือจนต้นแก่

ในระหว่างนี้ก็ต้องคอยดูแลกำจัดวัชพืชที่ขึ้นมาแย่งอาหารต้นกล้วยด้วย โดยต้องใช้จอบถากหรือใช้มือถอนวัชพืชออกหรืออาจจะใช้สารเคมี ซึ่งก็อาจกระทบกระเทือนต่อต้นกล้วย ดังนั้นชาวสวนจึงหันมาใช้วิธีปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมโคนต้นระหว่างแถวกล้วย หรืออาจใช้เศษฟาง หรือหญ้าแห้งคลุมบริเวณโคนต้นเอาไว้

นอกจากกำจัดวัชพืชแล้วต้องคอยดูแลกำจัดหน่อกล้วยใหม่ที่จะงอกขึ้นมาด้วยเพราะหน่อที่งอกมาใหม่จะแย่งอาหารหน่อใหม่นี้จะงอกหลังจากปลูกกล้วยแล้วประมาณ ๕-๖ เดือน เราควรจะทำลายหน่อใหม่ก่อนที่กล้วยจะตกเครือเล็กน้อย โดยเลือกหน่อที่เกิดก่อนไว้ ๒ หน่อก็พอส่วนหน่อที่เกิดทีหลังควรทำลายโดยใช้มีดคว้านลำไส้ตรงกลางต้นออก หรือใช้มีดปาดหน่อไว้เรื่อย ๆ หรืออาจใช้วิธีขุดหน่อออก สิ่งที่ต้องระวัง คือการขุดหน่อควรทำเฉพาะตอนที่กล้วยยังไม่ตกเครือเท่านั้น หากขุดขณะที่กล้วยตกเครือจะทำให้กล้วยชะงักการเจริญเติบโตทำให้ผลกล้วยมีขนาดเล็กลงได้

กล้วยที่จะต้องคอยดูแลเรื่องหน่อใหม่เป็นพิเศษคือกล้วยหอม เพราะจะมีหน่อดกมาก

หลังจากปลูกกล้วยมาประมาณ ๘ เดือน ถึง ๑ ปี กล้วยก็จะออกปลี เมื่อตกปลีแล้วประมาณ ๑๐-๑๗ วัน จึงจะตัดปลีได้ หลังจากตัดปลีแล้วประมาณ ๖๐-๗๐ วัน กล้วยจึงจะแก่พอตัดได้ ดังนั้นตั้งแต่เริ่มปลูกจนถึงเครือแก่ตัดผลได้จะใช้เวลาประมาณ ๑๒-๑๘ เดือน

มีคนเคยทดลองปลูกกล้วย ๓ ชนิด คือ กล้วยไข่ กล้วยน้ำว้า และกล้วยหอม ในสภาพพื้นที่เหมือนกัน ปรากฏว่ากล้วยไข่มักจะออกเครือก่อนตามด้วยกล้วยน้ำว้า และกล้วยหอมออกเครือทีหลังสุด

สำหรับเครือกล้วยที่ออกมานั้นถ้าเครือใหญ่ยาวจะมีน้ำหนักมาก จะต้องช่วยโดยการหาไม้เนื้ออ่อนทำเป็นง่ามค้ำก้านเครือกล้วยไว้ มิฉะนั้นเครือจะดึงลำต้นให้โค้งงอจนอาจเป็นอันตรายแก่ลำต้นหรือลมอาจพัดเครือและก้านเครือหักได้

เมื่อเครือแก่แล้วก็ตัดได้ โดยหากมีไม้ค้ำก็ให้นำไม้ค้ำออกก่อน ใช้มือข้างหนึ่งจับปลายเครือไว้ ส่วนอีกมือหนึ่งถือมีดตัดก้านเครือออก โดยพยายามตัดให้เหลือก้านเครือ

ไว้ยาวหากกล้วยมีต้นสูงมาก ก็ต้องใช้คน ๒ คน คนหนึ่งใช้มีดตัดต้นกล้วยให้ลึกพอที่จะทำให้ลำต้นค่อย ๆ โน้มลงมาตรงที่ผู้คอยรับ แล้วคนตัดก็จะตัดก้านเครือออก จากนั้นก็นำเครือกล้วยที่ตัดไว้ไปวางโดยตั้งด้านปลายเครือขึ้นข้างบน

หลังจากนั้นก็ใช้มีดมาตัดแยกออกเป็นหวี ๆ ตั้งแต่หวีล่างขึ้นมาจนหมด สำหรับการปลูกกล้วยเพื่อรับประทานเองหรือขายในประเทศ นิยมบรรจุหวีกล้วยลงในตุ่มซีเมนต์หรือตุ่มดินโดยวางหวีกล้วยให้ซ้อนกันเป็นชั้น ๆ อย่างมีระเบียบ เว้นช่องตรงกลางตั้งแต่ก้นตุ่มถึงปากตุ่มเอาธูปบูชาพระมาประมาณ ๕-๑๐ ดอก จุดปักในขวดแล้วนำมาวางตรงช่องว่างกลางตุ่ม ใช้กระสอบปิดปากตุ่มทิ้งไว้ ๒ คืน แล้วจึงเอากล้วยส่งตลาดได้ บางแห่งก็ใช้วิธีบ่มกล้วยแบบง่าย ๆ คือ แขวนกล้วยที่ตัดแล้วไว้ในที่ร่ม ๒-๓ วัน แล้วปล่อยให้ทะยอยสุกไปเรื่อย ๆ บางท้องถิ่นอาจฝังกล้วยไว้ในดินที่ปูด้วยใบกล้วย ภายหลัง ๒-๓ วัน ขุดเอาดินออกแล้วปล่อยกล้วยทิ้งไว้ในหลุมอีกหนึ่งอาทิตย์รอจนกว่ากล้วยจะสุกทั่วกันหมดจึงนำออกจำหน่าย บางภาคนิยมฝังกล้วยในข้าวเปลือกที่เก็บไว้ในยุ้ง ๒-๓ วัน กล้วยก็สุกทั่วทั้งเครือ

ปัจจุบันชาวสวนนิยมใช้แก๊สเอทีลีน เพื่อช่วยให้กล้วยสุกเร็วขึ้น แต่รสชาติยังไม่ค่อยดีในวันแรก ๆ ต้องทิ้งไว้ ๒-๓ วัน จึงจะมีรสหวานขึ้น

การตัดกล้วยเพื่อจะไว้ขายในประเทศ มักจะสังเกตเหลี่ยมของผลกล้วยเกือบหมดแล้วจึงตัดเครือ แต่ถ้าเป็นกล้วยที่รับประทานเองผู้ปลูกมักจะรอจนกล้วยสุกคาต้นจึงจะตัดไปรับประทาน

แต่ถ้าเป็นการตัดกล้วยเพื่อส่งออกต่างประเทศจะต้องดูเหลี่ยม โดยถ้าส่งไปไกลก็ต้องดูให้เหลี่ยมมาก แสดงว่ายังดิบอยู่ ถ้าต้องส่งไปไกลมากก็ต้องดูเหลี่ยมให้มากหน่อย เพื่อจะได้ไม่สุกเร็วเกินไป

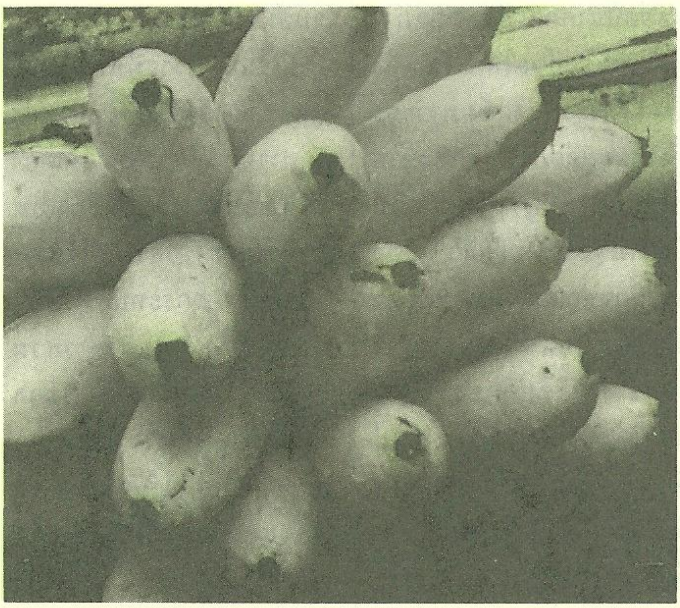

การขนส่งกล้วยนั้น ถ้าเป็นการนำกล้วยมาขายในประเทศอาจจะใช้รถเข็น เกวียน รถบรรทุกขนาดต่าง ๆ และรถไฟ การบรรทุกจะวางซ้อนกันไปตามความยาวของเครือกล้วย แล้วจะใช้ใบกล้วยคลุมอีกทีเพื่อป้องกันการช้ำ และเสียดสีในระหว่างขนส่ง

ส่วนกล้วยที่ส่งออกต่างประเทศจะต้องระมัดระวังกล้วยบางชนิดอาจต้องมีการใช้กระดาษ พลาสติกหรือฟางเพื่อกันการช้ำ และมีการบรรจุลงหีบห่อหรือกล่องกระดาษสำหรับกล้วยบางพันธุ์เช่น กล้วยหอมทอง ซึ่งมีเปลือกหนาและแข็งอาจไม่ต้องใช้อะไรห่อ หรือถ้าห่อก็ควรจะเจาะรูเพื่อให้อากาศถ่ายเท

โดยปกติการส่งกล้วยไปขายต่างประเทศนิยมส่งโดยทางเรือ หากต้องส่งไปไกลมากจะต้องเก็บในห้องเย็นที่รักษาอุณหภูมิสม่ำเสมอตลอดเวลา เพื่อไม่ให้กล้วยสุกก่อนกำหนดและก่อนจะถึงจุดหมายปลายทาง แต่ถ้าใกล้ ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องใส่ห้องเย็น

ทุกประเทศจะทำการขนส่งกล้วยในขณะที่ยังดิบอยู่ เปลือกยังเป็นสีเขียว และเมื่อกำลังขนส่งกล้วยจะสุกไปเรื่อย ๆ เมื่อไปถึงที่ ๆ จะส่งไปก็จะสุกกำลังดี

การส่งกล้วยไปขายต่างประเทศนั้นทำรายได้ให้ประเทศไทยมากทีเดียวเพราะกล้วยเป็นผลไม้ที่ต่างประเทศสนใจมาก แต่ยังมีปัญหาเรื่องของการขนส่งอยู่บ้าง ที่จะขนส่งอย่างไร กล้วยจึงจะไปถึงประเทศนั้นโดยไม่สุกเร็วจนเกินไป

กว่าที่จะได้กล้วยมาบริโภคหรือส่งไปขายนั้น เมื่อดูจากขั้นตอนที่เล่ามาจะเห็นว่าดูไม่ค่อยยากมาก แต่ต้องอาศัยความเอาใจใส่ใกล้ชิด คอยสังเกตและแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่ต้องระวังก็คือการป้องกันโรคและแมลงซึ่งอาจเกิดกับต้นกล้วย โรคบางอย่างหรือแมลงบางชนิดอาจทำให้ต้นกล้วยตายได้ ดังนั้นจึงควรหาทางป้องกันไว้แต่แรก เพื่อจะได้ผลผลิตที่น่าพอใจ

โรคที่ทำลายกล้วยมีหลายโรค ที่สำคัญมี ๔ โรคคือ โรคตายพราย โรคใบจุด โรคยอดม้วน และโรคเหี่ยว

แมลงที่เป็นศัตรูของกล้วยที่สำคัญได้แก่ ด้วงเข็มไชเหง้า ด้วงงวงเจาะลำต้น หนอนม้วนใบกล้วย แมลงวันผลไม้ ตั๊กแตนผี และหนอนกระทู้เป็นต้น

หากป้องกันหรือกำจัดไม่ให้เกิดโรคเหล่านี้ได้ กล้วยที่ปลูกก็จะเจริญเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตที่น่าพอใจ

๕. ประโยชน์ของกล้วย

ลองมาช่วยกันคิดดูว่ากล้วยมีประโยชน์ต่อเราอย่างไร โดยอาจจะทบทวนจากที่เราได้พบได้เห็นใกล้ ๆ ตัวก่อน แล้ว

ค่อยคิดขยายเพิ่มออกไป แล้วจะต้องพิศวงว่ากล้วยช่างเป็นพืชสารพัดประโยชน์จริง ๆ และประโยชน์ของกล้วยนั้นอาจกล่าวได้ว่า มีประโยชน์ไปหมดทุกส่วนทีเดียว ไม่มีส่วนใดของกล้วยที่เราจะเอามาใช้ประโยชน์ไม่ได้ เราจะเริ่มระลึกถึงประโยชน์ของกล้วยโดยพิจารณาไปทีละส่วน เพื่อที่จะได้เห็นได้ชัดเจนขึ้น

๑. ผลของกล้วย ก่อนที่จะเล่าให้ฟังว่าผลของกล้วยนำไปใช้ประโยชน์ใดได้บ้างนั้น จะขอกล่าวถึงคุณค่าทางอาหารที่เราได้จากกล้วยเสียก่อนว่ามีคุณค่าทางอาหารมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นที่น่ายินดีว่ากล้วยนั้นมีคุณค่าทางอาหารให้พลังงานแก่ร่างกายอย่างมาก สารอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายซึ่งมีในกล้วยได้แก่ คาร์โบไฮเดรต วิตามิน และเกลือแร่ รายงานการวิเคราะห์คุณค่าทางอาหารของกล้วย ซึ่งจัดทำโดยกองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เมื่อกรกฎาคม ๒๕๓๐ ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางคุณค่าทางอาหารของกล้วยชนิดต่าง ๆ

ตารางแสดงปริมาณส่วนประกอบคุณค่าอาหารของกล้วยชนิดต่าง ๆ ในส่วนที่รับประทานได้ ๑๐๐ กรัม

ปริมาณสารอาหาร / ชนิดของกล้วย	กล้วยน้ำว้า	กล้วยไข่	กล้วยหอมทอง	กล้วยเล็บมือนาง	กล้วยหักมุก
พลังงานเป็นกิโลแคลอรี่	๑๒๒	๑๔๕	๑๓๑	๘๑	๑๑๒
โปรตีนเป็นกรัม	๑.๒	๑.๕	๑.๐	๑.๘	๑.๒
คาร์โบไฮเดรทเป็นกรัม	๒๖.๑	๓๔.๔	๓๑.๔	๑๘.๐	๒๖.๓
ไขมันเป็นกรัม	๐.๓	๐.๒	๐.๒	๐.๒	๐.๒
วิตามินต่าง ๆ					
เอ เป็นหน่วยสากล	๓๗๕	๖๓๓	๑๓๒	๑๓๓	๑๑๖
บีหนึ่ง เป็นมิลลิกรัม	๐.๐๓	๐.๐๒	๐.๐๔	๐.๐๓	๐.๐๔
บีสอง เป็นมิลลิกรัม	๐.๐๔	๐.๐๕	๐.๐๓	๐.๐๔	๐.๑๐
ไนอาซิน เป็นมิลลิกรัม	๐.๖	๑.๔	๑.๐	๐.๖	๐.๘
ซี เป็นมิลลิกรัม	๑๔	๑๖	๗	๘	๑๖
เกลือแร่เป็นมิลลิกรัม					
แคลเซียม	๑๒	๒๔	๒๖	๑๐	๑๘
ฟอสฟอรัส	๓๒	๒๒	๔๖	๒๔	๒๒
เหล็ก	๐.๘	๐.๕	๐.๖	๑.๓	๐.๔
น้ำเป็นกรัม	๗๑.๖	๖๒.๘	๖๖.๓	๗๕.๒	๗๑.๒

จะเห็นได้ว่า กล้วยแต่ละชนิดต่างก็ให้คุณค่าทางอาหารใกล้เคียงกัน บางชนิดอาจมีสารอาหารบางชนิดมากกว่าประเภทอื่น บางชนิดก็มีสารอาหารบางอย่างใกล้เคียงกัน

จากการที่มีคุณค่าทางอาหารสูงนี้จึงไม่ต้องสงสัยเสียว่าเหตุใดคนไทยจึงนิยมใช้กล้วยน้ำว้าเป็นอาหารเสริมสำหรับทารกมานานแล้ว โดยนำกล้วยน้ำว้าที่สุกงอมมาปอกเปลือกแล้วยีเนื้อกล้วยให้เละ แล้วอาจจะผสมข้าวบดหรือนมสดแล้วให้ทารกรับประทานเพิ่มจากนมแม่ โดยเริ่มให้ครั้งละประมาณ ๒ ช้อนชา วันละครั้งก่อน แล้วค่อย ๆ เพิ่มปริมาณขึ้นทีละน้อย โดยต้องระวังว่าห้ามให้แก่ทารกที่อายุต่ำกว่า ๓ เดือน เพราะทารกในระยะนี้ยังไม่มีน้ำย่อยเพียงพอที่จะย่อยกล้วย และอาจจะเป็นอันตรายต่อระบบทางเดินอาหารของทารกด้วย

กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข เคยวิเคราะห์พบว่ากล้วยน้ำว้ามีปริมาณโปรตีนใกล้เคียงกับนมแม่ ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏในตารางดังนี้

ตารางแสดงส่วนประกอบของกรดอะมิโน
และโปรตีนในส่วนที่กินได้ ๑๐๐ กรัม

โปรตีนเป็นกรัม และกรดอะมิโนเป็นมิลลิกรัม / กล้วย	กล้วยน้ำว้า	กล้วยไข่	นมแม่	ไข่
โปรตีน	๑.๐	๑.๖	๑.๐	๑๓.๓
กรดอะมิโนทั้งหมด	๕๕๖	๑๑๖๕	๑๑๑๑	๘๕๓๓
กรดอะมิโนที่จำเป็นทั้งหมด	๒๖๑	๕๑๔	๕๒๒	๔๐๒๐
ไอโซลูซิน	๒๘	๕๕	๖๔	๔๖๕
ลูซิน	๔๕	๕๖	๑๐๘	๗๐๗
ไลซิน	๓๖	๕๗	๘๓	๖๓๑
กรดอะมิโนที่มีกำมะถัน				
เป็นองค์ประกอบทั้งหมด	๑๒	๒๑	๓๖	๔๘๕
เมทิโอนิน	๓	๕	๑๖	๒๔๓
ซิสตีน	๕	๑๒	๒๐	๒๔๖
กรดอะมิโนที่มีสูตร				
โครงสร้างเป็นวง	๔๕	๑๑๕	๘๔	๖๕๔
เฟนิลาลานิน	๓๐	๕๒	๔๓	๔๐๒
ไทโรซิน	๑๕	๖๓	๔๑	๒๕๒
และ ทรีโอนิน	๓๖	๕๐	๖๓	๓๕๗
ทริพโตแฟน	๑๘	๒๖	๒๕	๑๕๓
วาลิน	๓๗	๕๔	๕๕	๔๘๔
กรดอะมิโนที่ไม่จำเป็น				
อารจินิน	๓๑	๗๑	๔๕	๖๒๖
ฮิสติดิน	๓๑	๑๕๕	๓๐	๑๕๒
อลานิน	๓๕	๕๒	๔๓	๔๑๐
กรดแอสปาติค	๖๕	๑๐๓	๑๐๒	๑๐๓๗
กรดกลูตามิค	๖๖	๑๑๓	๑๘๕	๑๐๘๗
ไกลซิน	๓๔	๕๔	๒๗	๒๔๕
โปรลิน	๓๑	๔๗	๕๔	๓๑๒
ซิริน	๓๘	๕๖	๕๕	๖๐๔
กรดอะมิโนที่มีน้อยที่สุด	S-c*	S-c	S-c	-

S-c = กรดอะมิโนที่มีกำมะถันเป็นองค์ประกอบ

กล้วยจึงนับว่าเป็นผลไม้ที่มีคุณค่าทางอาหารสูงมาก สมแล้วที่ได้รับยกย่องว่าเป็นผลไม้แห่งปัญญา และมนุษย์เราก็ได้ใช้ปัญญานำกล้วยมาใช้บริโภคทั้งดิบ สุก ทอด กวน โดยทำเป็นอาหารได้ทั้งคาว หวาน และรับประทานเล่น หรืออาจผสมกับผลไม้ชนิดอื่นเป็นสลัดผลไม้ หรือนำมาคั้นหรือปั่นเป็นเครื่องดื่มก็ได้

หากเป็นกล้วยสด เราจะนำมารับประทานในลักษณะที่น่าสนใจดังนี้

กล้วยดิบ ที่ยังอ่อนอยู่นำมาฝานบาง ๆ แช่ล้างในน้ำที่ผสมน้ำมะนาวกันยางกล้วยเปลี่ยนเป็นสีดำ แล้วใช้เป็นผักจิ้มน้ำพริกรับประทานกับข้าว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบางจังหวัดนิยมใช้กล้วยดิบมาตำส้มตำ

กล้วยตานีดิบที่ยังอ่อนอยู่นิยมมาดองแล้วใช้รับประทานกับน้ำพริกแทนผักสด

อาหารบางชนิดเช่น แหนมเนือง มีการใช้กล้วยดิบรับประทานเป็นผักสดร่วมกับผักชนิดอื่น

กล้วยสุก ใช้รับประทานเป็นผลไม้หลังอาหาร

กล้วยบางชนิดอาจรับประทานกับข้าวเหนียวในลักษณะเดียวกับข้าวเหนียวมะม่วง

กล้วยไข่นิยมรับประทานกับกระยาสารท

กล้วยหอมหรือกล้วยบางชนิดอาจนำมาตัดเป็นชิ้นเล็ก ๆ ผสมกับผลไม้ชนิดอื่นเป็นสลัดผลไม้

กล้วยนำมาฝานเป็นแผ่นบางตามขวาง เป็นไส้แซนวิช

กล้วยหอมนำมาฝานเป็นแผ่นบางตามขวาง หรือนำมาผ่าครึ่งเป็น ๒ ซีก รับประทานกับไอศกรีมเรียกแบนนานาสปริด

กล้วยสามารถนำมาปั่นกับน้ำแข็งเป็นเครื่องดื่ม

กล้วยยังสามารถนำมาผสมเป็นเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นคอกเทล

กล้วยยังสามารถนำมาคั้นเอาน้ำ ทำเป็นน้ำกล้วยหอม

นอกจากจะรับประทานสด ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว อาจมีการนำมาปรุงแต่งเป็นอาหารด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่

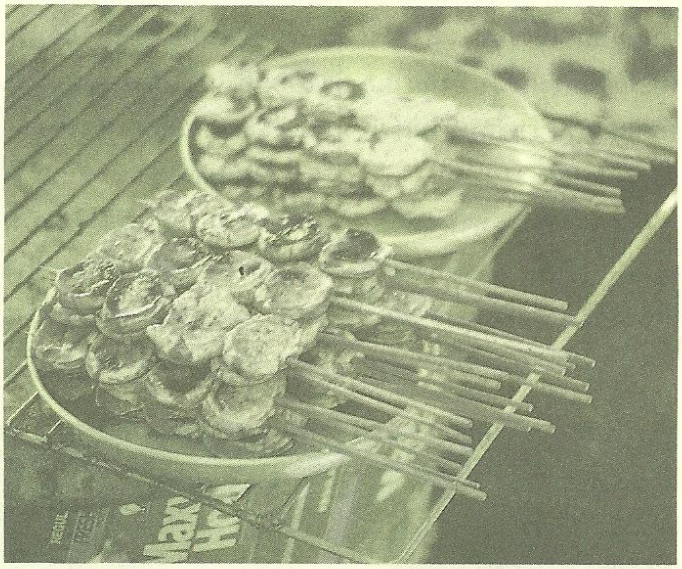

กล้วยปิ้งหรือกล้วยทับ

กล้วยน้ำว้าที่แก่จัดแต่ยังไม่สุกงอมปอกเปลือกออกแล้วปิ้งบนไฟถ่านร้อนปานกลางสุก อาจพรมน้ำเกลือเป็นชนิดเค็ม หรือชุบน้ำเชื่อมเป็นชนิดหวาน แล้วนำไปอังไฟอีกครั้งจนแห้งอาจจะทับกล้วยให้แบนก่อนชุบน้ำเกลือ หรือน้ำเชื่อมก็ได้

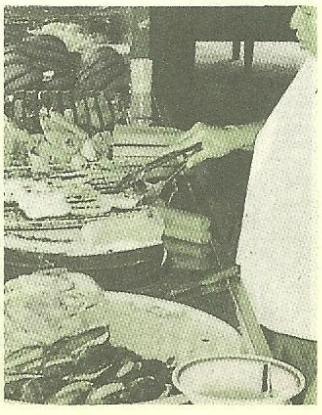

กล้วยเผา

กล้วยหักมุกทั้งเปลือกย่างหรือปิ้งบนไฟจนสุกเปลือกกล้วยจะกลายเป็นสีดำสนิท และจะปริแยกออกเห็นเนื้อกล้วยที่สุกเป็นสีเหลืองเข้มน่ารับประทาน

กล้วยทอด นิยมใช้กล้วยน้ำว้าที่แก่จัด แต่ยังไม่สุกงอม มาปอกเปลือก แล้วฝานให้หนาพอสมควรตามความยาวของผลกล้วยหนึ่งผลอาจฝานได้ประมาณผลละ ๒-๔ ชิ้น แล้วแต่ขนาดและความสมบูรณ์ของผล นำกล้วยไปชุบในน้ำแป้งข้าวเจ้าผสมน้ำกะทิและมะพร้าวขูดหยาบ ๆ ทอดลงในน้ำมันที่ร้อนจัด จนแป้งสุกกรอบ ก็นำขึ้นมาผึ่งให้สะเด็ดน้ำมัน แล้วรับประทานส่วนใหญ่จะเรียกกล้วยแขก

กล้วยหอมบางแห่งนำไปทอด แล้วรับประทานกับไอศกรีม บางแห่งอาจจะชุบแป้งสาลีแล้วจึงนำไปทอดให้ข้างนอกกรอบ ข้างในเนื้อกล้วยสุกนุ่ม อาจจะรับประทานเลยหรือรับประทานกับไอศกรีมก็ได้ หรืออาจใช้ครีมราดรับประทานก็ได้

กล้วยต้ม

กล้วยน้ำว้าที่แก่จัดอาจนำมาต้มแล้วปอกเปลือกออก เวลารับประทานใช้มะพร้าวขูดโรยหน้าใส่เกลือและน้ำตาลรับประทานโดยนำมาหั่นพอดีคำก็ได้ เรียกขนมกล้วยต้ม

กล้วยหักมุก หากไม่นำไปเผาก็นำมาต้มทั้งเปลือกแล้วโรยเกลือลงไปนิดหน่อยไม่ให้เปลือกดำ เมื่อสุกแล้วก็ปอกเปลือกออกรับประทาน

ที่จังหวัดยะลา มีกล้วยชนิดหนึ่งเรียกว่ากล้วยหิน มีลักษณะคล้ายกล้วยหักมุก แต่เปลือกหนากว่าเนื้อแข็งมาก รับประทานสดไม่ได้ต้องนำไปต้มก่อน เมื่อต้มแล้วรับประทานอร่อยมาก

ข้าวเม่าทอด เป็นกล้วยทอดที่ใช้กล้วยไข่ที่แก่จัด สุกค่อนข้างงอม นำมาปอกเปลือกแล้วใช้มะพร้าวขูดฝอย ผสมกับน้ำตาลและข้าวเม่ามาหุ้มกล้วยทั้งลูก จากนั้นชุบลงในน้ำแป้งกล้วยทอด ทอดลงในน้ำมันร้อนจัดจนแป้งและส่วน-

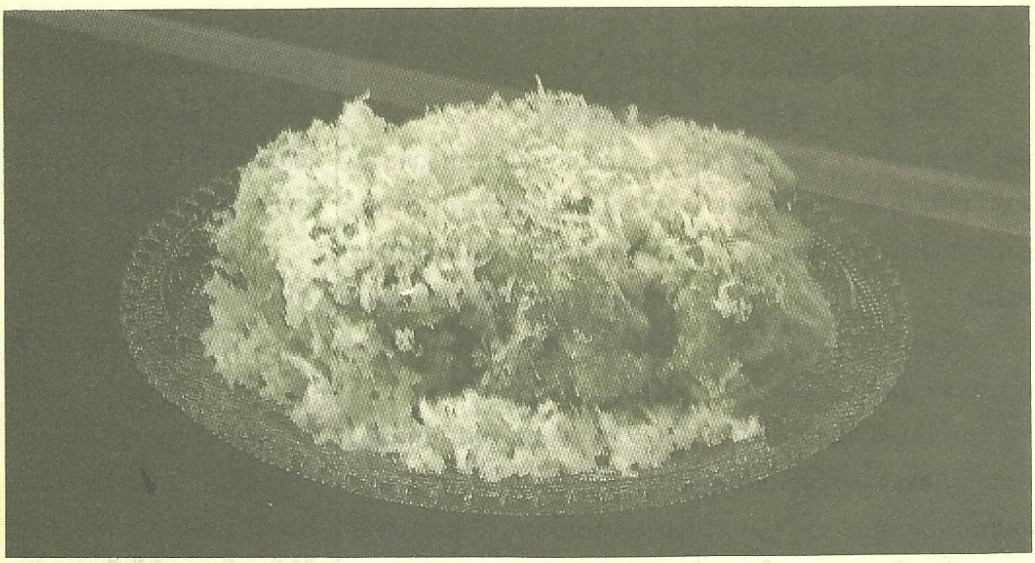

ผสมที่หุ้มกล้วยอยู่กรอบ น่ารับประทาน

ข้าวต้มผัด อาหารชนิดนี้ใช้กล้วยน้ำว้าแก่จัดค่อนข้างสุก นำมาฝานครึ่งซีกตามยาวของผลกล้วย แล้วหุ้มด้วยข้าวเหนียวที่ปรุงผสมด้วยน้ำกะทิกับน้ำตาลที่กวนเข้ากันจนเกือบสุกโดยตักข้าวเหนียวที่ปรุงไว้เกลี่ยลงบนใบตอง ซึ่งอาจจะทาน้ำมันไว้ให้ลื่นไม่ให้ข้าวเหนียวติดใบตอง วางซีกกล้วยที่ฝานไว้บนข้าวเหนียว แล้วกลบด้วยข้าวเหนียวอีกที จากนั้นม้วนใบตองห่อพับหัวท้ายประกบคู่มัดกันด้วยเชือกกล้วยหรือตอก นำไปนึ่งหรือต้มอีกครั้งจนข้าวเหนียวสุกดีก็รับประทานได้เลย มักนิยมใส่ถั่วดำลงในข้าวเหนียวด้วย

นอกจากนั้นอาจทำลักษณะเหมือนข้าวต้มผัดแต่ข้าวเหนียวไม่ต้องปรุงด้วยน้ำกะทิและน้ำตาล จากนั้นก็เอาไปนึ่งจนสุก แล้วรับประทานกับมะพร้าวขูดคลุกผสมกับน้ำตาลและเกลือเล็กน้อย เรียกข้าวต้มจิ้ม

กล้วยเชื่อม การทำกล้วยเชื่อมนี้อาจใช้กล้วยน้ำว้า กล้วยไข่ กล้วยหักมุกก็ได้ ปอกเปลือกผ่าซีกตามยาว และตามขวางเป็น ๔ ส่วน เพื่อให้สุกง่ายเมื่อนำไปเชื่อม สำหรับกล้วยไข่นิยมเชื่อมทั้งลูกโดยต้มกล้วยในน้ำเชื่อมที่ไม่เข้มข้นนักจนสุก

การรับประทานกล้วยเชื่อมให้อร่อย อาจมีการโรยหัวกะทิสด บางแห่งอาจโรยน้ำแข็งนิดหนึ่ง ทำให้ทั้งหวานหอม เค็มนิด ๆ และเย็นชื่นใจอีกด้วย

กล้วยบวชชี อาหารที่ทำจากกล้วยชนิดนี้ อาจใช้กล้วยน้ำว้าหรือกล้วยไข่ก็ได้มักนิยมกล้วยที่ดิบหน่อย นำไปต้มในน้ำกะทิ ผสมน้ำตาลกับเกลือปรุงรสหวานเค็มตามใจชอบ

ขนมกล้วย ขนมชนิดนี้ใช้กล้วยที่สุกงอมมายีผสมแป้งข้าวเจ้า แล้วปรุงรสด้วยน้ำตาลเกลือ และโรยหน้าด้วยมะพร้าวขูด เดิมจะใช้ห่อใบตอง หรืออาจใส่กระทงใบตอง แล้วนำไปนึ่ง ปัจจุบันมีการนำไปใส่ในพิมพ์รูปต่าง ๆ คล้ายขนมเค้ก

ทาร์ตกล้วย ขนมชนิดนี้ใช้แป้งสาลีนวดกับไข่ เนย และน้ำตาล จนได้ที่แล้วแผ่ลงในถาดแบน ๆ ให้เนื้อแป้งหนาพอควร แล้วเรียงกล้วยน้ำว้าสุกปอกเปลือกฝานเป็นแว่นบาง ๆ วางให้เต็มบนแผ่นแป้ง แล้วโรยเกล็ดน้ำตาลลงบนชิ้นกล้วยให้ทั่วเพื่อให้สีสวย และหอมเป็นน้ำตาลไหม้ แล้วนำเข้าเตาอบให้สุกโดยใช้ไฟขนาดกลาง

เค้กกล้วย มีการทำหลายรูปแบบ

เค้กกล้วยหอม จะนำกล้วยหอมมาปอกเปลือกแล้วบดให้ละเอียดผสมแป้งทำเค้กแล้วนวด จากนั้นนำไปเข้าเตาอบ

เค้กกล้วยหอมอีกลักษณะหนึ่ง จะทำตามวิธีเดิมแต่ใช้กล้วยหอมฝานเป็นแผ่นบาง ๆ วางไว้ข้างหน้า

(ต่อหน้า ๘๓)

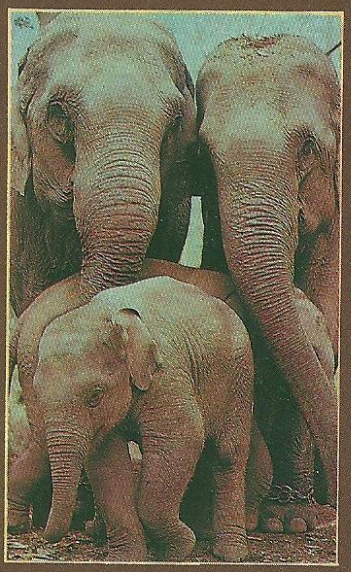

กฎหมายกับการทารุณสัตว์

สถิตย์ เล็งไธสง

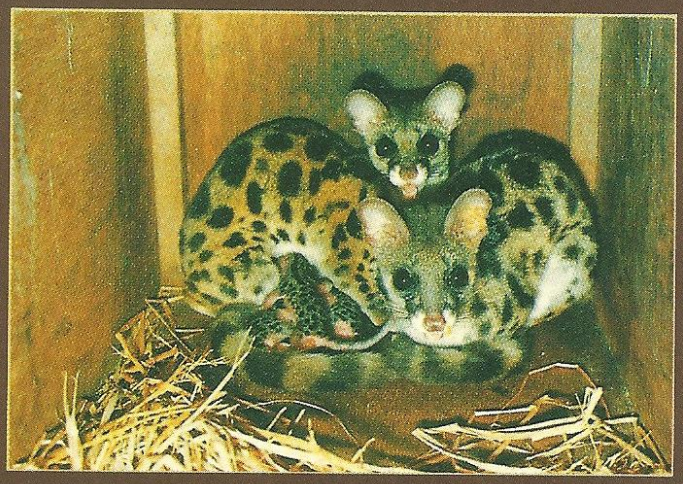

ผมเป็นคนรักสัตว์คนหนึ่ง เพราะว่า

- สัตว์เป็นสิ่งที่มีคุณต่อมนุษย์ โค กระบือ ใช้ไถนา ม้าใช้ขับขี่ สุนัขไว้เห่าไล่ขโมย ปูปลาเป็นอาหาร งูไว้จับหนูกิน ทำให้หนูไม่ระบาดกัดต้นข้าวและพืชไร่เสียหาย แม้แต่จิ้งจก ตุ๊กแก คางคก กบ เขียด มันก็ช่วยจับแมลง

- มูลของสัตว์เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดิน เป็นอาหารของพืชซึ่งเป็นอาหารของเรา

- สัตว์เป็นสิ่งประดับโลก แมลงส่งเสียงร้องในยามรัตติกาลประสานเสียงเล็กบ้างใหญ่บ้าง บางตัวอยู่ใกล้ บางตัวห่างออกไปในไพรสณฑ์ ไพเราะวังเวง กล่อมอารมณ์ของคนได้ดีกว่าเสียงดนตรี

- สัตว์เป็นเพื่อนที่แสนดี โดยเฉพาะสุนัขมันรักเจ้าของและมีความกตัญญูต่อคนมาก บางคนรักถึงขนาดมีห้องนอนพิเศษให้สุนัขอยู่

ในหลวงรัชกาลที่ ๖ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรักย่าเหล สุนัขตัวโปรดของพระองค์ ถึงกับทรงสร้างอนุสาวรีย์ย่าเหลไว้ที่นครปฐมเท่าทุกวันนี้

ประการสุดท้ายก็คือ สัตว์นั้นเขาพูดไม่เป็น เขามีชีวิต

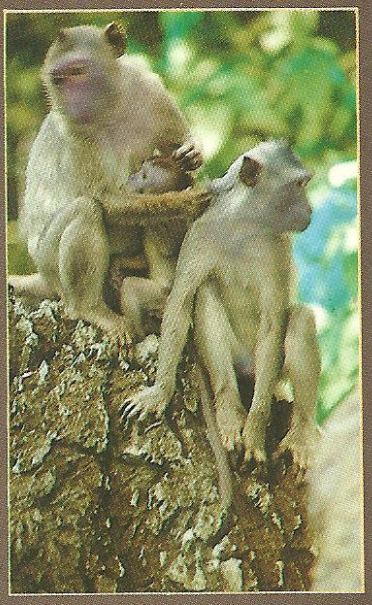

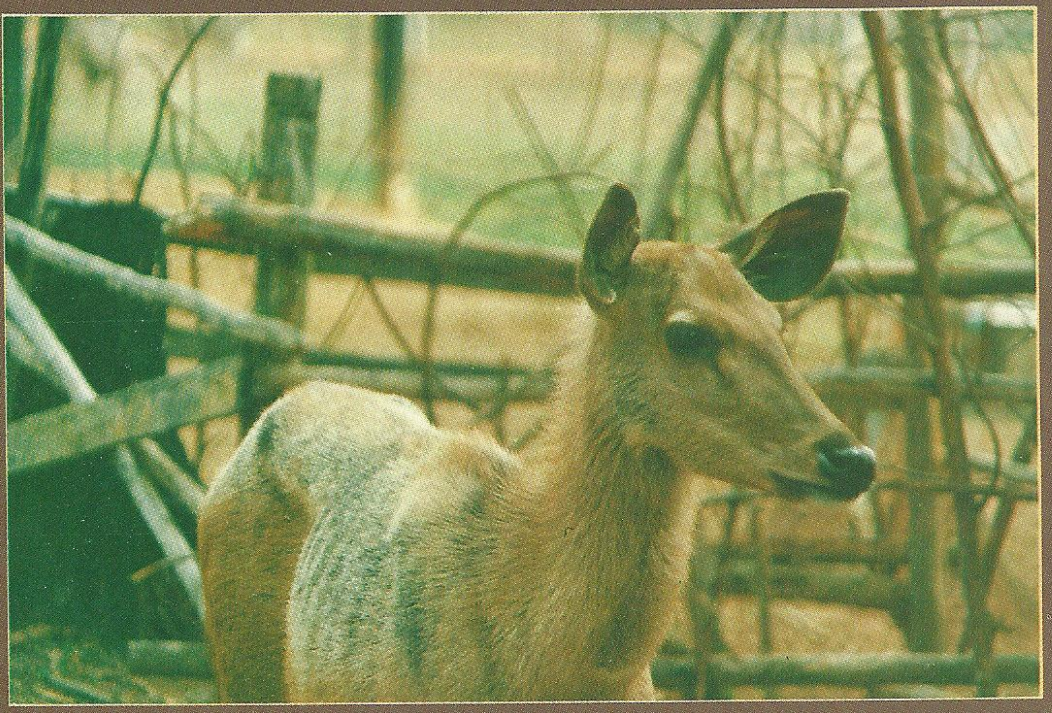

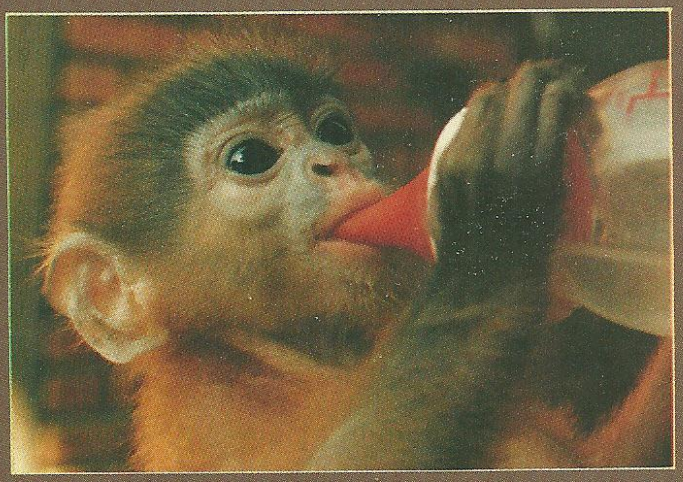

เหมือนมนุษย์ รู้จักหิว รู้จักเจ็บ รู้จักปวด มนุษย์จะจับ จะขัง จะเฆี่ยน จะตี เขาไม่มีปัญญาที่จะร้องขอความเมตตาจากคนอย่างดีก็ร้องด้วยความกลัวตามประสาของมัน

พระเจ้ากรุงอังกฤษพระองค์หนึ่งทรงโปรดสุนัขของพระองค์มาก เพราะมันแสนรู้ วันหนึ่งพระองค์เสด็จออกล่าสัตว์ ให้สุนัขตัวนั้นเฝ้าพระกุมารของพระองค์ ครั้นเสด็จกลับได้เห็นสุนัขตัวโปรดปากเต็มไปด้วยเลือดวิ่งออกมารับ แต่ไม่เห็นพระกุมาร ก็ทรงนึกว่าสุนัขกัดพระกุมารจนสิ้นพระชนม์ไปแล้ว จึงถอดพระแสงออกแทงด้วยความพิโรธ สุนัขตัวนั้นล้มตัวลงให้แทงด้วยความภักดี และร้องด้วยความเจ็บปวดก่อนสิ้นใจ เสียงร้องของสุนัขทำให้พระกุมารตกใจร้องจ้าอยู่ภายในผ้าที่สุนัขตัวนั้นตามไปคลุมไว้ ไม่ห่างจากพระกุมารมีร่างของหมาป่าตัวหนึ่งนอนตายอยู่ พระองค์จึงทรงทราบความจริงว่า หมาป่าตัวนั้นเข้ามาในพระราชวังจะกัดพระกุมารจึงถูกสุนัขที่แสนดีของพระองค์กัดจนตาย พระองค์เสียพระทัยอย่างสุดซึ้ง ตรอมพระทัย ไม่พูดจาอยู่มาอีกไม่นานก็สวรรคต

ท่านจะเห็นได้ว่ามนุษย์รักสัตว์มาแต่บรรพกาลไม่เป็นแต่เรา บ้านอื่นเมืองอื่นเขาก็รักรักมากกว่าเราเสียอีก ผมไปเยี่ยมบุตรหลานที่เยอรมัน เช้าวันหนึ่งได้ไปเก็บลูกเชอรี่และสตรอเบอรี่ที่ไร่ของลูก เห็นกวางวิ่งไปตามพงหญ้าข้างล่างสวนซึ่งเป็นที่ลาด ผมถามลูกว่าทำไมเขาไม่ยิงกวางเอาไปกินเป็นอาหาร ลูกตอบว่าที่นั่น

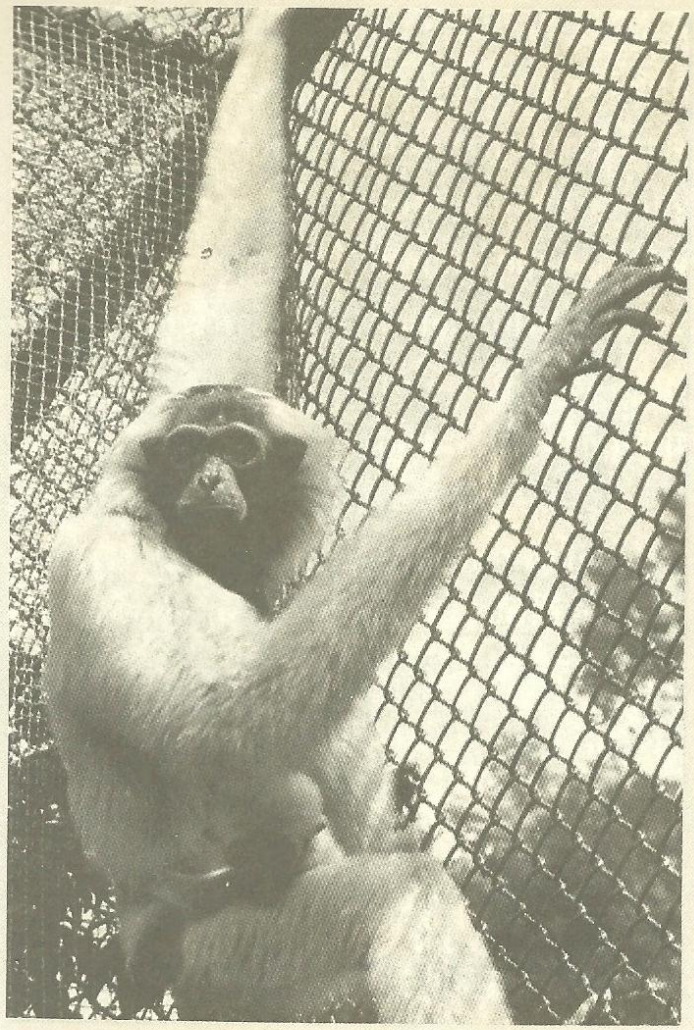

เขารักสัตว์ป่าพอ ๆ กับรักเพื่อนบ้าน แล้วชี้มือไปที่วัตถุสีดำคล้ายน้ำมันวางไว้เป็นระยะที่เชิงเนินสวน พลางพูดว่า

"นั่น คุณพ่อเห็นอะไรไหม สีดำ ๆ นั้น เป็นน้ำมันกันกวาง ละ มันได้กลิ่นจะไม่เข้ามาในสวนกินพืชผักของชาวบ้าน ไม่มีทางที่เขาจะทำร้ายมัน"

ลูกสาวผมหัวเราะก่อนที่จะพูดต่อไปว่า

"คุณพ่อเดินทางทั่วโลก เคยเห็นประเทศไหนบ้าง นอกจากประเทศไทยที่จับสัตว์มาขังทรมานไว้ขาย"

ผมไม่พูดเพราะรู้ว่าบางประเทศในเอเชียยังป่าเถื่อนกันอยู่มาก

ใจผมแวบไปที่สกลนคร ซึ่งมีนายทุนคนหนึ่งรับซื้อตุ๊กแกชาวบ้านจับมันมาขายนับร้อยนับพันตัว มันถูกขังและถูกฆ่าอย่างทารุณ ซึ่งนั่นคือความหายนะของชาติ เพราะทำให้เราขาดสัตว์กินแมลง ทำให้ศัตรูพืชเพิ่มจำนวน กัดต้นข้าว ต้นกล้าและพืชไร่ คนต้องซื้อยาฆ่าแมลงมาฉีด คนกินยาฆ่าแมลงเข้าไปเกิดการสะสมสารพิษในร่างกายทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เจ็บป่วยล้มตายโดยไม่ปรากฏสาเหตุ

ผมเคยซื้อเต่าข้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองมาปล่อยที่สระหน้าบ้านผม ปรากฏว่ามันตาย ผมเข้าใจว่ามันอดอาหารมาแรมเดือนจนขาดอาหาร และเมื่อถูกปล่อยก็ไปไม่รอดจึงตาย เมื่อเดินผ่านคนขายสัตว์พวกนี้ผมก็ได้แต่สงสารมัน น้ำตาซึม ช่างมีอยู่มากมายเหลือเกินทั่วทุกหนแห่งของประเทศ คนอื่นที่มีความรู้สึกอย่างผมก็คงมีมาก ผมได้เห็นเขาออกโทรทัศน์หลายหนห้ามคนซื้อสัตว์พวกนี้ปล่อย เพราะเท่ากับส่งเสริมให้พวกใจบาปเหล่านี้ทรมานสัตว์ต่อไป

เมื่อไม่กี่วันมานี้ผมไปออกกำลังที่สวนสาธารณแห่งหนึ่ง ได้เห็นชายคนหนึ่ง ขังงูสารพัดชนิดไว้ในกรงเพื่อให้คนซื้อกินดี ถ้ามีใครจะลองแกก็จะบอกให้ชี้ว่าจะเอาตัวไหน แล้วแกจะจับคอมันลากออกมาใช้เท้าเหยียบหางมันดึงให้ตัวตึง แล้วใช้มีดคมกรีดตรงท้องเอาดีมันออกมาใส่เหล้าส่งให้ผู้ซื้อที่โง่เขลาคนนั้น ตัวผมเองได้แต่ยกมือขึ้นเช็ดน้ำตา สงสารงูก็สงสาร สงสารคนกินก็เท่ากัน เพราะเขาจะต้องเจ็บป่วยด้วยโรคพยาธิที่อยู่ในดีงูนานาชนิด ตามที่ผมทราบมาจากคุณหมอที่พูดทางโทรทัศน์ และคนขายกับคนกินจะต้องรับผลแห่งวิบากกรรมที่เขาทำบาปนั้นด้วย เดี๋ยวผมจะเล่าให้ฟังถึงเรื่องวิบากกรรมที่ผมเคยพบเห็น และได้ยินมา

แต่พวกบัวใต้น้ำนี้นะเขาไม่รู้บาปรู้กรรมหรอก ขอให้ได้เงินก็พอใจแล้ว ผมจึงมาคิดว่า ใช้มาตรการทางกฎหมายบังคับมันดีไหม เวลานี้ทางการก็กำลังตื่นตัวจับคนที่จับสัตว์มาขัง มาฆ่าเนือง ๆ ดังที่เราได้ยินเสมอ แต่ที่จับ ๆ กันอยู่นั้นเป็นการจับผู้มีสัตว์ใหญ่ไว้ในความครอบครอง ยังไม่มีการจับคนฆ่าสัตว์เล็กสัตว์น้อย เช่น ตุ๊กแก กิ้งก่าเลย คล้ายกับว่าสัตว์พวกนี้ไม่มีหัวใจ

ความจริงกฎหมายของไทยคนทารุณสัตว์โดยไม่แยกว่าเป็นสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ ขอยกประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 381 มาให้ดูดังนี้ :

"ผู้ใดกระทำการทารุณต่อสัตว์ หรือ ฆ่าสัตว์ โดยให้ได้รับทุกขเวทนาอันไม่จำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

พวกที่ขังเต่า ขังนกไว้แรมเดือนเพื่อขายนั้น ถ้าให้กินอาหารสมบูรณ์พูนสุขก็คงไม่ใช่การทารุณนัก แต่พวกที่ขายสัตว์พวกนี้ร้อยทั้งร้อย-ไม่ให้สัตว์กินอาหารหรอกครับ ผมเคยถามว่าให้เต่ากินอาหารบ้างไหม เขานิ่งอึ้งแล้วตอบผมอ้อมแอ้มว่า

"ให้กินน้ำค่ะ"

หมายความว่าเขาเอาน้ำ

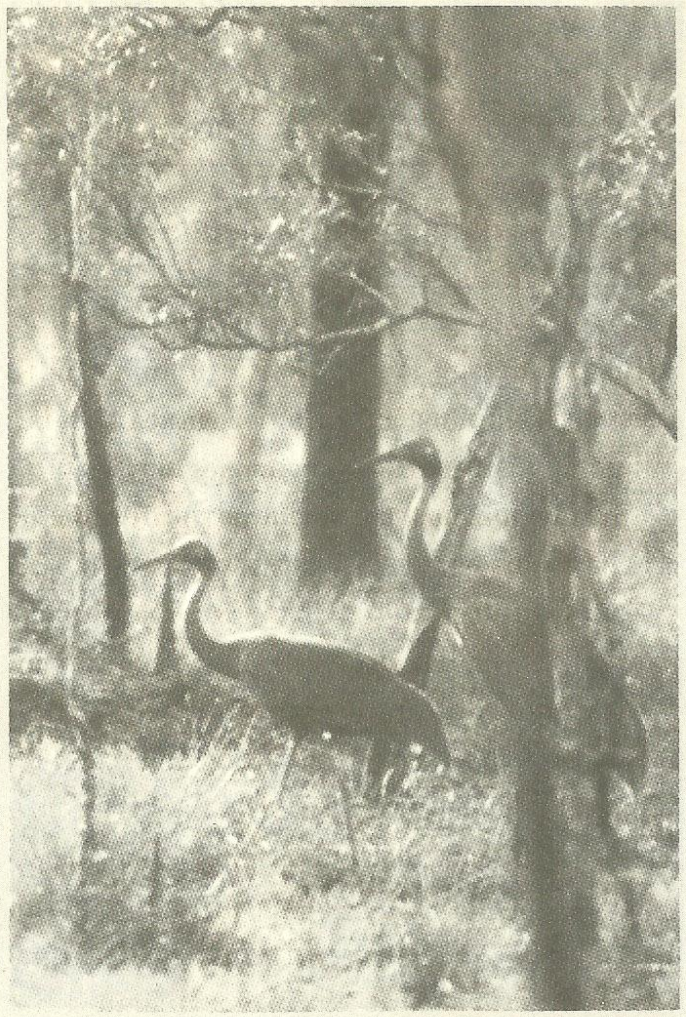

พรมหลังมันตอนที่นำกลับมาขังไว้ที่บ้านในสภาพเดิม ส่วนนกก็จะให้กินอาหารบ้าง ได้กินน้ำบ้างไม่ได้กินบ้าง ที่ทนไม่ได้ก็จะตายไปทีละตัวสองตัว เพราะเขาขายแพง ตายครึ่งขายครึ่งก็ยังมีกำไร

การที่เขาให้สัตว์กินอาหารบ้างเพื่อประทังชีวิตนั้น ย่อมจะเป็นการทารุณสัตว์อยู่ดี เพราะมันอยู่ในสภาพที่ทรมานจนบางตัวต้องตายไป

ท่านลองไปดูเถิดเจ้าเต่าทั้งหลายที่มันดิ้นหาทางออกอยู่ในร่างแหวันแล้ววันเล่านั้น มันจะทรมานสักปานใด งูที่คอยเวลาที่จะถูกผู้ขายจับมากรีดเอาดีออกให้คนกิน ไม่ได้กินอาหารจนผอมโซ ปากเจ่อจนเป็นแผลทุกตัวเพราะกระเสือกกระสนไปตามลวดตาข่ายหาทางออกนั้น มันแสนจะทรมาน ถ้ามีใครจับคนพวกนี้มาฟ้องศาล ผมจะตัดสินว่าจำเลยทำทารุณต่อสัตว์ และจะจำคุกเต็มเดือนเลยทีเดียว

สำหรับสัตว์ต่าง ๆ เหล่านั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นทรัพย์ที่ใช้ในการกระทำผิดและริบเป็นของแผ่นดินเอาไปปล่อยไว้ในสวนสัตว์เปิดให้เขาได้อิสรภาพ รักษาดุลแห่งธรรมชาติเป็นคุณแก่มนุษย์ต่อไป ตราบสิ้นอนันตกาล

ส่วนคนที่กรีดท้องเอาดีงูออกมาทั้งเป็นนั้น นอกจากจะทารุณสัตว์ก่อนฆ่าแล้วยังเป็นการฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกขเวทนาอันไม่จำเป็นด้วย ที่ว่าไม่จำเป็นก็เพราะเขาสามารถที่จะฆ่ามันให้ตายก่อนควักเอาดีมันออกมาโดยไม่จำเป็นต้องควักเอาดีของมันขณะที่ยังมีชีวิตอยู่เลย ได้ชื่อว่าฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกขเวทนาโดยไม่จำเป็น เป็นการกระทำ ๒ กรรมต่างกัน ศาลมีอำนาจลงโทษจำคุก ๒ กระทง กระทงละ ๑ เดือน จะปรับด้วยก็ได้ และสัตว์นั้นก็เป็นทรัพย์ที่ใช้ในการกระทำผิดและริบได้ด้วย

ผมจึงขอวิงวอนเจ้าหน้าที่บ้านเมืองผู้เกี่ยวข้องได้โปรดจับกุมคนพวกนี้ให้หมดไปจากสังคมไทยด้วย และขอเชิญชวนประชาชนให้ละเว้นจากการซื้อสัตว์พวกนี้ปล่อย เพราะเท่ากับส่งเสริมให้คนพวกนี้จับสัตว์มาทรมาน และถ้าเห็นใครจับจิ้งจกตุ๊กแกมาขายต้องให้สติเขาด้วยว่า เขากำลังทำลายธรรมชาติและทำลายตนเอง

ในส่วนของผู้กำลังก่อกรรมทำเข็ญอยู่นั้นผมก็ขอวิงวอนให้เปลี่ยนอาชีพไปทำมาหากินอย่างอื่น ซึ่งไม่มีบาปมีกรรมด้วย ท่านจะได้ไม่ต้องเสวยวิบากกรรม คือ เกิดชาติหน้าท่านจะต้องถูกจับไปขังหรือติดคุกนาน ๆ จนตายก็ได้

ท่านอย่านึกว่าบุญกรรมไม่มี ผมเห็นมาด้วยตนเองก็มาก

เมื่อสมัยผมเป็นเด็กมีหญิงคนหนึ่งที่หมู่บ้านของผมชื่อยายเสาร์ แกตัดขาไข่ตัวหนึ่งซึ่งขึ้นไปขี้บนเรือนของแก ต่อมาแกก็ได้บุตรสาวขาด้วนชื่อคูณ ยังมีชีวิตอยู่ถึงปัจจุบันนี้ ตอนยายเสาร์จะสิ้นลมหายใจแกมีอาการเจ็บปวดดิ้นรนเหมือนถูกตัดขา ทางพระว่า แกจะต้องไปสู่ทุคติอย่างแน่นอน

วันหนึ่งผมฟังรายการวิทยุซึ่ง ดร.วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร เป็นผู้ดำเนินรายการ ผู้พูดเล่าว่าสมัยที่ท่านเป็นหนุ่มผู้เลี้ยงนกเขาใจร้ายคนหนึ่งจับนกเขาที่ไม่ขันดั่งใจของแกมาควักลูกตาทั้งสองข้างออกแล้วปล่อยให้มันบิน มันไปตาย ต่อมาตาคนนั้นก็ป่วยเป็นโรคตาและมีอาการทรมานดุจนกที่ถูกควักลูกตา แกใช้มือควักลูกตาตัวเองออกทั้งสองข้าง เจ็บปวดครวญครางอยู่ได้ ๑๐ วันก็สิ้นใจ

ท่านผู้อ่านที่รัก เราจงมารักและสงวนสัตว์ป่ากันเถิด และอย่าได้จับมันมาทรมาน เห็นใครทำก็ขอให้บอกเขาด้วยว่ามันผิดกฎหมายและบาปกรรม ผมเชื่อว่าคนจะมีความสำนึกดีขึ้นและช่วยรักษาดุลธรรมชาติของชาติไว้ได้ไม่มากก็น้อย

ทำปลาย่างรมควันขายก็ได้กำไรดี

ชาคริต จุลกะเสวี

ในอดีตที่ผ่านมานั้น พี่น้องประชาชนชาวไทยเรา ส่วนใหญ่จะฝากการดำรงชีวิตไว้กับไร่-นา กับป่าเขา และน้ำ คือ ทำไร่ทำนาเป็นแหล่งผลิตพืชผลการเกษตรเพื่อยังชีพ และขายนำมาซึ่งเงินตราสำหรับใช้สอย ส่วนป่า-เขาก็คือแหล่งที่จะหาอาหารและเชื้อเพลิง คือ มีทั้งพวกสัตว์ป่า พืชผักและผลไม้ รวมทั้งได้ฟืนมาใช้เป็นเชื้อเพลิงให้พลังงานความร้อน นอกจากนี้ในป่า-เขาก็ยังมีทรัพยากรธรรมชาติอีกมากมายอยู่ด้วย ส่วนน้ำนั้น ส่วนใหญ่ก็คงต้องพึ่งพาน้ำฝนในธรรมชาติ และแหล่งน้ำลำธารเท่าที่พอจะมีอยู่นั้นด้วยเป็นสำคัญ

แต่เมื่อจำนวนประชากรได้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ปัจจุบันนี้พื้นดินเดิมที่มีอยู่นั้น ก็ไม่สามารถจะขยับขยายออกไปอีกได้แล้ว พื้นที่ทำมาหากินอย่างแต่ก่อนนั้นมีจำกัดลงทุกที สภาพของสังคมก็ได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลา การแข่งขันแย่งชิงพื้นที่สำหรับทำกินและที่อยู่อาศัยเหล่านั้น ได้ทำให้สภาพป่าความสมบูรณ์ของป่าถูกบุกรุกทำลาย จนเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วและน่าวิตกยิ่ง

บัดนี้จึงจำเป็นต้องเร่งช่วยกันแก้ไขโดยรีบด่วน เพื่อพัฒนาสภาพธรรมชาติแต่ดั้งเดิมนั้นให้กลับฟื้นคืนสภาพธรรมชาติที่ดีขึ้นให้จงได้ จึงสมควรหยุดการทำลายลงได้แล้ว ก่อนที่จะสายจนเกินไป

เมื่อการพัฒนาได้ทำให้มีป่าดี-มีน้ำธรรมชาติดีขึ้นแล้ว ปลาซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในน้ำ ก็คงจะมีทางให้กลับมาแพร่ขยายพันธุ์ได้ดีกว่าในปัจจุบันนี้ และคำพังเพยที่ว่า "ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว" ของประเทศไทยเรานั้น ก็คงจะกลับเป็นความจริงขึ้นมาได้อีกครั้ง ถ้าหากพี่น้องชาวไทยทุกท่าน จะได้ร่วมช่วยกันรณรงค์ดำเนินการอนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างถูกต้อง และอย่างจริงจังต่อเนื่องกันไปด้วย

เรื่องการป้องกันและอนุรักษ์พันธุ์ปลาไทยที่หายาก ให้คงมีอยู่สืบแพร่พันธุ์ต่อไปได้นั้น ต้องขอยกนิ้วให้กับกรมประมงที่ได้ให้ความสนใจและเร่งดำเนินการทางด้านนี้ขึ้นทันเวลา ทั้งการปลูกฝังจิตสำนึกควบคู่กับการใช้ตัวบทกฎหมาย ให้ละเว้นการจับปลาทั้งในขณะที่กำลังมีไข่ และที่กำลังอยู่ในวัยตัวอ่อนอยู่ ให้จับปลาไปใช้ประโยชน์ได้เฉพาะตัวที่เติบโตได้ขนาดเหมาะสมแล้วเท่านั้น ช่วยให้ลูกปลามีโอกาสเติบโตต่อไปได้เต็มที่

ประกอบกับนักวิชาการประมงไทยเรามีฝีมือดี ใช้หลักวิชาการประมงแผนใหม่ ทำการผสมเทียมช่วยอนุรักษ์พันธุ์ปลาที่หายาก ๆ หรือที่จวนจะสูญพันธุ์ไปจากเมืองไทยแล้ว ให้กลับมีทางขยายพันธุ์เพิ่มเติมขึ้นไว้ได้สำเร็จหลายสิบชนิดแล้ว แม้แต่ปลาบึกที่ได้จากแม่น้ำโขงตัวใหญ่โตมาก นักวิชาการประมงไทยก็เป็นชาติแรกในโลก ที่จับปลาบึกเอามาทำการผสมเทียม ขยายแพร่พันธุ์ส่งไปเลี้ยงในแหล่งน้ำต่าง ๆ ทั่วประเทศได้สำเร็จแล้วเช่นกัน จึงไม่ต้องกลัวปลาที่หายาก ๆ เหล่านั้นจะสูญพันธุ์ไปอีกแล้ว

ทางกรมประมงได้จัดหน่วยงานให้ช่วยดำเนินการอนุรักษ์และแพร่ขยายพันธุ์ปลา

ปลาบึกที่ได้จากแม่น้ำโขงตัวใหญ่โตมาก
นักวิชาการประมงไทยก็เป็นชาติแรกในโลก
ที่จับปลาบึกเอามาทำการผสมเทียม
ขยายแพร่พันธุ์ส่งไปเลี้ยงในแหล่งน้ำต่าง ๆ ทั่วประเทศ

ไทยที่ใกล้จะสูญพันธุ์ โดยใช้วิชาการแผนใหม่เข้าช่วยด้วยแล้ว โดยได้จัดตั้งขึ้นไว้ในหน่วยงานของสถานีประมงน้ำจืดในบางจังหวัด ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อกิจการประมงไทยเราได้เป็นอย่างยิ่ง

พูดถึงเรื่องปลาแล้วก็น่าภูมิใจ ที่การพัฒนาทางด้านการเลี้ยงปลาของเกษตรกรไทยเรานั้น ได้มีความเจริญก้าวรุดหน้าไปมากแล้ว แม้แต่ในที่ดินนาซึ่งเสื่อมความสมบูรณ์เสียหายไปแล้ว ปลูกข้าวไม่ค่อยจะได้ผลดี ก็ยังมีทางดัดแปลงที่นาเหล่านั้นให้กลับคืนดีขึ้น โดยใช้ประโยชน์ทางการเกษตรด้านอื่น ๆ ทดแทนได้ ถ้าปลูกพืชไร่พืชสวนอะไรได้ ก็ควรดัดแปลงทำไปตามความเหมาะสมเถิด

และในปัจจุบันนี้ ก็อยากจะขอเสนอแนะเกษตรกรในชนบท ให้ใช้ระบบการทำไร่-นาสวนผสม โดยให้มีการเลี้ยงปลาเข้าไว้ด้วยอีกส่วนหนึ่ง รับรองว่าจะไม่ผิดหวังเรื่องรายได้ ที่จะได้รับจากการเลี้ยงปลาซึ่งจะมีมาเป็นรายได้เสริมเป็นทุนรองรับ ช่วยให้เราเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ ก่อน แล้วค่อย ๆ แก้ไขดัดแปลงการปฏิบัติต่าง ๆ ให้มันถูกทาง ผลิตสิ่งที่พอมีลู่ทางขายในตลาดได้ แล้วขยายโครงการออกไปให้กว้างขวางขึ้นได้ภายหลัง ก็จะมีความสำเร็จที่ดีขึ้นได้อย่างแน่นอน

ยิ่งถ้าได้ร่วมมือร่วมใจกันทำการพัฒนาร่วมกันทั้งหมู่บ้านทั้งตำบลได้ก็จะยิ่งดี อย่างที่บางจังหวัดได้เริ่มจัดตั้งโครงการธนาคารอาหารชุมชนขึ้นแล้ว และก็สามารถดำเนินการเป็นผลสำเร็จดีมาก ก็มีให้ติดตามดูเป็นตัวอย่างได้หลายแห่งแล้ว อย่างเช่น โครงการประมงหมู่บ้านในจังหวัดต่าง ๆ เหล่านั้น เป็นต้น

คือเมื่อโครงการประมงหมู่บ้านนี่ ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากพี่น้องชาวบ้านนั้นด้วยดีแล้ว ทางกรมประมงก็ได้เข้าไปช่วยเป็นหัวแรง ระดมกำลังช่วยกันทำการขุดลอกหนองน้ำเก่าซึ่งตื้นเขินที่มีอยู่แล้ว ทางราชการก็ได้จัดพัฒนาขึ้นให้เป็น **"ทำนบปลา"** ตามโครงการประมงหมู่บ้านระหว่างการปรับปรุง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนก็เช่นที่ *"หนองบัว-หัวช้าง"* ในจังหวัดสุรินทร์ ที่โครงการนี้ได้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงปลา ให้แก่ประชาชนทั้งหลายในหมู่บ้านนั้น โดยชาวบ้านได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการเลี้ยงปลาขึ้นมาชุดหนึ่ง เพื่อให้ดำเนินการนี้โดยตรง และให้อยู่ในความรับผิดชอบ ของสถานีประมงน้ำจืดจังหวัดสุรินทร์ ต่อจากนั้นก็ได้หาพันธุ์ปลาที่เลี้ยงง่าย ๆ เช่น ปลานิล ปลาไน ปลาตะเพียน ปลายี่สกเทศ ลูกปลาตัวเล็ก ๆ ขนาดยาวเพียง ๒-๓ เซนติเมตร รวมกันเป็นจำนวนประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ ตัว นำลงปล่อยเลี้ยงในหนองน้ำที่ว่านี้

เมื่อปล่อยเลี้ยงไว้เป็นเวลาเวลา ๘ เดือน ก็สามารถจับปลาขายในครั้งแรกได้ รวม ๒๐,๕๒๕ บาท คือ เฉลี่ยได้ผลผลิตปลา ๘๔.๕ กิโลกรัมต่อไร่ นี่ในปีแรกนะครับ ก็แบ่งเงินที่ขายปลาได้เอาไว้ซื้อพันธุ์ปลาสำหรับใช้ปล่อยเลี้ยงต่อไปรุ่นที่สองได้อีก โดยที่ยังมีเงินเหลือเก็บเป็นกองกลางไว้อีกส่วนหนึ่งด้วย

พอเลี้ยงได้ครบปีที่สอง เกษตรกรรู้จักปรับปรุงวิธีการเลี้ยงดูได้ดีขึ้นแล้ว เมื่อเลี้ยงต่อไปได้ครบ ๘ เดือนแล้วก็ทำการจับปลาครั้งที่สอง ซึ่งสามารถจับได้เพิ่มขึ้นอีกเป็นอันมาก คือ จากที่เคยได้ผลเฉลี่ยจากปีแรกเพียง ๘๔.๕ กิโลกรัมต่อไร่นั้น ก็ได้เพิ่มขึ้นเป็น ๓๒๓.๖ กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรที่นั่นดีใจไปตาม ๆ กันทั้งหมู่บ้าน

ในการเลี้ยงปลาปีที่สามก็มีความชำนาญกันดีขึ้นมาก จึงเริ่มมีการขยายทำการเลี้ยงได้มากขึ้น จนกระทั่งโครงการประมงหมู่บ้านแห่งนี้ ได้ช่วยให้ประชาชนในหมู่บ้านนี้ สามารถจับปลาบริโภคกันได้ตลอดทั้งปี แทนที่จะจับปลานั้นเพียงปีละครั้งอย่าง ๒ ปีแรก แต่ก็ได้มีการตกลงกำหนดวิธีการจับปลานี้อย่างมีระบบที่ดี คือ ให้จับได้เพียงสัปดาห์ละครั้ง และกำหนดเครื่องมือให้จับแต่ปลาใหญ่แล้ว ขายให้พี่น้องประชาชนสมาชิกในหมู่บ้านนั้นได้ใช้บริโภคกันเองได้ ในราคา

เพียงกิโลกรัมละ ๑๕ บาท และมีขายให้ประชาชนชาวบ้านอื่น ๆ ได้ในราคากิโลกรัมละ ๒๐ บาท รายได้จากการขายปลาได้นี้ก็รวบรวมเข้าไว้เป็นของส่วนกลาง

ต่อจากนั้นความสำเร็จของโครงการประมงหมู่บ้าน ซึ่งร่วมแรงร่วมใจกันทำอย่างมีระเบียบวินัยดีดังกล่าวแล้วนั้น พี่น้องเกษตรกรชาวหมู่บ้านนี้ก็ได้รับการแนะนำเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลให้ขยายกิจการเข้าสู่โครงการธนาคารอาหารชุมชนต่อไปด้วยแล้ว ไม่ได้หยุดยั้งความสำเร็จไว้เพียงแค่นั้น หากแต่ได้ขยายผลต่อไปอีกอย่างกว้างขวางเชียวละ เพื่อความเป็นอยู่มีชีวิตที่ดีขึ้นของชาวบ้านทุกคนในหมู่บ้านนั้น

ได้มีการนำเงินรายได้จากการขายปลาตามโครงการแรกเข้าไปเป็นกองทุนทำการเพาะ-ปลูก ทำการเลี้ยงเป็ดและหมู ซื้อเครื่องบดอาหารสัตว์ ทำการขุดบ่อน้ำกินน้ำใช้ให้มากขึ้นทั่วหมู่บ้าน โดยเฉพาะเรื่องการเลี้ยงเป็ดและหมูนี้ ก็ได้ขอให้ทางสถานีบำรุงพันธุ์สัตว์จังหวัดสุรินทร์ ช่วยแนะนำดูแลให้อย่างใกล้ชิดด้วยตลอดขั้นตอน

หากสมาชิกคนใดต้องการจะลงทุนทำการเกษตรสาขาใดเพิ่มเติม ก็ส่งโครงการขอยืมเงินจากธนาคารอาหารชุมชนที่ตั้งกันขึ้นแล้วนั้นได้ ไม่ว่าจะเอาไปทำการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์อะไร เมื่อขายผลผลิตนั้นได้แล้ว ก็ให้นำส่งใช้เงินยืมธนาคารอาหารชุมชนนั้นได้ จะทะยอยส่งอย่างไรหรือจะส่งได้ทั้งหมดเลย ก็ตกลงกันได้ตามความเหมาะสม ด้วยสมาชิกในหมู่บ้านนั้นเองที่เป็นผู้ช่วยกันควบคุมดูแล ช่วยกันรักษาผลประโยชน์ของธนาคารนี้กันเอง ซึ่งจากที่ได้เริ่มปฏิบัติมาจนถึงขณะนี้ ก็สามารถดำเนินการไปได้เรียบร้อยดีน่าสนใจมาก

คือเมื่อเงินที่มีผู้กู้ยืมไปได้รับการส่งกลับคืนมาใช้ให้ธนาคารนี้ จะเป็นในรูปตัวเงินสดหรือในรูปผลิตผลการเกษตร ก็แล้วแต่จะตกลงกับทางธนาคารอาหารชุมชนนี้ ขั้นต่อมาก็ได้ช่วยจัดตั้งตลาดกลางจำหน่ายสินค้าขึ้น จัดเรื่องสวัสดิการสังคมขึ้น และสร้างศูนย์ดูแลเด็กเล็กขึ้นในหมู่บ้าน ช่วยพ่อแม่ที่ออกไปทำงานนอกบ้านให้ด้วย รวมทั้งได้มีการตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือคนพิการและคนยากจนมาก ๆ ในหมู่บ้านนั้นด้วย สามารถช่วยกันขยายกิจการต่าง ๆ ของเกษตรกรหมู่บ้านนั้นออกไปได้อีกมากมาย เป็นการยกระดับฐานะความเป็นอยู่ ของเกษตรกรในหมู่บ้านนั้นเองอย่างได้ผลดียิ่ง

สำหรับปลาต่าง ๆ ที่เกษตรกรได้จับกันขึ้นมา ปกติจะมีมากในช่วงปลายฤดูฝน จากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ และจากที่บ่อเลี้ยงปลาโครงการต่าง ๆ ก็มีปลามากมายหลายชนิด เมื่อทำการจับปลาขึ้นมาแล้ว ส่วนหนึ่งมักจะนำไปแปรรูปเป็น **"ปลาร้า"** เอาไว้กินไว้ขายกันได้นาน ๆ ดี

และก็ยังมีอีกส่วนหนึ่งที่พี่น้องเกษตรกรมักจะนิยมกันด้วย ก็คือ เอาไปทำ **"ปลากรอบ"** หรือ **"ปลาย่างรมควัน"** อย่างดี เอาไว้ขายทำกำไรได้ดีขึ้นอีกมากเชียวละ ซึ่งเรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลาอย่างง่าย ๆ นี้ ก็เป็นวิธีการที่น่าสนใจมากเช่นกัน

อย่างเช่นทางแม่น้ำสะแกกรังของจังหวัดอุทัยธานี ก็มีประเพณีการทำ **"ปลาสร้อยย่าง"** ออกขายเป็นสินค้าที่ขึ้นชื่อลือชา เคยเป็นสินค้าเด่นของจังหวัดนี้อย่างหนึ่งเหมือนกัน การทำปลาสร้อยย่างนี่เขาก็ทำไม่ยาก คือ เลือกปลาสร้อยตัวที่ไม่โตนัก ตัวยาวราวขนาดคืบหนึ่งจะพอเหมาะดี ส่วนใหญ่เขามักจะใช้ปลาสร้อย ทั้งที่ได้จากแหล่งน้ำของอุทัยธานี และจากนครสวรรค์ที่ซื้อเอามาทำสมทบด้วย เพราะปลาที่นครสวรรค์อ้วนพีสมบูรณ์ดีมาก

เมื่อได้ปลามาแล้วก็เอามีดกรีดหน้าท้อง เอาไส้เอาพุงออกให้เกลี้ยง แล้วใช้ไม้ไผ่เท่าก้านไม้เสียบหมูปิ้ง แต่ยาวพอจะเสียบปลาสร้อยร้อยเป็นตับ ให้ได้ตับละ ๑๐ ตัว เอาไปย่างบนเตาไฟอ่อน ๆ บนตะแกรงลวดตาข่าย

ไฟที่ใช้รมควันปลานี้เขาจุดด้วยกาบมะพร้าว เกลี่ยให้ทั้งความร้อนและควันรมให้กระจ่ายทั่ว หาขี้เลื่อยมากลบไฟให้ด้วยก็จะยิ่งดี รมควันไปจนปลาแห้งสนิท ต้องคอยหมั่นกลับปลานั้นให้ดีด้วย ในราว ๒๔ ชั่วโมงก็ใช้การได้พร้อมที่จะขายส่งตลาดได้แล้ว นี่ขนาดปลาสร้อยตัวเล็ก ๆ เท่านั้น ก็ทำหารายได้ให้เกษตรกรเลี้ยงชีพกันได้อย่างดีเหมือนกัน

สำหรับการย่างปลาตัวโต ๆ นั้น ก็ต้องทำไปอีกแบบหนึ่ง อย่างวิธีที่ชาวตำบลพรหมมาตร์ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ก็ยังทำกันอยู่จนมีชื่อเสียงลือลั่นขายดีกันอยู่นั้น วิธีการทำปลาของเขาจะต้องทำเป็นพิเศษ โดยใช้มีดอย่างคมกรีดผ่าตั้งแต่หัวปลาลงมาถึงตรงช่วงหาง พอถึงช่วงหางจะต้องเบนปลายมีดมาตามกระดูกข้างใดข้างหนึ่ง แล้วใช้สองมือกดให้ปลาแบะออกในแนวแบนติดกับพื้นราบ

จากนั้นก็ต้องควักเอาไส้พุงออกให้หมด นำไปล้างน้ำทำความสะอาด ด้วยการใช้แรงถูตามตัวปลาให้เลือดออกหมด ล้างน้ำทำความสะอาดประมาณสองถึงสามหน แล้วจึงนำปลานั้นไปผึ่งแดดบนตะแกรงที่เตรียมเอาไว้ ถ้าไม่สะอาดจะทำให้ปลาที่ย่างออกมาแล้วเป็นสีดำ ๆ ไม่น่ารับประทาน เพราะจะมีคราบเลือดของปลาติดอยู่ไม่น่าดู ขั้นตอนนี้เขาจึงต้องระวังให้สะอาดจริง ๆ จึงจะดี

จากนั้นก็นำมาเข้าอุปกรณ์ย่างปลาที่เรียกว่า **"เตาย่าง"** เป็นกรงไม้สี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ ๑ เมตร สูงประมาณ ๒ เมตร ล้อมด้วยสังกะสีทั้งสี่ด้าน สำหรับด้านหน้าทำเป็นฝาเปิด-ปิดได้ ภายในทำเป็นชั้นประมาณ ๕-๖ ชั้น แต่ละชั้นมีแผงรองสำหรับวางปลา

ปลากรอบก็คือ
ปลารมควันชนิดหนึ่ง
ซึ่งนิยมทำกันมากในประเทศไทยและประเทศเขมร
นิยมทำจากปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ
เป็นผลิตภัณฑ์ที่แห้งกรอบ จืด
และมีกลิ่นควันเจือปนอยู่ด้วยเล็กน้อย

ซึ่งทำด้วยลวดตาข่าย เหมือนกับแผงที่เอาไว้สำหรับตากปลา มีขนาดความกว้างและยาวย่อมกว่าเตาย่างนั้นเล็กน้อย

การย่างปลานั้นก็แล้วแต่เทคนิคพลิกแพลงของแต่ละเจ้าของ แต่สิ่งที่เหมือนกันหมดก็คือ การย่างจะต้องนำปลาที่ตากพอหมาด ๆ มาเรียงบนแผงแต่ละชั้น ซึ่งชั้นล่างสุดเป็นพื้นโล่ง สำหรับเอาไว้ใส่เชื้อไฟที่จะย่างปลา เชื้อไฟที่นิยมกันมากก็คือ ขี้เลื่อย และกาบกะลามะพร้าว เพราะจะทำให้ปลาย่างมีกลิ่นหอมหวลน่ารับประทานดีขึ้น เช่นเดียวกับที่ใช้ย่างปลาสร้อยที่กล่าวแล้วนั่นแหละ

ที่เล่ามาให้ฟังข้างต้นนั้นเป็นวิธีการทำปลากรอบ หรือปลาย่างรมควันอย่างง่าย ๆ ตามวิธีของพื้นบ้านที่ทำกันสืบทอดมาแต่สมัยก่อน ซึ่งก็เป็นสินค้าชนิดหนึ่งที่สามารถส่งไปขายได้ไกล ๆ และทำรายได้ให้เกษตรกรอย่างน่าพอใจเชียวละ

มาในปัจจุบันนี้ การเลี้ยงปลาน้ำจืดในบ่อเลี้ยงเสริมจากแหล่งน้ำธรรมชาติก็มีเลี้ยงกันมากขึ้นแล้ว มีทั้งปลามีเกล็ดและไม่มีเกล็ด แล้วก็ยังมีปลาที่ได้มาจากการทำประมงทะเลอีกส่วนหนึ่งด้วย ซึ่งปลาเหล่านั้นถ้าได้ใช้วิธีการทำปลารมควัน ตามวิธีที่ถูกต้องของกองพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ กรมประมง ก็จะสามารถผลิตได้เร็ว และทำได้ครั้งละมีปริมาณมากขึ้นได้ โดยที่จะได้ปลากรอบหรือปลารมควันที่มีคุณภาพดี ซึ่งจะช่วยให้ขายได้ราคาที่ดีขึ้นด้วย

ซึ่งท่านรองอธิบดีกรมประมง **คุณบังอร สายสิทธิ์** ได้ให้ทางกองพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ ส่งคำแนะนำเรื่องการทำปลากรอบตามแบบของกรมประมง ฝากมาให้เผยแพร่ด้วย เพื่อให้เป็นแนวทางที่เกษตรกรผู้สนใจ จะได้นำไปประกอบการพิจารณา พัฒนาการทำปลากรอบอย่างถูกต้องให้มีคุณภาพที่ดีขึ้นต่อไปได้

ปลากรอบก็คือปลารมควันชนิดหนึ่ง ซึ่งนิยมทำกันมากในประเทศไทยและประเทศเขมร นิยมทำจากปลาน้ำจืดชนิดต่าง ๆ เป็นผลิตภัณฑ์ที่แห้งกรอบ จืด และมีกลิ่นควันเจือปนอยู่ด้วยเล็กน้อย จึงทำให้น่ารับประทานยิ่งขึ้น ผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ถ้าทำให้แห้งมาก ก็สามารถจะเก็บไว้ได้นานดีขึ้น แต่อย่างไรก็ดี การเก็บรักษาก็ต้องระวังมาก เพราะมักจะมีแมลงปีกแข็งมารบกวนปลากรอบนี้อยู่เสมอ

เนื่องจากในปัจจุบัน ประชาชนนิยมบริโภคปลากรอบกันทั่วประเทศ จึงทำให้ปริมาณของปลากรอบมีไม่เพียงพอที่จะใช้ได้ตลอดปี และมีราคาแพงมากในฤดูที่ไม่มีปลาหรือมีน้อย ทางกองพัฒนาอุตสาหกรรมสัตว์น้ำ จึงได้ค้นหาปลาทะเลที่มีปริมาณมากตลอดปี ชนิดที่มีราคาถูก และสามารถย่างจนกรอบได้เช่นเดียวกับปลาน้ำจืด ซึ่งก็หาได้ไม่ง่ายนัก เพราะปลาทะเลส่วนมากย่างแล้วจะไม่กรอบ แต่เนื้อปลามักจะจับกันแข็ง ปลาราคาถูกที่พบและทดลองแล้วได้ผลดีก็มีอยู่เพียง ๓ ชนิด คือ ปลาทรายขาว ปลาทรายแดง และปลาปากคม

ปลาที่ใช้ทำปลากรอบนี้ ถ้าเป็นปลาน้ำจืด ก็แบ่งออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑. **พวกมีเกล็ด** ได้แก่ พวกปลาช่อน ปลาชะโด ปลาดุก ปลาสลาด ปลาแก้มช้ำ ปลาตะโกกตัวเล็ก ปลาตะเพียน ปลานิล และปลาเบญจพันธุ์อื่น ๆ รวมทั้งปลาสร้อยขนานแท้แต่เดิมมานั้นด้วย

๒. **ปลาพวกไม่มีเกล็ด** ได้แก่ ปลาแดง ปลาเนื้ออ่อน ปลากด ปลาเค้า ปลาแขยง เหล่านี้เป็นต้น

และถ้าเป็นพวกปลาทะเลก็ได้แก่ ปลาทรายขาว ปลาทรายแดง และปลาปากคม ดังกล่าวแล้ว

สำหรับปลาน้ำจืด ถึงเป็นปลามีเกล็ดก็ไม่ต้องเอาเกล็ดออก ส่วนมากถ้าเป็นปลาเล็ก

จะใช้ย่างทั้งตัวโดยไม่ชำแหละ นอกจากจะเป็นปลาที่มีขนาดใหญ่ เช่นพวกปลาช่อน ปลาชะโด และปลาเค้า เหล่านี้เท่านั้นที่ต้องชำแหละแบะปลาออก เพื่อให้ย่างกรอบได้เร็วขึ้น

สำหรับปลาแดง ปลาเนื้ออ่อน และปลาสร้อย จะนิยมเสียบไม้รวมกันเป็นตับ ๆ ละประมาณ ๔-๑๐ ตัว แล้วแต่ขนาดของปลา โดยจัดให้ส่วนท้องหันเข้าหากัน และรวบหางติดกัน เพื่อที่จะให้ปลาติดกัน เขาใช้วิธีนำปลาที่เสียบไม้และจัดรูปดีแล้วไปตากแดดเสียก่อน ที่จะทำการย่างและรมควัน ส่วนการเอาไส้ออกหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับขนาดและชนิดของปลา ปลาที่มีกระเพาะใหญ่ เช่นพวกปลาตะเพียน และปลาดุก เหล่านี้ เป็นต้น ควรจะต้องเอาไส้ออกก่อน ปลาขนาดใหญ่นิยมย่างเป็นตัว ๆ เลย เช่นพวกปลาสลาด และปลากด เป็นต้น

สำหรับปลาทะเลนั้น จะต้องทำการชำแหละปลาออกทางด้านท้อง ตั้งแต่หัวจรดหาง แบะปลาออกให้เป็นแผ่นแบน ถ้าเป็นปลาตัวใหญ่จะงอหางขึ้นมาให้จรดหัว เพื่อไม่ให้กินเนื้อที่ย่างมาก ส่วนปลาตัวเล็ก ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องงอหาง

เรื่องโรงย่างปลากรอบที่ใช้กันอยู่ขณะนี้ มีอยู่ ๒ แบบ คือ แบบพื้นเมืองทั่ว ๆ ไป และแบบที่ใช้ตู้รมควัน

ก. **แบบพื้นเมือง** ทำเป็นแคร่สูงจากพื้นดินประมาณ ๑ เมตร มีหลายชั้น ชั้นสูงสุดประมาณ ๑.๕๐ ถึง ๒.๐ เมตร ใช้ใส่ไฟสำหรับย่างและรมควัน ใต้แคร่ชั้นล่างนี้ แล้วทำหลังคาก่อสร้างปิดคลุมครอบเอาไว้ด้วย

ข. **ถ้าเป็นแบบตู้รมควัน** ก็ทำเป็นตู้รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้างประมาณ ๑.๕๐ เมตร ยาว ๒.๐ เมตร และสูง ๑.๘ เมตร ฝาจะทำด้วยไม้จริงหรือสังกะสีก็ได้ ส่วนบนอาจใช้ไม้จริงแล้วเจาะรู เพื่อให้ควันและความชื้นระเหยออกไปได้ หรือจะใช้เสื่อลำแพนก็ได้ ปิดที่ด้านปลายสุด ด้านหนึ่งมีประตูสำหรับใส่แผงย่างปลา ด้านข้างทำเป็นประตูเล็กอยู่ติดกับพื้น สำหรับเกลี่ยหรือใส่ไฟที่ใช้ย่างปลานี่โดยตรง

ส่วนข้างใน ตีไม้ระแนงสำหรับวางชั้นย่างปลา ให้ห่างกันชั้นละ ๓๕ เซนติเมตร ชั้นล่างสุดให้สูงกว่าพื้นประมาณ ๗๐ เซนติเมตร ทำหลังคาครอบตู้นี้ไว้อีกทีหนึ่งเพื่อกันฝน

การย่างรมควันปลาดังกล่าว อาจแบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ การย่างให้ปลาแห้ง และการรมควันปลาจนกว่าจะใช้ได้

การย่าง วิธีที่ไม่สิ้นเปลืองดีที่สุดก็คือ ใช้แสงแดด ถ้าไม่มีแดดหรือเพื่อสะดวกให้ทันกับเวลาที่ต้องรีบทำงาน ก็ควรใช้ถ่านหรือฟืนเป็นเชื้อเพลิง เรียงปลาบนแผงย่างปลาให้เรียบร้อยก่อน แล้วจึงย่างด้วยไฟถ่านหรือฟืน ใช้ความร้อนประมาณ ๕๐-๖๐ องศาเซนติเกรด ย่างนานเป็นเวลาประมาณ ๔-๑๒ ชั่วโมง แล้วแต่ละชนิดของปลา

การรมควัน จะต้องใช้เชื้อเพลิงกาบมะพร้าว และขี้เลื่อยของไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ตะเคียน เหล่านี้เป็นต้น ย่างไปจนปลาแห้งกรอบ อาจจะต้องใช้เวลา ๔-๒๔ ชั่วโมง แล้วแต่ชนิดของปลา หรือเมื่อรมควันได้สีสวยแล้วจึงนำออกตากแดดตากนานประมาณ ๑-๒ แดด ปลานั้นก็จะแห้งกรอบไปเอง

ในการย่างและรมควันนี้ ต้องพยายามกลับปลาในแต่ละชั้นอยู่เสมอ เพื่อให้ถูกไฟและควันโดยทั่วกัน และต้องคอยกลับชั้นล่าง ๆ สลับที่กันด้วย คือ เอาปลาชั้นล่างกลับขึ้นไว้ชั้นบน และเอาปลาชั้นบนกลับลงมาข้างล่างบ้าง เพื่อจะให้ได้รับความร้อนเท่ากันอย่างสม่ำเสมอด้วยจึงจะดี

การเก็บรักษาปลาที่ย่างหรือรมควันได้ที่แล้วนั้น ควรใส่ภาชนะเก็บไว้ในที่ถ่ายเทอากาศได้สะดวก และต้องคอยหมั่นตรวจปลา ถ้าปรากฏว่ามีราขึ้นก็ให้เอาออกเช็ด แล้วตากแดดจัด ๆ ให้อีกครั้งหนึ่ง แต่ทั้งนี้ต้องคอยระวังแมลงปีกแข็งซึ่งชอบกัดกินปลากรอบเป็นอาหารนั้นให้ดีด้วย

ท่านผู้อ่าน "**วารสารไทย**" คงจะพอเข้าใจได้ดีขึ้นแล้วว่า การทำปลากรอบหรือปลาย่างรมควันนี้ ทำได้ไม่ยากเลย และทำแล้วก็สามารถจะเก็บไว้ใช้ได้นาน ๆ ดังนั้น ท่านที่อยู่ในทำเลที่เหมาะสมและมีปลาชุกชุม ก็ควรจะได้พิจารณาหาทางทำปลาย่างรมควันหรือปลากรอบนี้ เอาไว้กินไว้ขายบ้างก็จะดีไม่น้อยเลย

และถ้าเราช่วยกันเลี้ยงปลาน้ำจืดกันไว้ให้มาก ๆ ขึ้น รวมทั้งปลาที่จับได้มากมายหลังจากน้ำท่วมได้ลดลงแล้วทุกคุ้งนั้นด้วย ก็ควรจะต้องหาทางทำการถนอมอาหารปลานั้นไว้อย่างง่าย ๆ ไม่ว่าจะทำเป็นปลาร้า หรือทำเป็นปลากรอบปลาย่างรมควัน อย่างที่เล่าให้ฟังมานี้ได้ก็จะเป็นประโยชน์ดี และควรกระทำไว้เป็นอย่างยิ่ง ด้วยจะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เจ้าของได้อีกไม่เลวเลย

"คำว่าไทยจะไร้ค่า
ถ้าประชาไร้รักสมัครสมาน"

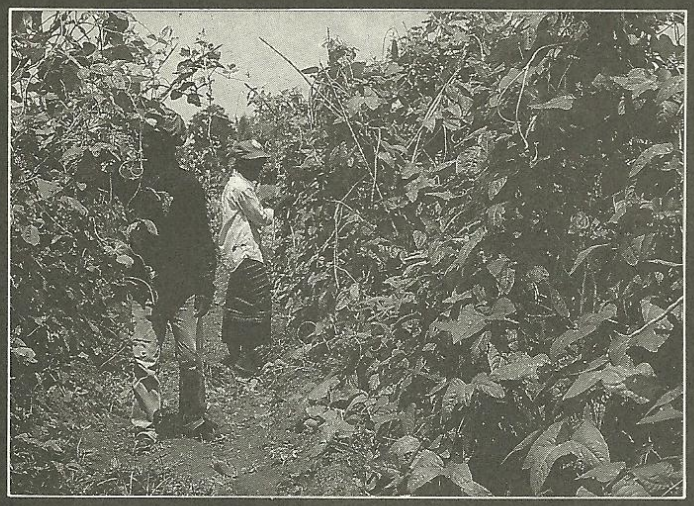

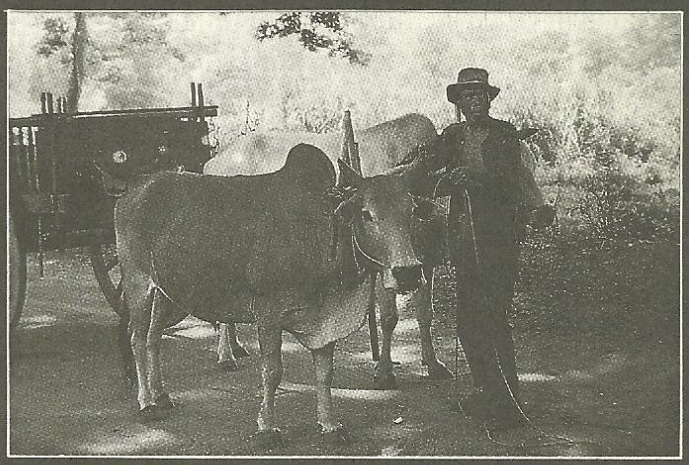

เกษตรกรต้องเลี้ยงสัตว์และปลูกพืช

วิจิตร อาวะกุล

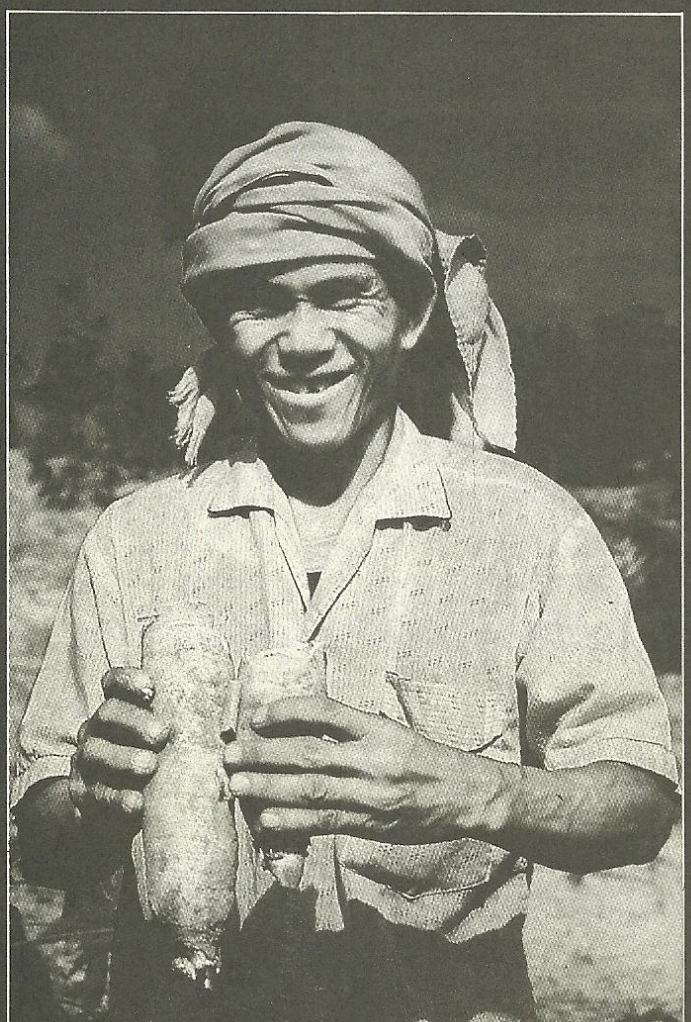

ในสมัยก่อนเมื่อประมาณ ๖๐-๗๐ ปีที่ผ่านมา ถ้าเรามองจากที่สูงจะเห็นทุ่งนาที่มีสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย ม้า แพะ แกะ กระจายอยู่ทั่ว ๆ ไป มองเห็นพุ่มต้นไม้ใหญ่เล็ก กระจัดกระจายตามหัวไร่ปลายนา คันนา เต็มไปหมด เป็นที่พักอาศัยร่มเงาใต้ต้นไม้ใหญ่ ซึมซับความชุ่มชื่น ไม่ทำให้ดินแห้งแตกระแหง ป้องกันน้ำท่วมน้ำบ่าอย่างฉับพลัน ทั้งพืชและสัตว์ได้อาศัยกันตามธรรมชาติ

การทำสวนทำนาควบคู่ไปกับการเลี้ยงสัตว์ทำให้ ไร่นาสวนได้รับปุ๋ยคอกเป็นปุ๋ยธรรมชาติ ทั้งสัตว์และพืชต่าง ๆ ได้อาศัยซึ่งกันและกัน พืชได้ปุ๋ยจากสัตว์เป็นอาหาร สัตว์ก็ได้กินพืชที่เจริญงอกงามเป็นอาหาร เป็นการเพิ่มปุ๋ยคอกขึ้นตามธรรมชาติ ทีละเล็กทีละน้อยอย่างไม่รู้สึกตัว ปีหนึ่งถ้าคิดเป็นค่าปุ๋ยหลายพันบาท นอกจากนั้นยังเป็นการรักษาดุลย์ทางธรรมชาติ เป็นการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้เกิดความเจริญงอกงาม ทำให้กิจกรรมทางการเกษตรได้เกิดประโยชน์ หรืออาศัยประโยชน์

ซึ่งกันและกัน เช่น ชาวสวนลำใยเลี้ยงผึ้งเพื่อให้ช่วยผสมเกสรลำใย ทำให้ติดผลได้ดี ขณะเดียวกันผึ้งก็จะดูดน้ำหวานจากดอกไม้เป็นอาหารและได้น้ำผึ้งและขี้ผึ้งจากรวงผึ้งเป็นผลพลอยได้ ทำให้เกิดประโยชน์ซึ่งกันและกัน

แต่ปัจจุบัน จะเห็นทุ่งนาที่โล่ง ไม่มีสัตว์เลี้ยงในไร่นาดังแต่ก่อน ไม่มีการเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นมีแต่ลดลงเนื่องจากมีการใช้เครื่องมือทุ่นแรงในการเกษตร เช่น รถไถขนาดเล็ก จึงไม่เลี้ยงวัว ควายเอาไว้ไถนา ต้นไม้ในไร่ในนาที่ว่างหรือตามหัวไร่ปลายนาถูกตัดโค่นลงไปมาก บางครั้งก็ถูกจุดไฟเผา ต้นไม้ต้นเล็ก ๆ ที่กำลังจะเติบโตก็พลอยตายไปหมด ต้นไม้ที่จะช่วยดูดซับน้ำรักษาความชุ่มชื้นของน้ำในดินหรือผิวดิน บางครั้งยังช่วยต้านลมเมื่อมีลมหรือพายุมา นอกจากนั้นในยามที่อากาศร้อนต้นไม้ก็จะช่วยให้อากาศเย็นไม่ร้อนอบอ้าวเหมือนแดดจากคอนกรีต เมื่ออากาศเย็นก็จะทำให้พืชพรรณเจริญเติบโตได้เร็ว ไม่เหี่ยวเฉาตายง่ายงอกงามได้ดีกว่า

การเลี้ยงแต่สัตว์ไม่ปลูกพืช หรือปลูกพืชแต่ไม่เลี้ยงสัตว์จะทำให้ไม่เกิดความสมดุลย์ ทางธรรมชาติและการประกอบอาชีพทางเกษตร นอกจากนั้นจะมีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรในระยะยาว และอนาคตอาจก่อให้เกิดความยากลำบากในการประกอบอาชีพและดำรงชีพของคนรุ่นหลัง ๆ ในทางเกษตรอีกด้วย การประกอบอาชีพทางเกษตรจึงไม่ควรปลูกพืชอย่างเดียวหรือชนิดเดียว เพราะเกษตรกรบางคนบางกลุ่มเมื่อปลูกข้าวก็ปลูกข้าวอย่างเดียว หรือมันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด อย่างเดียว

เกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ก็จะเลี้ยงอย่างเดียว เช่น เลี้ยงหมูหรือเลี้ยงไก่อย่างเดียว แทนที่จะเลี้ยงไก่ ให้หมูได้กินขี้ไก่ ให้ปลาได้กินขี้หมู ใช้มูลสัตว์เป็นปุ๋ยใส่ผักหรือต้นผลไม้ในสวนจะทำให้ต้นไม้เจริญงอกงาม ดินร่วนซุย ไม่แน่น และยังทุ่นค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเป็นเงินจำนวนมาก เพราะต้นพืชสามารถเปลี่ยนมูลสัตว์ให้เป็นพืช เป็นผลขายได้ราคาเป็นเงินเป็นทองขึ้นมาได้ จะเห็นว่าการประกอบอาชีพการเกษตรแบบผสมผสานกันย่อมจะให้ผลดีกว่าทำการเกษตรอย่างเดียว

การทำไร่นาสวนผสมเป็นการจัดรูปแบบของการจัดการไร่นาเพื่อทำการเกษตรซึ่งประกอบด้วยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ หรือเลี้ยงสัตว์น้ำตามด้วยสัตว์บก เพื่อใช้ประโยชน์ของเสียจากสัตว์บกให้เป็นอาหารของสัตว์น้ำเป็นต้น

การทำไร่นาสวนผสมหมายถึงการทำกิจกรรมการเกษตรหลาย ๆ อย่าง *(ตั้งแต่ ๒ อย่าง)* เพื่อลดความเสี่ยงจากราคาผลผลิตที่ไม่แน่นอน ให้กิจกรรมต่าง ๆ เกื้อกูลกันทั้งด้านการปลูกการเลี้ยง การเป็นอาหารแก่กันและกัน การเสริมรายได้หรือช่วยเฉลี่ยกำไรขาดทุนไม่ให้ถึงกับเสียหาย การกระจายแรงงานตลอดปี ลดค่าใช้จ่ายสำหรับการซื้ออาหารของครอบครัว เช่น ผัก ผลไม้ แหล่งอาหารโปรตีน เช่น ปลา ไก่ หมู เป็ด เศษพืชผัก เป็นอาหารสุกร มูลสุกรใส่เป็นปุ๋ยกับผักและต้นไม้

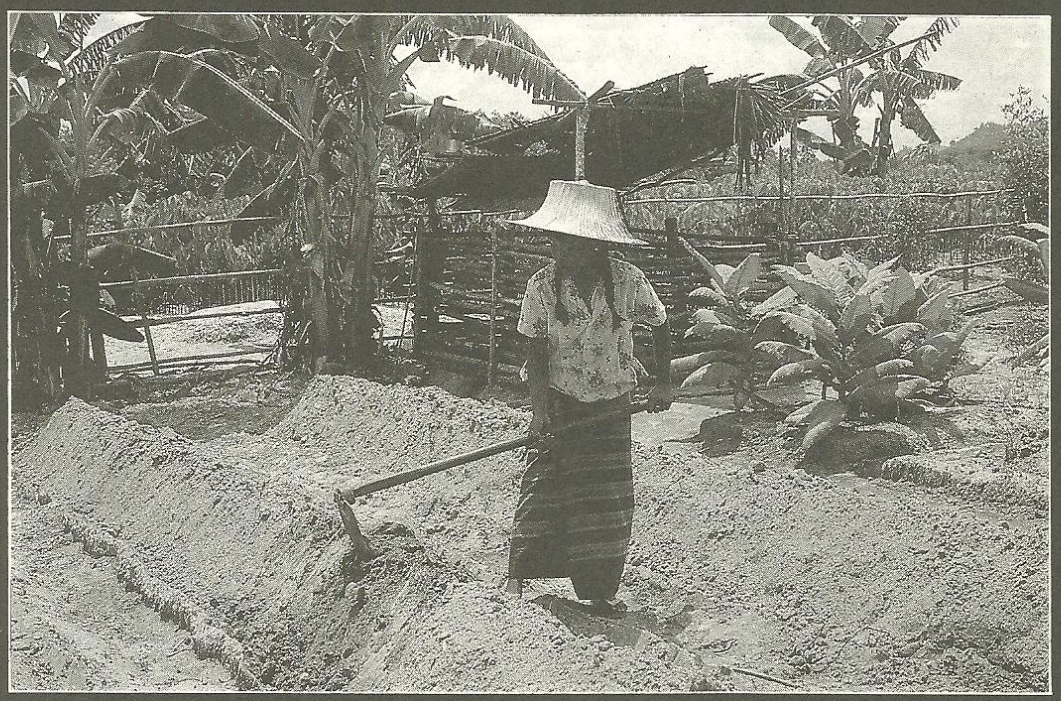

มูลสุกรเป็นอาหารปลา มูลไก่เป็นอาหารสุกรเป็นต้น

การทำไร่นาสวนผสมเป็นการใช้ปัจจัยการเกษตร เช่นที่ดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดิน การปรับปรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ซึ่งสามารถทำให้การกระจายการใช้แรงงานตลอดปี โดยการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ให้มีส่วนสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน เสร็จงานพืชก็เริ่มทำงานด้านสัตว์ เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืช-แซม การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยง เป็ด ไก่ สุกร วัว ควาย ม้า ฯลฯ

การใช้วิทยาการแผนใหม่และวิทยาการพื้นบ้าน เข้าผสมผสานการทำไร่นาสวน-ผสมให้เหมาะสมกลมกลืนในเงินทุนและแรงงานที่มีอยู่ เช่น การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ผสมปุ๋ยคอกบ้าง ใช้เครื่องมือเครื่องจักรช่วยทุ่นแรงบ้าง ใช้รถไถขนาดพอเหมาะ เครื่องสูบน้ำในการรดน้ำ พรวนดิน เตรียมดิน ไถ หว่าน กำจัดวัชพืช

การใช้แรงงานสัตว์ และเครื่องทุ่นแรง ให้ทดแทนกันระหว่างแรงงานคนกับแรงงานสัตว์ไม่ให้คนเหน็ดเหนื่อยเกินไป เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ คือทำงานได้มาก ทุ่นแรง และลงทุนน้อยแต่ได้ผลผลิตมากกว่าและมีคุณภาพดีกว่า

ทุนในการดำเนินการทางการเกษตร เรือก สวน ไร่นา หมายถึงเงินสดที่ใช้ในการซื้อเมล็ดพันธุ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ พันธุ์สัตว์ต่าง ๆ ปุ๋ย ยาเคมี เครื่องมือต่าง ๆ ในการทำไร่-นาสวนผสม ทุนมีความจำเป็นแต่การลงทุนควรเริ่มจากการลงทุนเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่าที่จำเป็น ไม่ควรทุ่มเทลงทุนมาก ๆ กู้เขามามาก ๆ จงจำไว้ว่าเริ่มจากเล็กไปหาใหญ่ ผู้เริ่มอะไรใหญ่ ๆ แล้วจะเล็กในที่สุด ใช้เงินลงทุนเท่าที่จำเป็น กู้ยืมเฉพาะที่จำเป็น ใช้เงินหมุนเวียน เพื่อช่วยเพิ่มการผลิต ช่วยให้เกิดกำไร ใช้เงินทุนให้มีประสิทธิภาพ ไม่ควรกู้เงินเพื่อมาเลี้ยงฉลองซื้อทอง หรือเล่นการพนัน หรือซื้อของฟุ่มเฟือยที่ไม่เกิดประโยชน์เช่น ไม่ควรซื้อมอ-เตอร์ไซค์ โดยไม่จำเป็นถ้าใช้สองล้อได้ก็ควรใช้เพราะราคาเยา ไม่เสียค่าซ่อม ค่าน้ำมัน

การใช้เงินทุนหมุนเวียน ที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงควรมีการหมุนเวียนในกิจการฟาร์มหลาย ๆ อย่าง และเป็นกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนในระยะสั้น เก็บเกี่ยวขายในระยะเวลาไม่นานนัก เช่น ผักต่าง ๆ ปลา เป็ด ไก่ เป็นต้น

หากมีการลงทุนระยะยาว ควรวางแผนในการใช้เงินให้พอดีที่จะเก็บเกี่ยวผลได้ เช่น ไม้ยืนต้นที่ต้องใช้เวลาหลายปีจึงจะได้ผล เช่น มะ-พร้าว มะม่วง ขนุน ส้ม หรืออาจเป็นการลงทุนในเรื่องทรัพย์สินถาวร การสร้างยุ้งฉาง โรงเรือนสัตว์ เครื่องจักร เครื่องมือที่ใช้งานได้หลายปี

การบริหาร หรือการจัดการก็มีความสำคัญที่จะทำให้การประกอบกิจการเกษตรได้ผล เกษตรกรจึงต้องมีบทบาทเป็นผู้จัดการร้านค้าหรือกิจการเกษตร มีหน้าที่พิจารณาตัดสินใจว่าจะทำการเกษตรอะไรบ้าง จะเป็นพืชหรือสัตว์ประมง อย่างละเท่าไรจึงจะให้ผลดี เหมาะกับทุนแรงงานเท่าไร จึงจะทำให้ได้กำไรดี ไม่ขาดทุน จะแบ่งแปลงที่ดิน

(ต่อหน้า ๙๕)

คุณลักษณะพิเศษ แห่งพระพุทธศาสนา

สุชีพ ปุญญานุภาพ

ในโอกาสที่พระพุทธศาสนาเจริญยั่งยืนมาได้กว่า ๒,๕๐๐ ปี โดยนับ พ.ศ. ๑ ตั้งแต่ปีที่พระพุทธเจ้านิพพานล่วงแล้วเป็นต้นมา ถ้าจะนับย้อนหลังเข้าไปถึงระยะเวลา ๔๕ ปี ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และเสด็จไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในคามนิคมชนบทราชธานีต่าง ๆ ด้วย ก็นับได้ว่าพระพุทธศาสนาดำรงมาด้วยดีจนย่างเข้าศตวรรษที่ ๒๖ ได้ ๘๐ ปีแล้ว

เฉพาะในประเทศไทย ปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีว่า พระพุทธศาสนาแพร่มาถึงเมื่อ ๒ พันปีกว่าล่วงมาแล้ว โดยประดิษฐานที่นครปฐมเป็นเบื้องแรก ก่อน พ.ศ. ๕๐๐ การค้นพบศิลาสลักเป็นรูปกวางและรูปธรรมจักรอันเป็นเครื่องหมายแห่งการที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมครั้งแรกหรือปฐมเทศนา เนื้อหาแห่งพระธรรมนั้นมีชื่อเรียกว่า **ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** *(พระสูตรว่าด้วยการหมุนกงจักรคือ พระธรรม)* การสลักหินเป็นรูปล้อรถจึงหมายถึงธรรมจักร หรือกงล้อคือพระธรรม และการสลักรูปกวางก็เพื่อเป็นเครื่องหมายว่าการแสดงธรรมครั้งแรกนั้นได้กระทำ ณ ป่ากวาง *(มิคทายะ แยกเป็น มิคะ = เนื้อหรือกวาง ทายะ = ป่า จะแปลสั้น ๆ ว่า ป่าเนื้อหรือป่ากวาง หรือแปลเติมว่าป่าเป็นที่ให้อภัยแก่เนื้อหรือกวางก็ได้ แสดงว่าคนโบราณเมื่อ ๒ พันปีเศษมาแล้วได้รู้จักความหมายของคำว่า "ป่าสงวน" เป็นอย่างดี)*

ก่อนที่จะเกิดการสร้างพระพุทธรูปต่าง ๆ นั้น มนุษย์ได้สร้างรูปธรรมจักรบ้าง กวางบ้าง พระบาทของพระเจ้าบ้าง เป็นเครื่องหมายในพระพุทธศาสนา โบราณวัตถุที่ขุดพบ ณ บริเวณพระปฐมเจดีย์ แสดงว่าสมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งประเทศอินเดีย ได้นำพระพุทธศาสนามาสู่ประเทศไทยเมื่อ ๒ พันปีเศษมาแล้ว

เวลา ๒ พันปีเศษ ไม่ได้ทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยกลายเป็นของโบราณหรือล้าสมัยไปแต่ประการใด กลับปรากฏว่าในปัจจุบันนี้ ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนไทยมากขึ้นโดยลำดับ

จำนวนวัดมีถึงประมาณ ๒ หมื่นวัด ภิกษุและสามเณรประมาณ ๒ แสนรูป จำนวนผู้สมัครเข้าสอบนักธรรมและธรรมศึกษาประจำปี ซึ่งมีทั้งพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ไม่น้อยกว่า ๑ แสน ๕ หมื่นมาหลายปีแล้ว พุทธสมาคมและยุวพุทธิกสมาคมพร้อมทั้งเครือสมาคมและสาขาในพระนครและต่างจังหวัด กำลังขยายกิจการอยู่เรื่อย ๆ ข่าวการแสดงปาฐกถา สนทนาธรรม และแสดงพระธรรมเทศนาอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา เป็นข่าวประจำวันทางวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ ทางราชการประกาศหยุดราชการในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนไปรักษาศีลฟังธรรม และบำเพ็ญการกุศล พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขของประเทศชาติ ทรงผนวชเป็นพระภิกษุในพระบวรพุทธศาสนา โดยมีประชาชนจำนวนแสนห้อมล้อมรถพระที่นั่งเมื่อเสด็จกลับจากการประกอบพิธี ทางราชการจัดงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษเป็นการใหญ่ ประมวลเหตุการณ์เหล่านี้เข้าด้วยกันแล้ว ก็แสดงว่าพระพุทธศาสนาได้หยั่งรากแก้วลงในประเทศไทยมั่นคงเพียงไร

ความสำคัญแห่งพระพุทธศาสนามีมากขึ้นเพียงใด ความจำเป็นที่จะพึงเรียนรู้หรือรู้จักพระพุทธศาสนาในทางที่เป็นแก่นสาร

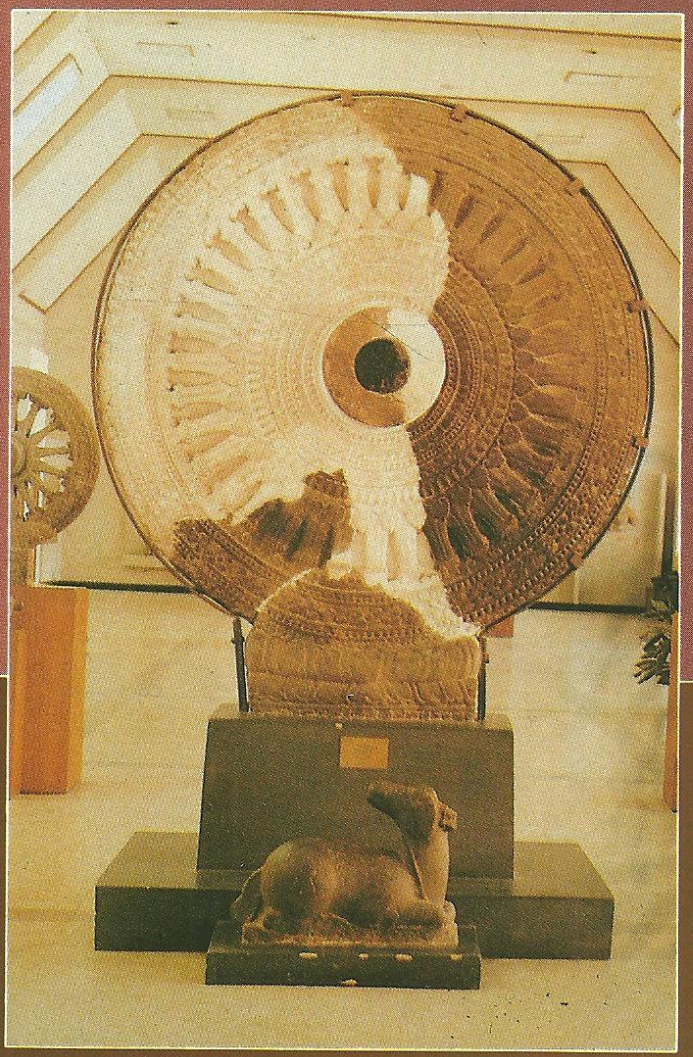

มีคุณประโยชน์ มีคุณลักษณะพิเศษ และในทางที่มีเหตุผล ไม่ใช่เพียงศาสนาที่นับถือสืบ ๆ กันมาตามบรรพบุรุษก็ยิ่งสำคัญเพียงนั้น

เพราะปรารภเหตุผลดังกล่าวแล้ว บทความนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อต้องการจะชี้ให้เพื่อนร่วมชาติ และร่วมศาสนาได้รู้จักพระพุทธศาสนาอย่างมีเหตุผล และหลักฐานโดยได้พยายามประมวลเอาคุณลักษณะที่ดีเด่นมากล่าวไว้ เพื่อพุทธศาสนิกชนทั้งหลายจะภูมิใจได้ว่าศาสนาที่เรานับถือนั้นมีความประเสริฐและคุณค่าอันควรเทอดทูนอย่างไร และเพื่อคนที่เรียกตัวเองว่า เป็นคนสมัยใหม่จะได้พิจารณาดูว่า พระพุทธศาสนา มีความหมายสำหรับคนสมัยใหม่อย่างไรบ้าง ถ้าพบว่าตนเองยังล้าสมัยกว่าพระพุทธศาสนาจะมีทางทำอย่างไร ให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องรู้สึกว่ากระทำไปพอเป็นพิธี หรือตามขนบประเพณี แต่ทำไปอย่างมีเหตุผล

อีกประการหนึ่ง พระพุทธศาสนานั้น ถ้าเราจะเคารพนับถือหรือยกย่องว่าประเสริฐวิเศษก็ยังมีทางจะทำได้ โดยไม่ต้องด่าศาสนาอื่น หรือถือว่าคนในศาสนาอื่นเป็นศัตรู พุทธศาสนิกชนที่ดีย่อมมีใจกว้าง ไม่รังเกียจเบียดเบียนผู้นับถือศาสนาอื่น ไม่จำเป็นต้องหาความดีโดยเหยียบบ่าของคนอื่น และเพราะเหตุนี้คุณลักษณะคือ ความเป็นผู้มีน้ำใจกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นซึ่งรวมลงในคำภาษาอังกฤษว่า "tolerance" จึงเป็นข้อที่ชาวตะวันตกสรรเสริญยกย่องพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชนไว้เป็นอย่างมาก

ส่วนที่จะกล่าวถึงพระพุทธศาสนา ว่ามีคุณลักษณะพิเศษอย่างไรบ้างในเล่มต่อ ๆ ไป ผู้เขียนเห็นเป็นการสมควรเสนอให้รู้จักพระพุทธศาสนา โดยหลักการกว้าง ๆ พอเข้าใจเค้าโครงหน้าตาไว้ก่อน อย่างไรก็ตาม บทความนี้ต้องการเสนอเน้นเป็นพิเศษถึงคุณลักษณะที่ดีเด่นของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น การบรรยายให้รู้จักพระพุทธศาสนาโดยละเอียดทุกแง่ทุกมุมจึงไม่อาจทำได้หมด ผู้เขียนยังไม่อาจรับรองที่จะเขียนเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาให้จบสมบูรณ์ตามที่เคยนึกหมายไว้ แต่ก็จะพยายามเท่าที่โอกาสจะอำนวยให้ทำได้ บนมูลฐานแห่งความตั้งใจที่จะเสนอหลักและเกร็ดความรู้ทางพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาที่ได้นามอย่างหนึ่งว่า **"ทนต่อการเพ่ง"** ของผู้ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล ผู้ไม่เชื่ออะไรอย่างงมงาย

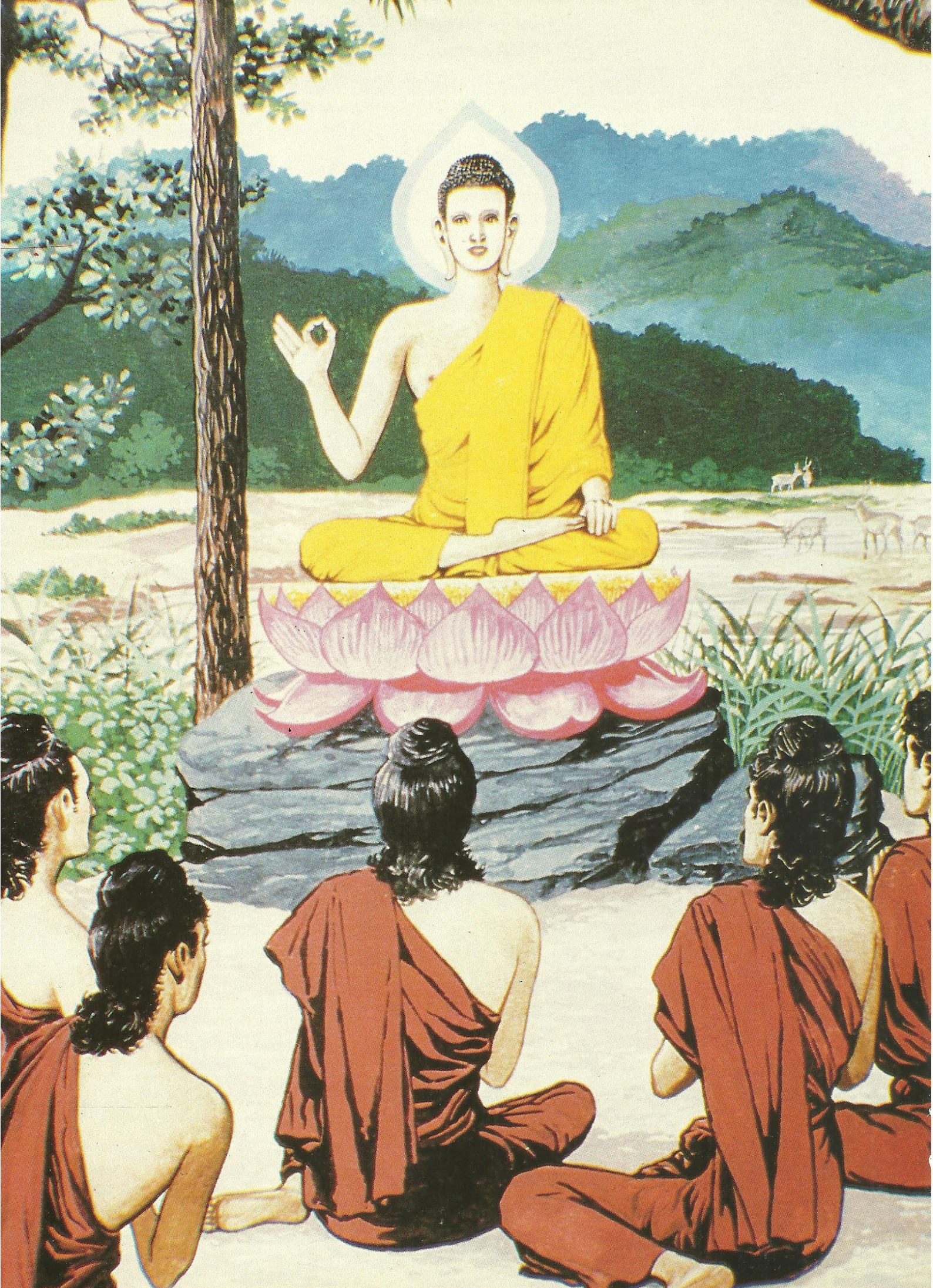

พระพุทธศาสนาคืออะไร ?

พระพุทธศาสนา คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และคำสั่งสอนนี้ ถ้าจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ เรื่องของความจริงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติเป็นแต่ว่าพระพุทธเจ้าค้นพบแล้วนำมาชี้แจงเปิดเผย พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่าสภาพธรรมหรือทำนองคลองธรรมเป็นของมีอยู่แล้วไม่ว่าจะมีพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นหรือไม่ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้สภาพธรรมนั้น ๆ แล้วนำมาบอกเล่าให้เข้าใจชัดขึ้น *(ธัมมนิยามสูตร)* ความจริงหรือสัจธรรมที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาตินี้จึงเป็นของกลางสำหรับทุกคน และมิใช่สิ่งที่ประดิษฐ์หรือคิดขึ้นตามอารมณ์เพ้อฝัน พระพุทธเจ้าตรัสว่า ตราบใดที่พระองค์ยังมิได้ตรัสรู้ความจริงในลักษณะ ๓ อย่าง คือ รู้ตัวความจริง รู้หน้าที่อันควรทำเกี่ยวกับความจริงนั้น และรู้ว่าได้ทำหน้าที่เสร็จสมบูรณ์แล้ว ตราบนั้นพระองค์ก็ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าตรัสรู้แล้ว *(ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร)* ภาษิตนี้แสดงว่า ความจริงนั้นพระองค์ได้ลงมือปฏิบัติจนค้นพบประจักษ์แล้ว พระองค์จึงได้นำมาสั่งสอน ฉะนั้น ในพระพุทธศาสนาจึงไม่มีคำสั่งสอนชนิดที่เรียกว่า "เดา" หรือ "**สันนิษฐาน**" ว่าน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องเป็นความจริงที่ได้ค้นคว้าประจักษ์แจ้งแล้วจึงใช้ได้

พระพุทธเจ้าคือใคร ?

เมื่อกล่าวโดยรากศัพท์ คำว่า พระพุทธเจ้าในภาษาไทยเราใช้คำว่า "**พุทธ**" ในภาษาบาลี ซึ่งแปลว่า "**ท่านผู้ตรัสรู้**" คือ รู้ประจักษ์ความจริง อันเป็นเหตุให้พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง

คำว่า "**พระพุทธเจ้า**" ที่แปลว่า "**ท่านผู้ตรัสรู้**" นั้น มีความหมายที่พึงอธิบายได้เป็น ๒ ประการ คือ :-

๑. **ท่านผู้ตรัสรู้ ซึ่งเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์** ได้แก่ เจ้าชายสิทธัตถะแห่งกรุงกบิลพัสดุ์ ผู้เป็นโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะและพระนางมหามายา ประสูติก่อนพุทธศก ๘๐ ปี เมื่อพระชนมายุ ๑๖ พรรษาได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา หรือ พิมพา เมื่อพระชนมายุ ๒๕ ปี มีพระโอรสองค์หนึ่งชื่อ ราหุล และได้เสด็จออกทรงผนวช เพื่อทรงค้นคว้าสัจธรรมอยู่ถึง ๖ ปี จึงได้ตรัสรู้เมื่อพระชนมายุ ๓๕ ปี ครั้นตรัสรู้แล้วได้ประกาศพระพุทธศาสนาประดิษฐานสังฆมณฑลขึ้น เสด็จจาริกไปในที่ต่าง ๆ เผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่เป็นเวลาถึง ๔๕ ปี จึงเสด็จดับขันธ์นิพพานเมื่อพระชนมายุ ๘๐ ปี สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงธรรมครั้งแรกและปรินิพพาน ยังมีหลักฐานปรากฏอยู่ ซึ่งรัฐบาลอินเดียในปัจจุบันได้พยายามอำนวยความสะดวกในการตัดถนนทำทางและสร้างที่พักสำหรับผู้จะไปนมัสการสังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่งนั้น ซึ่งมีสิ่งก่อสร้างบ้าง ศิลาจารึกบ้าง เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าเจ้าชายสิทธัตถะผู้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้น เป็นบุคคลที่มีตัวจริงในทางประวัติศาสตร์

๒. **ท่านผู้ตรัสรู้ ซึ่งเป็นตำแหน่งแห่งศาสดาเอกของโลก** ใครก็ตามเมื่อบำเพ็ญบารมีคือ คุณความดีต่าง ๆ โดยสมบูรณ์แล้วก็จะได้ตรัสรู้สัจธรรมเป็นพระพุทธเจ้าประดิษฐานพระพุทธศาสนาขึ้นในโลก

กล่าวโดยหลักการแห่งพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้ามิได้มีเพียงพระองค์เดียวที่เรานับถือในปัจจุบันเท่านั้น แต่มีมากมายนับจำนวนไม่ถ้วน ทั้งในอดีตและอนาคต คือ ตลอดระยะกาลนานไกลนั้น ย่อมมีพระพุทธเจ้าตรัสรู้สัจธรรมเกิดขึ้นเป็นคราว ๆ หลักการนี้มองในแง่หนึ่งคล้ายเป็นความเชื่อแบบปรัมปรา แต่มองอีกแง่หนึ่งจะเห็นความจริงชัดขึ้นว่า ตำแหน่งพระพุทธเจ้านี้มิได้ผูกขาดตัดตอนไว้เพื่อผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ ใครที่ทำคุณความดีไว้มากจนสมบูรณ์ก็มีโอกาสได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นหลักกลาง ๆ สำหรับทุกคน และเป็นหลักที่มีเหตุผล เพราะในคนจำนวนมากเมื่อมีความตั้งใจทำความดีสักวันหนึ่งก็คงมีใครที่สามารถบรรลุผลของความดีนั้น

หลักการนี้แสดงว่า การเป็นพระพุทธเจ้ามิใช่การชุบมือเปิบหรือเป็นการได้ดีอย่างลอย ๆ ต้องอาศัยความพากเพียรพยายามอย่างยวดยิ่ง และต้องมีน้ำใจเด็ดเดี่ยว ไม่ท้อถอย จึงจะประสบความสำเร็จ

อีกประการหนึ่ง มีฝรั่งบางคนเขียนหนังสือกล่าวถึงพระพุทธศาสนาไว้ ว่าเป็นศาสนาของมนุษย์ ไม่ใช่ของเทวดา จึงสู้ศาสนาของเขาไม่ได้ ตามความรู้สึกของข้าพเจ้า การที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของมนุษย์ และการที่มนุษย์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านี้ เป็นที่น่าพอใจยิ่งนัก เพราะเป็นเรื่องตรงไปตรงมา ประกอบด้วยเหตุผล ยิ่งยุคนี้เป็นยุคที่โลกเจริญด้วยวิทยาศาสตร์ มนุษย์ก็มักจะมองเรื่องของเทพนิยายเป็นเรื่องไม่มีอะไรจริงจังหรือเป็นเพียงนิทานไป

การที่มนุษย์คนหนึ่งมีความพากเพียรพยายามในการสร้างคุณงามความดี จนประสบผลแห่งความเพียรพยายามแล้วสั่งสอนชาวโลกตามความจริงที่ค้นพบนั้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่มีเหตุผล และเป็นตัวอย่างจูงใจให้ทุกคนไม่ทอดอาลัยปล่อย

ชีวิตไปตามบุญตามกรรม พูดง่าย ๆ ก็คือ เป็นตัวอย่างที่คนอื่น ๆ อาจปฏิบัติตามได้ ไม่เป็นการผูกขาดสำหรับใครเพียงผู้เดียว

ท่านผู้ตรัสรู้ ๓ ประเภท

ท่านผู้ตรัสรู้ หรือ "พุทธะ" นั้น กล่าวโดยประเภทแบ่งออกเป็น ๓ คือ

๑. **สัมมาสัมพุทธะ** ท่านผู้ตรัสรู้ด้วยตนเองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้ตามได้ด้วย ประเภทนี้ได้แก่พระพุทธเจ้าผู้ประดิษฐานพระพุทธศาสนาขึ้นในโลก

๒. **ปัจเจกพุทธะ** ท่านผู้ตรัสรู้จำเพาะตน ไม่สามารถตั้งหลักคำสอนขึ้น ประเภทนี้ได้แก่ท่านผู้บำเพ็ญบารมีรองลงมาจากพระพุทธเจ้า แม้ตัวท่านเองสามารถตรัสรู้ได้ ก็ไม่สามารถตั้งศาสนาขึ้นได้

๓. **สุตพุทธะ** หรือ **สาวกพุทธะ** ท่านผู้ตรัสรู้ที่อาศัยฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้ตรัสรู้ชั้นสาวกหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **อนุพุทธะ** แปลว่า ท่านผู้ตรัสรู้ตาม มิใช่ตรัสรู้ด้วยตนเอง

หลักทั่วไปแห่งพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาสอนหลักทั่วไปไว้ ๓ ประการคือ

๑. เว้นความชั่ว

๒. ประพฤติความดี

๓. ชำระจิตใจให้สะอาด

จากหลัก ๓ ประการนี้ จะสังเกตได้ว่าพระพุทธศาสนาสอนหนักเน้นในเรื่องความประพฤติปฏิบัติต่างจากศาสนาประเภทธรรมชาติเทวนิยม ที่สอนให้นับถือหรือบูชาเทวดาในธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ ไฟ ลม พระจันทร์ พระอาทิตย์ หรือศาสนาประเภทเทวนิยม (Theism) ที่สอนให้เชื่อและมีความจงรักภักดีในพระเป็นเจ้าผู้สร้างโลก

วิธีจัดศาสนาประเภทต่าง ๆ

ในตำราว่าด้วยวิชาศาสนาเปรียบเทียบ ได้มีคำอธิบายวิธีจัดประเภทศาสนาไว้หลายแบบ แต่แบบหนึ่งที่น่าสนใจ คือการแบ่งศาสนาทั้งหมดนี้ในโลกออกเป็น ๓ พวกใหญ่ คือ :-

๑. **ธรรมชาติเทวนิยม** ศาสนาประเภทที่เชื่อ หรือบูชาเทวดาประจำธรรมชาติ

๒. **เทวนิยม** ศาสนาประเภทที่เชื่อ หรือบูชาเทวดาผู้สร้างโลก

๓. **อเทวนิยม** ศาสนาประเภทที่ไม่เชื่อ หรือไม่บูชาเทวดาผู้สร้างโลก

ต่อไปนี้ ข้าพเจ้าจะได้อธิบายในรายละเอียดของศาสนาทั้ง ๓ ประเภทเหล่านี้เพื่อเทียบเคียงกับพระพุทธศาสนาให้ทราบข้อคิดเห็นของพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงศาสนาแต่ละประเภทนั้น ๆ เป็นลำดับไป :-

๑. **ศาสนาที่บูชาเทวดาประจำธรรมชาติ** หรือเชื่อว่าในธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ ต้นไม้ ภูเขา ตลอดจนดาวนพเคราะห์ มีเทวดาประจำอยู่ ศาสนาประเภทนี้เรียก **ธรรมชาติเทวนิยม** ศาสนาประเภทนี้ไม่มีศาสดาเจ้าลัทธิเป็นตัวเป็นตนที่มีชื่อเสียงอะไร แต่ก็เป็นความเชื่อถือที่มีอิทธิพลฝังอยู่ในจิตใจของมนุษย์สืบมาจนทุกวันนี้ ชาวอินเดียโบราณ ชาวกรีก และโรมันโบราณ มีความเชื่อถือในเรื่องเทวดาประจำธรรมชาติอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้ว่า พิธีลอยกระทงในวันเพ็ญเดือน ๑๒ ของไทยก็สืบมาจากความเชื่อของอินเดียโบราณที่ว่ามีเทวดาประจำแม่น้ำ การที่เราเททิ้งของโสโครกหรือถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะลงในน้ำบางโอกาส เป็นการล่วงเกินพระแม่คงคา ถึงปีจึงควรมีการลอยกระทงเป็นการบูชาและขอขมา ในบัดนี้ชาวไทยนับถือศาสนาพุทธโดยมีเหตุผลยิ่งขึ้น ความเชื่อถือที่เป็นฝ่ายธรรมชาติเทวนิยมและศาสนาพราหมณ์ จืดจางลงไปมาก จึงมีผู้อธิบายเรื่องการลอยกระทงว่า เพื่อบูชารอยพระพุทธบาทที่หาดทรายแม่น้ำนัมมทา ทั้งนี้เพื่อให้ชาวพุทธทำได้โดยไม่กระดากใจ ความเชื่อในเรื่องเทวดาประจำดาวพระเคราะห์[๑] คือ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร เป็นต้นนั้น มีต้องกันทั้งฝ่ายอินเดีย กรีก และโรมัน ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ผู้เขียนมีโอกาสไปดูเมืองปอมเปอี อันตั้งอยู่ในประเทศอิตาลี เป็นเมืองที่มีภูเขาไฟพ่นถ่านเถ้ากลบทับเมืองของชาวโรมันโบราณ ยังได้เห็นทรากโบสถ์ยูปีเตอร์ *(พระพฤหัสบดี)* ซึ่งถือกันว่าเป็นเทพเจ้าแห่งปัญญาความรู้ แม้การที่คนไทยเราถือกันว่าวันพฤหัสเป็นวันครูก็สืบมาแต่ความเชื่อถือทำนองนี้

ท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อศาสนาประเภทนี้ ปรากฏ

---

(๑) ในทางวิทยาศาสตร์ ดวงอาทิตย์อยู่ในประเภท Star คือ ดาวมีแสงสว่างในตัว ดวงจันทร์อยู่ในประเภท Satelite คือบริวารของดาวพระเคราะห์ ส่วนดาวอังคาร, พุธ, พฤหัส, ศุกร์, เสาร์, เกตุ, มฤตยู, พระยม (Pluto) และโลกเราจัดเป็นดาวเคราะห์ (Planet) คือ ดาวที่ไม่มีแสงสว่างในตัว จัดเป็นดาวบริวารของดวงอาทิตย์โคจรรอบดวงอาทิตย์

ในพุทธภาษิตบทหนึ่ง ซึ่งพระใช้เป็นบทสวดมนต์ตามวัดต่าง ๆ อันเก็บใจความได้ว่า **"มนุษย์ที่ถูกความกลัวคุกคามย่อมยึดถือที่พึ่งต่าง ๆ กันมากมาย เช่น ภูเขา, ป่า, ต้นไม้, เจดีย์** ***(คำว่าเจดีย์ หมายถึง อนุสาวรีย์ต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมีแพร่หลายในสมัยก่อนพระพุทธศาสนา และในสมัยพุทธกาล)*** **ที่พึ่งเช่นนั้นยังไม่ใช่ที่พึ่งอันปลอดโปร่ง อันนับได้ว่าเป็นที่พึ่งชั้นเลิศ พึ่งแล้วก็ยังไม่พ้นไปจากทุกข์ได้ แต่ผู้ใดนึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเห็นอริยสัจ ๔ ประการ ด้วยปัญญาอันชอบ คือ เห็นทุกข์ เห็นเหตุ ให้ทุกข์เกิด เห็นความดับทุกข์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ที่พึ่งนั้นจึงเป็นที่พึ่งอันปลอดโปร่ง อันนับได้ว่าเป็นที่พึ่งชั้นเลิศ พึ่งแล้วย่อมพ้นทุกข์ได้"**

เมื่อวิเคราะห์ดูคำกล่าวของพระพุทธศาสนาข้อนี้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาชี้ไปที่พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และตัวปัญญาที่รู้แจ้งประจักษ์ความจริงว่าอะไรเป็นทุกข์ และต้นเหตุของทุกข์ แล้วหาทางดับทุกข์ให้ได้ ว่าเป็นที่พึ่งอย่างแท้จริง การชี้ไปที่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้น ก็จะเห็นได้ว่าเป็นอันเดียวกับการชี้ไปที่ปัญญาเห็นแจ้งความจริง เพราะพระพุทธเจ้าเองก็เคยทรงแสดงว่า ผู้ใดเห็นเรา ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม อันบ่งว่าพระพุทธเจ้าไม่อื่นไปจากธรรม ธรรมไม่อื่นไปจากพระพุทธเจ้า ส่วนพระสงฆ์ที่แท้นั้นหมายถึงผู้ตรัสรู้ธรรมตามที่พระพุทธเจ้าทรงชี้ทางให้ ที่เรียกว่า **อริยสงฆ์** ถ้าไม่ตรัสรู้ธรรมก็ยังไม่จัดเป็นพระอริยสงฆ์ ตกลงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ทั้ง ๓ ก็รวมลงเป็นหนึ่งได้ คือรวมลงที่ธรรม **การที่จะรู้แจ้งธรรมได้ก็ต้องอาศัยปัญญา** และปัญญาที่สูงสุดในทางพระพุทธศาสนานั้น มิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองลอย ๆ หากต้องอาศัยเหตุเกิด ๓ ประการ การคิดนึก ๑ คือการศึกษา สดับตรับฟัง ๑ การลงมือปฏิบัติให้เกิดความรู้แจ้งประจักษ์ในผลนั้น ๑ พระพุทธเจ้าเองที่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก็ทรงอาศัยการฝึกฝนปัญญาในข้อสุดท้ายคือลงมือปฏิบัติทดลองอันผ่านการลองผิด ลองถูกมาเป็นเวลานานถึง ๖ ปี จึงประสบผลสำเร็จในที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นอันสรุปได้ว่า ที่พึ่งชั้นสูงสุดทางพระพุทธศาสนานั้นไม่ใช่สิ่งภายนอก เช่น ต้นไม้ ภูเขา และสิ่งลึกลับอื่น ๆ แต่ต้องอาศัยการฝึกฝนอบรมตนในทางที่ถูก เพื่อให้เกิดปัญญาตรัสรู้สัจธรรม **อันเป็นเหตุให้พ้นจากความทุกข์และปัญญาที่ถูกต้องนั้นเอง จะทำให้เรารู้ว่า พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์มิใช่สิ่งภายนอก หากรวมลงเป็นหนึ่งที่สัจธรรมนั้นเอง**

๒. ศาสนาที่บูชาเทวดาผู้สร้างโลก คือ เชื่อว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ รวมทั้งตัวโลกต้องมีเทพผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่สร้างขึ้น มนุษย์ทั้งหลายจึงควรจงรักภักดี วิงวอนและขอพรจากพระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ มีฤทธิ์ มีอำนาจนั้น ศาสนาประเภทนี้เรียกว่า **เทวนิยม** ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู หรือพราหมณ์ จัดเข้าในประเภทเทวนิยมนี้ เพราะแต่ละศาสนาแม้จะเรียกพระเจ้าไปคนละอย่าง ก็คงรวมลงในความเชื่อว่ามีพระเจ้าสร้างโลกด้วยกัน ตามความรู้สึกของชาวยุโรปซึ่งเคยอบรมกันมาในทางให้เชื่อถือในเรื่องพระเจ้าสร้างโลก ถ้าใครสอนในทางตรงกันข้ามก็รู้สึกเป็นการเสียหายอย่างร้ายแรง ฉะนั้น ฝรั่งที่นับถือพระพุทธศาสนาในยุโรป เมื่อแต่งตำราว่าด้วยพระพุทธศาสนา จึงลังเลเอามาก ๆ ว่าจะกล่าวถึงพระพุทธศาสนาในทางไหนดี ทั้งนี้อาจกลัวจะจูงคนได้น้อย ถ้ากล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็น **อเทวนิยม** ไม่สอนว่ามีพระเจ้าสร้างโลก อย่างไรก็ตาม บางคนก็กล้ากล่าวอย่างตรงไปตรงมา เพราะถือว่าเป็นเรื่องของการหาเหตุผล ใครจะมีความฝังใจอย่างไรเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อศาสนาประเภทนี้ อาจอธิบายได้ด้วยคำพูดสั้น ๆ ว่า ศาสนาประเภทเทวนิยมเชื่อใน **พรหมลิขิต** คือ โชคชะตาของมนุษย์เราสุดแต่พระพรหมหรือพระเจ้าจะกำหนดให้ แต่พระพุทธศาสนาเชื่อใน **กรรมลิขิต** คือ การกระทำของเราเอง สร้างโชคดีโชคร้าย หรือความเจริญความเสื่อมให้แก่ตัวเราเอง เพราะฉะนั้นในคำสอนทางพระพุทธศาสนาจึงไม่มีที่ให้แสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อพระผู้เป็นเจ้า หากสอนให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ สร้างความเจริญให้แก่ตน ด้วยความขยันหมั่นเพียรตามปกติธรรมดานี้เอง ความหนักเน้นแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงอยู่ที่การเว้นความชั่ว ประพฤติความดี และชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด ดังได้กล่าวไว้แล้วในหลักทั่ว ๆ ไปแห่งพระพุทธศาสนา

อาจมีคำถามขึ้นว่า พุทธศาสนิกชนก็มีการสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัย และในบทสวดมนต์บางแห่งก็มีการขออวยพรเหมือนกัน เรื่องนี้ขอตอบว่า ผู้แต่งบทสวดมนต์ในชั้นหลังได้แทรกลงไปจริง แต่การสวดมนต์ในพระพุทธศาสนานั้น เรื่องดั้งเดิมเป็นการท่องจำพระพุทธภาษิตหรือคำสั่งสอนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่บทสวดมนต์เมื่อแปลออกแล้วจะเป็นเรื่องสอนในทางประพฤติปฏิบัติ เช่น **มงคลสูตร** สอนถึงข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ อันเป็นสิริมงคลรวม ๓๘ ประการ

กรณียเมตตสูตร สอนถึงการแผ่ไมตรีจิตไปในบุคคลและสัตว์ทุกประเภท อย่าคิดเบียดเบียนประทุษร้าย

แม้พระพุทธเจ้าเองก็ตรัสว่า ผู้ใดเกาะชายสังฆาฏิของพระองค์ก็หาชื่อว่าเห็นพระองค์ไม่ ผู้ใดบูชาด้วยเครื่องสักการะต่าง ๆ ก็หาชื่อว่าบูชาพระองค์ด้วยการบูชาอันยอดเยี่ยมไม่ ผู้ใดปฏิบัติดีปฏิบัติชอบจึงชื่อว่าบูชาพระองค์ ด้วยการบูชาอย่างยอดเยี่ยม อันนี้เป็นการแสดงหลักพระพุทธศาสนาอย่างตรงไปตรงมา

เพราะฉะนั้นบทสวดมนต์ทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จึงเป็นข้อความในพระไตรปิฎกอันเป็นหลักคำสอนต่าง ๆ ส่วนที่มีผู้แต่งขึ้นเป็นบทเบ็ดเตล็ด ในภายหลังที่มีขอพรต่าง ๆ นั้นเป็นเรื่องเพื่อปลอบใจและทำใจให้สบาย และเป็นเพียงส่วนน้อย ไม่ใช่หลักการใหญ่ทางพระพุทธศาสนา เพราะถึงอย่างไรก็เป็นที่ยอมรับกันว่าถ้าบุคคลไม่ประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ดีที่ชอบแล้ว ก็จะไม่ได้รับผลที่ดีที่ชอบ การสวดมนต์ที่แสดงถึงหลักความประพฤติปฏิบัติ จึงเป็นเพียงการกล่าวถึงตำรายา ยังไม่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ การลงมือประพฤติปฏิบัติ จึงเป็นการรับประทานยา ซึ่งสำคัญกว่าและจำเป็นกว่า เพราะเป็นเงื่อนสำคัญที่จะให้หายโรคภัยไข้เจ็บอย่างแท้จริง

เป็นอันสรุปว่าพระพุทธศาสนา ไม่สอนเรื่องพระเจ้าสร้างโลก และไม่สอนเรื่องการมีฤทธิ์เดชดลบันดาลสร้างสรรค์ของพระเจ้า หากสอนให้มนุษย์สร้างความเจริญรุ่งเรืองแก่ตนเองด้วยการกระทำที่ดีที่ชอบของตนเอง

๓. **ศาสนาที่ไม่สอนเรื่องพระเจ้าสร้างโลก** มีชื่อเรียกว่า **อเทวนิยม** ศาสนาพุทธ, และศาสนาเชนอยู่ในประเภทนี้ ในประเภทนี้แม้จะมีหลายศาสนา ก็หมายความเฉพาะหลักการใหญ่ที่ไม่สอนเรื่องพระเจ้าสร้างโลกเท่านั้น ส่วนหลักการปลีกย่อยและสาระสำคัญอย่างอื่นไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน

ศาสนาเชน (Jainism) เป็นศาสนาที่ศาสดาชื่อ **มหาวีระ ตั้งขึ้น หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าศาสนานิครนถ์ก็ได้ ศาสนานี้ปฏิเสธ หรือคัดค้านเรื่องพระเจ้าสร้างโลกไว้รุนแรงมาก ปัจจุบันยังมีผู้นับถืออยู่หลายล้านคนในอินเดียเป็นศาสนาระหว่างพราหมณ์กับพุทธ ไม่ตรงกับพราหมณ์ ในเรื่องสร้างโลก ตรงกับพุทธในเรื่องสอนหลักอหิงสา คือ ไม่เบียดเบียน ไม่ตรงกับพุทธที่ศาสนาเชนสอนเรื่องอัตตา พระพุทธศาสนาสอนเรื่องอนัตตา ศาสนาเชนแบ่งออกเป็น ๒ นิกาย คือ นิกายนุ่งผ้าขาว** *(เศวตัมพร)* กับนิกายไม่นุ่งผ้า *(ทิฆัมพร)* ที่เรียกว่า ชีเปลือย

พระพุทธศาสนาไม่สอนเรื่องพระเจ้าสร้างโลก แต่มิได้สั่งสอนในลักษณะรุกรานศาสนาอื่น ด้วยเหตุนี้เองฝรั่งที่เขียนตำราทางพระพุทธศาสนา บางคนจึงพยายามอธิบายว่าพระพุทธศาสนามิได้เป็นอเทวนิยม และบางคนเพื่อจะตัดปัญหาเสียเลย จึงกล่าวว่า พระพุทธศาสนาไม่เป็นทั้ง **เทวนิยม** *(สอนเรื่องพระเจ้าสร้างโลก)* ไม่เป็นทั้ง **อเทวนิยม** *(ปฏิเสธเรื่องพระเจ้าสร้างโลก)* ซึ่งตามความเห็นของข้าพเจ้าที่จัดพระพุทธศาสนาไว้ในประเภทอเทวนิยมนั้นก็เห็นว่าเราพูดกันอย่างตรงไปตรงมาดีกว่า เพราะพระพุทธศาสนาไม่ต้องการคนนับถือเพียงเพราะเชื่อหรือไม่เชื่อในเรื่องพระเจ้าสร้างโลก หากสอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผลและลงมือปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรมและทางดับทุกข์เป็นประมาณ คนเราไม่จัดว่าดีหรือชั่ว เพราะเชื่อหรือไม่เชื่อในพระเจ้า แต่ดีชั่วเพราะการกระทำ และความประพฤติ และถ้าจะกล่าวกันอีกอย่างหนึ่ง ทางพระพุทธศาสนาก็ไม่ค่อยต้องการคนที่จะหันมานับถือโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาเหตุผล เพราะฉะนั้นความสำคัญจึงอยู่ที่หลักธรรมข้ออื่น ๆ ที่สอนไว้ให้พิจารณาและปฏิบัติซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

เป็นอันว่าเรารู้จักวิธีจัดศาสนาต่าง ๆ ในโลกเป็น ๓ ประเภทอย่างนี้ เราก็จะรู้ได้ว่าศาสนาประเภทไหนสอนหนักเน้นในเรื่องอะไร พระพุทธศาสนาที่เรานับถือต่างจากศาสนาอื่นอย่างไร ต่อไปนี้จึงจะกล่าวถึงหลักการสั่งสอนของพระพุทธศาสนาเป็นลำดับไป

ลักษณะการสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ๓ อย่าง

กล่าวตามแบบแผนทั่วไป การสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น ๓ อย่าง คือ :

๑. ทรงสอนให้รู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น

๒. ทรงสั่งสอนมีเหตุผลที่ผู้ฟังอาจตรองตามให้เห็นจริงได้ และ

๓. ทรงสั่งสอนเป็นอัศจรรย์ที่ผู้ปฏิบัติย่อมได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ

ในที่นี้ข้าพเจ้าประสงค์จะตั้งข้อสังเกตเป็นส่วนตนเองในการสอนของพระพุทธเจ้าโดยแบ่งหลักการสอนออกเป็น ๓ ประการเหมือนกัน คือ :-

๑. **ทรงสั่งสอนโดยการปฏิวัติ** เป็นการ "เปลี่ยน" หลักคำสอน ดั้งเดิมของศาสนาพื้นเมืองอย่างกลับหน้ามือเป็นหลังมือ

๒. **ทรงสั่งสอนโดยการปฏิรูป** เป็นการสอนโดยวิธีดัด "แปลง" ของเก่าที่ยังไม่ดีให้ดีขึ้น หรือของเก่ามีความหมายอย่างหนึ่ง แต่นำมาแปลความหมายเสียใหม่เพื่อให้ตรงกับหลักเหตุผลยิ่งขึ้น

๓. **ทรงสั่งสอนโดยตั้งหลักขึ้นใหม่** ที่ยังไม่มีในที่อื่น แต่ก็เป็นไปตามหลักสัจธรรมที่ทรงค้นพบ

เพื่อที่จะขยายความแห่งหลักการสอน ๓ ประการนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสอธิบายไว้ในที่นี้สักเล็กน้อย

๑. **การสอนโดยวิธีปฏิวัติ** นั้น หมายถึง การเปลี่ยนหลักการเดิมที่สอนกันมาทั้งหมด เช่น การสอนให้ฆ่าสัตว์บูชายัญของศาสนาพราหมณ์ พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธและสอนในทางตรงกันข้ามให้มีเมตตากรุณาต่อสัตว์แทน การสอนให้ทรมานตนในการปฏิบัติเพื่อบรรลุคุณธรรมชั้นสูงพระพุทธเจ้าทรงทดลองมาแล้วเห็นว่าไม่ใช่ทางตรัสรู้ ทรงสอนให้ใช้วิธีอื่นที่เรียกว่าทางสายกลาง เป็นการอบรมกายวาจาใจในทางประพฤติปฏิบัติที่ชอบแทน การสอนว่ามีอัตตาตัวตน หรือที่เรียกว่าอาตมันเป็นหลักใหญ่ในศาสนาพราหมณ์ ทรงสอนในทางตรงกันข้ามที่เรียกว่าอนัตตาเพื่อไม่ให้ยึดมั่นในตัวตนแทน ในที่นี้ขอพูดแทรกเรื่องการปฏิวัติ (Revolution) สักเล็กน้อยคำนี้ใช้ใกล้กับคำว่า วิวัฒน์ (Evolution) ปฏิวัติหมายถึงการเปลี่ยนอย่างกลับหน้ามือเป็นหลังมือ ส่วนวิวัฒน์หรือวิวัฒนาการหมายถึงความค่อย ๆ เจริญขึ้นทั้งในทางธรรมชาติและความเป็นอยู่ของมนุษย์ การสอนศาสนาของพระพุทธเจ้าบางครั้งมีความจำเป็นจะต้องเปลี่ยนหลักการที่สอนกันอยู่ดั้งเดิมอย่างตรงกันข้ามก็ต้องสอนในทำนองนี้ เพื่อจูงให้เข้าใจหลักที่แท้จริงทางพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๒. การสอนโดยวิธีปฏิรูป (Reform) คือ ดัดแปลงของเก่าให้ดีขึ้นโดยอธิบายความหมายใหม่บ้าง โดยให้เหตุผลใหม่บ้าง เช่นคำสอนเรื่องพราหมณ์ว่าได้แก่ผู้ประเสริฐโดยชาติกำเนิด คือเกิดจากมารดาบิดาอยู่ในวรรณะพราหมณ์ พระพุทธเจ้าทรงอธิบายใหม่ว่า คนเราไม่เป็นพราหมณ์หรือผู้ประเสริฐเพราะชาติสกุล แต่เป็นผู้ประเสริฐ เพราะการกระทำหรือความประพฤติ ศาสนาพราหมณ์สอนว่าให้ลงอาบน้ำในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ แล้วจะบริสุทธิ์จากบาปได้ พระพุทธศาสนาสอนให้อาบน้ำในแม่น้ำคือศีลได้แก่ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันเป็นการอาบที่ตัวไม่เปียก แต่ทำให้บริสุทธิ์สะอาดได้ดีกว่าน้ำศักดิ์สิทธิ์ และกล่าวต่อไปว่าถ้าใครประพฤติปฏิบัติตนดีแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องไปอาบน้ำในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ แม้น้ำดื่มในถ้วยก็เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ไปแล้ว เรื่องเทวดาจริง ๆ ที่สอนกันอยู่ทั่วไป พระพุทธศาสนาสอนว่าคนเราอาจเป็นเทวดาได้โดยตั้งอยู่ในคุณธรรม เช่น ความละอายแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาป เป็นต้น

๓. **การสั่งสอนโดยตั้งหลักขึ้นใหม่** เป็นสิ่งจำเป็น ในเมื่อพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ตั้งขึ้นในท่ามกลางศาสนาอื่น ถ้าไม่มีอะไรเป็นของตนเองเลย ก็ไม่ควรนับเป็นศาสนาที่ตั้งขึ้นใหม่ เพราะการค้นพบความจริงที่ยังไม่มีใครพบ ดังจะเห็นได้ในเรื่องหลักธรรมเรื่องความพ้นทุกข์ที่เรียกว่าอริยสัจ ๔ ประการ เป็นหลักธรรมที่ตั้งขึ้นใหม่อันแสดงไว้ชัดทั้งเหตุและผล คือการจะพ้นทุกข์ก็ต้องรู้ว่าอะไรเป็นตัวความทุกข์ อะไรเป็นต้นเหตุของมัน การดับความทุกข์ คือดับอะไร และทำอย่างไร หรือปฏิบัติอย่างไรจึงจะดับทุกข์ได้ และหลักธรรมเรื่องอริยสัจนี้ พระองค์ทรงแสดงว่าได้ปฏิบัติมาแล้วด้วยพระองค์เองจนเกิดผลแล้ว จึงได้ทรงนำมาสั่งสอน

จากข้อความที่กล่าวมาในบทนำพอเป็นสังเขปนี้ คงพอทำให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายได้เข้าใจในพระพุทธศาสนาขึ้นบ้างไม่มากก็น้อย เพราะฉะนั้นจะได้กล่าวถึงคุณลักษณะพิเศษแต่ละข้อของพระพุทธศาสนาในบทต่อ ๆ ไปตามลำดับ

ในท้ายบทนำนี้ ขอนำข้อความสั้น ๆ อันว่าด้วยคุณลักษณะพิเศษ ๑๒ ประการแห่งพระพุทธศาสนามากล่าวไว้เพื่อเป็นบทที่ตั้งในการอธิบายในบทต่อ ๆ ไป

คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา

๑. แม้จะตัดความเชื่อในเรื่องฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ออกก็ไม่ทำให้พระพุทธศาสนากระทบกระเทือนอะไรแม้แต่น้อย เพราะพระพุทธศาสนามิได้มีรากฐานอยู่บนฤทธิ์เดชปาฏิหาริย์ หากอยู่ที่เหตุผลและคุณงามความดีที่พิจารณาเห็นได้จริง ๆ

๒. พระพุทธศาสนาเป็นตัวอย่างแห่งลัทธิประชาธิปไตยที่เก่าแก่ที่สุดของโลก มีหลักการและวิธีการอันทันสมัยอยู่จนทุกวันนี้

๓. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยสอนให้เลิกระบบทาส ไม่เอามนุษย์มาเป็นสินค้าสำหรับซื้อขาย ห้ามไม่ให้พระภิกษุมีทาสไว้ใช้ กับทั้งสอนให้เลิกทาสภายใน คือ ไม่เป็นทาสของความโลภ ความโกรธ และความหลง

๔. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกที่สอนให้มนุษย์เลิก

ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน เพราะเรื่องถือชั้นวรรณะ เพราะเหตุชาติและวงศ์สกุลโดยได้ตั้งจุดนัดพบกันไว้ที่ศีลธรรม ใครจะเกิดในสกุลสูงต่ำยากดีมีจนอย่างไร ไม่เป็นประมาณ ถ้าตั้งอยู่ในศีลธรรมแล้ว ก็ชื่อว่าเป็นคนดีควรยกย่องสรรเสริญ ถ้าตรงกันข้ามคือล่วงละเมิดศีลธรรมแล้ว แม้จะเกิดในสกุลสูงก็นับได้ว่าเป็นคนพาลอันควรตำหนิ

๕. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรกที่สอนปฏิวัติเรื่องการทำบุญ โดยวิธีฆ่าสัตว์หรือฆ่ามนุษย์บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หากสอนให้ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์แทนการเบียดเบียน และสอนให้หาทางชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดว่าเป็นบุญ

๖. พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาสอนลัดตัดตรงเข้าหาความจริง ให้กล้าสู้หน้ากับความจริงเช่น ในเรื่องความเกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วให้หาประโยชน์จากความจริงนั้นให้ได้ รวมทั้งสอนอย่างตรงไปตรงมาในเรื่องฤกษ์ยาม, น้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นต้น และการสอนให้เป็นเทวดาได้ในชีวิตนี้โดยไม่ต้องรอให้ตายเสียก่อน โดยชี้ไปให้เห็นความประพฤติปฏิบัติว่าทำคนให้เป็นเทวดาได้

๗. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้แก้ความเสื่อมทางศีลธรรม โดยไม่มองข้ามปัญหาทางเศรษฐกิจ สอนให้แก้ความชั่วด้วยความดี และสอนให้แก้ที่ตัวเราเองก่อนโดยไม่คอยเกี่ยงให้คนทั้งโลกดีหมดแล้ว เราจึงจะดีเป็นคนสุดท้าย แม้ในการสอนให้มีเมตตาจิต ก็ให้หัดแผ่เมตตาในตนเองก่อนเพื่อจะได้เป็นพยานว่าเรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด คนอื่นก็มีความรักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้น

๘. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้ถือธรรมคือความถูกต้องตามเหตุผลเป็นประมาณที่เรียกว่าธรรมาธิปไตย ไม่สอนให้ถือตนเองเป็นใหญ่ หรือสอนให้ถือคนอื่นเป็นใหญ่ หลักคำสอนเรื่องผู้เห็นธรรมชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้า, ผู้ปฏิบัติธรรมชื่อว่าอยู่ใกล้พระพุทธเจ้า, คำสอนเรื่องอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา และการตั้งพระธรรมวินัยไว้เป็นพระศาสดาแทนพระองค์ของพระพุทธเจ้าก็เป็นการสอนแบบธรรมาธิปไตยนี้

๙. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนเน้นหนักในเรื่องการใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิตให้รู้จักกำจัดความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยพิจารณาให้เห็นต้นเหตุของความทุกข์ แล้วแก้ไขให้ถูกทางไม่ให้เชื่อถืออย่างงมงายไร้เหตุผล

๑๐. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้รู้จักพึ่งตัวเองในการประกอบคุณงามความดี ในการยกระดับแห่งชีวิตของตนให้สูงขึ้น ไม่สอนให้คิดแต่จะเอาดีด้วยการอ้อนวอนบวงสรวง คำสอนข้อนี้เป็นเหตุให้เกิดหลักเรื่องทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วที่เรียกว่ากฎแห่งกรรม (Law of Korma) อันทำให้ชาวต่างประเทศหันมานิยมนับถือมากขึ้น

๑๑. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาเดียวในโลกที่กล้าปฏิเสธตรรกวิทยา (Logic) ซึ่งชาวโลกถือกันว่าเป็นศาสตร์แห่งศาสตร์ทั้งหลาย (Science of Sciences) โดยได้เสนอหลักการอย่างอื่นที่สูงกว่า แน่นอนกว่า พร้อมทั้งให้เหตุผลไว้อย่างชัดเจน

๑๒. พระพุทธศาสนามีหลักเกณฑ์และวิธีการในการสั่งสอน ตลอดจนตัวคำสอนอันเป็นวิทยาศาสตร์มาก่อนที่วิชาวิทยาศาสตร์ของโลกจะเกิดเป็นเนื้อเป็นตัวขึ้น

(ต่อฉบับหน้า)

เกร็ดความรู้

โรคโลหิตจาง

ยุวดี สิทธิพาที

เรื่องของสุขภาพอนามัยกับการระวังรักษานั้น ด้วยเหตุที่ว่ารายการของเราเป็นรายการเพื่อปากท้องประชาชน จึงเป็นเรื่องธรรมดาเหลือเกินที่จะบอกว่าเราได้เตือนท่านเสมอมาว่า ให้ระวังรักษาสุขภาพร่างกายของเราไว้ให้ดี เพราะไม่คุ้มกันเลยถ้าหากเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นต้องเสียเงินเสียทอง เสียเวลาและเสียกำลังใจกันแล้ว ไม่ว่าท่านจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของครอบครัว เพราะฉะนั้น สรุปง่าย ๆ ด้วยวิธีเก่า ๆ ว่า หากมีเวลาเพียงปีละครั้งแวะหาหมอตรวจเช็คสุขภาพกันบ้างก็คงจะดีต่อทั้งตัวเรา ครอบครัวของเราและคุณหมอผู้ให้การรักษา

อย่างไรก็ตามเพื่อความรู้และการตรวจเช็คตนเองในเบื้องต้น วันนี้รายการของเราก็จะขอนำเอาความรู้เกี่ยวกับเรื่องของโรคโลหิตจาง ซึ่งได้ข้อมูลเผยแพร่มาจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค บ้านมนังคศิลา มาคุยกับท่าน โดยเฉพาะหลาย ๆ ท่านที่ระยะนี้มีอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร ปวดศีรษะ หน้ามืด เป็นลมง่ายโดยไม่ทราบสาเหตุ พึงระวังไว้สักนิดว่าอาการดังกล่าวนี้อาจจะเป็นอาการของโรคโลหิตจางในระยะเริ่มแรก ซึ่งผู้ที่เริ่มเป็นมักจะไม่รู้สึกว่าเจ็บป่วย แต่หากปล่อยทิ้งไว้จนมีอาการมากก็อาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ฉะนั้น เรามาคุยกันว่าสาเหตุที่มาของโรคโลหิตจางนี้เกิดขึ้นได้จากอะไรบ้าง

ข้อแรก เกิดจากการที่ร่างกายเสียเลือด ทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว เช่น มีพยาธิปากขอ เป็นแผลในกระเพาะอาหาร ริดสีดวงทวารหนัก หรือการเสียเลือดไปทางประจำเดือน เป็นต้น

๒. เกิดจากการขาดอาหาร ได้แก่ การที่ร่างกายดูดซึมได้ไม่เพียงพอ หรือได้รับประทานไม่เพียงพอ ส่วนใหญ่ร่างกายจะขาดธาตุเหล็ก โฟเลต วิตามินบี ๖ วิตามินบี ๑๒ โปรตีน ทองแดง และวิตามินบี แต่ที่พบเป็นปัญหาคือร่างกายขาดธาตุเหล็ก

๓. เกิดจากการแตกของเม็ดเลือดแดง โดยปกติเม็ดเลือดแดงมีอายุอยู่ในกระแสเลือดประมาณ ๑๐๐-๑๒๐ วัน แต่มีสภาวะบางอย่างที่ทำให้เม็ดเลือดแดงอายุสั้นกว่าปกติ หรือเป็นความผิดปกติของร่างกาย

๔. เกิดร่วมกับโรคอื่น ๆ เช่น โรคติดเชื้อ โรคหัวใจแต่กำเนิด โรคตับ โรคไต โรคของต่อมไร้ท่อต่าง ๆ ต่อมใต้สมอง ต่อมธัยรอยด์และต่อมหมวกไตทำงานด้อยกว่าปกติ ทำให้ไขกระดูกสร้างเลือดน้อย

๕. อื่น ๆ ได้แก่ การได้รับยาบางชนิดที่มีฤทธิ์กดการสร้างเลือดของไขกระดูก และบางชนิดที่ไปขัดขวางปฏิกิริยาเคมีของสารอาหารโฟเลตในร่างกาย การคลอดก่อนกำหนด การที่มีเซลล์มะเร็งเข้ามาแทนที่ไขกระดูก ทำให้สร้างเลือดไม่ได้ การได้รับพิษจากตะกั่ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเลือดและการได้รับพิษจากทองแดง ทำให้มีการแตกของเม็ดเลือดแดงอย่างเฉียบพลันได้

อาการของโรคโลหิตจางนี้มักจะแตกต่างกันไปแล้วแต่สาเหตุและความรุนแรงของการเสียเลือด ที่เป็นน้อยอาจไม่มีอาการอะไรเลย อาการที่พบได้มีอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร ปวดศีรษะ เยื่อตาซีด แสบลิ้นและลิ้นเลี่ยนแดงไม่มีตุ่ม เวียนศีรษะ เหนื่อยง่าย ใจเต้น อาจมีการกลืนอาหารลำบาก มีแผลเปื่อยที่มุมปากคล้ายปากนกกระจอก เล็บอ่อนแบนและช้อนขึ้นคล้ายช้อน ถ้าซีดมาก ๆ อาจมีอาการหัวใจวายได้ ถ้าเกิดจากการขาดโปรตีนมักจะมีอาการบวมชาตามปลายมือปลายเท้า ผิวหนังมีลักษณะหยาบแห้ง มีเม็ดตามขุมขนหรือมีผิวหนังอักเสบร่วมด้วย ถ้าเกิดจากการขาดวิตามินบี ๑๒ จะมีอาการทางประสาทร่วมด้วย ซึ่งอาการทางประสาทอาจเกิดก่อนอาการซีด ถ้าขาดวิตามินบี ๖ ในเด็กเล็กจะทำให้มีอาการชักได้ ถ้าขาดวิตามินอี จะทำให้มีการบวมที่ขาและมีเปลือกตาร่วมด้วย

สำหรับการป้องกันนั้น ก็จำเป็นจะต้องใช้วิธีการดังนี้ครับ คือ.-

๑. ป้องกันการเสียเลือดจากการเกิดพยาธิปากขอ โดยการสุขาภิบาลใช้ส้วมให้ถูกสุขลักษณะ และสวมรองเท้าเมื่อเดินออกจากบ้าน ไม่ควรย่ำพื้นดินที่แฉะเพราะอาจมีพยาธิตัวอ่อนไชเข้าเท้าได้

๒. ในทารกและเด็กวัยก่อนเรียน ควรเริ่มให้อาหารเสริมตั้งแต่อายุ ๓ เดือน เช่น ตับบด ผักบด ไข่ ร่วมกับการให้นมแม่

หรือนมผง

๓. ควรรับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กและโปรตีนสูง เป็นประจำ ได้แก่ อาหารพวกเนื้อสัตว์ ไข่แดง ถั่วเมล็ดแห้ง ข้าวทั้งเมล็ด ธัญญพืชและผลิตภัณฑ์ผักใบเขียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผักสดหรืออาจปรุงอาหารด้วยเกลือเสริมธาตุเหล็กก็ได้

โรคโลหิตจางที่เป็นปัญหาทางสาธารณสุขในประเทศไทยนี้มักมีสาเหตุมาจากการขาดธาตุเหล็ก สามารถป้องกันได้โดยการรับประทานอาหารที่มีธาตุเหล็กและโปรตีน และปฏิบัติตนให้ถูกสุขาภิบาล ส่วนการรักษาโรคที่เป็นต้นเหตุควรให้อยู่ในดุลยพินิจของแพทย์ ไม่ควรซื้อยาบำรุงเลือดหรือยาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันมารับประทานเอง เพราะยาเหล่านั้นมักมีธาตุเหล็กเป็นส่วนประกอบ ซึ่งหากร่างกายได้รับในขนาดสูงเกินไปจะเกิดเป็นพิษได้

บันไดชีวิต

แต่ละขั้นในการทับถมของก้อนอิฐ หิน ดิน ทราย และซากพืชซากสัตว์ต่าง ๆ นั้น ต้องสะสมกันอยู่ใต้ดินนับเวลาเป็นหลาย ๆ ล้านปีทีเดียวกว่าที่จะทำให้เกิดทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ถ่านหิน น้ำมัน ทอง แร่เหล็ก แร่ดีบุกต่าง ๆ ระยะเวลาที่ยาวนานนั้นสะสมให้เกิดแร่ธาตุที่มีประโยชน์มีคุณสมบัติแตกต่างกันไป ซึ่งแม้จะไม่มีมนุษย์คนใดขุดค้นขึ้นมาทำประโยชน์ แร่ธาตุต่าง ๆ เหล่านั้นก็ล้วนมีคุณค่าคุณสมบัติอยู่ในตัวของตัวเอง และต่อเมื่อคนเราสามารถขุดค้นและหยิบเอาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นแปรเปลี่ยนเป็นพลังหรือเป็นประโยชน์ต่อการใช้สอยในชีวิตประจำวัน แร่ธาตุต่าง ๆ เหล่านั้นก็ยิ่งทวีความสำคัญและความจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์มากขึ้นทุกที

คนเรานั้นก็เป็นทรัพยากรธรรมชาติอีกชนิดหนึ่งซึ่งถ้าจะว่าไปแล้วก็นับได้ว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยหลักอันจะก่อให้เกิดความพัฒนาต่อประเทศชาติและสังคมได้มากที่สุด แต่ทั้งนี้ก็ย่อมจะหมายความว่าทรัพยากรมนุษย์นั้นจะต้องเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพด้วย ซึ่งคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์นั้น ก็เปรียบได้กับคุณสมบัติของทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ นั่นเองที่กว่าจะเกิดขึ้นได้ก็จำเป็นต้องอาศัยเวลาและสภาพแวดล้อมมาช่วยสนับสนุนด้วยเหตุนี้ จึงอาจสรุปได้ว่าทรัพยากรมนุษย์นั้นจะมีคุณภาพมากขึ้นได้ก็ด้วยการสั่งสมบทเรียน การเรียนรู้และประสบการณ์ เพราะฉะนั้น คนเราถ้าไม่ปล่อยชีวิตให้ไร้สาระจนเกินไปแล้ว นับวันที่ผ่านเลยไป นับอายุที่สูงขึ้น ก็น่าที่จะมีประสบการณ์และการเรียนรู้มากขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้การละเลยและไม่เห็นค่าของผู้สูงอายุ ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะเป็นญาติหรือมีเชื้อสายชาติพันธุ์เดียวกันกับเราหรือไม่ก็ตาม ย่อมจะไม่เป็นการฉลาด ทั้งยังเป็นการละทิ้งโอกาสดีในการที่จะได้เรียนรู้ชีวิตทางลัดจากผู้สูงอายุที่ผ่านโลกมาก่อนเราไปอย่างน่าเสียดายอีกด้วย ทั้งนี้ก็เพราะขั้นบันไดแห่งชีวิตที่ผ่านเลยมานั้นได้ผ่านวัยทารกสู่เด็กชายเด็กหญิง สู่วัยรุ่นนั้นเป็นวัยที่ได้เรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ผ่านการลองผิดลองถูกและการลองดีมาแล้วอย่างมากมาย จวบจนเข้าสู่วัยหนุ่มสาวและเป็นผู้ใหญ่ รู้จักผิดชอบชั่วดี เรียนรู้ที่จะใช้ชีวิต การสร้างหลักฐาน และมาถึงวัยชรา อันเรียกได้ว่าเป็นขั้นสุดท้ายแห่งบันไดชีวิตในที่สุดนั้น ผู้สูงอายุทุกคนไม่ว่าจะผ่านวันเวลามาด้วยรูปแบบชีวิตเช่นไร ผจญความยากลำบากหรือสุขสบายมากมายเพียงใด ทุกคนย่อมผ่านวันเวลามาพร้อม ๆ กับประสบการณ์และการเรียนรู้ต่าง ๆ ไม่มากก็น้อย อย่างไรก็ตาม ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า โลกทุกวันนี้หมุนเร็วขึ้นทุกวัน พร้อม ๆ กับความรู้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นโดยคนรุ่นเก่าไม่อาจตามทัน โดยเฉพาะกับผู้สูงอายุที่นับวันสภาพร่างกายก็มีแต่จะแปรเปลี่ยนไปในทางเสื่อมมากขึ้น ฉะนั้นก็ต้องยอมรับว่า ความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นเก่า คนสูงอายุ อาจจะไม่ถูกต้องหรือเหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่และสังคมแบบใหม่ หากแต่ก็ต้องยอมรับด้วยเช่นกันว่าชีวิตที่มีรัก โลภ โกรธ หลง ชีวิตที่มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้น ไม่ว่าจะยุคสมัยใด ความเป็นคน ความเป็นปุถุชนไม่เคยแปรเปลี่ยนไปเลย ดังนั้น บทเรียนแห่งชีวิต การเรียนรู้คนและประสบการณ์ที่มีต่อโลกของคนรุ่นเก่า จึงยังคงคุณค่าแห่งการรับรู้ ด้วยเหตุนี้ ถ้าเราไม่ละเลยที่จะรักและเข้าใจคนแก่ นอกจากที่เราจะมีความปลื้มปิติและภาคภูมิใจในความกตัญญูรู้คุณของเรา เราก็ยังจะมีโอกาสได้ใกล้ชิดและเรียนรู้บทเรียนแห่งชีวิตจากผู้สูงอายุ ซึ่งรักและหวังดีกับเราเป็นอย่างยิ่งอีกด้วย

นับเป็นโชคดีอย่างหนึ่งสำหรับคนไทยเราที่ให้ความยกย่องและนับถือคนเฒ่าคนแก่ว่า คือ ผู้มีบุญคุณต่อครอบครัว ต่อประเทศชาติมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้ครอบครัวแบบไทย ๆ ของเราที่เป็นศูนย์รวมของคนหลายรุ่นจึงเป็นครอบครัวที่อบอุ่น อย่างน้อย ปู่ ย่า ตา ยาย ก็ช่วยดูแลและอบรมสั่งสอนลูกหลานที่ยังอยู่ในวัยเด็กให้ได้รับความอบอุ่นได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ เด็ก ๆ ก็ยังได้เติบโตขึ้นในสายตาของผู้ที่มีประสบการณ์กว่า ดังนั้น แม้ผู้สูงวัยอาจจะสร้างปัญหาให้บ้างเมื่อไม่สามารถช่วยตัวเองได้ หรืออาจจะเป็นภาระให้ต้องดูแลในบางครั้ง ก็ขอให้พวกเราพึงระลึกเอาไว้เสมอว่าตลอดเวลาอันยาวนานที่ท่านเลี้ยงดู ห่วงใยเรามานั้น ท่านได้เหนื่อยยากเพื่อเรามาเป็นอย่างหนักแล้ว กับการที่เราจะเลี้ยงดูและตอบแทนท่าน ด้วยการมอบความรักและความเข้าใจให้กับท่าน เพื่อความสุขเล็ก ๆ น้อย ๆ ในขั้นสุดท้ายแห่งบันไดของท่านบ้างจะไม่ได้เชียวหรือ

ทุกข์ของผู้สูงอายุ

วีระชัย แก้วพันธุ์

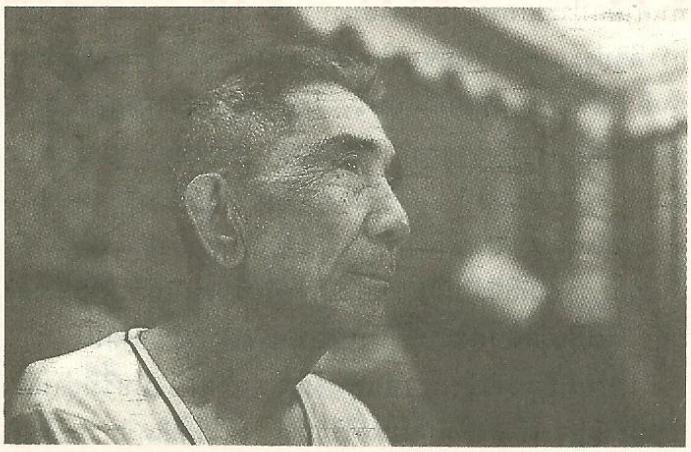

กาลเวลาล่วงเลยไปอย่างรวดเร็ว เดี๋ยววัน เดี๋ยวเดือน เดี๋ยวปี เมื่อเป็นเช่นนี้คนเราย่อมจะหนีไม่พ้นต่อคำว่า **"ผู้สูงอายุ"** ยิ่งเป็นข้าราชการด้วยแล้ว ๓๐ กันยายนของทุกปีก็ต้องเกษียณอายุแล้ว ไม่มีใครที่จะครองตำแหน่งอยู่ได้นานหรอก พูดถึง **"ผู้สูงอายุ"** ใจคอก็พลอยเหี่ยวแห้งไปด้วย จนทำให้เกิดมีทุกข์ขึ้น **"ทุกข์ของผู้สูงอายุ"** จุลสารของโรงพยาบาลศรีธัญญาให้ความรู้ไว้อย่างน่าสนใจว่า

ทุกข์ คือ ความไม่สงบ ความเสียใจ ความคับแค้นใจ มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ทำให้ขาดความต้านทานโรค จิตใจและอารมณ์เริ่มเฉื่อยชา ในขณะเดียวกันผู้สูงอายุคิดว่าตนเปรียบเหมือนไม้ใกล้ฝั่ง ความทุกข์จึงเกิดกับผู้สูงอายุในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

– ความว้าเหว่ จากการปลดเกษียณ
– รู้สึกว่าตนเองอยู่คนเดียว ไม่มีเพื่อนฝูง
– รู้สึกว่าตนเองไม่มีค่า ไร้ความหมาย
– ความที่เป็นผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย
– ความไม่เที่ยงแท้ของสังขาร เกิดความเหนื่อยเมื่อยล้าและอ่อนเพลีย จากการเสื่อมของสมอง และอวัยวะต่าง ๆ ทำให้เกิด.-

สูญเสียความจำในปัจจุบัน มีอาการสั่นงก ๆ เงิ่น ๆ ระบบย่อยอาหารทำงานช้าลง ทำให้เกิดอาการท้องอืด ท้องเฟ้อ เบื่ออาหารและการลิ้มรสอาหารเสื่อมลง สายตาไม่ดี หูตึง การเคลื่อนไหวของร่างกายช้าลง การทรงตัวไม่ดี มีอาการปวดข้อต่าง ๆ และกล้ามเนื้อ ทำให้เกิดหงุดหงิด โมโหง่าย

ความท้อแท้ในอนาคต จากการเสื่อมของสภาพร่างกายและจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกไร้คุณค่า ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะของสังคมลดลง รู้สึกหดหู่ เศร้า

การขาดที่พึ่งทางร่างกาย ผลจากเศรษฐกิจและสังคมทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยวมากขึ้น ในชีวิตประจำวันผู้สูงอายุต้องต่อสู้ด้วยตนเอง ไม่มีผู้ดูแลเอาใจใส่ เมื่อถึงคราวเจ็บป่วย ก็ไม่มีใครดูแลให้ความช่วยเหลือ ต้องจัดการเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง ความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองมีน้อย มีความกังวลกลัวจะต้องพึ่งลูกหลานและคนอื่น และระแวงว่าเขาจะไม่ให้พึ่ง นับเป็นความทุกข์ในบั้นปลายชีวิตของผู้สูงอายุ

นั่นก็เป็นสาระที่น่ารู้ในเรื่อง **"ทุกข์ของผู้สูงอายุ"** เป็นเรื่องที่มีประโยชน์อย่างยิ่ง อย่างน้อยที่สุด ผู้ที่มีญาติเป็นผู้สูงอายุที่จะต้องดูแล หรือพ่อแม่ของเราเอง จะได้รู้ว่าทุกข์ของผู้สูงอายุนั้นมีอะไรบ้าง เพื่อจะได้หาทางแก้ไข ไม่ไปทำอะไรให้ผู้สูงอายุต้องมีทุกข์มากขึ้น ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่จะต้องเอาอกเอาใจให้มาก จะได้อยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของลูกหลานนาน ๆ

การสร้างมิตรภาพ

ศิรินทร อมรสิงห์

คนเรานั้นโดยแท้จริงแล้ว ไม่มีใครจะสามารถอยู่ตัวคนเดียวอย่างโดดเดี่ยวได้ จำเป็นจะต้องมีการพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นคำว่า **"เพื่อน"** จึงดูเหมือนว่าจะมีความหมายอยู่ไม่น้อย และการที่จะรักษามิตรภาพของความเป็นเพื่อนให้ยืนยาวก็ต้องอาศัยเทคนิคกันบ้าง ทางรายการเลยถือโอกาสเสนอเรื่อง **"การสร้างมิตรภาพ"** แก่ท่าน โดยได้รับข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

เทคนิคในการสร้างมิตรภาพเพื่อจะได้มีเพื่อนมากมาย มีดังนี้.-

๑. **การสนใจผู้อื่นอย่างแท้จริง** มีนักจิตวิทยาชาวเวียนนาคนหนึ่งกล่าวไว้ว่า *"บุคคลใดที่ละเว้นการเอาใจใส่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่เพียงแต่เขาจะดำรงชีวิตอยู่โดยปราศจากความราบรื่นแล้ว คนเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ห่างไกลจากความก้าวหน้าและความรุ่งเรืองในประการทั้งปวง"* คนเรานั้นถ้าลองหัดเอาใจใส่ต่อผู้อื่นบ้าง แม้แต่จะเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะเป็นสิ่งที่หนุนให้คนที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษได้

๒. **จงยิ้มหากคิดจะได้เพื่อน** คนเราทุกคนจะไม่มีใครปฏิเสธว่าไม่ชอบคนยิ้มแย้มแจ่มใสเพราะเวลาที่เราอยู่ใกล้ ๆ คนที่ยิ้มแย้มก็จะพลอยทำให้เราจิตใจเบิกบานไปด้วย การยิ้มนั้นไม่ต้องเสียอะไรเลย แต่จะได้ประโยชน์มากมาย ทำให้ผู้รับได้กำไร โดยผู้ให้ก็ไม่หมดเปลือง การยิ้มสามารถสร้างความสุขในบ้าน ส่งเสริมไมตรีจิตในที่ทำงาน การยิ้ม คือ การแสดงออกถึงความสุข รอยยิ้มของคนเรานั้นไม่อาจซื้อ ขอ ยืม หรือขโมยได้ แต่มัน

จะมีประโยชน์อย่างยิ่งถ้าเราใช้ยิ้มในการเสริมสร้างมิตรภาพ

๓. **หมั่นจดจำชื่อและเอ่ยชื่อของผู้อื่นบ่อย ๆ** คนที่จำชื่อผู้อื่นได้แม่นมักจะเป็นบุคคลที่มีเพื่อนมาก มีมหาเศรษฐีของอเมริกาผู้หนึ่ง เขามีวิธีปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานอย่างหนึ่งคือ เขาจะจดจำชื่อหัวหน้าแผนกทุกคนในบริษัทซึ่งมีร้อย ๆ คน และเขาก็หมั่นเรียกชื่อและจดจำชื่อนั้นให้ขึ้นใจ เพราะเขาทราบว่าคนเราทุกคนต่างถือว่าชื่อของตนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เขานำสิ่งที่ค้นพบนี้มาใช้ในการทำให้ผู้อื่นร่วมมือกับเขา ซึ่งทำให้การงานของเขาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๔. **จงเป็นนักฟังที่ดี** การแสดงความเคารพนับถือผู้อื่นอย่างจริงจังก็คือ การตั้งอกตั้งใจฟังผู้อื่นพูดอย่างสนใจ รู้จักพยักหน้าตอบรับ รู้จักซักถาม ในการคบหามิตร เราจะสังเกตหลักการนี้ได้อย่างชัดเจน ขณะที่มีการรวมกลุ่มพูดคุยกันหลาย ๆ คน เพื่อนในกลุ่มบางคนเขาจะฟังอย่างสนใจและถามในบางช่วง แต่ก็มีคนในกลุ่มบางคนชอบพูดสอดในช่วงจังหวะที่ผู้พูดกำลังพูดอย่างติดพันอยู่ ก็ย่อมทำให้ผู้พูดไม่พอใจขึ้น

๕. **จงเป็นนักสนทนาที่ดี** บุคคลทุกคนที่เราติดต่อด้วย ล้วนเป็นคนที่สนใจในตัวของเขาเอง เขาจะสนใจปัญหาของเขา ความต้องการของเขามากกว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด คนเราที่พูดถึงแต่เรื่องของตัวเอง คิดแต่เรื่องของตัวเอง ย่อมต้องขาดเพื่อนอย่างแน่นอน

๖. **สนทนาด้วยเรื่องที่ผู้อื่นสนใจ** ผู้นำทั้งหลายรู้ดีว่าหนทางอันกว้างขวางที่จะก้าวไปสู่ความพอใจของผู้อื่น ก็คือ การสนทนาถึงเรื่องที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่ามีคุณค่าที่สุดสำหรับเขา ถ้าเราเริ่มสนทนาด้วยเรื่องที่เราสนใจ เราต่างหากที่เป็นคนอยากพูดคุยด้วย แต่คู่สนทนาของเรา เขาอาจจะพยักหน้าตอบรับ ทั้ง ๆ ที่ใจเขาอาจจะคิดว่าน่าเบื่อจริง ๆ ดังนั้น ทางที่ดี เมื่อเริ่มสนทนากับใครก็ควรเริ่มด้วยเรื่องที่เขาสนใจอยู่

หลักการสร้างมิตรภาพที่กล่าวมานั้น จะหาค่ามิได้เลย ถ้าฟังแล้วไม่นำไปปฏิบัติ และคนที่ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องไม่ขาดระยะเท่านั้นจึงจะได้รับผลอย่างเต็มที่ อย่าลืมว่าคนเรานั้นไม่อาจมีชีวิตอยู่เพียงลำพังได้ ดังนั้น การมีเพื่อนและการรักษามิตรภาพจึงเป็นสิ่งที่เราควรให้ความสนใจอย่างยิ่ง

คำเตือนที่ติดมากับฉลากสินค้า

ถ้าเราสังเกตสินค้าที่วางจำหน่ายกันตามท้องตลาดแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าสินค้าหลายประเภทมีการติดข้อความเตือนให้ผู้บริโภคทราบถึงหลักการใช้หรือการบริโภคที่ถูกต้อง อาทิเช่น ยาบางชนิดห้ามเด็กอายุต่ำกว่าที่กำหนดรับประทาน หรือสินค้าบางชนิดที่มีการเจือสีหรือใส่สารกันบูดก็จะต้องมีข้อความติดบอกไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริโภคได้มีโอกาสทราบ และพิจารณาก่อนตัดสินใจซื้อสินค้านั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม สินค้าที่มีการติดข้อความบอกเตือนส่วนมากก็ยังจัดได้ว่า เป็นสินค้าที่มีคุณประโยชน์ต่อผู้บริโภคเพียงแต่บอกที่มาและหลักวิธีการใช้ที่ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังมีสินค้าอีกประเภทหนึ่งที่เมื่อไม่นานมานี้ ได้มีการออกคำสั่งให้มีการติดประกาศคำเตือนของโทษภัยในการบริโภค เราคงจะทราบกันดีว่าสินค้าชนิดนั้นก็คือบุหรี่ โดยเราจะสามารถมองเห็นตัวหนังสือพิมพ์ไว้ที่ซองของบุหรี่ทุกซองว่า "คำเตือน สูบบุหรี่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ" และจากคำเตือนรวมทั้งการร่วมมือกันประชาสัมพันธ์ โดยอาศัยสื่อต่าง ๆ ในการเข้าถึงประชาชน ซึ่งก็ปรากฏว่าได้ผลดีเป็นอันมาก ผู้คนเริ่มตระหนักถึงพิษภัยของบุหรี่ ซึ่งเป็นผลให้ปริมาณของผู้สูบบุหรี่ลดลงตามลำดับ

จากหลักการประชาสัมพันธ์ถึงโทษภัยของบุหรี่ที่ผ่านมาเมื่อปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว จึงได้เกิดมีความคิดที่จะนำวิธีการเช่นนี้มาใช้กับเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ประเภทเหล้าเบียร์บ้าง สำหรับความคืบหน้าในเรื่องนี้ก็ได้ปรากฏขึ้นแล้วในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทางฝ่ายการค้าของวุฒิสภาอเมริกันได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ผ่านร่างกฎหมายที่มีความสำคัญยิ่งต่อนักดื่มทั้งหลาย โดยสหรัฐจะทำการออกกฎหมายติดฉลากเตือนภัยเหล้าเบียร์ ซึ่งนับว่าเป็นครั้งแรกของโลกด้วย คือจะมีการกำหนดให้มีคำเตือน "อันตราย" ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้ที่ขวด ทำนองเดียวกับคำเตือนพิษภัยของบุหรี่ไว้ที่ซอง สำหรับสาระของคำเตือนนั้นในร่างกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า ให้ตีพิมพ์คำเตือนพิษภัยของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่า จะทำให้เป็นอันตรายต่อสมรรถภาพการขับรถ และเป็นสาเหตุให้ทารกในครรภ์พิกลพิการ กับอันตรายอื่น ๆ ต่อสุขภาพอนามัย สำหรับร่างกฎหมายฉบับนี้จะเป็นฉบับแรกของสภาคองเกรสสหรัฐที่กำหนดให้ตีพิมพ์คำเตือนพิษภัยของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งถ้าผ่านสภาก็จะมีผลให้ภาชนะบรรจุเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องมีฉลากคำเตือนพิษภัยหมดทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นเหล้า เบียร์ หรือไวน์ ที่มีขายในสหรัฐ

ลองหันมาดูประเทศไทยของเรากันบ้าง ถึงแม้ว่าเราจะยังไม่มีร่างกฎหมายให้ติดคำเตือนโทษภัยของการดื่มเหล้าเบียร์ไว้ที่ขวด แต่ทางเราก็ยังให้ความสนใจในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปทราบถึงพิษภัยของสิ่งเสพติดเหล่านี้อยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะต่างฝ่ายก็ตระหนักดีว่า ฤทธิ์ของแอลกอฮอล์ที่เข้าไปสะสมอยู่ในร่างกายนั้น จะทำให้สมรรถภาพในการควบคุมการทำงานของระบบประสาทเสียไป ซึ่งถ้าเราจะดูสถิติอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นบนท้องถนนก็จะเห็นได้ว่าในแต่ละปีเราจะต้องสูญเสียชีวิตผู้คนและทรัพย์สินไปเป็นจำนวนไม่ใช่น้อยภายในระยะเวลาครึ่งปีที่ผ่านมาตั้งแต่เดือนมกราคมถึงมิถุนายน ๒๕๓๑ ที่ผ่านมานี้ ปรากฏว่าอุบัติเหตุบนทางหลวงเกิดขึ้นแล้วทั้งสิ้น ๘๐๕ ราย มีผู้เสียชีวิตไป

แล้ว ๕๗๕ คน บาดเจ็บทุพพลภาพอีกนับพันราย ซึ่งแน่นอนว่าสาเหตุของการเสพสุรามึนเมาในขณะขับรถย่อมมีส่วนทำให้เกิดอุบัติเหตุขึ้น

เรื่องของการดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ต่าง ๆ นั้น ในบางครั้งก็เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยากในการเข้าสมาคม แต่ถ้าการดื่มนั้นอยู่ในปริมาณที่พอเหมาะ เป็นไปตามวาระโอกาสก็คงจะไม่ทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้ดื่มมากนัก และไม่ว่าเราจะมีร่างกฎหมายให้ติดคำเตือนโทษของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้ที่ขวดหรือไม่ก็ตาม ถ้าเราทุกคนร่วมกันตระหนักถึงผลเสียที่ตามมาของการเสพติดสุราเครื่องดองของเมาแล้ว ปริมาณของผู้ติดสุราในประเทศเราก็คงจะลดลงได้อย่างแน่นอน

การใช้โสนเป็นปุ๋ยพืชสด

อาชีพหลักของคนไทยเราส่วนใหญ่ก็ยังยึดอาชีพทางด้านการเกษตรกันอยู่ พวกเราทำไร่ไถนาหากินกับความอุดมสมบูรณ์ของดินกันมาเป็นเวลานานมากแล้ว ก็เป็นที่แน่นอนว่า ดินที่เราใช้ปลูกพืชผลเหล่านั้นย่อมลดคุณภาพลงไป เดี๋ยวนี้จะสังเกตได้ว่า เกษตรกรมักจะประสบปัญหาการได้ผลผลิตไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย บ้างก็ต้องพึ่งพาปุ๋ยเคมีหรือสารปรับปรุงดินอื่น ๆ ที่นับวันจะมีราคาแพงขึ้นทุกวัน ผลก็คือ ต้นทุนในการเพาะปลูกก็เลยสูงขึ้นไปด้วย ทางรายการเราได้รับข้อมูลจากกรมพัฒนาที่ดินแนะนำเกษตรกรโดยเฉพาะในภาคอีสาน ให้ลองหันมาใช้โสนเป็นปุ๋ยพืชสดกันบ้าง เนื่องจากวิจัยกันแล้วพบว่ามีประโยชน์ต่อดินมาก

โสนนั้นเป็นพืชตระกูลถั่ว โดยถ้านำมาทำเป็นปุ๋ยพืชสดแล้วจะสามารถแก้ปัญหาและปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้นได้โดยเฉพาะในพื้นที่ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ทางกรมพัฒนาที่ดินได้เปิดเผยว่า การนำพืชตระกูลถั่วเข้าไปปลูกร่วมในระบบการปลูกพืชเพื่อเป็นปุ๋ยพืชสดนั้น จะช่วยเพิ่มการเจริญเติบโตและเพิ่มผลผลิตของพืชหลัก เนื่องจากพืชตระกูลถั่วนั้นมีประสิทธิภาพในการตรึงไนโตรเจนมาสู่ดิน สำหรับพื้นที่ดินเค็มในภาคอีสานนั้นมีปัญหาในการหากินของพืชที่เหมาะสมกันกับสภาพดินเค็มและมีประโยชน์ในการปรับปรุงบำรุงดิน

จากการวิจัยพบว่า โสน ซึ่งเป็นหนึ่งในพืชตระกูลถั่วมีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการทำปุ๋ยพืชสด ในพื้นที่ดินเค็มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะโสนนั้นเป็นพืชที่มีความสามารถทนความเค็มได้เป็นอย่างดี และโสนยังเป็นพืชที่มีการเจริญเติบโตเร็ว ทนความแห้งแล้งได้ รวมทั้งมีการพัฒนาระบบของรากดี ทนต่อโรคและแมลง และง่ายต่อการไถกลบย่อยสลาย และที่สำคัญคือสามารถปลดปล่อยธาตุอาหารให้แก่ดินได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย

นอกจากนี้แล้วโสนยังไม่เป็นปัญหาในการควบคุมวัชพืชในเวลาต่อมา ถึงแม้ว่าโสนจะเพิ่มปริมาณได้อย่างรวดเร็ว เพราะนอกจากเราจะได้ประโยชน์จากการใช้เป็นปุ๋ยพืชสดแล้ว โสนยังมีประโยชน์ในด้านอื่น ๆ อีก โดยใช้เป็นอาหารของคนและสัตว์ได้อีกด้วย ปัจจุบันนี้โสนก็กำลังได้รับการพัฒนาคัดเลือกชนิดให้เหมาะสม เพื่อใช้ประโยชน์เป็นปุ๋ยพืชสดให้ดียิ่งขึ้น

ในการเพาะปลูกพืชไร่ต่าง ๆ ทั่วทุกภาคนั้น การปรับปรุงสภาพดินให้อุดมสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลานั้น นับได้ว่าเป็นเรื่องที่จำเป็นมาก การใช้พื้นที่เพาะปลูกติดต่อกันหลายปี โดยไม่ได้เพิ่มอินทรีย์วัตถุลงไปในดินหรือเพิ่มลงไปในปริมาณน้อย รวมทั้งการขาดการอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นสาเหตุให้หน้าดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุอาหารพืช และอินทรีย์วัตถุถูกชะล้างลงสู่แม่น้ำลำคลองตลอดเวลา สาเหตุต่าง ๆ อีกมากมายที่ทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ผลผลิตได้ไม่เต็มที่ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่พี่น้องเกษตรกรควรเอาใจใส่อย่างยิ่ง การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ให้กับดิน ไม่ว่าจะเป็นการนำเศษพืชไร่ที่เหลือทิ้งอยู่ พวกฟางข้าว ซังข้าวโพด เปลือกถั่วเขียว ถั่วลิสง ผักตบชวา ใบไม้ทุกชนิด เศษขยะมูลฝอย เศษหญ้าต่าง ๆ นำใส่ในดินก็ล้วนแล้วแต่ทำให้ดินดีขึ้นทั้งนั้น ซ้ำยังเป็นการประหยัดรายจ่ายในการต้องซื้อปุ๋ยเคมี ที่มีราคาแพงได้อีกด้วย

หลักการป้องกันรักษาโรคในโค-กระบือ

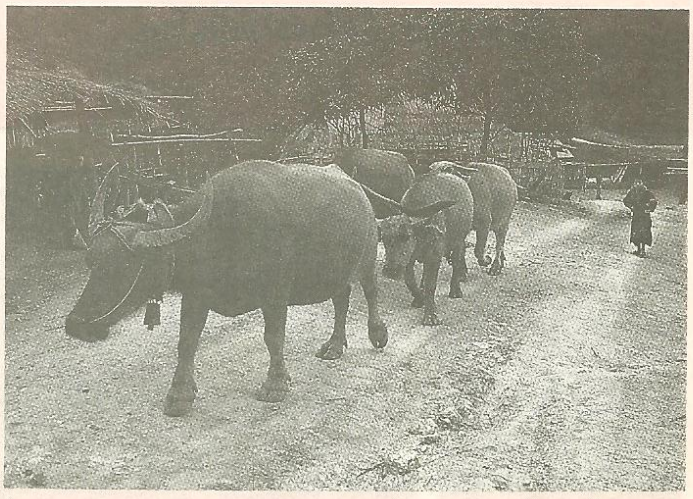

รายการเรามีเรื่องราวสาระความรู้มาฝากเกษตรกรผู้เลี้ยงโค-กระบือโดยเฉพาะ เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการป้องกันรักษาโรคที่สำคัญในโค-กระบือ โดยนำข้อมูลมาจากทางกรมปศุสัตว์ สาระความรู้มีดังนี้

ในฐานะที่ท่านเป็นเจ้าของสัตว์ หรือเป็นผู้เลี้ยง ท่านก็ควร

จะทราบสภาวะโรคระบาดในประเทศไทยของเราว่าท้องถิ่นไหนมีโรคระบาดอยู่บ้าง ควรจะป้องกันอย่างไร ตลอดจนเกษตรกรควรจะมีความสามารถสังเกตได้อย่างไรว่า โค-กระบือตัวใดป่วย และอาการป่วยของโรคที่สำคัญนั้นเป็นอย่างไรบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสังเกตโค-กระบือที่เลี้ยง หากพบว่าตัวใดป่วยจะได้รีบตามสัตวแพทย์มาทำการรักษาได้ทันท่วงที หรือมารักษาในระยะแรกที่เริ่มป่วยซึ่งมักจะได้ผลดี

พูดถึงการรักษาและการใช้ยาในสัตว์ ถ้าทำไม่ถูกต้องก็อาจจะทำให้เกิดผลเสียโดยคาดไม่ถึงได้ ดังนั้นในเรื่องนี้ควรให้เป็นหน้าที่ของสัตวแพทย์จะดีกว่า อย่างไรก็ตาม สัตวแพทย์เองซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์มีไม่เพียงพอกับจำนวนของสัตว์ของพี่น้องเกษตรกร อย่างเช่น สัตวแพทย์ประจำอำเภอแต่ละอำเภอทั่วประเทศนั้น โดยปกติแล้วจะมีเจ้าหน้าที่อยู่ ๒-๔ คน แต่ในช่วงที่ผ่านมาโค-กระบือในอำเภอนั้น ๆ มีมากขึ้นเป็นหมื่นเป็นแสน ดังนั้นเมื่อสัตว์ป่วยขึ้นมาเกษตรกรอาจจะไม่สามารถตามสัตวแพทย์มารักษาได้เนื่องจากเจ้าหน้าที่มีอยู่น้อย นอกจากเจ้าหน้าที่จะมีอยู่น้อยแล้ว ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การเลี้ยงสัตว์ของพี่น้องเกษตรกรบางแห่งอยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ผู้เลี้ยงโค-กระบือทั้งหลายก็ควรจะทราบถึงวิธีการรักษาเบื้องต้นเอาไว้บ้าง เผื่อว่าจะได้ใช้ในยามจำเป็นดังกล่าว ดีกว่าท่านจะปล่อยให้สัตว์ตายโดยไม่ได้ช่วยเหลืออะไร หรือช่วยเหลือไปโดยไม่มีความรู้ที่ถูกต้อง เกษตรกรผู้เลี้ยงทั้งหลายควรต้องทราบข้อมูลทั่วไปของโค

เลี้ยงสัตว์อย่างไรจึงจะไม่เป็นโรค

วีระชัย แก้วพันธุ์

วันนี้มีสาระที่น่ารู้จากกรมปศุสัตว์มาเล่าสู่กันฟังเกี่ยวกับเรื่อง "เลี้ยงสัตว์อย่างไรจึงจะไม่เป็นโรค" น่าสนใจไม่น้อย โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ทำมาหาเลี้ยงชีพในการเลี้ยงสัตว์ ในปัจจุบันได้กลายเป็นอาชีพที่สำคัญของเกษตรกรไปแล้วเหมือนกัน

ในการเลี้ยงสัตว์ วิธีการอย่างหนึ่งที่ยอมรับกันทั่วโลกในการป้องกันมิให้สัตว์เลี้ยงเป็นโรคก็คือการฉีดวัคซีนป้องกันโรคสัตว์ให้กับสัตว์เลี้ยงเป็นการล่วงหน้าก่อนที่จะมีสัตว์ป่วยเป็นโรค จะช่วยป้องกันไม่ให้สัตว์เลี้ยงป่วยเป็นโรคได้ดีวิธีหนึ่ง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสัตว์ที่ได้รับการฉีดวัคซีนไว้แล้วจะไม่เป็นโรค ดุจที่บางคนเข้าใจกัน เพราะวัคซีนที่ใช้ไม่ว่าในคนหรือสัตว์จะให้ความคุ้มโรคหรือป้องกันโรคมิให้สัตว์เป็นโรคได้ประมาณ ๘๐% เท่านั้น มิใช่ ๑๐๐% อย่างที่ทุกคนเข้าใจกัน กล่าวคือถ้านำสัตว์มา ๑๐๐ ตัว ทำการฉีดวัคซีนป้องกันโรคสัตว์จำนวน ๘๐ ตัวจะไม่เป็นโรค แต่อีก ๒๐ ตัวยังมีโอกาสที่จะเป็นโรคได้ โดยเฉพาะถ้าสัตว์นั้นอ่อนแอหรือถ้าเชื้อโรคจำนวนมากเข้าไปในสัตว์พร้อม ๆ กัน

แต่อย่างไรก็ตาม ในฝูงสัตว์ ๑๐๐ ตัว ที่ทำการฉีดวัคซีนจะมีสัตว์เพียงประมาณ ๒๐ ตัวเท่านั้นที่อาจจะเป็นโรคได้หลังจากฉีดวัคซีน แต่ถ้าฝูงสัตว์นั้นไม่ได้ทำการฉีดวัคซีนเลย สัตว์ทั้งหมดหรือ ๑๐๐ ตัวจะมีโอกาสเป็นโรคได้ทั้งหมด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแม้สัตว์ ๑๐๐ ตัวที่ฉีดวัคซีนไว้จะไม่สามารถป้องกันโรคได้หมด แต่ก็มี ๘๐ ตัวที่ป้องกันโรคได้ ซึ่งอาจจะมีความเสียหายเกิดขึ้นหรือเป็นโรคตายก็เพียง ๒๐% หรือ ๒๐ ตัว จากจำนวน ๑๐๐ ตัวเท่านั้น ไม่ใช่ตายทั้งหมด ๑๐๐ ตัว เหมือนฝูงที่ไม่ได้ทำการฉีดวัคซีนไว้ ด้วยเหตุนี้เกษตรกรที่ทำการเลี้ยงสัตว์จึงควรที่จะนำสัตว์เลี้ยงของตนเองไปรับการฉีดวัคซีนจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ ซึ่งออกมาให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ล่วงหน้าปีละ ๒ ครั้ง คือก่อนฤดูฝน ๑ ครั้ง ภายหลังฤดูฝน ๑ ครั้งเป็นประจำทุกปี โดยบริการนี้เป็นบริการแบบให้เปล่าของรัฐ เกษตรกรจึงควรจะได้นำสัตว์เลี้ยงของตนไปขอรับการทำการฉีดวัคซีน ควรที่เกษตรกรในชนบทจะได้ติดต่อกับกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำเพื่อจะได้ทราบวันและเวลาที่เจ้าหน้าที่ออกไปบริการได้ถูกต้อง

เกษตรกรที่เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ อาจจะติดต่อขอวัคซีนมาทำการฉีดเองตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอหรือจังหวัด หรืออาจหาซื้อวัคซีนจากร้านค้าในตลาดใกล้เคียงมาทำการฉีดเองก็ได้ อย่างไรก็ตามใคร่จะขอเรียนว่าการใช้วัคซีนนั้นจะต้องใช้ให้ถูกต้องตามวิธีการที่กำหนดทั้งในด้านการเก็บรักษาและการฉีดเข้าตัวสัตว์ ถ้าหากทำการเก็บรักษาไม่ดีหรือทำการฉีดไม่ถูกต้องบางครั้งวัคซีนนั้นก็ไม่ให้ความคุ้มโรค และบางครั้งก็อาจทำให้เกิดโรคได้ หากเป็นไปได้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ควรจะได้ติดต่อขอความช่วยเหลือจากปศุสัตว์อำเภอหรือปศุสัตว์จังหวัด ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีไว้คอยให้บริการแก่ท่านอยู่แล้วทั่วประเทศ

(ต่อหน้า ๙๕)

กล้วยฯ

(ต่อจากหน้า ๕๘)

ฟรุตเค้กบางแห่งนิยมนำกล้วยฝานบาง ๆ มาทำหน้าฟรุตเค้กให้น่ารับประทานยิ่งขึ้นด้วย

ขนมปังกล้วย เป็นขนมปังที่ผสมด้วยกล้วยบดละเอียด

คุ้กกี้กล้วย เป็นคุกกี้ที่มีกล้วยบดผสมเป็นส่วนประกอบของแป้ง แล้วนำไปอบ

ไอศกรีมกล้วย มีการทำไอศกรีมโดยใช้กล้วยเป็นส่วนผสมด้วย

ไม่เพียงแต่จะนำมารับประทานสด และปรุงแต่ง ยังมีการใช้วิธีถนอมอาหารมาช่วยเก็บกล้วยไว้รับประทานนอกฤดูกาลได้นานขึ้นด้วยกรรมวิธีดังนี้

กล้วยดอง จะนำเอากล้วยดิบหรือกล้วยที่ยังอ่อน และผลกล้วยที่หากทิ้งไว้ให้แก่จะไม่น่ารับประทาน มาฝานเป็นชิ้นหนา ๆ ตามทะแยงทั้งเปลือก แช่ลงในน้ำเกลือผสมน้ำส้มสายชู ซึ่งบรรจุลงในภาชนะเคลือบปากกว้าง หรืออาจจะดองโดยการใช้ใบตองหรือผ้าขาวบางปิดภาชนะแล้วตากแดดประมาณ ๓ วัน การดองกล้วยอาจดองเฉพาะกล้วยหรือดองรวมกับผักอื่นก็ได้

ผู้เขียนเคยเห็นผู้ใหญ่รับประทานกล้วยตานีอ่อนดองโดยรับประทานจิ้มกับน้ำพริกดูน่าอร่อยมาก

กล้วยตาก คือ การนำกล้วยน้ำว้าสุกเดิมนิยมใช้กล้วยที่บริโภคไม่หมด มาทำโดยนำมาปอกเปลือกตากแดดเพื่อไล่น้ำออกจากกล้วยและทำให้น้ำตาลในกล้วยเพิ่มขึ้น สามารถเก็บไว้รับประทานได้นานบางแห่งมีการชุบน้ำผึ้งอีกด้วย ทำให้หอมหวานน่ารับประทานมากขึ้น และได้คุณค่าทางอาหารเพิ่มขึ้นกล้วยตากนี้มีคุณค่าทางอาหารสูงมาก ชาวต่างประเทศสนใจรับประทานโดยเฉพาะชาวญี่ปุ่น

กล้วยฉาบ กล้วยที่รับประทานไม่ทันแต่ยังไม่สุกงอมก็สามารถนำมาปอกเปลือกฝานบาง ๆ ทางขวางหรือตามยาวก็ได้ แล้วนำไปผึ่งให้แห้งทอดโดยใช้น้ำมันมาก ๆ ร้อนจัดจนสุกกรอบ จากนั้นนำขึ้นมาผึ่งให้สะเด็ดน้ำมัน โรยเกลือเป็นชนิดเค็มหรือชุบน้ำเชื่อมแล้วปล่อยให้แห้งมีเกล็ดน้ำตาลเกาะเป็นชนิดหวานก็ได้

ปัจจุบันมีการนำมาหั่นแล้วทาเนยเข้าตู้อบ เรียกว่า **กล้วยอบเนย**

กล้วยกวน การทำอาหารกล้วยชนิดนี้ต้องใช้กล้วยสุกงอมมายีจนเละเคล้ากับน้ำตาล น้ำกะทิ กวนในกะทะเหล็กที่ไม่เป็นสนิม ตั้งไฟอ่อน ๆ จนสุกเหนียวแล้วหั่นเป็นก้อนกลมหรือเป็นรูปสี่เหลี่ยม ห่อด้วยกระดาษแก้วหรือใส่ถุงพลาสติกเก็บไว้รับประทานได้นาน ๆ

ทอฟฟี่กล้วย ใช้กล้วยสุกงอมมายี ใส่น้ำตาล น้ำกะทิ และเพิ่มแบะแซ ทำให้แข็งมากกว่ากล้วยกวน แล้วห่อด้วยกระดาษแก้วหรือกระดาษว่าว เก็บไว้รับประทานได้นานเช่นกัน

ข้าวเกรียบกล้วย ใช้กล้วยไข่สุกมาบดผสมแป้งกับเกลือและอาจเติมน้ำตาลนิดหน่อย แล้วปั้นเป็นแท่งยาวแล้วนำไปนึ่งสุก พอสุกปล่อยให้เย็นจนได้ที่นำมาหั่นเป็นชิ้น จากนั้นตากแดดให้แห้ง เมื่อแห้งสนิทดีแล้วนำไปทอดในน้ำมันข้าวเกรียบจะพองตัวเป็นแผ่นใหญ่ ทิ้งให้สะเด็ดน้ำมันแล้วรับประทานเล่น รสชาติหวานนิด ๆ กรอบ หอมกลิ่นกล้วย

นอกจากข้าวเกรียบที่ทำจากกล้วยไข่แล้ว ยังมีข้าวเกรียบที่ทำจากกล้วยหอมอีกด้วย

แยมกล้วย กล้วยหอมห่าม ๆ นำมาปอกเปลือกฝานเป็นแว่นบาง ๆ ผสมน้ำตาลทราย และเนื้อส้มเกลี้ยงหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ กับน้ำมะนาว ต้มไฟอ่อน ๆ ประมาณ ๔๕ นาที บรรจุขวดสะอาดผนึกแผ่นเก็บไว้รับประทานได้นาน

กล้วยคืนรูป นำกล้วยสุกกำลังดี ฝานขนาดพอควรไม่บางมากนัก ความยาวของผลหรือตามแนวทะแยงก็ได้ ลวกน้ำเดือดนานครึ่งถึงหนึ่งนาที ตากแดดให้แห้งเก็บไว้ได้นาน ๓ เดือน เมื่อถึงเวลาต้องการนำมาปรุงอาหาร ก็นำมาแช่หรือต้มในน้ำเดือดประมาณ ๕-๑๐ นาที กล้วยก็จะกลับคืนสภาพเดิม

แป้งกล้วย ทำจากกล้วยดิบที่แก่จัดปอกเปลือกลวกน้ำร้อนเดือดจัดนาน ๑-๒ นาที เพื่อป้องกันกล้วยเปลี่ยนสี เนื่องจากยางกล้วยฝานบาง ๆ แผ่ผึ่งในถาดเหล็กไม่เป็นสนิมตากให้แห้ง ๑-๒ วันหรือจะอบในเตาอบก็ได้ แล้วนำมาบดหรือร่อนผ่านตะแกรงตาถี่ ๆ จนได้ผงแป้งละเอียด เก็บไว้ใช้ทำขนมต่าง ๆ เช่น ขนมถ้วยฟู ขนมกล้วย ขนมบ้าบิ่น ขนมสำปะนี

บางประเทศมีการนำแป้งกล้วยมาใช้เป็นอาหารได้หลายอย่าง

เครื่องดื่มกล้วยน้ำว้า ทำจากเนื้อกล้วยน้ำว้าสุกละเอียดผสมกับน้ำตาลทรายซึ่งละลายในน้ำต้มเดือดกรองใสสะอาดแล้ว ต้มให้เดือดอีกครั้ง แล้วแต่งรสด้วยน้ำมะนาว และเกลือตามที่ชอบ

ชาวจีนนิยมนำกล้วยมาต้มทั้งเปลือก แล้วเอาน้ำมารับประทาน

บางประเทศนำกล้วยสุกมาคั้นผสมน้ำเป็นเครื่องดื่ม บางประเทศนำไปหมักทำเบียร์และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ใช้ดื่มให้มึนเมาได้ด้วย

น้ำส้มสายชู กล้วยน้ำว้าสุก สามารถนำมาทำน้ำส้มสายชูได้

แกงกล้วย กล้วยน้ำว้าดิบสามารถนำมาเป็นผักใส่แกงชนิดต่าง ๆ แกงเขียวหวานแกงเผ็ดกับปลาดุก ปลากราย ไก่ หรือหมูก็ได้

บางจังหวัดนำกล้วยดิบมาแกงส้มกับกุ้ง

การนำผลกล้วยมารับประทานในรูปการต่าง ๆ อาจจะพลิกแพลงให้มีรสชาติและรูปแบบ อีกมากมาย เกินกว่าที่ผู้เขียนบันทึกไว้

นอกจากผลกล้วยจะใช้

ประโยชน์แล้ว ส่วนอื่น ๆ ก็นำใช้ประโยชน์ได้อีกมากเช่นกัน

๒. หัวปลี ใช้ทำอาหารเป็นผักสดจิ้มน้ำพริก หรือรับประทานกับหมี่กะทิ ผัดไทย ขนมจีนน้ำพริก

อาจนำหัวปลีมาหั่นฝอย แช่น้ำมะนาวไม่ให้ดำแล้วยำกับเนื้อ หมู ไก่ กุ้ง โรยหอม หรือกระเทียมเจียว ใส่พริกสด ปรุงรสตามชอบใจ บางคนอาจใส่กะทิสดด้วย

นอกจากนั้นอาจนำมาเป็นผักสดในการประกอบแกงเลียง แกงเผ็ด หรือต้มยำก็ได้

บางทีก็ใช้ประกอบยำหนังหมู มีหัวปลีเป็นส่วนประกอบในการยำด้วย

บางแห่งก็มีแกงหัวปลี จะนำหัวปลีมาแกงโดยใส่น้ำพริกแกง ผักชะอม ใบชะพลู

นอกจากใช้เป็นอาหารแล้ว หัวปลียังเป็นของเล่นของเด็กสมัยก่อนด้วย โดยเอาหัวปลีส่วนนอกที่มีสีแดง เป็นรูปรีมาลอยน้ำเล่นต่างเรือ

เด็กสมัยก่อนเอาดอกกล้วยเล็ก ๆ มาฉีกเป็น ๒ ชิ้น นำมาถือกันคนละส่วนแล้วถูกัน ถ้ากลีบดอกในมือใครขาดก่อนจะเป็นผู้แพ้ หรือบางคนก็เอาดอกกล้วยมาถือแล้วนำมาตีกันของใครกลีบดอกขาดหรือหักก่อนจะเป็นผู้แพ้

๓. หยวกกล้วย คือส่วนที่เป็นไส้อ่อนขาว นำมารับประทานอาหารได้หลายอย่าง อาจนำมาฝานบาง ๆ แช่น้ำมะนาวเพื่อไม่ให้ยางกล้วยทำให้เปลี่ยนสี แล้วนำมาทำห่อหมกและแกงชนิดต่าง ๆ

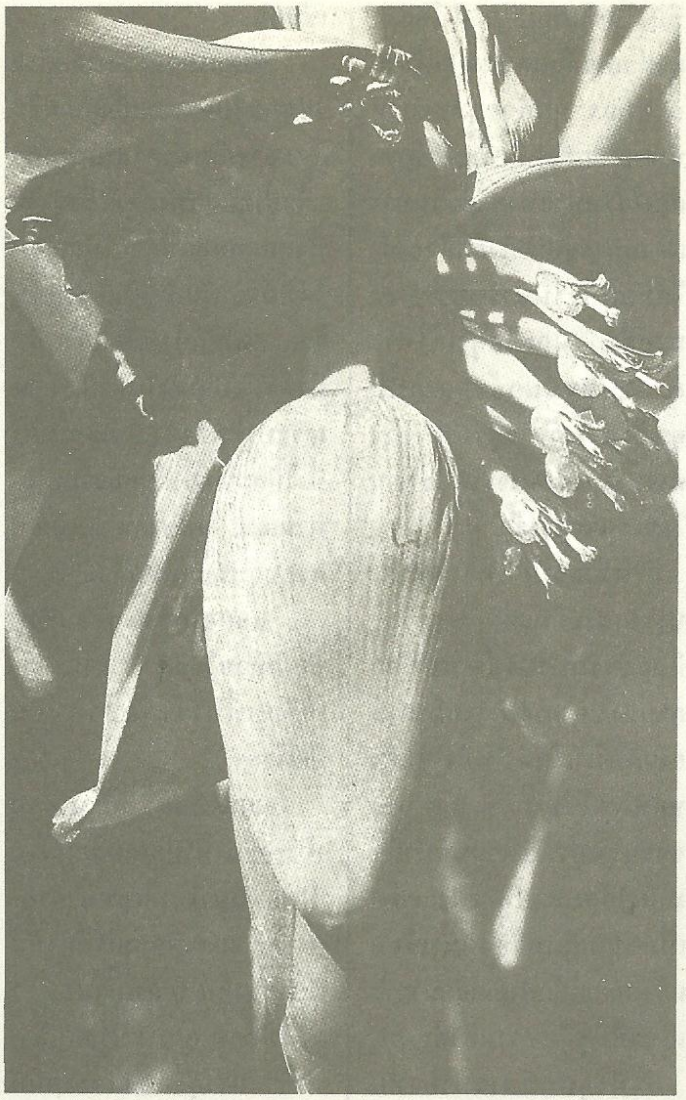

หรืออาจจะนำมาฉีกเป็นชิ้น ๆ แล้วแกงโดยใส่น้ำพริกแกงเผ็ด วุ้นเส้นโดยอาจใส่หมูหรือไก่ด้วยก็ได้

หยวกกล้วยจะใช้ใส่แกงเลียงก็ได้ นอกจากนั้นยังนำมาหั่นเป็นอาหารสัตว์บางชนิด เช่น หมู อาจนำส่วนนี้มาประดิษฐ์เป็นงานทางศิลปะก็สามารถทำได้อย่างสวยงาม อย่างที่เห็นใช้ประดิษฐ์เพื่อแต่งในงานศพ

๔. ใบกล้วยหรือใบตอง ใบของกล้วยไม่ว่าจะเป็นใบสดหรือแห้ง ใช้ทำเป็นภาชนะบรรจุอาหารโดยทำเป็นกระทงหรือห่ออาหารบางชนิด

นำมาทำบายศรี และเป็นอุปกรณ์ประกอบในการร้อยดอกไม้

โดยเฉพาะใบกล้วยตานีใช้ประโยชน์ในเรื่องการประดิษฐ์สีสวยงามจากใบกล้วยชนิดนี้ได้ดีกว่าชนิดอื่น

สำหรับคนที่ป่วยเป็นโรคเรื้อน หรือโรคอื่นที่มีน้ำหนองน้ำเลือดไหลออกมานอนที่นอนธรรมดา หรือนอนบนกระดานไม่ได้ก็ใช้ใบตองปูนอน

ใบกล้วยบางชนิดนำมาตากแห้ง แล้วใช้มุงหลังคาได้

ใบตองตานีตากแห้ง นำมาใช้มวนเส้นยาสูบเป็นบุหรี่สูบได้

นอกจากนั้นยังใช้เป็นร่มเงา หรือใช้บังฝนได้ด้วย

การขนส่งทางต่าง ๆ นิยมใช้ใบตองปูรองเพื่อไม่ให้ของช้ำ

นอกจากนั้นยังอาจประดิษฐ์ เป็นสายสร้อย หรือแหวนให้เด็กใส่เล่นด้วย

ใบกล้วยมีขี้ผึ้ง มีคนใช้ใบตองแห้งมาขัดพื้นกระดานทำให้พื้นลื่นเป็นมัน

ใบตองสดยังใช้เป็นเครื่องรองเตารีด ที่ใช้รีดผ้าเพื่อลดความร้อนลง และจะมีขี้ผึ้งบาง ๆ เคลือบพื้นเตารีด

ใบตองสด หากใช้รองกะทะเวลาทอดไข่ จะไม่ต้องใช้น้ำมัน ใช้ทอดได้ทั้งไข่ดาวและไข่เจียว ทำให้ไข่ที่ทอดแห้งและหอมน่ารับประทาน

ใบตองอาจใช้หุ้มกิ่งตอนใช้หุ้มผลไม้บางชนิด เพื่อบ่มผิวและป้องกันแมลง

๕. ก้านใบ นำมาตากให้แห้ง แล้วนำมามัดของก็ได้

ก้านใบยังเป็นของเล่นของเด็ก ๆ ด้วย โดยเอามาขี่เป็นม้าก้านกล้วยหรืออาจจะทำเป็นปืนก้านกล้วยไว้ยิงเล่นกันก็ได้

๖. กาบกล้วย ทั้งกาบและทั้งลำต้นที่ตัดเครือแล้ว นิยมนำมาแกะสลักที่เรียกว่าแทงหยวกเป็นลายกนก หรือลวดลายต่าง ๆ เพื่อตกแต่งประดับงานประเพณีไทยต่าง ๆ

แต่ละกาบนำมากรีดเป็นส่วน ๆ ตากให้แห้งจะเป็นเชือกกล้วยใช้มัดของต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะคนไทยเชื่อกันว่าหากนำมามัดงู งูจะตัวอ่อน

หมดแรง เพราะงูแพ้เชื้อกกล้วย

นอกจากทำเชือกแล้ว อาจเอามาสานเป็นกระเป๋าถือสตรี หรือประดิษฐ์เป็นของใช้ได้หลายชนิด

กาบกล้วยสดอาจนำมาห่นคลุมดินรักษาความชื้น ไม่ให้น้ำระเหยไป หรืออาจนำไปประดิษฐ์เป็นกระทงไว้ลอยเล่น หรือใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการประดิษฐ์ดอกไม้ก็ได้

๗. **เหง้ากล้วยหรือหน่อกล้วย** บางประเทศนำมาเป็นอาหารสัตว์ หรืออาหารประเภทผัก

๘. **เม็ดกล้วย** กล้วยบางชนิด เม็ดใหญ่กว่าธรรมดาบางประเทศจึงนำมาร้อยเป็นลูกประคำ สร้อยคอและเครื่องประดับ

๙. **ยางกล้วย** ใช้เป็นสีย้อมด้ายทอผ้าให้มีสีน้ำตาล ไม่ตก ไม่ลอก ทนทานดี

๑๐. **เถ้าของกล้วย** บางประเทศนำมาใช้ซักผ้าเพราะมีโปแตสสูง

นอกจากนี้กล้วยบางชนิดยังปลูกไว้เพื่อความสวยงาม เป็นไม้ประดับเพื่อดูใบ ดูดอก หรือผลที่แปลกกว่าพืชทั่วไป เช่น กล้วยพัด กล้วยบัว และกล้วยร้อยหวี เป็นต้น

๑๑. **ลำต้นของกล้วย** ใช้เป็นที่ซ้อมเท้า เตะเลี้ยงต้นกล้วยไม่ให้ล้มของนักมวย

ใช้เป็นทุ่นสำหรับคนว่ายน้ำก็ได้ หรือใช้ทำแพสำหรับลอยน้ำเครื่องสังเวยก็ได้

๑๒. **เปลือกกล้วย** เปลือกกล้วยบางชนิด เช่น กล้วยน้ำว้านำมาต้มจิ้มรับประทานกับน้ำพริกได้ ส่วนเปลือกกล้วยหอมนำมาทามือแก้โรคผิวหนัง ซึ่งมักเกิดกับมือในหน้าหนาว โดยจะมีอาการเป็นผื่นแดงมีเม็ดเล็ก ๆ ขึ้นบนฝ่ามือทำให้คันและจะลอกไป

นอกจากนั้น เปลือกกล้วยหอมนำมาปั่นเป็นปุ๋ยสำหรับต้นไม้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเป็นปุ๋ยให้กับต้นกุหลาบ

กล้วยบางชนิดสามารถนำใยมาทำเชือกป่านที่เรียกว่าป่านมนิลา ประเทศญี่ปุ่นใช้ใยกล้วยบางชนิดทำเสื้อ ฟิลิปปินส์ นำกล้วยมาทำกระดาษเรียกกระดาษมนิลา

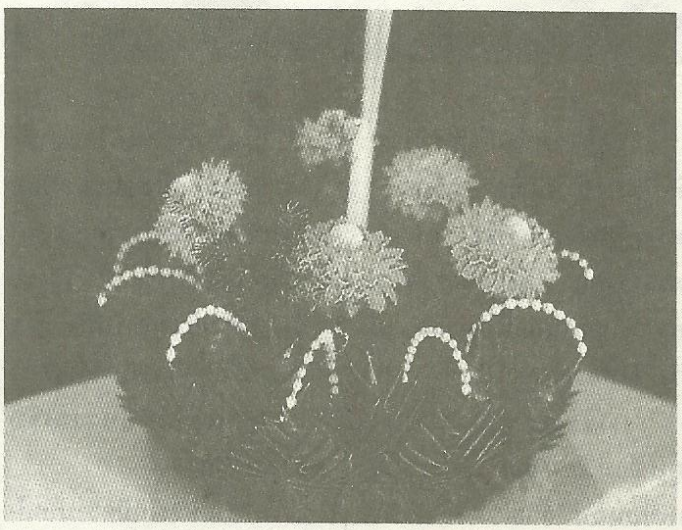

บางประเทศยังนิยมเลี้ยงสัตว์โดยใช้หญ้าเป็นอาหารสองวัน วันที่สามใช้ต้นกล้วยสับให้สัตว์กินโดยไม่ต้องให้น้ำ เพราะว่าต้นกล้วยมีน้ำถึง ๙๐-๙๕%

นอกจากจะใช้ปรุงอาหารได้นานาชนิด ใช้แกะสลักและเป็นของใช้แล้วบางส่วนของกล้วยยังมีสรรพคุณเป็นยาด้วย คือผลกล้วยดิบบดให้เป็นผงคล้ายแป้งกล้วย แล้วละลายน้ำผึ้งรับประทาน ป้องกันและรักษาโรคกระเพาะลำไส้ ท้องเสีย และลำไส้เล็กอักเสบ ผลกล้วยสุกช่วยหล่อลื่นลำไส้ ลดการระคายเคือง ทั้งช่วยชดเชยเกลือแร่ให้แก่ร่างกาย เมื่อท้องเดินได้

ชาวไทยเชื่อว่าหยวกกล้วยเป็นอาหารที่ใช้เป็นทางล้างทางเดินอาหาร จึงควรกินหยวกกล้วยอย่างน้อยปีละครั้ง

ประเทศฟิลิปปินส์ ใช้ผงเนื้อกล้วยดิบแห้งเป็นยาฝาดสมานสำหรับเด็กท้องเสีย

ประเทศอินเดียเชื่อว่าหัวปลีและรากกล้วยเป็นส่วนประกอบสำคัญสำหรับยาแก้เบาหวาน จากการวิจัยพบว่าหัวปลีมีสารลดน้ำตาลในเลือดได้ถึง ๓ ชนิด

กล้วยจึงถือได้ว่าเป็นพืชที่มีประโยชน์อนันต์ทีเดียว สมควรที่จะปลูกไว้ต่อไปเพื่อใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า เพียงแต่ประโยชน์ทางด้านอาหารก็คงจะเรียกน้ำย่อยจากผู้อ่านได้ไม่น้อย

ยิ่งประกอบกับประโยชน์ทั้งหมดที่รวบรวมมาเสนอคงจะยิ่งทำให้เห็นคุณค่ามากขึ้นอีก และบางคนอาจจะนึกประโยชน์ของกล้วยได้มากกว่าที่ผู้เขียนเสนอไว้ในที่นี้ด้วย ทั้งคงจะอยากลงมือปลูกกล้วยหรือสนับสนุนให้มีการปลูกกล้วยในประเทศของเราตลอดไป โดยเพิ่มปริมาณให้เพียงพอกับการใช้ประโยชน์ และมีคำถามจะถามผู้อ่านว่า **"ท่านรักกล้วยมากขึ้นหรือไม่"**

๖. ความสัมพันธ์ระหว่างกล้วยกับชีวิตของคนไทย

กล้วยมีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนไทยอย่างแนบแน่นน่าสนใจมากทีเดียว ถ้าลองพิจารณาดูจะพบความสัมพันธ์ระหว่างกล้วยกับชีวิตคนไทย ๓ ลักษณะใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่ กล้วยกับการดำรงชีวิตของคนไทย กล้วยกับความเชื่อของคนไทย และกล้วยกับเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ดังจะได้กล่าวถึงแต่ละลักษณะดังนี้

๑. กล้วยกับการดำรงชีวิตของคนไทย

อาจกล่าวได้ว่ากล้วยมีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตายทีเดียว

ตั้งแต่แรกเกิดมาได้ระยะหนึ่ง จนน้ำย่อยพร้อมจะย่อยกล้วย แม่จะนำกล้วยสุกมาบดผสมข้าวป้อนให้รับประทาน ปัจจุบันอาจปรับปรุงเป็นบดผสมกับนม หรืออาหารบางอย่างบ้าง

เมื่อเติบโตขึ้นก็ได้รับประทานเป็นอาหาร ทั้งหวาน

คาว รับประทานสด ๆ หรือดัดแปลงไป บางทีก็รับประทานเป็นอาหารว่างหรือเครื่องดื่ม

ถ้าเป็นเด็กสมัยก่อนก็จะมีของเล่นที่ทำจากกล้วยหลายรูปแบบดังที่ได้เล่าให้ฟังแล้ว นอกจากนั้นบางคนอาจเล่นโดยทดสอบสติปัญญาด้วยปริมาณคำทายที่เกี่ยวกับกล้วย ได้แก่ *"อะไรเอ่ยต้นเท่าขาใบวาเดียว"* ซึ่งเด็กสมัยนั้นจะตอบได้อย่างเสียงดังฟังชัดทีเดียวว่าต้นกล้วย ก็เพราะเห็นอยู่ทุก ๆ วันนั่นเอง

ไม่เพียงเท่านั้นเมื่อโตขึ้นได้ฟังผู้ใหญ่พูดหรือได้เรียนหนังสือก็จะได้ยินหรือได้เรียนสำนวนของไทยที่เกี่ยวกับกล้วยเพื่อใช้ในการพูด หรือการเขียนของตน สำนวนเกี่ยวกับกล้วยที่ปรากฏได้แก่

โค่นกล้วยอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก ซึ่งหมายถึง ได้ฆ่าล้างตระกูลกวาดล้างให้สิ้นไปเลยไม่ให้มีโอกาสสืบเชื้อสายต่อไป

ง่ายเหมือนปอกกล้วยเข้าปาก ก็เป็นอีกสำนวนหนึ่งที่เราได้ยินหรืออาจจะเคยพูดหรือเคยเขียนบ่อย ๆ หมายถึงว่า ง่ายมาก

บางสำนวนอาจได้ยินน้อยลงได้แก่ **ดื่นเป็นกล้วยน้ำว้า** ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากเมืองไทยเป็นเมืองกล้วยโดยเฉพาะกล้วยน้ำว้ามีมากจริง ๆ มองไปทางใดก็เห็นกล้วยน้ำว้าเต็มไปหมด สำนวนนี้จึงหมายถึงว่า ไม่ค่อยมีใครเห็นคุณค่าเพราะมีมาก บางทีก็ใช้ว่า ถูกเหมือนกล้วยน้ำว้าก็มี

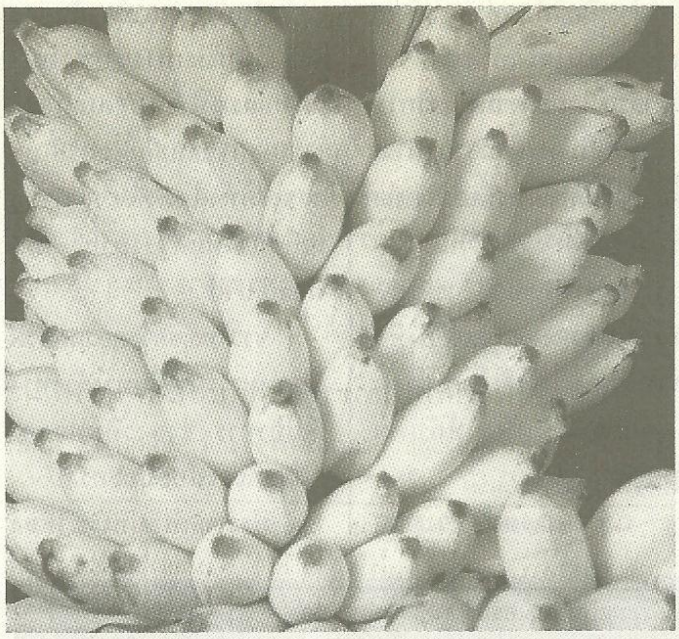

นอกจากนั้นยังมีสำนวนที่เป็นภาษาพูดว่า **"กล้วย ๆ"** หรือ **"กล้วย"** หรือ **"กล้วยมาก"** และ **"กล้วยจัง"** หรือคำพูดในทำนองนี้หมายความว่า **"ง่ายมาก"**

การชมความงามของผู้หญิงก็นิยมชมว่า ขาสวยเหมือนต้นกล้วย

ลูกผู้หญิงในสมัยก่อนก็จำเป็นจะต้องเรียนวิธีประดิษฐ์ใบตองเป็นกระทงหรือทำให้สวยงามในลักษณะอื่น

ฝ่ายชายหากใครชอบสูบบุหรี่ ในสมัยก่อนก็ใช้ใบตองมวนบุหรี่สูบและอาจถูกฝึกให้สลักหยวกกล้วย หรือกาบกล้วย หรือต้นกล้วย

เมื่อจะแต่งงานก็มีการใช้ต้นกล้วยมาประดับงาน แม้แต่ในพิธีศาสนาก็เช่นกัน

นอกจากนั้นยังนำกล้วยมาใช้ประโยชน์อีกสารพัดดังที่ได้เล่าไปแล้ว และนับวันก็ยังมีผู้คิดหาวิธีใช้ประโยชน์จากกล้วยได้มากเพิ่มขึ้นอีก

เมื่อวันที่ลาจากโลกมาถึงในงานศพก็จะมีส่วนประกอบของกล้วยมาใช้ประดับประดางานอีก หรือรับประทานในงาน

กล้วยจึงผูกพันกับชีวิตของเราตั้งแต่เกิดจนตายทีเดียว

๒. กล้วยกับความเชื่อของคนไทย

เนื่องจากมีความใกล้ชิดกันอย่างยิ่ง คนไทยจึงมีความเชื่อเกี่ยวกับกล้วยที่น่าสนใจหลายประการ ได้แก่

ความเชื่อเรื่องคนท้องหากกินกล้วยแฝดแล้วจะมีลูกแฝด เรื่องนี้คนท้องในสมัยก่อนที่กลัวการมีลูกแฝดจะพยายามเลี่ยงไม่ยอมกินกล้วยแฝดหรือหากใครอยากมีลูกแฝดก็จะพยายามหากล้วยแฝดรับประทาน

ความเชื่อเรื่องนางพรายตานี ซึ่งเป็นผีที่อาศัยอยู่ในต้นกล้วยตานี เป็นผีผู้หญิงหน้าตาสวยงาม ผิวขาวจะปรากฏตัวตอนกลางคืน โดยยืนหรือนั่งเล่นอยู่ใต้ต้นกล้วยตานี มักปรากฏตัวในรูปหญิงสาวแต่งกายสวยงาม และมีข้อสังเกตว่า ต้นกล้วยที่มีนางพรายตานีสิงอยู่ มักจะมีลำต้นสะอาดไม่มีกาบแห้งอยู่ ใบเขียวสดใส และบริเวณรอบลำต้นก็จะสะอาดโล่งเตียน

นอกจากนั้นยังมีความเชื่อเรื่องการนำกล้วยแช่น้ำผึ้ง ใส่ไหแล้วปิดฝาให้ดี โดยใช้ปูนแดงทาแล้วเอาฝาปิดจากนั้นเอาไว้ใต้ฐานพระในวันเข้าพรรษาทิ้งไว้ ๓ เดือน แล้วนำออกมารับประทานวันออกพรรษาเป็นยาอายุวัฒนะ รับประทานแล้วจะอายุยืนยาว

ความเชื่อที่น่าสนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือการใช้ต้นกล้วยทั้งเครือมาประดับบ้านในงานมงคลเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์

สิ่งที่เป็นความเชื่อเกี่ยวกับกล้วยอีกประการหนึ่งคือ กล้วยที่มีปลีออกกลางลำต้นนั้นถือว่าเป็นอาเพทจะเกิดเรื่องไม่ดีกับเจ้าของบ้านหรือคนในบ้าน แต่ปัจจุบันกลับกลายเป็นที่บูชาว่าแปลกดี และบางคนนิยมมาขอเลขเพื่อเล่นการพนัน

๓. กล้วยกับเอกลักษณ์ของความเป็นไทย

กล้วยแสดงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยได้ด้วย โดยเฉพาะศิลปะในเรื่องใบตอง ซึ่งมีการนำมาประดิษฐ์เป็นกระทง บายศรี และใช้ในการประดิษฐ์ดอกไม้ที่สวยงาม ศิลปะเหล่านี้เป็นศิลปะที่แสดงความสามารถของคนไทย แสดงถึงเอกลักษณ์ของคนไทยได้เป็นอย่างดี

กิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

(เมษายน - มิถุนายน ๒๕๓๔)

การผลิตสื่อต่าง ๆ ออกเผยแพร่ ของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

๑. **หนังสือภาษาไทย**

๑. จากฟ้า...สู่ดิน เล่ม ๖ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

๒. **ผลิตภาพโปสเตอร์พระราชกรณียกิจสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**

จำนวน ๑๕,๐๐๐ แผ่น ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๓๔

๓. **วิดีโอเทป**

– สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๓๔

– วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ชุด *"วันวิสาขบูชา"*

๔. **สไลด์ประกอบเสียง** เรื่อง ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ จากปราสาทพนมรุ้ง *(๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๔)*

ข่าวเอกลักษณ์ที่น่าสนใจ

การจัดปฐมนิเทศผู้ที่จะเดินทางไปต่างประเทศ

คณะอนุกรรมการจัดปฐมนิเทศผู้ที่จะเดินทางไปต่างประเทศ โดยมี พลเอก จรัล กุลละวณิชย์ เป็นประธานคณะอนุกรรมการ จัดปฐมนิเทศให้ความรู้เกี่ยวกับประเทศไทยแก่ผู้ที่จะเดินทางไปต่างประเทศ และผู้ปฏิบัติหน้าที่ให้การต้อนรับชาวต่างประเทศ รุ่นที่ ๒๓ จำนวน ๒๕๐ คน ระหว่างวันที่ ๓-๗ มิถุนายน ๒๕๓๔ ณ อาคารธนาคารกรุงไทย จำกัด สำนักงานใหญ่

หมายเหตุ เอกสารที่ สอช.ผลิตขึ้นนี้ ท่านจะหาอ่านได้ที่หอสมุดแห่งชาติ ห้องสมุด ร.ร.มัธยม ร.ร.เทศบาล วิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย ห้องสมุดประชาชน ที่อ่าน น.ส.พ.ประจำหมู่บ้าน วัดพัฒนา ธนาคารบางแห่ง ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์บริการการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ ศาลากลางจังหวัด ตลอดจนหน่วยราชการ และรัฐวิสาหกิจทั่วประเทศ ฯลฯ ที่ใกล้บ้านท่าน

ปฏิทินกิจกรรมของสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๑ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด สดุดีบุคคลสำคัญ เรื่อง จอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาวิชาทหาร ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** เรื่อง โครงการพัฒนาโรงพยาบาลสมเด็จ ณ ศรีราชา สภากาชาดไทยตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์อุปนายิกาสภากาชาดไทย	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ **"สดุดีบุคคลสำคัญ"** เรื่อง บทอาศิรวาทสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๓ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๔ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด ศาสนา เรื่อง พุทธศาสนามุ่งชี้อะไร เป็นอะไร ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ **"จากฟ้า...สู่ดิน"** เรื่อง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจังหวัดนราธิวาส	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๕ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง การปฐมพยาบาลผู้เป็นลมหมดสติ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๖ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง เราจะเสียภาษีกันอย่างไร ตอนที่ ๓	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๗ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๘ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๙ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง พระปรมาภิไธย ตอนที่ ๙	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๐ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง ความหมายของความสุภาพในภาษา	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๑ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ **"เอกลักษณ์ของชาติ"** ชุด ศาสนา เรื่อง พุทธศาสนามุ่งชี้อะไรเป็นอะไร ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ **"อยู่อย่างไทย"** เรื่อง ชมบัวปทุมธานี	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๑๒ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง เมื่อเป็นความควรทำอย่างไร	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๓ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" เรื่อง ในโอกาสวันสงกรานต์ (๑๓ เมษายน ของทุกปี)	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**สดุดีบุคคลสำคัญ**" เรื่อง วันสงกรานต์ (วันเสาร์ที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๓๔)	๑๗.๐๐ - ๑๗.๓๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑๔ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๓	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๕ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๔	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๖ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง ถิ่นกำเนิดของอิเหนา	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๗ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง เลนส์สัมผัส	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๘ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง พุทธศาสนามุ่งชี้อะไรเป็นอะไร ตอนที่ ๓	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่อง พระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	๑๗.๐๐ - ๑๗.๓๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑๙ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง ลักษณะของการปวดกับโรคที่พึงสงสัย	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๐ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง เราจะเสียภาษีกันอย่างไร ตอนที่ ๔	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๑ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๕	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๒ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๖	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการโทรทัศน์ "**อยู่อย่างไทย**" เรื่อง พระผู้มีจิตรเจริญ	๑๗.๐๐ - ๑๗.๓๐ น. สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ อสมท.
๒๓ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง พระ-ปรมาภิไธย ตอนที่ ๑๐	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๔ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การใช้ภาษาไทยให้เหมาะสมกับกาละเทศะและบุคคล	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๒๕ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง พุทธศาสนามุ่งชี้อะไรเป็นอะไร ตอนที่ ๔	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๖ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง การเลือกซื้ออาหารในฤดูร้อน	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๗ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง เราจะเสียภาษีกันอย่างไร ตอนที่ ๕	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**มรดกของชาติ**" เรื่อง การศึกษาด้านจารึกในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๐๖.๑๕ - ๐๖.๔๕ น. สถานีวิทยุ ๙๑๙ กรป. กลาง
๒๘ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๗	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**อยู่อย่างไทย**" เรื่อง พระผู้มีจิตรเจริญ	๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๒๙ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๘	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๓๐ เมษายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง วันศิลปินแห่งชาติ ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การใช้คำสรรพนาม	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง พุทธศาสนามุ่งชี้อะไรเป็นอะไร ตอนที่ ๕	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**อยู่อย่างไทย**" เรื่อง โวหารประณีตของยาขอบ	๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่อง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อ.ท่าใหม่ จ.จันทบุรี ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๓ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง การระวังกินขนมของเด็ก	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง เราจะเสียภาษีกันอย่างไร ตอนที่ ๖	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๕ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนที่ ๘	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๖ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย อุทยานทางวัฒนธรรมของภาคเหนือตอนล่าง ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง วันศิลปินแห่งชาติ ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๘ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง มิติของคำสรรพนาม	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๙ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง ศาสนามุ่งชี้อะไรเป็นอะไร	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**อยู่อย่างไทย**" เรื่อง รามเกียรติ์ไทยในอดีต	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง การป้องกันอาการท้องอืด	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง เราจะเสียภาษีกันอย่างไร ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๒ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง หลวง-ประดิษฐ์ไพเราะ ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๓ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง หลวง-ประดิษฐ์ไพเราะ ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง วันศิลปินแห่งชาติ ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การใช้คำสรรพนามตามมิติสถานภาพทางสังคม	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๖ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง ศาสนาคืออะไร ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่องโครงการพัฒนาห้วยองคต อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อ.บ่อพลอย จ.กาญจนบุรี	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง การรักษาอาการร้อนใน	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๘ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง อนุญาโตตุลาการ-ศาลชาวบ้าน ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๙ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อนุสาวรีย์เขาค้อ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**สดุดีบุคคลสำคัญ**" เรื่อง พระอัจฉริยภาพด้านวรรณกรรมของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา	๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง พระธาตุดอยกองมู	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง นักรบผู้ยิ่งใหญ่	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๒ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง คำที่ช่วยแสดงความสุภาพ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๓ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง ศาสนาคืออะไร ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**สดุดีบุคคลสำคัญ**" เรื่อง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัฒนานุวงศ์ กรมขุนมรุพงษ์สิริพัฒน์	๐๗.๓๐ - ๐๘.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๒๔ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง โรคไซนัส	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๕ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง อนุญาโตตุลาการ-ศาลชาวบ้าน ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**มรดกของชาติ**" เรื่อง อาณาจักรทวารวดี	๑๑.๐๐ - ๑๑.๓๐ น. สถานีวิทยุ ๕๑๕ กรป. กลาง
๒๖ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด สดุดีบุคคลสำคัญ เรื่อง จอมพล มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๗ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด สดุดีบุคคลสำคัญ เรื่อง จอมพล มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๘ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๙ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง คำสุภาพ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๓๐ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง ศาสนาคืออะไร ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่อง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จ.นราธิวาส ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทสไทย
๓๑ พฤษภาคม ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง ยาเสื่อมคุณภาพ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง เรื่อง ทนายทะแนะ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๓ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด สดุดีบุคคลสำคัญ เรื่อง อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิไชย	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๔ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๕ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การใช้คำ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๖ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่อง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย จ.เพชรบุรี ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๗ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง หัวหอม-ใหญ่ยาอายุวัฒนะ และคุณค่าของถั่วเหลือง	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๘ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง คดีที่จำเลยขอให้ศาลตั้งทนายให้	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๙ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง ละครในตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๐ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง ละครในตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๑ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนที่ ๓	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๒ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การใช้คำผิดความหมาย	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๓ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย ตอนที่ ๒	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**อยู่อย่างไทย**" เรื่อง งอบไทยให้คุณ	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑๔ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง พริกชี้ฟ้า	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๕ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง คดีแพ่ง	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๖ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง ละครดึกดำบรรพ์ ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่อง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย จ.เพชรบุรี ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๑๗ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายกจรวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง ละครดึกดำบรรพ์ ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.

วัน เดือน ปี	กิจกรรม	เวลา สถานที่
๑๘ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนที่ ๔	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๑๙ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การอ่านคำสมาส	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๐ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย ตอนที่ ๓	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่อง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน จ.สกลนคร ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย
๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง วิธีทำพริกแห้งให้มีสีสวย	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๒ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง การสมรส	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**มรดกของชาติ**" เรื่อง เมืองบางกอกสมัยกรุงศรีอยุธยาจากเอกสารจดหมายเหตุของชาวต่างประเทศ	๑๑.๐๐ - ๑๑.๓๐ น. สถานีวิทยุ ๙๑๙ กรป. กลาง
๒๓ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง ละครพันทาง	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง ละครร้อง	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการโทรทัศน์ "**อยู่อย่างไทย**" เรื่อง กวีเอกสุนทรภู่กับพรรณไม้	๑๗.๐๐ - ๑๗.๓๐ น. สถานีโทรทัศน์ช่อง ๙ อสมท.
๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด พระมหากษัตริย์ เรื่อง พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนที่ ๕	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ภาษาไทยของเรา เรื่อง การออกเสียงตามอักขรวิธี	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๗ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด ศาสนา เรื่อง คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**สดุดีบุคคลสำคัญ**" เรื่อง อนุสารักษรนิติ์ แบบเรียนของเด็กไทยในชนบท เมื่อ ๑๐๓ ปี ตอนที่ ๑	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๘ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น เรื่อง โรคท้องเดิน	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด กฎหมายสำหรับประชาชน เรื่อง การสมรส ตอนจบ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
๓๐ มิถุนายน ๒๕๓๔	รายการวิทยุ "**เอกลักษณ์ของชาติ**" ชุด มรดกของชาติ เรื่อง ละครเสภาและละครพูดสลับรำ	๑๔.๕๕ - ๑๕.๐๐ น. สถานีวิทยุ ขสทบ.
	รายการวิทยุ "**จากฟ้า...สู่ดิน**" เรื่อง สุนทรภู่ดูดาว	๑๙.๓๐ - ๒๐.๐๐ น. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

พระเจดีย์จุฬามณีจำลอง
(ต่อจากหน้า ๖)

เทพนมรายอยู่โดยรอบ ฐานขององค์เจดีย์นี้สโมสรอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมสร้างถวาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับพระกรุณาสูงยิ่งที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ประทานพระบรมสารีริกธาตุให้เพื่อบรรจุในพระเจดีย์จุฬามณีจำลอง พิธีดังกล่าวนี้จัดขึ้น ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร ในวันจันทร์ที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๓๔ หลังจากนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์จุฬามณีจำลองมาประดิษฐาน ณ ศาลาพระเกี้ยวเพื่อประกอบพิธีสมโภชต่อไป รุ่งขึ้นวันอังคารที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๓๔ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินมา ณ ศาลาพระเกี้ยว อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและคณะมหาวิทยาลัยทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบรมสารีริกธาตุซึ่งบรรจุในพระเจดีย์จุฬามณีจำลอง ในโอกาสที่ทรงเจริญพระชนมายุครบ ๓ รอบ ในพุทธศักราช ๒๕๓๔

จากเศษไม้...สู่เรือจิ๋ว
(ต่อจากหน้า ๓๕)

ความหวังของช่างไทยผู้นี้ในอนาคตเขาหวังว่าเขาอาจจะสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์เรือขึ้นมาถ้ามีโอกาส เพราะประเทศไทยเรามีเรือมากมายหลายชนิด มีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ไม่มีประเทศใดเสมอเหมือน พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะเป็นที่รวมของเรือไทยจำลองทุกยุคทุกสมัย มรดกอันล้ำค่าของเรือไทยแห่งเดียวในโลก ความฝันของคุณกมลจะเป็นจริงขึ้นมาได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับกำลังทรัพย์ กำลังคน และผู้สนับสนุน ส่วนกำลังสมองนั้นช่างฝีมือที่ชื่อ "กมล" มีอยู่อย่างเต็มเปี่ยมแล้ว

ญี่ปุ่นตกตะลึงฯ
(ต่อจากหน้า ๓๘)

ไปให้ถึงรากฐานของคนซึ่งเป็นเหตุแล้วแก้ไขที่นั่นได้ นับวันเรายิ่งสิ้นหวังยิ่งขึ้นทุกที เพราะมัวแต่มองมุ่งเน้นอยู่ที่เครื่องประดับตัวเองไม่รู้ว่ารูปแบบใดก็ตาม ในที่สุดตัวเองก็จะไม่มีเหลืออยู่อีกต่อไป และบุคคลใดตกอยู่ในสภาพที่ติดการมุ่งมองสิ่งดังกล่าวแล้ว แม้เราจะอธิบายให้เข้าใจอย่างไรก็มองไม่เห็น เนื่องจากถูกอิทธิพลของมันปิดหูปิดตาไว้อย่างลึกซึ้ง

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด หากใครสามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจน ย่อมรู้ได้ว่าคือเหตุและผลที่ผู้เขียนไม่เสนอหัวข้อเรื่องในการบรรยายว่า **"การอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า"** แต่เปลี่ยนมาเป็นเรื่อง **"มองผ่านกล้วยไม้ไทยสู่ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์"** และอาจมองเลยไปหาคำตอบได้เองว่าการที่ผู้เขียนทุ่มเทชีวิตให้แก่งานพัฒนากล้วยไม้ไทยมาตั้งแต่ต้นนั้น ได้มุ่งวิถีเจตนารมณ์และเป้าหมายที่ไหน เพียงที่การสอนให้คนปลูกกล้วยไม้เป็นผสมพันธุ์กล้วยไม้ได้เท่านั้นเองหรือ

เกษตรกรต้องเลี้ยงสัตว์ฯ
(ต่อจากหน้า ๖๗)

อย่างไร จึงจะดีเพื่อจะได้ทราบว่าจะเลี้ยง จะปลูกส่วนไหนของไร่นาจึงจะดี จะใช้วิธีการเครื่องมืออะไรช่วยผลิตจะผลิตช่วงไหน จะซื้อจะขายที่ไหนกับใคร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ต้องอยู่ในความคิดคำนึง หมั่นศึกษาหาความรู้เรื่องการค้าขายความเคลื่อนไหวของตลาดเพื่อลดความเสี่ยงในการประกอบอาชีพการเกษตร จากปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้นมีความสำคัญต่อการทำไร่นาสวนผสมเพราะจะช่วยในการจัดการฟาร์มหรือไร่นา การวางแผนการกะประมาณเงินลงทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วยเพื่อก่อให้เกิดผลตอบแทนและกำไรสูงสุด

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำไร่นาสวนผสมก็คือ จะทำให้เกษตรกรมีฐานะมั่นคง เพิ่มผลผลิตได้มาก กำไรได้ดีกว่า การใช้แรงงานเงินทุนและสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ในครอบครัวได้ดีกว่า

มีอาหารรับประทานในครัวเรือน ทุ่นค่าใช้จ่ายในเรื่องอาหารประจำวันลงไปมาก เพราะมีทั้ง เป็ด ไก่ ปลา ผัก ข้าว ฯลฯ ซึ่งเป็นผลิตผลจากไร่นาของตนเอง พึ่งตนเองได้ ไม่ต้องไปซื้อหาด้วยเงินสด และยังมีราคาแพงอีกด้วย นอกจากนั้นเศษพืชสัตว์อาหารที่เหลือก็นำไปใช้ประโยชน์ แม้แต่มูลสัตว์ก็นำไปใช้เป็นปุ๋ยและทำเป็นก๊าซชีวภาพ มูลสัตว์ภายหลังจากทำก๊าซชีวภาพแล้วก็ยังสามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ยได้อีก

จึงขอเชิญชวนให้พี่น้องเกษตรกรทั้งหลายได้ทำกิจกรรมการเกษตรในลักษณะผสมผสานหลายอย่าง เพื่อจะได้พึ่งพาอาศัยกันลดความเสี่ยงในการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ชนิดเดียว แต่ควรผสมผสานให้ได้ผลดังได้กล่าวข้างต้น ก็จะทำให้อาชีพการเกษตรมั่นคงและทำรายได้ให้เกษตรกรดีขึ้น มีความยั่งยืนถาวรในอาชีพมากขึ้น

เกร็ดความรู้
(ต่อจากหน้า ๘๒)

ก็จะทำให้การทำวัคซีนในสัตว์เลี้ยงของท่านได้ผลอย่างที่ท่านต้องการ การบริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคระบาดสัตว์ที่สำคัญถ้าเป็นเกษตรกรที่อยู่ในเขตพัฒนาชนบทยากจน ทางรัฐจะจัดบริการให้โดยไม่คิดมูลค่า ส่วนเกษตรกรที่เลี้ยงจำนวนไม่มากอาจขอรับการบริการจากหน่วยสัตวแพทย์เคลื่อนที่ของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดและอำเภอ ซึ่งมีการออกไปปฏิบัติงานเป็นประจำตลอดปี

เกษตรกรที่ทำการเลี้ยงสัตว์ทุกท่านพึงระลึกเสมอว่าวัคซีนนั้นมีไว้สำหรับป้องกันโรค อย่างที่เกษตรกรทั่วไปเข้าใจ เพราะวัคซีนไม่ใช่ยาจึงใช้รักษาโรคไม่ได้ ใช้ได้เฉพาะป้องกันโรคล่วงหน้า หรือใช้ได้ก่อนที่สัตว์จะเป็นโรคเท่านั้น หากเกษตรกรไม่ต้องการให้สัตว์เลี้ยงเป็นโรคก็ควรนำสัตว์เลี้ยงมารับบริการฉีดวัคซีนจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์เสียตั้งแต่แรกก่อนที่สัตว์ของท่านจะเป็นโรค

แวะเยือนทั่วไทย

เครื่องเงินบ้านป่ากลาง

ปัจจุบันเครื่องประดับที่ทำจากเงินกำลังอยู่ในความนิยม ตั้งแต่วัยรุ่นที่ชอบสวมกำไล สร้อยข้อมือ แหวน ต่างหู ไปจนถึงผู้ใหญ่ซึ่งหันมานิยมคาดเข็มขัดเงินกับชุดที่ตัดเย็บด้วยผ้าไหม หรือผ้าฝ้ายไทย หรือแม้แต่กับเครื่องแต่งกายตามสมัยนิยมก็ตาม คอลัมน์แวะเยือนทั่วไทยคราวนี้ จะขอแนะนำแหล่งการทำและจำหน่ายเครื่องเงินชาวเขาที่บ้านป่ากลาง ตำบลศิลาแลง อำเภอบัว จังหวัดน่าน

ชาวเขาที่ทำเครื่องเงินอยู่ในหมู่บ้านนี้ เป็นชาวเขาเผ่าเย้าเป็นส่วนใหญ่ ในตำบลศิลาแลงมีหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพเสริมทำเครื่องเงินอยู่ ๓ หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ ๘ หมู่ที่ ๙ และหมู่ที่ ๑๐ สำหรับบ้านป่ากลางนั้น อยู่หมู่ที่ ๙ จากการที่ได้ไปแวะเยือนบ้านของคุณสมบูรณ์ แซ่เติน นอกจากจะได้ชมวิธีการและขั้นตอนของการทำเครื่องเงิน รวมทั้งเครื่องประดับเงินสวย ๆ แล้ว ยังได้เกร็ดความรู้เกี่ยวกับธรรมเนียมประเพณีของชาวเขาเผ่าเย้าอีกด้วย

สำหรับเงินที่นำมาทำเป็นเครื่องประดับนั้น ที่นี่เขาขอรับรองว่าเป็นเงินแท้ ๑๐๐% ส่วนเครื่องเงินบางแห่งมักจะผสมทองแดงด้วย ลวดลายที่ทำสร้อยคอ สร้อยข้อมือ หรือเข็มขัด ที่นิยมกันอยู่ มีอยู่ด้วยกัน ๓ ลาย คือ ลายกระดูกงู ลายสปริง และลายเปีย เงินหนัก ๑ บาทจะมีน้ำหนักเท่ากับ ๑๕.๒ กรัม *(เท่ากับทองรูปพรรณ)* การซื้อขายตามราคาท้องตลาดทั่วไปจะคิดราคาตามน้ำหนักของเครื่องประดับนั้น ๆ ในราคากรัมละ ๘.๕๐-๑๒ บาท แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับแบบด้วยว่าทำยากหรือง่าย ใช้ฝีมือหรือเวลามากน้อยแค่ไหน แต่ใครไปถึงบ้านป่ากลางแล้วล่ะก็ คุณสมบูรณ์บอกว่า *"ราคาเป็นกันเองครับ"*

คุณสมบูรณ์ยังเล่าว่า การทำเครื่องเงินในหมู่บ้านนี้ทำเป็นอาชีพเสริมมามากกว่า ๒๐ ปีแล้ว อาชีพหลักของพวกเขาคือ ทำไร่ข้าวโพด ฝ้าย ข้าว และถั่ว พวกเขาย้ายมาจากอำเภอทุ่งช้าง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ *(ซึ่งปัจจุบันที่อำเภอทุ่งช้างมีแต่ชาวเขาเผ่าม้ง ไม่มีเย้าแล้ว)* บรรพบุรุษของพวกเขาอพยพมาจากจีน นับถือเจ้าแบบจีน ถึงเทศกาลตรุษจีนก็หยุดกันเป็นอาทิตย์ ถ้าสารทจีนก็แค่ ๒-๓ วัน ภาษาที่ใช้ก็เป็นภาษาจีนฮ้อ และภาษาเย้า ส่วนภาษาไทยนั้นเด็กรุ่นใหม่ทุกคนส่วนใหญ่คล่อง *(ก็เข้าโรงเรียนตามเกณฑ์ และมีทีวีดูกันทุกบ้าน ไม่คล่องก็ให้มันรู้ไป)* งานประเพณีของพวกเย้าก็มีงานปีใหม่ งานแต่งงาน งานบวช *(ไม่โกนหัว)* งานศพ เป็นต้น ในการไหว้เจ้าหรือบรรพบุรุษ มักจะมีการฆ่าหมูบูชาด้วย ผู้หญิงถูกห้ามและไม่มีสิทธิ์แตะต้องของบูชา ในการแต่งงานผู้ชายจะเป็นฝ่ายสู่ขอผู้หญิงแต่งงานตามแบบประเพณีทั่วไป แต่ *(อะแฮ้ม)* ชายจะมีภรรยากี่คนก็ได้ไม่เป็นไร *(ผู้ชายอย่าเพิ่งเปรียบเทียบว่าประเพณีของเย้าดีกว่าของเราเลย เพราะถึงแม้ประเพณีไทยจะให้ผู้ชายมีภรรยาได้คนเดียว แต่ส่วนใหญ่ก็นิยมมีกันมากกว่าหนึ่งอยู่แล้ว ตั้งแต่ไหนแต่ไรมา ก็รู้ ๆ กันอยู่ มิใช่รึ?)*

ถึงแม้ว่าพวกเย้าจะนับถือขนบธรรมเนียมประเพณีจีน แต่พวกเขาก็สามารถเข้าพิธีบวชแบบไทยได้ ใส่บาตรได้ ตามศรัทธาของแต่ละคน มาพูดถึงอาหารการกินบ้าง คุณสมบูรณ์บอกว่า อาหารหลักของพวกเขามักเป็นพวกเนื้อสัตว์ เช่น ไก่ และหมู *(แต่หมูเอ๋ง ไม่นิยมเลยครับ)* ส่วนขนมที่นิยมทำรับประทานกันมีอยู่ ๒ ชนิด คือ ข้าวเหนียวดำ *๑(นำข้าวเหนียวมานึ่งให้สุก แล้วปั้นเป็นแผ่น ตำกับถั่วงาจิ้มนม หรือน้ำตาล)* และข้าวเหนียวไส้หมูห่อด้วยใบแขม ลักษณะคล้ายบ๊ะจ่างของคนจีน แต่อาหารเหนือ หรืออาหารทั่วไป พวกเขาก็รับประทานได้ไม่มีปัญหา

ถ้าหากท่านผู้อ่านได้มีโอกาสไปเที่ยวจังหวัดน่านบ้างล่ะก็ อย่าลืมลองแวะไปเยือนบ้านป่ากลางกันบ้างล่ะ สำหรับผู้ที่หลงใหลเครื่องเงิน ก็เตรียมสตุ้งสตางค์กันไปด้วย เพราะคุณ ๆ จะได้เครื่องเงินติดไม้ติดมือกันมาด้วยแน่ ๆ รับรองได้เลย

เรื่อง : อนุตรา หงษ์สุวรรณ
ภาพ : จีรบุณย์ ทัศนบรรจง

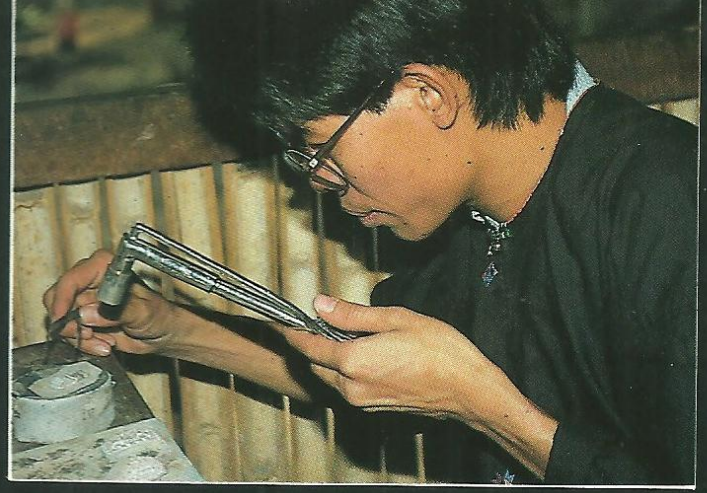

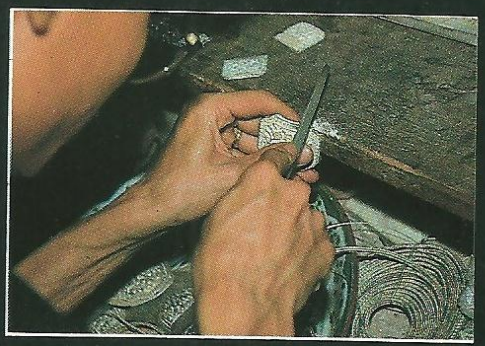

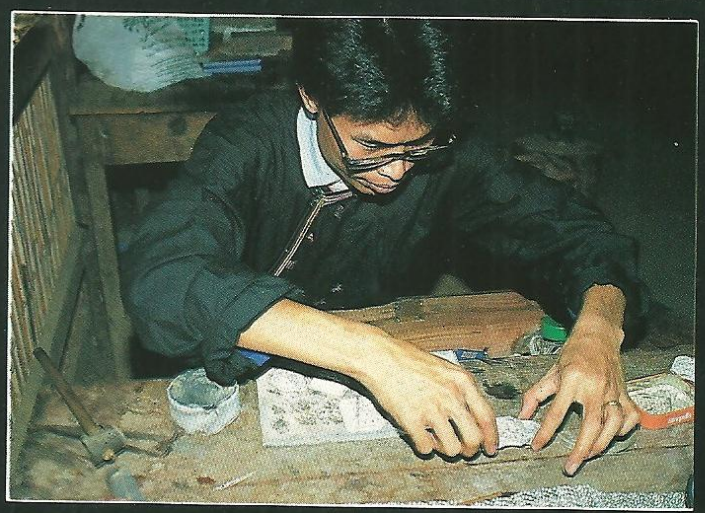

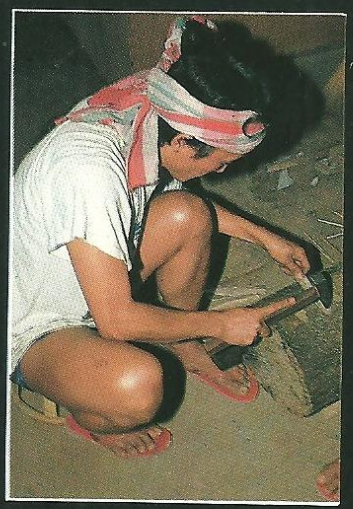

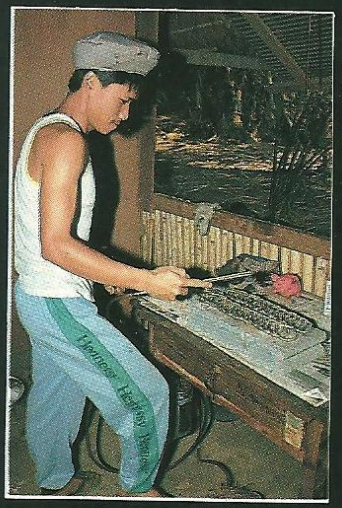

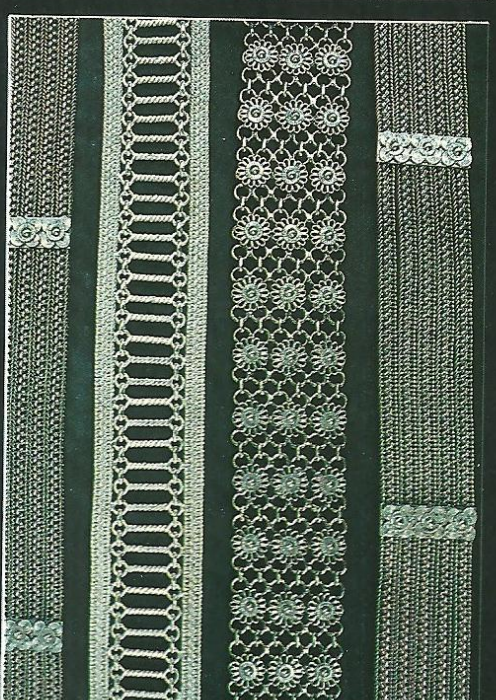

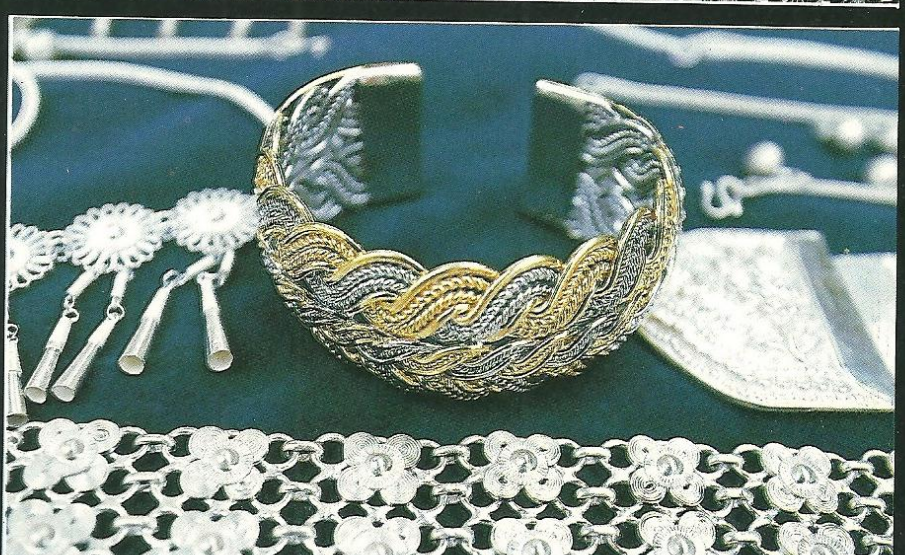

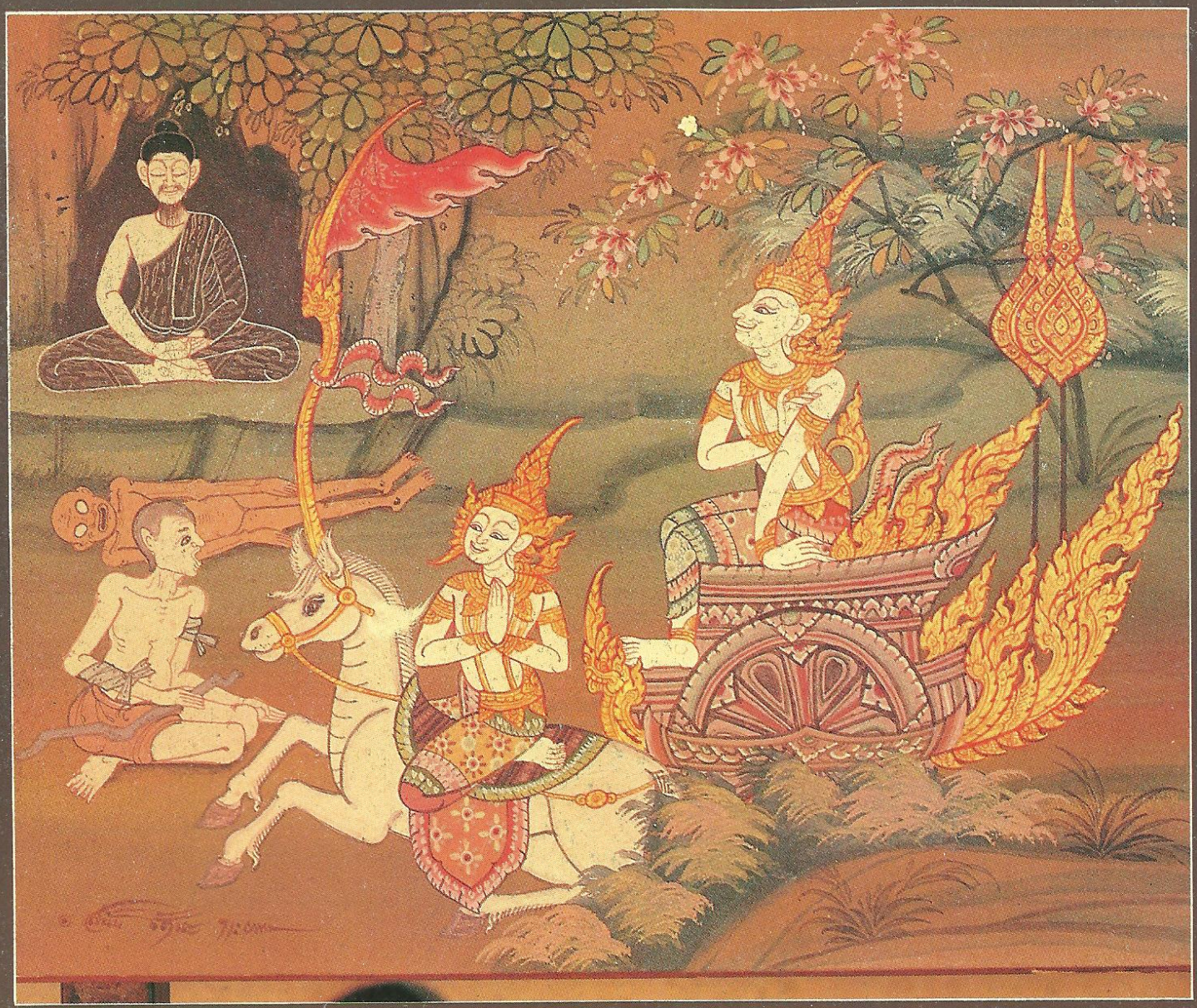

ภาพพุทธประวัติ

ภาพที่ ๕ : เสด็จประพาสพระราชอุทยาน

ในการเสด็จประพาสพระราชอุทยาน ๔ ครั้ง ได้ทอดพระเนตรเห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย และนักบวชโดยลำดับ ทำให้เจ้าชายทรงเบื่อหน่ายต่อสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งทั้งหลาย

บรรยาย : พิทูร มลิวัลย์
เขียนภาพ : สมัน รุ่งนะ

ในปีที่ทรงมีพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษานั้นเอง เจ้าชายสิทธัตถะผู้เป็นรัชทายาทได้เสด็จประพาสพระราชอุทยาน ๔ ครั้ง ได้ทอดพระเนตรเห็น คนแก่ คนเจ็บไข้ คนตาย และสมณะ ตามลำดับ ในการเสด็จประพาส ๓ ครั้ง พระองค์ทรงสลดพระทัยในความทุกข์ยาก และความไม่เที่ยงแท้ ความผันแปรของชีวิต ในครั้งที่ ๔ อันเป็นครั้งสุดท้ายที่ได้ทอดพระเนตรเห็นสมณะนั้น พระองค์ทรงพอพระทัยในการทรงผนวช